میر امن دہلوی دے قصے

باغ و بہار

دا سرائیکی ترجمہ

قصے تے پڑقصہ

مترجم

دلشاد کلانچوی

سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور

میر امّن دہلوی دے قصّے باغ و بہار دا سرائیکی ترجمہ

قصّے تے پڑ قصّہ

مترجم

دِلشاد کلانچوی

سرائیکی ادبی مجلس (رجسٹرڈ) بہاولپور

جدڑاں چھپی ۱۹۷۸ء

تعداد ۱۰۰۰

مُل ۲۰ ویہہ روپے

مطبع مکتبۂ جدید پریس لاہور

تنّی

مترجم دی طرفوں!

ادب ہر کہیں دا سانجھا ہوندے ، بلکہ اُچا ادب ہوندا ای اُوہو ہے جہڑا ہر کہیں بکیتے ہوندے ۔ تے ہر کہیں دے دِل دی دھڑکن ہوندے ، مختلف مُلکاں تے علاقیاں دے لوکاں دے دِلاں دیاں دھڑکناں کوں ہک ٻئے دے قریب گھن آوݨ کیتے ترجمہ وڈا کم کریندے ۔ کجھ ایہے جذبے تے احساس دے سببوں اساڈی مرکزی حکومت نے وی قومی زبان دے ادب کوں علاقائی زباناں وچ اتے علاقائی زباناں دے ادب کوں قومی زبان وچ ڈھالݨ تے ترجمہ کرݨ دا ہک وڈا کم شروع کیتا ہوئے ، بتے خوب کیتا ہوئے !

ایں سلسلے وچ مرکزی حکومت دی خصوصی گرانٹ ملݨ تے سرائیکی ادبی مجلس رجسٹرڈ بہاولپور نے گذشتہ سال وی ہک بلند پایہ اُردو ناول توبۃ النصوح دا سرائیکی ترجمہ "توبہ زاری" دے ناں نال چھاپیا ہا ۔ تے ایں سال ایندا ڈوجھا کارنامہ میر امن دہلوی دی مشہور اُردو کتاب "باغ و بہار" (قصہ چہار درویش) دا سرائیکی ترجمہ ہے ۔ کوشش ایہ کیتی گئی ہے جو ترجمہ ہووݨ دے باوجود ایہ سرائیکی دی خود آپݨیں تصنیف دِی نظر آوے ۔ ایہ کتاب اساڈا تہذیبی تے ثقافتی اثاثہ ہے ۔ ایندے وچ اساڈے ہک پُرانڑیں دَور دی ثقافت جھلکدی ہے ۔

مَیں ایں قصے دی رُوح کوں ترجمے دے چولے وچ کتھاہوں سوڑا نئیں تھیوݨ ڈتا ۔ تے نہ ترجمہ پڑھݨ والیاں دی دلچسپی کوں کتھاہوں گھٹݨ ڈتے ۔ بلکہ ایندی

زبان دی سلاست تے روانی تے اینڈیاں ادبی خوبیاں کوں وی قائم رکھئے تاں جو پڑھݨ والیاں کوں کہیں قسم دی شکایت نہ تھیوے تے اصل مصنّف دی روح دی خوش رہوے! ایجھیاں ترجمیاں دا ہک مقصد ایہ وی ہے جو قومی زبان کوں جیہڑاں نویں لہجے تے آہنگ ملن اُنھاں مقامی زباناں کوں وی قومی ادبی خزانیاں کوں آپݨیں دامن وچ سمیٹ سگݨ دا موقعہ ملے۔ تے ایں طرح کم اگوں تے ٹُرے!

قصہ چہار درویش دیاں ڈوں گالھیں کڈاہیں نہ بھُلسن۔ ہک اینڈی اصل زبان ہے جیکوں اج پاکستان دی قومی زبان دا مرتبہ حاصل ہے۔ تے جیندے متعلق بابائے اردو مولانا عبدالحق مرحوم نے آکھئے، جو مصنّف میر امّن دہلوی کوں زبان اُتے قدرت حاصل ہے تے او ہر موقع دے مطابق ٹھیٹھ الفاظ استعمال کریندن اتے ہر قسم دی واردا تاں تے کیفیتاں دا نقشہ ایں طرح بدھ ڈیندن جو انھاں دی انشاء پردازی دے کمال دی داد ڈیوݨی پوندی ہے۔ ول ایہ جو اینڈے وچ نہ بے جا طول ہے تے نہ فضول لفاظی ہے۔ بلکہ سادگی دے نال نال فصاحت تے لطفِ بیان کوں وی قائم رکھیا گئے۔ ایہا وجہ ہے جو ایں کتاب کوں مقبولیت حاصل ہے۔ اُتے حاصل رہسی!

ڈوجھی گالھ ایہ ہے جو میر امّن دہلوی تہذیبی تے ثقافتی گالھیں دے وڈے شوقین ہن۔ خود انھاں دی حیاتی سیر، تماشے، عُرس میلے۔ شادی ویاہ تے عیش و عشرت دیاں محفلاں وچ گذری ہئی، تے انھاں نے قصّے وچ اِنھاں دا با موقع تے مناسب ذکرہ کیتے۔ تے خوب کیتے! انھاں گالھوں ایں کتاب دی ثقافتی قدر و منزلت وی قائم تے دائم رہسی!

مرکزی حکومت دی طرفوں ایجھے علمی ادبی، تہذیبی تے ثقافتی کماں دی جتی تعریف کیتی ونجے تھوڑی ہے۔ تے جتنا شکریہ ادا کیتا ونجے تھوڑا ہے۔

اُمید کمرینڈوں جو ایں کم کوں ہیا وی ودھایا ویسی، تے ہمیشہ کیتے جاری رکھیا ویسی!

آخر وچ میں سرائیکی ادبی مجلس دا بہوں شکر گذار ہاں، جو اُنہاں نے میکوں قصہ چہار درویش دے سرائیکی ترجمہ کرݨ دے راہیجے یادگار کم دا موقع بخشے!

دلشاد کلانچوی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ؕ

مقدمہ

سبحان اللہ! بنڑاوݨ والا وی کہجا ہے۔ جیں خاک دی مُٹھ وچوں کہجیاں کہجیاں صورتاں اتے مٹی دیاں مورتاں پیدا کیتیں۔ ڈھیر رنگاں والیاں وی بنڑاوݨ ہِک گُوریاں تے ہِک کالیاں! اتے اِیہے نک، کن تے ہتھ پیر وی ساریاں کُوں ڈِتن، وَل وی رنگ ورنگ دیاں تے وَنکو وَنکی دیاں شکلاں بنڑائن۔ جو ہِک دی بئے دے جیجھ نال ہِیّٔی وا جُثہ ڈُو لا بھئیں ملدا۔ کروڑاں خلقت وچوں جیکوں چاہو۔ سُبحان گھنو۔ اسمان اوں ہِکے دی وحدت دے دریا دا ہِک بلبلہ ہے۔ اَتے زمین پانڑیں تے پتاسہ ہے۔ پر تماشے دی گالھ ایہ ہے جو سمندر دیاں ہزاراں موجاں تے لہراں ٹکراندن تے اینڈا وال وی بھئیں پٹ سگدیاں، جیندی ایہ قدرت اتے وسکت ہووے۔ اوندی صفت ثنا دے بیان کرݨ وچ انسان دی زبان سمجھو جو گنگی ہے، آکھے تاں کیا آکھے، چنگی گالھ تاں ایہا ہے جو جیڑھی گالھ وچ آدمی دا وَس نہ چلے چُپ تھی رہوے۔

غزل

عرش سے لے فرش تک جس کا کہ یہ سامان ہے

حمد اس کی گر لکھا چاہوں تو کیا امکان ہے

دعرش کنوں لاتے فرش تائیں جیندا کارخانہ بنڑیا کھڑے، جیکر اوندی حمد لکھݨ چاہوں دی تاں کیا میڈے وس وچ ہے؟!

جب پیغمبر نے کہا ہو ، میں نے پہچانا نہیں
پھر کوئی دعویٰ کرے اس کا بڑا نادان ہے
(جڈاں پیغمبر تائیں وی آکھ ڈِتا ہووے جو مَیں تاں اوکوں سنجان اِی نہیں سگیا ، وَل ایں گالھ دا جہڑا وی دعویٰ کرے وڈا کودن ہے)

رات دن یہ مہر و مہ پھرتے ہیں صنعت دیکھنے
پر ہر اِک واحد کی صورت دیدہ حیران ہے
(رات ڈینہہ ایہ سجھ تے چندر اُوندی کاریگری ڈیکھدے وِدن ۔ پر ہر کوئی حیرانگی وِچ اکھیں پٹی ودے)

جس کا ثانی اور مقابل ہے نہ ہووے گا کبھو
ایسے یکتا کو خدائی سب طرح شایان ہے
(جیندا نہ کوئی مقابل دا ہے تے نہ ثانی ، اتے نہ کڈاہیں کوئی تھیسی ، ایجے ہِک دے ہِک کوں خدائی ہر طرح جچدی ہے)

لیکن اتنا جانتا ہوں خالق و رازق ہے وہ
ہر طرح سے مجھ پر اُس کا لطف اور احسان ہے
(مَیں تاں بس ایہو کجھ جانڑداں جو او خالق وی ہے تے رازق وی ۔ اتے ہر طرح میڈے اُتے اُوندی مہربانی وی ہے ۔ تے احسان وی)

اُتے مکھاں درد داوندے دوست اُتے جیندی خاطر زمین تے اسمان پیدا کیتے ہیسں ، اتے اُوکوں ایڑیں رسول ہووݨ دا مرتبہ بخشش :-

رُباعی

جسمِ پاکِ مصطفیٰؐ ، اللہ کا اِک نور ہے   اِس لئے پرچھائیں اس قد کی نہ تھی مشہور ہے
(حضرت محمد مصطفیٰ صلعم دا جسم پاک اللہ دا نور ہے ۔ ہیں واسطے مشہور ہے

جو اُنھاں دے قدم مبارک دا پچھانواں نہ ہا،)

حوصلہ میرا کہاں آتا جو نعت اس کی کہوں پر سخن گویوں کا یہ بھی قاعدہ دستور ہے

دا تی میڈی ہمت کتھوں جو اوندی نعت آکھاں، پس شاعراں دا ایندے آکھن دا ہک قاعدہ تے دستور بنڑیا ہوئے)

اتے اوندی آل اُتے صلوٰۃ و سلام! جہڑے بارہاں امام سڈیندن!

حمد حق اور نعت احمد کو یہاں کر انصرام اب میں آغاز اس کا کرتا ہوں جسے منظور کام

(حق تعالیٰ وی حمد اتے احمد مرسل دی نعت کوں اتھاں مکا، ہُنڑ میں او شروع کریندا، جہڑا کم میں چاہندا)

یاالٰہی واسطے اپنی نبی کی آل کے کر یہ میری گفتگو مقبول طبع خاص و عام

(یاالٰہی! اپڑیں نبی دی آل دے صدقے میڈی ایں گالھ مہاڑ کوں ہر خاص و عام کیتے دل بھاونڑیں بنڑا!)

قصے دے لکھنڑ دا سبب

ایں قصے دے لکھنڑ دا منشا ایہ ہے، جو سن ہک ہزار ڈو سو پندھراں ہجری اتے سن اٹھارہ سو ہک عیسوی اتے مطابق سن ہک ہزار ڈو سو ست فصلی کوں اشرافاں دا اشرات مارکوئیس ولزلی، گورنر جنرل لارڈ مارننگٹن صاحب دے زمانے وچ جنھاں دی تعریف وچ عقل حیران تے سمجھ پریشان ہے۔ جتنے وصف کرداراں وچ ہو ونڑیں چاہیدے ہن۔ انھاں دی ہستی وچ خدا تعالیٰ کٹھے کر ڈتن۔ مکدی گالھ ایہ ہے، جو ایں ملک دی خوش قسمتی ہے جو ایجا حاکم تشریف گھن آئے جیندے قدماں دے فیض کنوں ہک دنیا کوں آرام ملیے۔ مجال نہیں جو کوئی کہیں تے زبردستی کر سگے۔ شینہہ تے بکری ہکے گھیر توں پانڑیں پیندن سارے

غریب غربا، دعایئں کر ہنیدن ۔ تے جھٹ پے گزریندن ۔ علم دا چرچا تھیا ۔ تاں
وڈیاں شاناں والیاں کوں شوق تھیا، جو اُردو زبان کوں سکھ تے ہندوستانیاں
نال گالھ مہاڑ کروں اُتے ملک دے کم کارکوں پوری واقفیت نال انجام ڈیوں ۔
ہیں واسطے کتنیاں کتاباں ایں سال انھاں دے آکھݨ تے لکھیاں گیاں ۔

جھیڑے صاحب عقل دے ہن ۔ اتے ہندوستان دی زبان بولݨ والے ہن انھاں
دی خدمت وچ درخواست ہے جو چار درویشاں دا قصہ شروع وچ امیر خسرو
دہلوی نے اُوں موقعے تے سݨایا ہا ، جڈاں حضرت نظام الدین زری بخش دی
(جھیڑے انھاں دے پیر ہن اتے انھاں دی درگاہ دلی وچ قلعے کنوں ترائے کوہاں
تے ، لال دروازے دے باہروں، مٹیا دروازے کنوں اگوں لال بنگلے دے کول ہے)
طبیعت ماندی تھئی ۔ تاں مرشد دا دل وندلاوݨ دی خاطر امیر خسرو دا ایہ قصہ ہمیشہ
سݨیندے تے انھاں دی ڈیکھ بھال کیتے موجود رہندے ۔ اللہ تعالےٰ نے کجھ ڈینہاں
وچ شفا ڈِتی ۔ تاں اُنھاں چھنڈے یعنی غسل صحت والے ڈِینہہ ایہ دعا کیتی جو جھیڑا
کوئی ایں قصے کوں سُݨسی خدا دے فضل نال تندرست رہسی ۔ تڈاں کنوں فارسی
زبان وچ ایں قصے دا رواج تھیا ۔

ہݨ خداوند نعمت، صاحب مروت شریفاں دے قدردان جان گلکرائسٹ
صاحب نے (جو ہمیشہ بخت اقبال انھاں دا ودھدا رہے ۔ جے تئیں گنگا جمنا
وہندے رہن) مہربانگی نال فرمایا جو ایں قصے کوں ٹھیٹھ ہندوستانی الابول وچ
جیکوں لشکر دے لوک ، ہندو مسلمان ، زنالیں ، مرد ، بال بچے ، خاص عام آپس وچ
بُلیندے چلیندے ہن ۔ ترجمہ کرو ۔ حضور دے حکم دے مطابق میں وی ہُوں بول
چال وچ لکھݨ شروع کیتا ، جیویں کوئی گالھیں کریندے !

پہلے دِلی والا ایہ عاصی گنہگار میر امن آپݨا حال بیان کریندے جو میڈے

وڈے ہمایوں بادشاہ دی حکومت دے زمانے کنوں ہر بادشاہ دی خدمت وچ پڑھیاں دیاں پڑھیاں جاباں کھیندے رہین۔ اتے او دی پرورش سانگوں قدردانی جتی ہووڑیں چاہیدی ہئی، کریندے ہن۔ جاگیراں، عہدے، نوکریاں جھہاں دہرا نال سرخرو کر کرنے رجاڈ تا ہانیں۔ تے خوش تے خوش نہال کرچھوڑیا ہانیں نال نال "خانہ زاد موروثی" اتے منصب دار قدیمی دی زبان مبارک کنوں سڈیندے ہئن۔ جڈاں ایجھے گھر دی (جو سارے گھر ایں گھر دے سببوں آباد ہن) ایہ نوبت آئی ڄیندے آکھݨ دی لوڑ کائے نئیں، تڈاں سورج مل جاٹ نے جاگیر کوں ضبط کر گھدا اتے احمد شاہ درانی نے گھر بار لٹ پٹ گھدا۔ ایجھیاں بربادیاں ڈیکھ تے اُوویں دی ایں شہر کنوں جیڑا میڈا وطن ہے اتے میڈے جم دا شہر ہے۔ اتے میڈی جیردی اُتھائیں لوُری پئی ہے۔ وطن چھوڑ چلیم۔ اتے ایجا جہاز (جو جیندا ملاح بادشاہ ہا) غارت تھیا۔ میں اپنے کسی دے سمندر وچ غوطے کھاوݨ لگیم۔ پڈدے کوں کجھ دادی بھوں سہارا ہوندے۔ کئی سال عظیم آباد دے شہر وچ ساہ آ کڈھیا۔ کجھ بڑی تے کجھ دگڑی۔ آخر اتھاں دی پیر نہ ٹکیے، زمانہ موافق نہ تھیا۔ بال بچیاں کوں چھوڑتے کلہم کلہا بیڑی تے سوار تھی تے شہراں وچوں شریف شہر کلکتے وچ دانڑیں پانڑیں دے زور تے دپنج پیم۔ کجھ ڈینہہ بیکاری وچ گذرئیے۔ اتفاق نال نواب دلاور جنگ نے سڈوا تے اپڑیں چھوٹے بھرا میر محمد کاظم خاں دے پڑھاوݨ تے چالایا۔ ڈوں سالاں دے لگ بھگ اتھاں رہݨ تھیا۔ چنگی نبھدی نہ ڈٹھی تاں منشی میر بہادر علی جی دے وسیلے نال جان گلکرائسٹ صاحب بہادر دام اقبالہ دے تائیں پج گیم۔ بس خوش قسمتی ہئی جو ایجھے جوان مرد دا پلو ونج پکڑیم۔ چاہندا ہم جو کجھ تاں بھلے ڈینہہ آون، نہ تاں ایہ دی غنیمت جو ٹکر کھاتے پیر دگھیر تے سم پوندا اں اتے گھر وچ ڈہ بندے چھوٹے وڈے کھا پکا

تے ایں قدردان کوں دعا کریندن۔ خدا قبول کرے!

اردو زبان دی حقیقت بزرگاں دے مونہوں ایں سنڑی ہے جو دلی شہر ہندواں کراڑاں دے خیال وچ ہوں پرانڑاں اتے اتھاں دے راجے رعیت قدیم کنوں آندے پین۔ اتے اپڑیں بولی بولیندے ہن۔ ہزار سالاں تائیں اتھاں مسلماناں دا عمل دخل نہ تھیا۔ سلطان محمود غزنوی آیا۔ ول غوری تے لودھی بادشاہ بنڑدے ئیے ایں آونج دی وجہ کنوں ہندواں مسلماناں دیاں کجھ زباناں رلیاں ملیاں۔ اخیر امیر تیمور (جیندے گھرانڑیں وچ ہنڑ محض ناں دی سلطنت چلی آندی ہے) ہندستان کوں فتح کیتا۔ اوندے اتھاں آ ونجنڑ تے رہنڑ نال فوجیاں دا لشکر شہر وچ وڑیا۔ ہیں واسطے شہر دا بازار اردو سڈیجنڑ پے گیا۔ ول بادشاہ ہمایوں پٹھانڑاں دے ہتھوں پریشان تھی تے غیر ملک چلیا گیا۔ آخر اتھوں ول آ تے پٹھانڑاں دے کن چھکے۔ تے ایجا کوئی فسادی باقی نہ بچیونیں جہڑا دی فتنہ فساد کھڑا کرے ہا۔

جڈاں اکبر بادشاہ تخت تے بیٹھا تاں چار چفیروں دے ملکاں کنوں سب قوماں ایں لاثانی خاندان دی قدردانی اتے فیض رسانی سنڑ تے حضور کول آ کٹھے تھئے۔ پر ہر کہیں دی گالھ ٹہار تے بولی بئی بئی ہئی۔ کٹھے تھیونڑ نال آپت وچ وڈے گھن، سودا سود، سوال جواب کریندیں لشکر دی ہک زبان بنڑ گئی۔ جڈاں حضرت شاہجہان صاحبِ قران نے قلعہ مبارک تے جامع مسجد تے شہر پناہ بنڑوائی اتے تخت طاؤس کوں جواہرات نال جڑوایا۔ اتے ہک وڈا اسارا تنبو بانساں تے کھڑا کروایا۔ اتے طناباں نال طنڑوایا۔ ول نواب علی مردان خاں نہر کھٹوا تے گھن آیا۔ تڈاں بادشاہ نے خوش تھی تے جشن کروایا۔ اتے شہر کوں آپڑاں دارالخلافہ بنڑایس۔ انھاں وقتاں کنوں ایہ شاہجہان آباد مشہور ہے ول وی دلی انج ہے۔ اور پرانڑاں تے ایہو تاں شہر سڈیندے۔ اتے اتھوں دے

بازار کوں اردو دے معنیٰ دا خطاب ڈتس۔ امیر تیمور دے زمانے کنوں محمد شاہ دی بادشاہی تائیں بلکہ احمد شاہ لتے عالمگیر ثانی دے وقت تائیں پڑھیاں دیاں پیڑھیاں برابر حکومت کریندیاں آیاں، آخر کار اردو دی زبان منجھیندی منجھیندی اجہی تھی جو کہیں شہر دی بولی ایندا مقابلہ نہیں کر سگدی۔ پر کوئی انصاف کرن والا قدردان ہووے تاں جو ایندا بند و بست کرے۔ بس ہن خدا نے مدت دے بعد جان گلکرائسٹ صاحب جہاں دانا اتے سمجھدار پیدا کیتے۔ جنہاں آپڑیں عقل سمجھ نال اتے چول پڑچول اتے محنت نال قاعدہاں دیاں کتاباں لکھیاں۔ ایں سبب ہندوستان دی زبان دا ملکاں وچ رواج تھیا اتے نویں سر دیں رونق ودھ گئی ہے۔ نہ تاں اپڑیں دستار گفتار تے رفتار کوں کوئی گندا نہیں اکھیندا۔ جیکر کہیں بوز کنوں وی پچھو تاں شہر والے نے ناں رکھیندے اتے آپڑیں آپ کوں سب توں ودھا یا سمجھدے، خیر عقلمند خود جاڑ دن!

جڈاں احمد شاہ ابدالی کابل کنوں آیا اتے شہر کوں لٹوا یس۔ شاہ عالم مشرق والے پاسے ہا۔ کرئی وارث نہ ملک سارا لیہار تھی گیا۔ سچ آہدن، بادشاہت دے بخت اقبال نال شہر دی رونق ہئی۔ یکدم تباہی جو مچی تاں اتھوں دے رئیس، ہئیں رتھاں تے توں کتھاں دی شمال بنڑ تے جڈے جبیڈے سنگھ سمائے اڈے نکل گئے۔ جہڑے ملک وچ ونج رہے اتھوں دے آدمیاں دی سنگت ساتھ نال الا بول وچ فرق پوندا گیا۔ اتے بہوں سارے اجہے ہن جو پنج ڈہ سالاں بعد کہیں سببوں دلی گئے۔ اتے اتھاں دے تھی رہے۔ او وی کے توڑیں بول سگسن۔ کتھا ہون کتھاں نھڑک پوسن۔ اتے جہڑا شخص ساریاں مصیبتاں سہہ تے وی رہ دا وٹہ روڑا بنڑ تے ہے۔ پنج ڈہ پیڑھیاں ہیں شہر وچ گذارن۔ اتے اوں امیراں دیاں دریاواں، میلیاں ٹھیلیاں، ڈھساں ہنوتیاں، سیراں، تماشیاں وچ رہا ہووے۔ لتے مدت تائیں ایں شہر دے

کرچے لتاڑے ہوون۔ اتے اُٹھوں نکلن ڈے بعد وی اپڑیں زبان دا خیال رکھی رکھیا ہووے۔ اُوندا بولن البتہ ٹھیک ہے۔ ایہ عاجز دی ہر ہک شہر دی سیر کریندا اتے تماشا ڈیکھدا ایں توڑیں آپجے۔

قصے دا شروع

ہُݨ قصہ شروع کریندا ہاں، ذرا گوڑھے تے سُݨ دا تے منصفی کرو۔

چار درویشاں دی سیر وچ ایں طرح لکھیا ہویا ہے اتے آکھݨ والا دی آکھدے جو اگلے وقتاں روم دے ملک وچ کوئی شہنشاہ ہا۔ نوشیرواں جیہی عدالت اتے حاتم جیہی سخاوت اُوندی خصلت ہئی۔ اتے ناں اوندا ہا آزاد بخت! ول شہر قسطنطنیہ جیکوں استنبول آہدن، اوندا دارالخلافہ ہا۔ اُوندے زمانے رعایا خوش تے آباد ہئی۔ خزانہ بھریا ہویا ہا۔ فوج کوں کوئی فکر نہ ہئی۔ غریب غربا سوکھے ہن۔ ایہو جیہے آرام تے چین نال ڈینہہ پئے گزریندے ہن تے موجاں پئے کریندے ہن۔ جو ہک ہک گھر وچ ڈینہہ عید دا ڈینہہ تے رات شب برات وانگوں ہئی۔ اُتے جتنے چور چکار، گنڈھ کپ، مُسنے مسافراں دی منڈی چھک دبݨ والے، لفنگے تے دغا باز ہن، سبھڑیاں دا مٹنا چاتے اُنھاں دا ناں نشان تمامیں آپڑیں سارے ملک وچوں مٹا مُنڈھ پچھوڑیا ہس۔ ساری رات دروازے گھراں دے بند نہ تھیندے ہن تے بازاراں دیاں دکاناں کُھلیاں پیاں رہندیاں ہن۔ راہی، پندھیڑو، جنگلاں، میداناں وچ سونا اُچھلیندے پھیندے لنگھ ویندے ہن۔ کوئی نہ پچھیندا ہا جو کون ہیں تے کتھاں ویندا ہیں!

ایں بادشاہ دے ماتحت ہزاراں شہر ہن۔ اُتے کئی بادشاہ نذرانے پیش کریندے ہن۔ اتنی وڈی سلطنت ہئی۔ ول وی ایہ شخص آپڑیں دل کوں خدا دی یاد تے بندگی کنوں ہک پل کیتے غافل نہ تھیوݨ ڈیندا ہا۔ آرام دنیا دا جیتا

چاہندا ہا، موجود ہا۔ پر پُتر جیکوں حیاتی دا پَھل پھل سڈیا ویندے اوندی قسمت دے باغ وچ نہ ہا۔ ایں واسطے ہر ویلے فکرمند رہندا ہا۔ اتے پنجے ویلیاں دی نماز دے بعد آکھدا ہا۔ ایں خداوند کوں آہدا ہا جو اے اللہ میں عاجز کوں تیں آپڑیں مہربانی نال سب کجھ ڈتا ہویا ہے۔ پر ایں اندھارے گھر دا ڈیوا کائنی ڈتا۔ ایہو ارمان دل وچ باقی ہے۔ جو میکوں ابا سڈݨ والا اتے پانڑیں پلاوݨ والا کوئی کائنی! ول تیڈے غیبی خزانے وچ سبھو کجھ ہے۔ ہک پُتر جیندا جاگدا میکوں ڈے۔ تاں جو میڈا ناں اتے ایں سلطنت دا نشان قائم رہے۔!

ایں امید وچ بادشاہ دی عمر چالیہ سالاں دی تھی گئی۔ ہک ڈینہہ شیش محل وچ نماز ادا کرتے وظیفہ بیٹھا پڑھدا ہا۔ ہک داری شیشے دو جو دھیان ویندس۔ تاں مُچھیاں دا ہک چٹا وال نظر آندس۔ جہڑا مقیش دی تار دا نگوں چمکدا کھڑا ہا۔ ڈیکھݨ سیتی بادشاہ دیاں اکھیں وچ ہنجوں تر آئے۔ اوں ٹھڈا ساہ بھریا ول اپڑیں دل وچ خیال کیتس جو افسوس تیں اتنی عمر ناحق برباد کیتی ہے۔ تے ایں دنیا دے حرص وچ سارے جہان کوں اُتے تلے کیتے۔ اتنا ملک جو کھسی بیٹھیں ہݨ تیڈے کیہے کم دا؟ آخر ایہ سارا مال متال کوئی بیا اُڈا پُڈا چھوڑیسی۔ تیکوں تاں موت دا سڈا آ گئے۔ جیکر کجھ ڈینہہ جیندا وی رہیوں تاں جان دی طاقت گھٹ ای ویسی۔ پتہ لگدے جو میڈے مقدر وچ کائنی لکھیا گیا جو وارث چھتر تے تخت دا پیدا تھیوے۔ آخر ہک ڈینہہ مرنڑیں! ایہ سب کجھ چھوڑ ونجڑیں۔ ایں کنوں ایہ بہتر کائنی جو ہݨیں ای ایکوں چھوڑ ونجاں اتے باقی حیاتی اپڑیں خالق تے مالک دی یاد وچ گذاراں!

ایہ گالھ اپڑیں دل وچ نیت تے ٹر پیا باغ وچ گیا۔ ساریاں درباریاں

کوں جواب ڈیتس تے آکھیس، جو کوئی وی اَج کنوں بعد میڈے کولھ نہ آوے سب دیوانِ عام وچ آون وچن تے آپڑیاں کمّاں کاراں وِچ لگے رہن۔ ایہ آکھ تے خود ہِک اُچ مکان وچ ونج بیٹھا۔ تے مصلّیٰ وِچھا تے عبادت وچ مشغول تھی گیا۔ روٹی تے ٹھڈے ساہ بھرن دے سوا کوئی کم نہ ہَس۔ ایں طرح بادشاہ آزاد بخت دے کئی ڈینہہ گذر گئے۔ ڈینہہ لتھے روزہ کھولن ویلے ہِک چھوہارا کھاندے اُتے ترائے گھُٹ پاݨی دے پیندے اتے ساری رات سارا ڈینہہ جانماز تے ای بیٹھے رہندے۔ ایں گالھ دا باہروں چرچا تھیا۔ ہولے ہولے سارے ملک وچ خبر کھنڈ گئی جو بادشاہ بادشاہت کوں چھوڑ تے ہک جُنڈ وچ بہہ گئے، اجاڑ چھیڑوں دشمناں تے فسادیاں نے سر چاتا۔ اتے ہر کنوں اگوں تے پیر ودھائے، جیندی مرضی آئی۔ علاقے تے قبضہ کریندا اتے باغی تھیندا گیا۔ جتھاں کتھائیں حاکم مقرر ہن۔ انھاں دے حکم دی پرواکوئی نہ کریندا ہا۔ ہر ہک صوبے کنوں بدعملی دی شکایت اُنھاں توڑیں پُجی، درباری، امیر وزیر جتنے ہن، کٹھے تھئے۔ اتے چنگائی دیاں صلاحیں کرن لگے۔

آخر ایہ تجویز تھئی جو نواب دا وزیر عقلمند تے دانا ہے۔ اتے بادشاہ دے سوڑے رہن والا تے اعتباری ہے اتے رتبے وچ وی ساریاں کنوں اُچا ہے۔ اوندے کولوں چلوں ڈیکھوں جو اوکوں کیا مناسب نظر دی ہے تے کیا صلاح ڈیندے ہن۔ سارے امیر مشیر اوں وزیر کول آئے اتے آکھیونے۔ بادشاہ دی ایہ حالت ہے تے ملک دی اوہ حقیقت! جیکر کجھ ڈینہہ ہٹی وِسلائی کتوسے تاں محنتاں نال گھدا ہویا ملک مُفت وچ ہتھوں نکل ویسی تے ول ہتھ آوݨ بہوں مشکل ہے۔ وزیر پُرانڑاں، قدیمی نمک حلال اتے عقلمند ہا اتے اوندا ناں وی خود ہوندے وانگیں "خردمند" ہا۔ بولیا، "توڑے جو بادشاہ نے آپڑیں کول

آدݨ کنوں منع کیتا ہویا ہے۔ پر تساں چلو تاں میں وی چلداں! خدا کرے جو بادشاہ دی مرضی تھی پووے تے آپڑیں کول سڈ گھنے"! ایہ آکھ تے ساریاں کوں آپڑیں نال دیوانِ عام تائیں گھن آیا۔ انہاں کوں اُتھاں کھڑا تے آپ دیوانِ خاص وِچ گیا تے بادشاہ دی خدمت وِچ محلی یعنی محل دے خاص نوکر دے ہتھ اکھوا بھیجیُس جو ایہ قدیمی غلام حاضر ہے۔ کئی ڈیہاں کنوں دنیا کوں رونق بخشݨ والے وادیدار نہیں کیتا، امیداں رکھ تے آیاں جو ہک نظر ڈیکھاں تے قدم چُماں تاں جو دل کوں تسلی تھیوے! وزیر دی ایہ عرض بادشاہ نے سُݨڑی۔ ایں گالھوں جو بادشاہ اینداقدیمی ہوݨ تے ایندی خیر خواہی تے سمجھداری تے جاں نثاری جانڑدا ہا، اتے اوندی گالھ منیندا ہا۔ کجھ دیر سوچݨ دے بعد فرمایا جو خرد مند کوں سڈ گھنو، جیہڑے ویلے اجازت مِلی تاں وزیر بادشاہ دے پیش تھیا۔ جھک نِوائی دا سلام کیتا۔ اتے ہتھ بدھ تے کھڑا رہا۔ ڈٹھس تاں بادشاہ دی عجب حالت تھئی ہوئی ہے۔ زارو قطار روݨ اتے شک تے مبتلا تھی گیا ہا۔ اکھیں وِچ ودھر پے گئے ہِن۔ اتے منہ پیلا بہار تھی گیا ہا۔

خرد مند دل نہ جھل سگیا تے بے اختیار بھیج تے قدماں وِچ وَنج ڈھٹا۔ بادشاہ نے آپڑیں ہتھیں اوندا سِر اُچا کیتا، اتے فرمایا۔ "چلو، میکوں ڈیکھ گھدا ہیوے، دِل کوں تسلی تھی گئی ہوسی۔ ہُݨ لنگھ وَنجو، میکوں ڈھیر تنگ نہ کرو۔ بس سلطنت وَنج کرو۔ ایہ سُݨݨ سیتی خرد مند دھاڑیں کڈھ تے رُنا۔ تے عرض کیتس۔ بانہے کوں تساڈے صدقے تے سلامتی دے طفیل ہمیشہ کنوں بادشاہت ڈِٹھی ہوئی ہے۔ پر جہاں پناہ دے اچاچیت ایں طرح چُھنڈ مل بہݨ کنوں سارے ملک وِچ تھرتھل پے گئی ہے۔ اتے انجام اینداچنگا نہیں نظردا۔ مزاج مبارک وِچ پتہ نہیں ایہ کیہا خیال آئے۔ جیکر ایں گھر دے پلیے تے پیو ڈاڈے کنوں دِنے بانہے کوں ایہ

راز ڈسو" تاں چنگا تھیسی، تاں جو میڈی ناقص عقل وچ جو کجھ آوے، عرض کراں جو غلاماں نال ایہہ مہربانیاں تھیندیاں رہن۔ تاں ہیں واسطے جو بادشاہ عیش تے آرام کرن۔ اتے تہاڈے نمک تے پلن والے غلام ملک سنبھالن وچ لگے رہن۔ خدانخواستہ جیہڑے ویلے مزاج عالی کوں فکر نے پلیٹیا ہووے تاں تہاڈے ایہہ سرکاری بندے کیہڑے کم آسن؟

بادشاہ نے آکھیا "توں سچ آہدیں۔ پر جیہڑی فکر میڈے دل کوں لگی ہوئی ہے۔ او تدبیراں کنوں باہر ہے۔ خردمند! ہُن میڈی عمر ملکاں تے قبضے کرن دی ہیں سردردی وچ گذری ہے۔ ہُن ایہہ عمراں تے ایہہ ڈیہاڑے ہن، باقی موت ہے تاں ایندا ای سڈ آ گئے۔ کیوں جو کالے وال وی چٹے تھیون لگ پئن۔ ایہہ اکھاں سُنڑیا ہوسیا آ! جو ساری رات تاں سُتے رہے ہے۔ ہُن وڈے ویلے دی نہ اُٹھے تاں کیا بنڑسی؟ ہُن تئیں ہک پتر وی نئیں جمیا، جو میڈے دل کوں تسلی تھیندی۔ ایں واسطے دل ڈاہڈا مونجھا تھئے تے میں سب کجھ چھوڑ ڈتے۔ جیندا دل کرے ملک تے قبضہ کرے تے بھانویں مال تے۔ میکوں کوئی غرض کائے نئیں، بلکہ کجھ ڈینہاں تائیں ارادہ ہے جو سب کجھ چھوڑ چھاڑ تے جنگلاں تے پہاڑاں وچ نکل ونجاں، تے کہیں کوں منہ نہ ڈکھاواں۔ تے ایں طرح ایہہ باقی چار ڈیہاڑے زندگی دے گذار ڈیواں۔ جیکر کوئی جا دل کوں بھانڑیں تاں اتھاں بہہ تے اپڑیں معبود دی بندگی کریندا رہساں۔ شاید عاقبت سدھر ونجے، ایں دنیا کوں تاں ڈاہڈا ڈِٹھے۔ کوئی مزہ نئیں آیا" بادشاہ اتنی گالھ کرتے ہک آہ بھری تے چُپ تھی گیا۔

خردمند اُوندے پیو دا اُنہاں ڈیہاں دا وزیر رہا ہا، جڈاں ایہہ اجنڑ شہزادہ ہا۔ اُنہاں ڈینہاں کنوں بادشاہ ایندے نال بہوں اُنس رکھیندا ہا۔

ایندے علاوہ بہوں سمجھدار تے بادشاہ دا خیر خواہ ہا۔ آکھن لگا۔ "خدا دی جناب وں بے آس تھی ونجنڑ بالکل نامناسب ہے۔ جیں اٹھارہ ہزار جہاناں کوں ہکے حکم نال پیدا کیتے۔ تہاکوں اولاد ڈیون اوندے اگوں کہڑی اوکھی ہے۔ قبلہ سائیں! ایں گندے خیال کوں دلوں کڈھ ڈیو۔ نہ تاں سارا جہان تیلی تند تھی ویسی۔ اتے ایہ سلطنت کیہیاں کیہیاں محنتاں تے مشقتاں نال تہاڈے بزرگاں نے اپنے خود تساں نے قائم کیتی ہے۔ ہک اُل پل وچ ہتھوں نکل ویسی اتے ایں غفلت وچ ملک ویران تھی ویسی۔ خدا نخواستہ بدنامی اَنج تھیسی۔ ایندے باوجود قیامت دے ڈیہاڑے ایہ پچھ پچھ وی ضرور تھیسی جو ہیکوں بادشاہ بنڑا تے ایڈیاں بندیاں کوں تہاڈے حوالے کیتا ہا، توں اساڈی رحمت کنوں بے آس تھیوں اُتے رعایا کوں اَنج حیران تے پریشان کیتو! ایں سوال دا کیا جواب ڈیسو؟ سبھو جو عبادت دی اوں ڈیہنہ کم نہ آسی۔ کیوں جو آدمی دا دل خدا دا گھر ہے ایکوں ڈکھاونڑ دی ٹھیک کائے نہیں! ول بادشاہاں کنوں تاں عدل انصاف دی پچھ پرتیت وی تھیسی ہا ایں بانہے دی بے ادبی معاف کرو۔ تاں اکھیاں جو گھروں نکل ونجنڑ اتے جنگلاں وچ رُلنڑ بھرنڑ کم جوگیاں تے فقیراں دا ہے۔ نہ کہ بادشاہاں دا۔ تساں آپڑیں جوگا کم کرو۔ خدا کوں یاد کرنڑ یا لونڈی بندگی کرنڑ جنگل تے پہاڑاں وچ تھئیں پئی۔ تساں ایہ گالھ سُنڑ ڈی ہوسی جو:

خدا اس پاس، یہ ڈھونڈے جنگل میں

ڈھنڈورا شہر میں، لڑکا بغل میں

(خدا اوندے کول تے او گولھے جنگلاں! گویا بال کچھڑ تے ڈھنڈورا شہر وچ!) جیکر انصافی گالھ کرو اتے ایں بندے دی عرض قبول کرو تاں بہتر ایہو ہے جو جہاں پناہ! ہر دم اتے ہر گھڑی دھیان آپڑاں خدا دو ڈتی رکھو۔

تے دعا منگی کیتی کرو۔ اُوندی درگاہوں کوئی محروم نہیں مڑیا۔ ڈینہہ کوں بندوبست
ملک دا، اتے انصاف تے عدالت غریب غربا دی فریادن تاں خدا دے
بندے تہاڈی چھاں تلے امن تے امان نال خوش گذران کرن۔ اتے راتیں کوں
عبادتاں کرو۔ اتے درود اں صلواتاں دی نیاز پیغمبر دی روح پاک کوں ڈے تے
گوشہ نشین توکل والے درویشاں کنوں مدد منگو۔ اتے یتیماں، قیدیاں، محتاجاں
رنڈیاں، رنڈڑیں تے عیال واراں دا روز دا خرچ پانڑیں بنڑا ڈیو۔ ایہے
چنگیاں کماں تے نیک نیتاں دی برکت نال خدا چاہیا تاں وڈی امید ہے جو
تہاڈے دل دے مقصد تے مطلب سارے پورے تھیسن۔ اتے جہڑی ہک
تہاڈی طبیعت یکے گھر نہیں رہندی۔ او ہک لہوے۔ اتے دل کوں خوشی
نصیب تھیوے۔ اُوں پالنڑ ہار دی مہربانی دو دھیان کرو۔ کیوں جو او ہک
گھڑی وچ جو کجھ چاہندے ہتھی ڈیندے۔" ہک واری تاں خردمند وزیر دیاں
ایہجیاں عرضیاں تے درخواستاں پیش کرنڑ اُتے آزاد بخت دا دل نکڑا تھیا تے
فرمائس، اچھا۔ توں جہڑا کجھ آہدیں بھلا ایہ وی کر ڈیکھداں۔ اگوں تے اللہ دی
جیویں مرضی ہوسی تھیسی۔ خدا ں بادشاہ دے دل کوں تسلی تھئی تاں وزیر کنوں پچھیا
جو ہے سارے امیر وزیر کیا کریندن۔ اتے کیں حال وچ ہن؟ اوں عرض کیتا۔ جو
بادشاہت دے سارے ارکان قبلۂ عالم دی جان تے مال کوں دعا کریندن۔ بس تہاڈے
فکر کنوں سارے حیران تے پریشان تھئے ودن۔ آپڑاں دیدار ڈکھاؤ تاں ساریاں دے
دلاں کوں تسلی تھیوے۔ چنانچہ او ایں وقت دیوان عام وچ حاضر ہن! ایہ سُنڑ تے
بادشاہ نے حکم ڈتا جو انشاءاللہ تعالیٰ کل دربار لیساں۔ ساریاں کوں آکھ ڈیو جو
حاضر رہن۔ خردمند ایہ وعدہ سُنڑ تے خوش تھیا۔ اتے ڈوہیں ہتھ کھڑے کرتے
دعا کیتس جو جے توڑیں ایہ زمین تے اسمان قائم ہن، تہاڈا تخت و تاج قائم

رہیے ! دل بادشاہ کنوں مُوکل گھن تے خوشی نال باہر آیا ۔ ایہ خوشخبری ایراں وزیراں کوں سُنڑائی ۔ سارے امیر کبیر کھِلدے ہسدے گھراں کوں گئے ۔ سارے شہر وِچ ٹھاڈل پے گئی ۔ رعیت رعایا موج وِچ آ گئی ۔ جو کل بادشاہ سلامت دربار عام کریسن ۔ سویرے سارے ، اعلیٰ ادنیٰ ۔ نوکر چاکر ، چھوٹے وڈے تے وزیر مشیر اپڑیں اپڑیں جاتے رتبے تے عہدہ دے مطابق آ کھڑے تھئے اتے بادشاہی جلوہ ڈیکھن کیتے انتظار وِچ ہِن !

جڈاں پہر ڈینہہ دا آ گیا تاں ہکے دیلی پردہ چُویا تے بادشاہ سامنڑیں آ کراہیں تخت مبارک تے بہ گیا ۔ نوبت خانے وِچ شادیانے وجنڑ پے گئے ، ساریاں نے مبارک باد دے نذرانے پیش کیتے ۔ اُتے مجرا بھرنڑ والی جاتے کھڑے تھی تے تسلیمات نے جھک توائیاں کیتیاں ۔ انھاں دے درجے تے مرتبے دے مطابق ہر ہک کوں عزت نال بخشیاں گئیاں ۔ ساریاں دے دل کوں خوشی تے تسلی تھئی ۔ جڈاں ڈوپہر تھئی تاں اُٹھی تے اندر محل وِچ چلے گئے ۔ خاصہ کھانڑاں کھاتے سمنڑ والے کمرے وِچ آرام کرنڑ چلے گئے ۔ اوں ڈینہہ کنوں بادشاہ نے ایہو طریقہ رکھیا جو ہمیشہ سویرے دربار لاوِن ، تریجھے پہر کوئی کتاب پڑھنڑ دا شغل کرن یا درود وظیفہ پڑھن ۔ اتے خدا دی درگاہ وِچ توبہ استغفار کر کراہیں اپڑیں مطلب دی دعا منگین !

ہک ڈینہہ کہیں کتاب وِچ لکھیا ہویا ڈٹھا ۔ جو جیکر کہیں شخص کوں غم یا فکر اِہجی لگی ہووے جواُوندا علاج بندے دے وس نہ تھی سگے تاں چاہیئے جو اوکوں تقدیر دے حوالے کرے ۔ اتے خود گورستان والے پاسے رجوع کرتے پیغمبر دی روح دے طفیل درود انھاں قبرستان والیاں کوں بخشے ۔ اتے اپڑیں آپ کوں ککھ برابر وی نہ سمجھے تے دل کوں ایں دنیا دی غفلت کنوں پرے رکھے ۔ اتے عبرت کیتے رووے ۔ اتے خدا دی قدرت کوں ڈیکھے جو ایں کنوں پہلے کیجھے کیجھے ملکاں

تے خزانیاں دے مالک ایں دنیا اُتے پیدا تھئے۔ پر اسمان نے ساریاں کوں اپݨی گردش وچ گھن آتے مٹی سُوا کر ڈِتے۔ اکھاݨ ہے جو ؎

چلتی چکی دیکھ کر ہو یا کبیرا رو
دو پاٹن کے بیچ آ، ثابت گیا نہ کو

(چلدی چکی ڈیکھ تے ڈِتا کبیرے رو ڈُوں پاٹاں وچ آ کے ثابت گیا نہ کوئی)

ہُݨ جڈݨ ڈیکھو تاں سوائے مٹی دے ہک ڈھیر دے انھاں دا کوئی نشان تائیں باقی نئیں رِہا۔ اتے ساری دھن دولت، گھر بار، آل اولاد، یار رشتہ دار، نوکر چاکر ہاتھی گھوڑے چھوڑ چھاڑ تے کلھے سُتے پئین۔ ایہ ساریاں شئیں انھاں دے کہیں کم نہ آیاں۔ بلکہ ہُݨ تاں کوئی ناں تائیں نئیں جاݨدا جو ایہ کون ہن۔ اتے قبر دے وچ دی خبر کہیں کُوں کائے نئیں۔ جو کیڑے مکوڑے ناگ وٹھوئیں انھاں کوں کھا گئین یا انھاں تے کیا گذری تے کیا ویہا نڑیں؛ اتے اللہ کنوں کیوں چھٹے، ایہ گالھیں اپݨیں دل وچ سوچ تے ساری دنیا کوں پُتلیاں دا کھیڈ سمجھے، تڈاں اوندے دل دا اچھل ہمیشہ تڑپیا رہسی، کہیں حالت وچ وی نہ کماسی!

جہڑے ویلے کتاب وچ ایہ نصیحت پڑھی تاں بادشاہ کوں خردمند وزیر دی گالھ یاد آ ئی۔ ایہ ڈوہیں گالھیں رَلدیاں مِلدیاں ہِن، اوکوں شوق تھیا جو ایندے اتے عمل تاں کر ڈیکھاں، پر سواری اُتے چڑھ تے، اتے بھیڑ بھیڑ کے نال بادشاہاں دی طرح ونجݨ تے پھرݨ مناسب کائے نئیں۔ بہتر ایہو ہے۔ جو پوشاک بدل تے رات کُوں کلھا قبراں وچ۔ یا کہیں جنگل وچ رہݨ والے خدا دے بندے کولھ ویندا رہواں۔ اُتے راتیں جاگ جاگ تے گذاراں۔ شاید انھاں مردیاں دے ویلے نال میکوں دنیا دی مراد تے عاقبت دی نجات حاصل تھیوے!

دل وچ ایہ گالھ پکی کر تے ہک ڈینہہ رات کُوں موٹے جھوٹے کپڑے پا تے

کجھ روپے اشرفیاں نال چا تے ، چپ کرتے قلعے کنوں باہر نکلیا . اتے میدان دا رستہ گھدس ، ویندیں ویندیں ہک گورستان وچ ونج پتا . پہوں سچے دل نال ورود پڑھن لگیا . اوں ویلے تکھی ہوا کھلدی پئی ہئی . جیکوں بلکہ اندھاری اکھڑا چا ہیدا ہے . اچا چیت بادشاہ کوں پرے کنوں ہک شعلہ جیہا نظر آیا . جہڑا صبح دے تارے وانگوں روشن ہا ، اپڑیں دل وچ خیال کیتس جو ایں اندھاری تے اندھارے وچ ایہ سوجھلا حکمت کنوں خالی کائے نھیں . یا ایہ جادو ہے ، کیوں جو بھنکڑی تے گندھک کوں ڈبوے وچ وٹ دے آسوں پاسوں پرک چھوڑیا ونجے ، تاں کہیں تکھی ہوا کیوں نہ گھلے ڈیوا نھیں وسمدا . یا کہیں ولی دا ڈیوا ہے جو بلدا پئے جہڑا کجھ ہے ٹھیک ہے ، چل تے ڈیکھناں چا ہیدا ہے . شاید ایں شمع دے نور کنوں میڈے گھر دا ڈیوا وی بل پوے . اتے دل دی مراد پوری تھیوے . ایہ نیت کر تے اوں پاسے دوڑ پیا . جہڑے ویلے اوندے کول پہنچاں ڈٹھا تاں سنجیں سکھڑیں چار فقیر گچیاں وچ کفنیاں پائیاں ہوئیاں اتے سر گوڈیاں اتے رکھ تے بے ہوشی دی حالت وچ چپ گڑپ بیٹھے ہن . اتے انہاں دی ایہ حالت ہئی . جیویں کوئی مسافر اپڑیں ملک تے آپڑیں قوم کنوں وچھڑ تے بے کسی تے غریبی دے رنج تے غم وچ پھس تے حیران رہ ویندے . ایں طرح ایہ چارے کندھی دی تصویر تھئے بیٹھے ہن . اتے ہک ڈیوا پتھر اتے ٹمکدا پیا ہا . ہوا اوکوں ہرگز نہ لگدی ہئی ، ایں سمجھو جو اوندا کچ خود اسمان بنڑیا ہویا ہا . تے دشمن دے کہیں خطرے دے بغیر بلدا پیا ہا .

آزاد بخت نے جڈاں ایہ ڈٹھا تاں یقین تھی گیس جو تیڈی مراد خدا دے انہاں بندیاں دے قدماں دی برکت نال ضرور پوری تھیندی ہے . اتے تیڈیاں امیداں دا ٹمکادا انہاں دی توجہ نال سادا تھیندے تے ہن ڈ پھلدے پھلدے !

اُنھاں دی خدمت وِچ چلّ تے اپڑاں حال حوال سُنڑ دا تے انھاں دی مجلس وچ شریک تھی۔ متاں تیڈے اُتے رحم کرن تے دعا کرن: جہڑی بے نیاز خدا چا قبول کرے۔ ایہ ارادہ کر تے دل کیتس جو قدم اگوں تے رکھے۔ اُتھائیں عقل سمجھایا جو اے بیوقوف! جلدی نہ کر، ذرا ڈیکھ گھن تیکوں کیا پتہ جو ایہ کون ہن۔ تے کتھوں آئے بیٹھے ہن۔ اُتے کنڈے دینڈے پئن۔ کیا پتہ ایہ دیو ہن یا بھوتاں دی ٹولی ہے۔ جہڑی آدمیاں دی شکل بن تے کٹھے تھئے بیٹھن۔ بہرحال جلدی کرن اُتے اُنھاں وچ ونج تے دخل ڈیون چنگا کائے بھیس۔ حالی ہک پاسے لک تے اُنھاں درویشاں دی حقیقت معلوم کرنڑیں چاہیدی ہے۔ آخر بادشاہ نے ایویں کیتا جو اُوں مکان دی ہک جُنڈ وِچ چُپ کر تے ونج بیٹھا۔ تے کہیں کوں اُوندے آوݨ دے کھِسکار دا وِی پتہ نہ لگیا، اُنھاں دُو دھیان ڈِتس جو ڈیکھاں آپݨ وِچ کیا گالھ مہاڑ کریندے بیٹھے ہن۔ اتفاق نال ہک فقیر کوں نچھ آئی۔ ایں خدا دا شکر پڑھیا۔ تاں ایندی آواز کنوں اُنھاں ترلے قلندراں دی چھرکی نکل گئی۔ ڈیوے دی وَٹ اُچی کیتو نے، روشنی تاں تھئی۔ ایڑیں اپڑیں بستریاں تے حقے بھرتے پیوݨ لگ پئے۔ اُنھاں آزادلوکاں وِچوں ہک بولیا۔ اے ہمارد یارو! جہاں گرد دوستو! اساں چارے بندے اسمان دی گردش کنوں تے رات ڈینہہ دے انقلاب کنوں سِیر وِچ مٹی پاتے۔ ور در ہک مدت تائیں پھریئے ہیسے الحمدللہ جو قسمت نے مدد کیتی ہے۔ تے بخت نے یاری گنڈھی ہے۔ جو اج ایں جاتے ہک بئے کوں مِل پئے ہن۔ اتے کل دا پتہ اصلوں کائے نہیں جو ساڈے نال کیا تھیندے۔ ہکی سنگت وِچ رہندوں۔ یا اُچ اُچ کر ڈِتا دیسی؟ رات ڈاڈھی پہاڑ جیتی ہوندی ہے۔ ہنڑیں سُم لوون ٹھیک کائے نہیں۔ ایں کنوں تاں ایہ بہتر ہے جو اپڑیں اپڑیں گذری دا ذِکر جہڑی ایں دنیا وِچ جیندے جیندے

اتے گذری ہوئے اوایں شرط نال جو گورڑا اُوندے وچ کوڈی جتی نہ رہسی بیان کرے !۔ ایں طرح گالھیں گالھیں وچ رات لنگھ ویسی، جڈاں رات تھوڑی آ بچی تاں سُم سماویسوں، ساریاں آکھیا، ہا دی آ ! جو کجھ ارشاد تھئے اساں قبول کریندے ہیں۔ پہلے تساں ای آپڑاں حال حوال جھڑا اجھ گذرے شروع کرو۔ شاید اساکوں وی فائدہ ڈیوے !

سیر پہلے درویش دی

پہلا درویش گوڈیاں دے بھر تھی بیٹھا۔ اتے اپڑیں سیر دا قصہ ایں طرح آکھنڑ شروع کیتس ۔

یہ سرگزشت میری ذرا کان دھر سنو مجھ کو فلک نے کر دیا زیر و زبر سنو!
(اے اللہ دے بندو، ذرا اِدھے دھیان ڈیو، اتے ایں غریب دا ماجرا سنڑو ایہ گدڑی وِہا نڑیں میڈی ذرا کنّ لاتے سنڑو)

جو کچھ کہ پیش آئی ہے شدت سے تیئں اس کا بیان کرتا ہوں تم سر بسر سنو!
(میڈے اُتے جیہڑی کجھ سختی آئی ہے ادکوں بیان کریندا ں ۔ تساں پوری توجہ نال سنڑو)

اے یارو! میڈا جم جا اتے میڈے بزرگاں دا وطن یمن دا ملک ہے۔ ایں عاجز دا پیو ملک التجار خواجہ احمد دے ناں دا ہک وڈا سوداگر ہا۔ اوں وقت دا کوئی سیٹھ یا ویاری اُنھاں دے برابر دا نہ ہا۔ اکثر شہراں وچ اُنھاں دیاں کوٹھیاں قائم ہن تے ایجنٹ لین دین واسطے مقرر ہن۔ لکھاں روپے دا روک اتے ملک ملک دی جنس گھر وچ موجود ہئی۔ انھاں دے ڈوں پتر جمے ہن۔ ہک تاں ایہو فقیر ہے جیہڑا کفنی گل وچ پاتے تساں مرشداں دے اگوں حاضر ہے۔ تے بولیندا بیٹھے۔ اتے بئی ہک بھینڑ ہئی۔ جیکوں ابے سائیں نے اپڑیں جیندیں شہر دے ہک سوداگر دے پتر نال پرنا ڈتا ہئی۔ او اپڑیں ساہوریں رہندی ہئی۔ مطلب ایہ جو جیہڑے گھر وچ اِتنی دولت ہووے تے ہکو پتر ہو دے تاں اُوندے

لاڈ پیار دی حد نہیں رہندی۔ میں فقیر بہوں لاڈ پیار نال اپڑیں ماپیو دی چھاں
تلے پلیم۔ وڈا تھیم تاں لکھن پڑھن، بیا بیاں والا لڑائی لڑن دا ہنر، سوداگراں
دا حساب کتاب کرن۔ اتے رونماں دے لکھن، سکھن پئے گیم۔ چوڈاں سال بہوں
خوشی وچ تے بے فکری وچ گزر گئے۔ دنیا دی کوئی فکر دل کوں نہ ہئی۔ اچانچیت
ہکے سال پیو ما اللہ کوں پیارے تھی گئے۔ عجب طرح دا ڈکھ لگیا جیکوں بیان نہیں
کر سگدا۔ پتہ نہ لگیا تے یتیم تھی گیم۔ سر تے ہتھ رکھن والا کوئی وڈا بڈھا نہ ہا۔
ایں انڑ چیتی مصیبت وچ رات ڈینہہ روندا رہندا ہم۔ کھاون پیون چھٹ
گیا ہا۔ چالیہہ ڈینہہ چوہیں تیویں کر تے بنھائے۔ چالیھے تے اپڑیں پرائے چھوٹے
وڈے سب کٹھے تھئے۔ جہڑے ویلے فاتحہ کنوں فارغ تھیو سے تاں ساریاں نے
ایں فقیر کوں پیو دی پگ بدھائی۔ اتے سمجھایا جو دنیا وچ ہر کہیں دے پیو ما
مردے آئن۔ آخر اساں آپ وی ہک ڈینہہ مرنڑیں۔ بس صبر کر، اپڑیں
گھر دی فکر کر۔ ہنڑ پیو دی جاتے توں سردار ہیں۔ اپڑیں کاروبار، لین دین وچ
ہوشیار تھی تے رہ۔ تسلی ڈے تے ہر کوئی چلیا گیا، کاروباری گماشتے، نوکر چاکر
جتنے دی ہن، آ حاضر تھئے۔ نذر نذرانڑیں ڈتونیں۔ اتے بولیے جو روک تے
جنس والی کوٹھی کوں اپڑیاں اکھیں مبارک نال ڈیکھ گھنو۔ پہلی واری جو ایں نہ
مکنڑ والی دولت لنے ویدیئی۔ تاں اکھیں پاٹیج گیاں۔ دیوان خانے کوں بنڑاون
ٹھاہون دا حکم ڈتم، فرش وچھاون والیاں نے فرش فروش وچھائے۔ جھتان
پردے، چکاں، ساریاں شیئں ڈاہڈیاں سوہنڑیاں لاڈتیاں۔ تے چنگے چنگے
اکھ دے اشارے تے کم کرن والے نوکر رکھیم۔ سرکاری طور تے انھاں کوں
چمکنڑیاں تے ردھایاں پوشاکاں بنڑدا ڈتم۔ ایہ فقیر گدی تے تکیہ لاتے بیٹھا
اودیں دی غنڈے ٹھکرڑے، معنت خورے، کوڑے خوشامدی آ تے سنگی تھئی

گئے۔ اتے صلاح کار بݨ گئے۔ انھاں نال اٹھݨ بہݨ تھی گیا۔ ہر کہیں دیاں گالھیں گھاڑیں تے بڑھاں کر اکاں اتے اِدوں اُدوں دیاں واہیاں تباہیاں سنڑیندیے تے آہدے "ایں جوانی دی حالت وچ کینکی دی شراب تے گل گلاب خود تیار کراؤ۔ اتے نازک تے سوہݨیں معشوقاں کوں کول سڈ ولتے انھاں نال بہ تے پیو تے عیش کرو۔"

غرض آدمی واسطے شیطان خود آدمی ہوندے۔ ہر کہیں دے آکھݨ سݨݨ نال ایڑاں مزاج دی فوری تھرک گیا۔ تے شراب پیوݨ، نچݨ گاوݨ تے جوئے دا شغل کرݨ شروع تھی گیا۔ ول تاں ایہ حالت آن بݨی جو سوداگری گھل تے تماشہ بہنی دا خیال پے گیا۔ تے جابے جا خرچ کرݨ دا چسکا پے گیا۔ آپڑیاں نوکراں تے یاراں نے جھڑے ویلے میڈی ایہ غفلت ڈٹھی تاں جو کجھ جیندے ہتھ لگیا اوں کھسکایا۔ ایں سبھو جو لُٹ پے گئی۔ کوئی خبر نہ ہئی جو کتنا روپیہ خرچ تھیندا پئے۔ مالِ مُفت، دلِ بے رحم! ایں بے تُکے خرچ کیتے جے کُم قارون دا خزانہ دی ہوندا تاں وی توڑ نہ پجیندا۔ کئی سالاں دے عرصے وچ ہک واری تاں ایہ حالت تھی گئی جو محض ٹوپی تے منجلی باقی رہ گئی، یار دوست جھڑے اُنس تے محبت کنوں میڈی جوکھ کھاندے ہن۔ اتے اپڑیں خون دا ہک ہک چھچہ میڈی ہک ہک گالھ دی تعریف کریندیں زبان دے راہوں قربانی کر چھڑیندے ہن: بھج بھج گئے۔ بلکہ رستے پتے جیکر کتھاہیں ملاقات تھی ویندی ہئی، تاں اکھ بچا کے کھسک ویندے ہن۔ اتے نوکر چاکر، خدمت گار، گاڈی داہݨ، تلوارچی، خاص بردار، تابت خانی سارے چھوڑ چھاڑ تے ہک پاسے تھی گئے، کوئی گالھ تائیں کرݨ والا نہ ہا۔ جھڑا پچھے ہا جو ایہ تیڈا کیا حالی تھی گئے سوائے ڈکھ تے افسوس دے کوئی سنگتی نہ رہا ہا۔

ہُنڑ دھیلے دمڑی دے کُوڈ مُرڑ بھنّے دانڑیں وی نہ لبھدے ہِن۔ جو رزک
تے پانڑیں پیواں ہا۔ ڈُوں ترائے وقت بھُکا مویاں۔ بُھک نہ جھر سگیُم۔ لاچار
بے حیائی دا پردہ مُنہ تے گھت تے ایہ ارادہ کیتُم جو بھینڑ دے کول ونجاں۔ پر
ایہ شرم دل دے وِچ ضرور آندی ہئی جو لبّے سائیں دے مرنڑ دے بعد بھینڑ نال
چنگا سلوک نہ رکھیا ہا۔ خالی خولی خط تائیں نہ لکھیا ہا۔ بلکہ اُوں ہِک ڈُوں خط وط
ارمان دے اتے ملنڑ تے ہِک دے جھڑے لِکھے ہِن، انھاں دا جواب وی ایں
نِنّتے دی ننڈر وِچ نہ بھیج سگیُم۔ ایں شرمساری کنوں دل تاں نہ کریندا ہا جیویں تیویں
پیریں ٹُرّدا ڈھیندا پوندا، خالی ہتھ، ہزار مشکلاں نال کئی منزلاں بھوگ تے
بھینڑ دے شہر وِچ وڑیا۔ تے اُوندے مکان تے پہنتُم۔ او ماں دی جائی میڈا ایہ
حال ڈیکھ تے اوسے گھولے تھئی۔ گل لاتے پہوں رُنّی، تیل، ماتھے دی وال تے
کالے ٹِکے میڈے اُتوں وتاٹے تے آکھنڑ لگی۔ تُوڑے جو مِل پونڑ نال دل پہوں
خوش تھئے۔ پر کاکا سائیں، تیڈی ایہ حالت کھئی کیویں ہے؟ ایندا جواب میں
کجھ نہ ڈے سگیُم۔ اکھیں وِچ ہنجھوں تر آئے تے چُپ کر رہیُم۔ بھینڑ نے جلدی
نال خاص پوشاک سولتے، حمام وِچ بھیجیا۔ دھادھوتے میں او کپڑے پاتے، ہِک
مکان آپڑیں طرفوں پہوں چنگا سگھڑ یا بنگلہ یا میڈے رہنڑ کیتے مقرر کیتس۔ سویرے
شربت، بداماں دا حلوہ، سوہن حلوہ، پستے نے مغزاں والی خوراک ناشتے کیتے،
اتے ترکالے پہر سلوے تے سُکے میوے، پھل فروٹ، اتے رات ڈینہہ ڈوہیں
وقتیں پُلاؤ نان، قلیے کباب، ودھائے ودھائے تے مزیدار منگواتے اپڑیں
سامنڑیں کھوا ڈیندی۔ ہر طرح دی خاطر داری کریندی، میں اجہیاں تکلیفاں دے
بعد جو ایہ آرام ڈٹھا، تاں خدا دی درگاہ وِچ ہزار ہزار شکر کیتُم، کئی مہینے اجہی
فراغت نال لنگھ گئے، جو میں ایں کلّی جا کنوں باہر نہ نکلیُم۔

ہک ڈینہہ او بھینڑ جہڑی ماء وانگوں میڈی خاطرداری کریندی ہئی، آکھنڑ لگی: بھراوا، توں میڈیاں اکھیں دیاں پُتلیاں اُتے پیو ماء دی موئی ہنڑ دی نشانی ہیں تیڈے آونڑ نال میڈا کلیجہ ٹھر گئے۔ جہڑے ویلے تیکوں ڈیکھدی ہاں، خوشی کنوں پھنڈویندی ہاں، تیں میکوں بہوں خوش کیتے۔ پر جاناں کوں خدا نے کماونڑ کیتے پیدا کیتے۔ گھر وچ بیٹھا رہنڑ اُنھاں کیتے کوئی فردری کماٹے نھیں۔ جہڑا جوان نکھٹو بنڑ تے گھر وچ ٹکڑ وانگوں آنیاں تے بہہ ویندے اوکوں دنیا دے لوک طعنے مہنڑیں ڈیندن، خاص طور تے ایں شہر دے آدمی، کیا چھوٹے کیا وڈے، تیڈے بے سبب رہنڑ تے اکھیسن جو اپڑیں پیو دی دھن دولت اُڈا بیٹھا اتے، ونج بھلا تے، کھسوا کھسوتے بھنڑ دیئے دے ٹکراں تے آ ڈھٹھے۔ ایہ بہوں بے غیرتی دی، اتے تیں میں دیاں کھلاں دی، اتے پیو ماء دے ناں کوں کالونڑ لاونڑ دی گالھ ہے۔ نہ تاں میں تاں اپڑیں چم دیاں جُتیاں سیوا تے تیکوں لواواں۔ اتے تیکوں گل نال لائی رکھاں۔ ہنڑ صلاح ایہ ہے جو سفر دی تیاری کرو۔ اللہ کیتا تاں قسمت جاگسی۔ تے ایں پریشانی تے بے عزتی دے بدلے دل کوں تسکین تے خوشی نصیب تھیسی۔ ایہ گالھ سُنڑ تے میکوں وی غیرت آئی۔ اوندی نصیحت دل کوں لگی۔ جواب ڈتم۔ ٹھیک ہے۔ ہنڑ توں ماء دی جاء ہیں، جہڑا کجھ اکھیسیں، کریساں، میڈی مرضی ڈیکھ تے گھر وچ وڑ تے پنجاہ تھیلیاں اشرفیاں دیاں، خاصے بندیاں تے بانھیاں کنوں چوا تے میڈے اگوں آ رکھوایاں۔ اتے آکھیس ہک قافلہ سوداگراں دا دمشق دو ویندا پے، تساں اِنھاں روپیاں دیاں تجارت دیاں شئیں خرید گھنو، کہیں ایمان دار تاجر دے حوالے کر تے اوں کنوں پکی لکھ پڑھ کرا گھنو۔ اتے آپ خود وی دمشق ونجنڑ دی تیاری کرو۔ اُتھاں خداں خیر خیریت نال ونج پجو، اپڑیں مال دا منافع سمیت حساب کتاب جوڑ گھنا ہے۔ یا آپ خود ونج

ڈیکھو۔ میں او روک رقم چاتے بازار گیم، سوداگری دا اسباب خرید کرتے، ہک
وڈے سوداگر دے حوالے کیتم۔ لکھا پڑھی کرتے تسلی کر گھدی۔ او تاجر جہاز
تے سوار تھی تے دریا دے راہوں روانہ تھیا۔ ایں فقیر نے خشکی دے راہوں
ونجن دی نیاری کیتی۔ جہڑے ویلے روانہ تھیون لگم۔ بھین نے ہک قیمتی پوشاک
پاون کیتے اتے ہک چنگا زین والا سنگریا پنگریا گھوڑا چڑھن کیتے ڈتا۔ اتے مٹھائی
پکوا ہک خاصدان وچ بھرتے گھوڑے دے ہنے نال لٹکا چھوڑیا۔ اتے پانڑیں
دی ہک کپی شکار بند نال بدھوا ڈتی۔ امام ضامن دا روپیہ جہڑے ڈولے تے
بدھیا۔ ڈہی دا ٹکہ میڈے متھے تے لاتے، اتے ہنجھوں جل تے بولی۔ "ڈیکھو!
تہاکوں خدا کوں سونپیا۔ کنڈ ڈکھیندے ویندے دے اینویں جلدی آ پڑاں
منہ آ ڈکھاؤ!" میں سلامتی دی دعا پڑھی اتے آکھیا "میڈا وی خدا حافظ
ہے۔ کوئی چنگائی کریسی! اتھوں نکل تے گھوڑے تے سوار تھیم۔ اتے خدا دے
توکل تے بھروسہ کرتے ڈوں منزلاں دی ہکا منزل بنڑیندا دمشق دے نیڑے
ونج پجیم۔

آکھن دا مطلب ایہ ہے جو جہڑے ویلے شہر دے دروازے تے گیم تاں ڈھیر
رات وِہا چکی ہئی۔ دربان تے پہرہ داراں نے دروازہ بند کیتا ہویا ہا۔ میں بہوں
منت سماجت کیتی۔ جو میں مسافر ہاں اتے پرے دا پندھ کیتی آندا۔ جیکر کواڑ
کھول ڈیوو تاں شہر وچ وڑن نال دانڑیں پانڑیں تے گھا پٹھے دا سُکھ
تھی ویسی۔ اندروں گھرکیاں ڈے تے آکھونے۔ ایں وقت دروازہ کھولن دا
حکم کائے نئیں۔ اتی گذری رات کوں کیوں آئیں؟ جڈاں میں انھاں کنوں کورا
جواب سنڑ ڈتا تاں گھوڑے توں لہہ تے شہر دے قلعے دی کندھی تلے زین پوش
وچھاتے بہہ گیم۔ جاگدے رہن دی خاطر اُڈے اُڈے ٹہلن لگ پیم۔ جہڑے ویلے

اَدّھی رات اِڈّے اَتے اَدّھی رات اُڈّے تھئی تے چُپ گڑُپ تھی گئی پر کیا ڈیکھداں جو ہِک صندوق قلعے دی کندھی اُتوں تلے آندا پے۔ ایہ ڈیکھ تے ہِکّا بِکّا تھی گیُم جو ایہ کیا ڈِکھالا ہے؟ شاید خدا نے میڈی حیرانی تے رحم کھا تے غیبوں خزانہ بھجوائے، جہڑے ویلے او صندوق زمین تے آ ٹکیا، ڈردیں ڈردیں اوندے کولوں گیُم، ہِک پیاری جہی ذال، جیندے ڈیکھݨ نال ہوش نہ رہن، زخمی پھٹّل، لہو وِچ تر و تر، اکھّیں بند کر تے پھتکدی پئی ہے۔ ہولے ہولے ہونٹھ ہلدِن اَتے ایہ آواز مُنہ کنوں آندی ہے" اے کمبخت، بے وفا، اے ظالم پُر جفا! بدلہ ایں بھلائی تے محبت دا ایہو ڈِتّوئی ہا جہڑا ڈِتی؟ بھلا ہِک پیا ڈُکھ وِی مار چھوڑیں ہا! ایں آپݨاں اَتے تیڈا انصاف خدا تے چھوڑیے، ایہ آکھ تے ہوں بے ہوشی دی حالت وِچ بو چھݨ دا پاند مُنہ تے سٹ گھِدا تے میڈی طرف دھیان نہ ڈِتُس!

ایہ فقرا اوکوں ڈیکھ تے اَتے اوندی گالھ سُݨ تے وِسم گیُم۔ دِل وِچ سوچیُم کہیں بے حیا ظالم نے کیوں اِہجی نازنین محبوبہ کوں زخمی پھٹّل کر چھوڑیے؟ اوندے دِل وِچ اِہجی کیا آئی ہئی؟ اَتے ایندے اُتے ہتھ کیوں چاتُس؟ ایندے دِل وِچ تاں محبت اَجݨ توڑیں باقی ہے۔ جو ساہ ڈیندے وقت وِی اوکوں یاد پئی کریندی ہے۔ میں ہولے ہولے دِل وِچ ایہ الاپیا ہم۔ پر دِل وِی میڈا اُلا اوندے کناں پے گیا ہا۔ ہِک واری کپڑا مُنہ توں سُر کا تے میکوں ڈِٹھس، جہڑے ویلے اوندیاں دیداں نیندیاں دیداں وِچ وڑیاں تاں میکوں غش آوݨ لگی اَتے میڈا دل گھبراوݨ لگیا۔ آخریں آپ کوں او کھا جھلیُم تے جرأت کر تے پُچھیُم۔ سچ ڈسا توں کوݨ ہیں۔ اَتے ایہ کیا معاملہ ہے؟ ڈسیسیں تاں میندے دِل کوں تسلّی تھیسی! ایہ سُݨ تے تروڑنے جو بولݨ دی طاقت اوکوں نہ ہئی۔ پر

ہوڑے جیہے آکھیس، خدا دا شکر ہے۔ پر میڈی حالت زخماں پٹھاں کنوں ایہ تھئی پئی ہے۔ میڈی سوا پولاں۔ کجھ لحظیاں دی پیھان ہاں، اجڈاں میڈی جند نکل ونجے تاں خدا دے واسطے جوانمردی کرتے میں بدبخت کوں ایں صندوق وچ کہیں جا پور ڈیوا ہے۔ تاں جو میں چنگے منہ دی زبان کنوں بچ ونجاں اتے توں ثواب کھٹیں۔ ایہو جئی آکھ تے چپ تھی گئی۔

رات دی کوئی تدبیر نہ کر سگیم، او صندوق اپڑیں کول چا آیم۔ اتے پل پل تے گھڑی گھڑی گنڑن لگیم۔ جو کہڑے ویلے ایڈی رات مکے تے فجر کوں شہر وچ ونج تے جتی کجھ علاج اینداتھی سگے اپڑیں حیثیت دے مطابق کراں۔ او تھوڑی جہی رات ایڈی پہاڑ تھی گئی جو دل گھبرا گیا۔ بس خدا خدا کرتے جڈن سویل تھیون لگی۔ ککڑ بانگ ڈتی۔ آدمیاں دی آواز آون لگی، میں فجر دی نماز پڑھی تے صندوق کوں خورجین وچ کسیا۔ جہڑے ویلے ای شہر دا دروازہ کھلیا میں شہر وچ داخل تھی گیم۔ ہر ہک آدمی اتے دکاندار کنوں کرائے اتے کوئی حویلی پچھن شروع کیتی گو لبھیندیں کوں لبھیندیں ہک سونہڑاں جہا مکان، نواں، مو کلا کرائے تے گھن تے اتھاں ونج لتھم۔ پہلے وں معشوق کوں صندوق وچوں کڈھ تے کپاہ دے پڑوواں دا ملائم بسترہ بنڑا تے اوکوں ہک چنڈ وچ سمائم، اتے ہک اعتباری آدمی کوں اتھاں بہلا تے ایہ فقیر کہیں مرہم پٹی والے جراح کوں گولہن نکل پیا۔ ہر کہیں کنوں پچھدا ودا ہم جو ایں شہر وچ سیانڑاں جراح کون ہے اتے کتھاں رہندے ہک شخص آکھیا ہک نامی جراحی دے کسب تے حکمت دے فن وچ سمجھڑاں گوں تیز ہے۔ اتے ایں کم وچ بالکل منگڑا ہے۔ جیکر سر دے کوں وی اوندے کول گھن ونجو، خدا دے حکم نال ایجہی تدبیر کریسی جو ہک واری تاں او وی اٹھی بہسی۔ ایہنیں محلے وچ ای رہندے اتے عیسیٰ ناں ہس!

بس ایہ خوشخبری حسن تے ابہلا ابہلا تھیم، گولھیندیں گولھیندیں اوندے پتے دے مطابق اوندے در تے ونج پُتم۔ ہک چٹی ڈاڑھی والے جوان کوں دریا لہ اُتے بیٹھا ڈِٹھم اُتے بجھ آدمی ملم تیار کرن کیتے کوئی شے پیہندے پوہندے بیٹھے ہن۔ ایں فقیر نے خوشامدی خاطر ادب نال سلام ولایا، اُتے آکھیا: "میں تہاڈا ناں اُتے تہاڈیاں تعریفاں سُن تے آیاں۔ ماجرا ایہ ہے ۔ جو میں اپردیس ملک کنوں تجارت دی خاطر ٹریا ہم۔ گھر والی کوں وی محبت دی وجہ کنوں نال گھن ٹُریا ہم، جہڑے ویلے ایں شہر دے کول آیاں۔ بس تھوڑا جھاپرے ودا ہم جو شام پے گئی۔ ان ڈِٹھے ملک وچ رات کوں سفر کرن مناسب نہ سمجھیا تے میدان وچ ہک درخت تلے ڈیرہ لا ڈِتم۔ پچھلے پہر رات کوں ڈاکہ پیا۔ جو کجھ مال اسباب ہا لُٹ گھِن، گہنڑیاں دی لالچ کنوں ایں بی بی کوں وی دھکے مار گھِن تے زخمی کر گھِن ۔میں کنوں کجھ بھئیں تھی سگیا، رات جتی باقی ہئی جیویں تیویں لنگھائی ہے۔ فجریں ویلے شہر وچ آ تے ہک مکان کرائے تے گھدے۔ اوکوں اتھاں رکھ تے تیڈے کول بھجدا آیاں، اللہ سائیں نے تہاکوں ایہ ہنر تے کمال ڈِتے۔ ایں مسافر نال مہربانی کرو۔ غریب خانے تے تشریف گھِن چلو۔ اوکوں ڈیکھو، جیکر اوندی حیاتی باقی ہے تاں تہاکوں بہوں ثواب تھیسی۔ تے میں ساری عمر غلامی کر ڈیساں۔" عیسیٰ جراح بہوں رحمدل اتے نیک بندہ ہا۔ میڈیاں غریبوں گالھیں سُن تے ترس آ گیُس تے میڈے نال اوں حویلی آیا۔ زخماں کوں ڈیکھ ای میکوں تسلی ڈِتس، آکھیُس، "جو خدا دے کرم نال ایں بی بی دے زخم چالیھ ڈیہاں وچ بھر آسن صحت دا چھنڈا ڈے ڈیساں!"

غرض اوں خدا دے بندے نے ساریاں پھٹاں کوں ٹم دے پانڑیں نال دھو دھل تے صاف کیتا۔ اتے جہڑے ٹلکے لاونڑ دے لائق ہن۔ انہاں کوں سیتا۔

باقی پھٹاں تے اپڑیں رکھیسے وِچوں ہک ڈبلی گدڑھ تے پٹی رکھی تے کئی پھٹیاں تے پھنبے رکھ تے پٹی نال بدھ ڈتا۔ اتے بہوں حب نال آکھئیس، ہیں ڈو ہیں ویلے آندا رہساں، توں خبردار رہیں۔ اجھی نہ ہلے جلے جو ٹانکے ترٹ ونجن۔ ککڑ دا شوربہ غذا دی بجائے ایندے منگھ وِچ چرپہ چرپہ گھتیندے رہو۔ تے ہر ویلے عرق بید مشک تے گلاب رلا تے ڈِتی رکھو۔ تاں جو طاقت قائم رہوے۔ ایہ آکھ تے موکل ونگیس۔ میں بہوں منت کیتی اتے ہتھ بدھ تے آکھیا۔ تہاڈی تشفی تے تسلی کراون اُمنے میں جیوݨ جوگا تھی گیاں، نہ تاں سوائے مروݨ دے ہئی کوئی گالھ سمجھ نہ آندی ہئی۔ خدا تہاکوں ہمیشہ سلامت رکھے۔ عطر پان ڈے تے اوکوں رخصت کیتم۔ ہیں رات ڈینہہ اول پری جہی ذال دی خدمت وِچ حاضر ریندا۔ ارام کوں اپڑیں اُتے حرام سمجھیا۔ خدا دی درگاہوں اُوندے چنگے تھی ونجݨ دی ہر روز دعا منگدا۔

اتفاق نال او سوداگر وی آ پُناں۔ اتے میڈا امانتی مال میڈے حوالے کر ڈتس۔ ہیں او کوں او نڑیں پونڑیں بھاویچ چھوڑیا۔ اتے دوا دار دتے او رقم خرچ کرݨ لگیم، او جراح شودا ہمیشہ آندا ویندا رہا۔ تھوڑے عرصے وِچ سارے پھٹ بھر ویچ گئے تے اُتھاں تے انگوری آ گئی۔ تجھ ڈینہہ بعد صحت دا چھنڈا ڈِتا گیا۔ تے دھوایا گیا۔ عجب طرح دی خوشی ہئی۔ سوہݨیں پوشاک اتے اشرفیاں عیسیٰ حجام دے اگوں رکھیاں اُتے اُوں پری کوں سوہݨاں تے نرم فرش وچھا تے گدی تے بہلایا۔ ایں فقیر نے غریباں کوں بہوں خیر خیرات ڈِتی۔ اوں ڈینہہ ایں سمجھو جو بادشاہیاں دی بادشاہی ایں فقیر دے ہتھ آ گئی ہئی۔ اتے ایں پری دا رنگ شفا پاوݨ اتے اجھا نکھریا جو کھڑا سچھ وا اگوں چمکݨ تے سونے وانگوں لمکݨ لگیا۔ دید دی مجال نہ ہئی۔ جو اوندے چہرے اُتے ٹکے۔ ایہ فقیر اُوندے حکم تے دِل جان نال حاضر رہندا۔

اتے جو کجھ آہدی پورا کر ڈِکھیندا، او آپڑیں سوہنڑیں شکل دے گھمنڈ وِچ اتے سرداری والے دماغ نال جو کنڈا ہیں ہیں دو ڈ بکھدی، تاں فرمیندی: "خبردار جو جیکر تیں ساڈے نال ولمنگڑیں ڈِکھاونڑیں ہے۔ تاں ہرگز اساڈی گالھ وِچ اڑانڈ بھیں گھتڑیں جو کجھ اساں آکھوں، بغیر کہیں عذر دے کریندے ونجو، کہیں گالھ وِچ اپڑاں دخل تھیوے ڈیونڑاں۔ نہ تاں پچھتاسو!" ایں گالھوں ایہ معلوم تھیندا ہا جو میڈی خدمتگذاری تے فرمانبرداری دا حق پورا کرنڑ چاہندی ہے۔ ایہ فقیر وی اوندی مرضی بغیر کوئی کم نہ کریندا، اتے اوندا ہر حکم سرا کھیں تے رکھیندا۔

ہک مدت راز نیاز وِچ گذر گئی۔ اوں جہڑی دی فرمائش کیتی، میں جھٹ گھن تے حاضر آ کیتی۔ ایں فقیر دے کول جو کجھ روک یا جنس، اصل سرمائے تے نفع دی ہئی او ساری خرچ تھی گئی۔ ایں بیگانے ملک وِچ کون اعتبار کریندا، جو قرضہ چا تے کم چلیندا؟ آخر روز ڈیہاڑی دے خرچ کیتے وی تکلیف تھیونڑ پے گئی۔ ایں گالھوں دل بہوں گھبرایا۔ فکراں وِچ سکدا گیم۔ مونہہ دی رونق او نہ رہی۔ پر کیکوں ڈساں ہا۔ جو کجھ دل تے گذردی سو گذردی ہئی! قہر درویش برجان درویش! ہک ڈینہہ ایں پری نے آپڑیں دل دماغ وِچوں سوچ تے آکھیا: "اے فلانڑیں! تیڈیاں خدمتاں دا حق اساڈے دل اُتے پتھر اُتے نقش وانگوں ہے۔ پر ایندا عوض فی الحال اساڈے کنوں بھیں ڈیوچ سگدا۔ جیکر ضروری خرچ واسطے کجھ درکار ہووے تاں آپڑیں دل وِچ فکر اندیشہ نہ کر، کاغذ دا ہک پرزہ اتے قلم دوات حاضر کر۔" میکوں تڈاں معلوم تھیا جو ایہ کہیں ملک دی بادشاہ زادی ہے۔ جہڑی ایجھے دل دماغ نال گالھ پئی کریندی ہے۔ جھٹ پٹ قلمدان اگوں رکھ ڈِتم۔ اوں نازنین نے ہک رقعہ آپڑیں دستخطاں نال لکھ تے میڈے حوالے کیتا۔ اتے آکھیا: قلعے دے کول سہ دری ہے۔ اتھاں اوں کوچے وِچ ہک وڈی ساری حویلی ہے۔ اوں

مکان دے سامݨے داناں سیدی بہار ہے، توں ونڄ تے ایں رقعے کوں اوں تورڑیں پُچا ڈے۔

ایہ فقیر اُوندے فرمان دے مطابق اُوں ناں نشان والی منزل مقصود تورڑیں ونڄ پُجیا۔ دربان دی زبانی خط دی کیفیت الکھوا بھیجی۔ ہُوں ویلے سنڑدیں ای ہک حبشی جوان سوہنڑاں جہا، ہیج دھچ نال باہر نکل آیا۔ تورڑے جو رنگ دا سانولا ہا، پر ایں سمجھو جو ہوں سلونڑاں ہا۔ میڈے ہتھوں خط گھن گھِدا۔ نہ بولیا نہ کجھ پچھیُس۔ اُٹھا ہیں پیریں اندر ول گیا۔ تھوڑی دیر وچ یارھاں تھیلے سربہ مہر کم خواب دے خوان پوش اُتے گھتیے ہوئے غلاماں دے سر تے رکھوا تے باہر آیا۔ اَتے آکھیُس ایں جوان نال ونڄ تے جو گوشے تکا آوُ میں وی سلام کرتے موکل گھِدی۔ تے آپڑیں مکان تے گھن آیُم۔ آدمیاں کوں باہروں دروازے توں رخصت کیتُم۔ تھیلیاں امانت وانگوں اُوں پری دے سامنڑیں پیش کیتیاں، ڈیکھ تے فرمایُس، ایہ ہزار ہزار اشرفیاں دیاں یارھاں تھیلیاں چا گھن اتے خرچ کر۔ خدا بیاں وی ڈیسی! فقیر ایں روکڑ کوں گھن ونڄ تے ضروری شیں تے خرچ کرنڑ لگ پیا۔ تورڑے جو دل کوں تسلی تھی پر دل وچ ایہ کھٹ کھٹ رہی جو یا الٰہی ایہ کیا معاملہ ہے۔ جو بغیر پچھے گچھے اتنا مال ہک اَݨ سونہیں نے بغیر ہیلے ڈٹھے بھالے محض کاغذ دے پُرزے بدلے میڈے حوالے کیتے۔ جیکر اُوں پری کنوں ایہ بھید پچھیدا تاں او پہلے کنوں منع کیتا ہویا ہا۔ ڈر کنوں جرأت نہ تھیندی ہئی۔

اُٹھ ڈینہاں دے بعد اُوں معشوقہ نے میڈے نال گالھ کیتی، جو حق تعالٰی نے آدمی کوں انسانیت دا ایجا چولا لوایا ہویا ہے۔ جہڑا نہ پڑیجے نہ میلا تھیوے تورڑے جو پُرانڑیاں کپڑیاں نال اوندی آدمیت وچ فرق نہیں پوندا۔ پر ظاہر اُلوکاں دیاں نظراں وچ اُوندا اعتبار رہندیں جُدا۔ ڈوں تھیلے اشرفیاں دے چاتے چوک

والے چھ رلہے تے یوسف سوداگر دی دکان وچ ونج تے کجھ رقم دے قیمتی موتی اتے وڈوں پوشاکاں چمکیلے بھڑکیلے کپڑے دیاں مُل گھن آ۔" ایہ فقیر ہوں ویلے سوار تھی تے اوندی دکان تے گیا۔ ڈٹھم جو ہک سوہنڑاں جوان زعفرانی رنگ دا جوڑا پاتے گدّی اُتے بیٹھے۔ اتے اوندی ایہ حالت ہے۔ جو ہک دنیا ڈیکھن کیتے دکان کنوں بازار تائیں کھڑی ہے۔ ایہ فقیر بہوں شوق نال اوندے کول گیا۔ سلام کیتا۔ بیٹھا اتے جہڑی جہڑی شے ضرورت ہئی۔ منگی۔ میڈا بول الاؤں شہر دے آدمیاں وانگوں نہ ہئی۔ اوں جوان نے بہوں سک نال آکھیا، جو کجھ جناب کوں ضرورت ہے سب موجود ہے۔ پر ایہ فرماؤ جو کہڑے ملک کنوں آون تھیے؟ اتے ایں اُنڑ سوہنیں شہر وچ رہن دا سبب کیا ہے؟ جیکر اصل معاملہ ڈسا ڈیسو تاں وڈی مہربانی تھیسی، میڈا دل آپڑاں حال حوال خود ظاہر کرن نہ چاہندا ہا۔ کوئی نہ کوئی گالھ گھڑ گھڑ تے جواہرات پوشاک گھن تے قیمت انہاں دی ڈیوے تے موکل منگیم۔ تاں اوں جوان کجھ بے رُخی نال آکھیا۔ میاں صاحب! جیکر تہاکوں ایجھیا ای اُنڑ سموہناں ہنڑاں ہا۔ تاں پہلے ای اتنی سک نال یاری گنڈھن دی ضرورت کیا ہئی۔ بھلے آدمیاں وچ چھڑی دعا سلام داوی بہوں خیال رکھیا ویندے۔" ایہ گالھ ایجھے ڈھنگ تے طریقے نال آکھیُس جو بے اختیار دل کوں بھا تِڑیں سے۔ اتنے بے مروت بن تے اُکھوں اُکھن انسانیت دے مناسب نہ سمجھیا۔ اوندی خاطر دل بہ گیم۔ اتے آکھیُم، تساڈا آکھ سر اکھیں تے، ہِیں بھنداں۔ میڈے ایہ آکھن مُنتے اوہوں خوش تھیا، کھل تے آکھن لگیا، جیکر اج دے ڈینہ غریب خانے تے رہن دی مہربانی کرو۔ تاں تہاڈے طفیلوں خوشی دی مجلس جماواں تے ڈوں چار گھڑیاں دل وِندلاواں اتے کجھ کھاون پیون دا شغل بہ کروں۔ فقیر نے اوں پری کوں کڈاہیں کلہا نہ

کیتا ہا۔ اوندے کلھے تھیون دا خیال آیا۔ کجھ نہ کجھ عذر بہانے کیتے، پر اوں جوان تے ہرگز نہ منیا، آخر اتھاں شیش کوں اوں نوڑیں بچا کراہیں مبندڑے ول آ دا تے وعدہ گھدا اتے قسم چوا تے اوں میکوں موکل ڈتی۔ میں دکان توں اٹھی تے جواہرات تے پوشاکاں اوں پری دی خدمت وچ گھن آیم۔ اوں جواہرات دی قیمت اتے جوہری دا حال حوال پچھیا۔ میں شیش دے اگھ بھا دا اتے اوندے بہانی اُتے میکوں مجبور کرن دا سارا حال اوکوں آکھ سنڑایم۔ فرماون لگی، آدمی کوں آپڑاں قول قرار پورا کرن دا واجب ہے۔ اساکوں خدا دی امان وچ چھوڑ اتے اپڑیں وعدے کوں پورا کر! دعوت کھاون رسول کریمؐ دی سنت ہے تداں میں آکھیا مبنڈڑا دل تاں ہیں کریندا جو میکوں کلہا چھوڑ تے ونجاں۔ کیوں جو حکم ایویں ڈتے وے، تاں لاچار وینداں۔ جے نوڑیں اساں نہ ڈل اڈاہیں لگیا رہسی۔ ایہ آکھ تے ول اوں جوہری دی دکان تے گیم۔ او موڑھے تے بیٹھا مبنڈڑا انتظار پیا کریندا ہا۔ ڈیکھن سیتی بولیا۔ آؤ، مہربانو! ڈاہڈی انتظار کرائی وے!

ہیرُوں دبلے اُٹھی تے میڈا ہتھ پکڑ کیس تے ٹر پیا۔ وینڈیں وینڈیں ہک باغ وچ گھن گیا۔ اوو ڈی رونق والا باغ ہا، حوض اتے نہراں وچوں فوارے پے چلدے ہن۔ طرح طرح دے میوے لگے کھڑے ہن۔ ہر ہک درخت بار کنوں لڈیا کھڑیا ہا۔ رنگ رنگ دے پکھی اُتھاں اُتے بولیندے ہن۔ اتے ہر عالیشان مکان وچ صاف ستھرا ازش وچھیا ہویا ہا۔ اُتھاں ہنر دی کنی تے ہک بنگلے وچ ونج بیٹھا۔ ہک پل دے بعد آپ اٹھی تے ٹر گیا۔ دل بی چنگی پوشاک پا تے آ گیا۔ میں ڈٹھا تے آکھیا سبحان اللہ! اللہ کرے نظر نہ لگے۔ ایہ سن تے کھلیا تے بولیا۔ مناسب ایہ ہے جو تساں اپڑیں کپڑے بدل گھنو، اوندی خاطر میں وی بیٹے کپڑے پاتے، اوں جوان تے وڈی پھوت پھات

دی دعوت دی تیاری کیتی اتے خوشی دا ساز و سامان جیڑھا ضروری ہا کٹھا کیتس، اتے ایں فقیر نال بہوں گھل مل تے مزے دیاں گالھیں کرݨ لگ پیا۔ اتی دیر وچ ساقی صراحی تے بلوری پیالہ گھن تے آگیا۔ اتے کئی قسم دی گجک اگوں آ کھیس نمکدان وی جوڑ رکھیونس، اتے شراب دا دور شروع تھی گیا۔ جڈاں ڈوں چار پیالے پوچ گئے چار کولے چھوہر بہوں سوہݨے ہن، زلفاں کھلیاں ہوئیاں مجلس وچ آئے۔ اتے گاوݨ وجاوݨ کوں لگ گئے۔ کجھ اینجھی کیفیت ہئی تے اینجھا رنگ جمیا جو ان سیݨ دی اوں وقت ہوندا، تاں ایڑیں تاں ٹھل ویندا۔ اتے بیچو بادرا ایہ سݨ تے گالہ تھی ویندا، انہاں موجاں وچ فوراً اوں جوان دیاں اکھیں وچ ہنجوں بھر تے آیاں۔ تے ڈوں چار ہنجوں بے اختیار نکل پیاں۔ اوں ایں فقیر کوں آکھیا، ہݨ اساڈی تساڈی یاری دلوں گنڈھیج گئی ہے۔ بس دل دا راز یاراں کنوں لکاوݨ کہیں مذہب وچ ٹھیک کائے نھیں۔ بے تکلفی تے گھاٹی یاری دا لحاظ رکھیندیں ہوئیں ہک گالھ آکھیندے، جیکر اجازت ڈیوو تاں ایڑیں معشوقہ کوں ایں مجلس وچ سڈوا تے ایڑیں دل کوں راضی کراں! اوندی جدائی وچ دل نھیں پیا لگدا۔

ایہ گالھ اینجھی ہک تے اینجھے شوق نال آکھیس جو کجھ سوچے سمجھے بغیر فقیر دا دل وی ٹر گیا۔ میں آکھیا، جیکوں تیڈی خوشی لوڑ ہے۔ ایں کنوں بیا چنگا کیا ہوسی؟ ہݨ دیر نہ کرو۔ بیچی گالہ تاں اینجھا ہے جو معشوق کنوں بغیر کجھ وی چنگا نھیں لگدا۔ اوں جوان نے چک دو کہیں کوں اشارہ کیتا۔ اتھاہوں ہک ذال کالی کلوٹی بھوتنی جہی، جیندے ڈیکھݨ نال موت کنوں وی پہلے انسان مر ونجے ادا اوں جوان کول آ بیٹھی۔ ایہ فقیر او کوں ڈیکھ تے ڈر گیا، دل وچ آکھم، کہیں بلا ہے۔ ایں پری دے بچے دی معشوقہ! جیندیاں اتنیاں تعریفاں کیتیاں ہانس، تے شوق

تے ہِک ظاہر کیتی ہس ؟ مَیں لاحول ولا پڑھ تے چُپ تھی رِہم ۔ کجھ ایں طرح ترلے ڈینہہ تے ترلے راتیں شراب تے گاون وجاون دی مجلس جمی رہی ۔ چوتھی رات کوں ہندر نے نشے نے آ دھیٹیا ۔ مَیں غفلت دی ندر وِچ بے اختیار سُم گیوم ، جڈاں سویل تھئی ۔ اُوں جوان نے میکوں جگایا ، کئی پیالے نشے دے خمار کوں لہاون دے پیلا تے اپڑیں معشوقہ کوں آکھیس ، ہݨ زیادہ تکلیف مہمان کوں ڈیوݨ ایں ٹھیک کائے ہنیں ۔

ہتھ پکڑ تے ڈوہیں اُٹھیوسے ، ہیں اجازت منگی ، خوشی خوشی نال اُوں موکل ڈتی ، تڈاں مَیں جلدی نال اپڑیں پیلے کپڑے پا گھدے تے آ پڑیں گھر دی راہ گھدم اتے اوں پری دی خدمت وِچ حاضر ونج تھیم ۔ پر ایجا اتفاق کڈاہیں نہ تھیا ہا ۔ جو اوں کوں کلہا چھوڑ تے رات کہیں ہئی جاگذاری ہووے ۔ انھاں ترائے ڈینہاں دی غیر حاضری تے ہوں شرمندہ تھی تے اپڑاں قصور منیم ، ول دعوت دا اتے اگوندے اجازت نہ ڈیوݨ دا سارا قصہ سُنڑایا ۔ او زمانے کوں جانڑدی ہئی ، کھل تے آکھیس ۔ جبکہ ہک یار دی خاطر رہنڑاں پے گئے ۔ تاں کیا تھی پیا ، اساں تہاکوں معاف کیتا ۔ تہاڈا کیا قصور ؟ جڈاں آدمی کہیں دے گھر ویندے تاں ول اوندی مرضی تے ولدے ، پر اِہ مفت دیاں مہمانیاں کھا پی تے چپ تھی رہسو یا اینہا بدلہ وی لہسو ، ہݨ ایہ ضروری ہے ۔ جیہڑے ویلے تے اوں سوداگر دے پتر کوں اپڑیں نال گھن آوو ، اتے اوں کنوں وڈھائی دعوت کرو ، فکر نیں ۔ ایں دا کوئی فکر نہیں ۔ خدا دے کرم نال ہک پل وِچ ساریاں ضروری شیئں تیار تھی ویسن اتے دعوت دی ایہ مجلس چنگی رونق والی تھی ویسی ، نیترا ایں حکم دے مطابق جوہری دے کول گیا ۔ اُتے آکھیا ۔ جو تہاڈا فرمان تاں مَیں سر اکھیں تے رکھیا ہا ۔ ہݨ تساں وی مہربانی کر تے میڈی عرض قبول کرو ۔ اُوں آکھیا ۔ آکھو ؟ دلوں جانوں منیساں ، تڈاں مَیں

آکھیا۔ جیکر ایں بندے دے گھر تشریف گھن چلو، تاں بہوں غریب نوازی تھیسی۔
اوں جواں بہوں عذر تے حیلے بہانے کیتے ہن تاں ایہ او راضی نہ تھیا ایں جان
نہ چھوڑی۔ ہوں ویلے اوکوں اپڑیں مکان تے گھن آیم۔ پر راہ وچ ایں گالھ دی
دی فکر کھادی دیندی ہئی۔ جو جیکر اج خود میڈی اپڑیں حیثیت ہوندی تاں اجی
خاطر تواضع کریندا جو ایہ وی ہک واری خوش تھی ونجے۔ ہن ڈٹھا ایکوں گھدی
تاں دیندا پر ڈیکھو کیا سنجوک تھیندے۔ انہاں دیلاں وات گھر دے کولھ
آگیوسے، تاں ڈیکھدا جو دروازے تے دھوم دھڑکا مچا ہوئے۔ اندر باہر
لوہاری نڈے چھنڈکا تھیا ہوئے۔ نقیب اتے چوبدار کھڑے ہوئے ہن۔ میں
حیران تھیم۔ میڈا اپڑاں گھر جو ہا۔ قدم اندر رکھیم، ڈٹھم تاں ساری حویلی وچ بہوں
ودھایا فرش۔ ہر مکان دے لائق جا بجا وچھیا ہے۔ اتے تکئے لگے ہن، پاندان
گلاب پاش، عطردان، پیک دان، چنگیریں، نرگس دان، ڈاہڈے سوہنڑیں
ڈھنگ تے سلیقے نال رکھئے ہوئے ہن۔ کشتیاں اتے سنگترے، کنوں، نارنگیاں،
اتے شراب دیاں بوتلاں رنگ برنگ دیاں، ترتیب نال رکھیاں پئن۔ ہک پاسوں
رنگا رنگی ابرک دیاں چھتاں وچ ڈیویاں دی رونق ہے۔ بئے پاسوں جھاڑ فانوس
تے سرد اتے قمقمے تے کنول شیاں بتیاں بلدیاں کھڑیاں ہن۔ اتے سارے دالان
تے شہ نشیناں وچ سونے دے ڈیوے اتے کافوری شمعاں رکھیاں ہن، ول
انہاں اتے جڑاؤ فانوس ال ہن۔ سارے آدمی اپڑیں اپڑیں کم اتے لگے کھڑے
ہن، باورچی خانے وچ دیگاں کھڑکدیاں پئن، باتڑیں والی جا دی بہوں بک نال
تیار کیتی گئی ہئی۔ کوریاں کوریاں گھگھیاں، رپیئے دیاں گھڑدیاں اتے صافیاں
نال بدھیاں ہویاں اتے سوہنڑیاں ڈھکڑیاں نال ڈھکیاں پیاں ہن۔ اگوں چوکی
اتے ڈڈ لگے۔ کٹورے تے تھال ڈھکے ہوئے ہن۔ برف دے آبخورے رکھئے

ہوئے ہن. اتنے شورے والیاں صراحیاں جھوٹنڈیاں کھڑیاں ہن۔
غرض بادشاہاں والا سارا اسباب موجود ہا۔ اتے کنجریاں، نٹ، سوانگی گویّے، قوال چنگیال وردیاں پاتے سازاں دے سُر ملائی کھڑے ہن. فقیر نے اُوں جوان کوں وَنج تے گدّے تے بہلا یا اتے دل وچ حیران تھیُم جو یا الٰہی! اتنی دیر وچ ایہ سب تیاری کیویں تھئی گئی ہے. ہر پاسے ڈیکھدا پھردا ہم پراؤں پری دا کہیں جا ناں نشان نہ ہا۔ ایں گول پھول وچ یاورچی خانے ولے پاسے ونج نکلیُم. ڈیکھداں تاں اونازنین ہِک مکان دے اندر ململ وچ کرتی پاتے، پیراں وچ تہ پوشی، سر تے چٹا رومال بدھی، بچھل پر دے بغیر سادی سُودی بنڑی ٹھنڑی وَدی ہے. ؎

نہیں محتاج زیور کا جسے خوبی خدا نے دی
کہ جیسے خوشنما لگتا ہے دیکھو چاند بن گہنے

(اوہ زیور گہنڑیں دا محتاج نہیں ہوندا جیکوں خدا سوہنٹی شکل ڈیوے. کیوں جو چندر وی بغیر چندر گرہن دے چنگا لگدے۔)
تے دعوت دی خبر گیری وچ لگی ہوئی ہے. اتے ہر ہِک کھانڑیں دی تاکید کریندی وَدی ہے. جو خبردار کھانڑاں سوادی ہووے، پانڑیں لوُنڑ ہَوا اڑُنے خوشبو سب شے ٹھیک ہووے. ایں محنت تے کم کارکنوں اوُندا گلاب وانگوں بدن سارا بھگّر پانڑیں تھیا ہویا ہا۔
میں کولھ وَنج تے صدقے گھولے تھیُم. اتے اوُندی عقلمندی تے لیاقت دیاں تعریفاں کرتے دعائیں کیتم. ایہ خوشامد سُنڑ تے اوُں متھے تے تریڈھی چا گھتی تے آکھیُس، آدمی کنوں ایہجے ایہجے کم تھیندن، خود فرشتیاں دی مجال نہیں جو کرسگن، میں ایجا کیا کم کیتے جو توں اتی حیران پیا تھیندیں، بس

بس ڈھیر گالھیں کر گھدے ہِن جہڑیاں چنگیاں نہیں پیاں لگدیاں۔ بھلا ڈسا ہاں
ایہ کہڑی مرجات ہے جو مہمان کوں کلہا بہلا تے اِڈے اُڈے ودا پھردیں۔ او
اپڑیں دل وچ کیا آہدا ہوسی، جلدی ڈینہہ اوندی مجلس وچ بہہ تے مہمان دی
خاطرداری کرݨ تے اوندی معشوقہ کوں دی سڈوا تے اوندے کول بہلا، ایہ فقیر جھٹ
اوں جوان دے کول گیا اتے صدقے گھولے تھیوݨ پیا۔ اتنی دیر وچ ڈو غلام آ گئے
تے شراب پلاوݨ لگ گئے۔ اتنی دیر وچ میں اوں جوان کوں آکھیم: "میں ہر طرح تہاڈا
سچا یار تے خادم ہاں۔ بہتر ایہ ہے جو او سوہݨیں شکل والی ذال جیندے نال تہاڈا
دل لگیا ہویا ہے۔ اتھاں تشریف گھن آوے۔ تاں ایہ وڈی چنگی گالھ ہوسی۔ جیکر
فرماؤ تاں آدمی سڈݨ کیتے چلیا ونجے؟ ایہ سݨ تے او بہوں خوش تھیا تے آکھیس
"ٹھیک ہے! ایں وقت تاں تساں میڈے دل دی گالھ کیتی ہے۔ میں ہک خوجے
کوں بھیجیا، تھوڑاں ادھی رات کوں اوڈاتا خاصی ڈولی وچ سوار تھی تے اݨ چھی
بلا وانگوں آ پہنچی!

فقیر نے اپڑیں مہمان دی خاطر لاچار اوکوں جی آیاں کوں آکھیا، تے بہوں ہک
نال اوں جوان دے نال بہلایا۔ جوان اوکوں ڈیکھ تے اچیا خوش تھیا۔ جیویں جو
دنیا دی نعمت مل گئی ہووے۔ او بھوتنی وی اوں پری جہے جوان بچے دے نال
نال چمبڑ گئی۔ سچی مچی دا ایہ تماشا تھیا۔ جو جیویں چوڈویں دے چندر کوں گرہݨ لگ
ونجے۔ مجلس وچ جتنے آدمی ہن اپڑیاں انگلیں مونہہ وچ ڈیوݨ لگ پئے۔ ہک
شخص کہیں چنڈ کنوں پچھ لیا۔ یارو! عشق تے عقل ہک پے دے پتر ہن۔ جہڑا کجھ عقل
وچ نہیں آندا، ایہ کافر عشق کر ڈکھیندے۔ تساں وی لیلیٰ کوں مجنوں دیاں اکھیں
نال ڈیکھو!" ساریاں نے آکھیا، من گھدے، ٹھیک آکھیا ہووے۔"

ایہ فقیر حکم دے مطابق مہماناں دی ڈیکھ بھال وچ لگیا ہویا ہا۔ تو ڈٹے جو

او جوان ہم پیالہ تے ہم نوالہ بݨ ونجݨ کیتے میکوں آہدا رہا۔ پر اوں پری دے ڈر
کنوں آپݨاں دل کھاوݨ پیوݨ یا سیر تماشے دو رجوع ہرگز نہ کریندا ہا۔ بس
مہماناں دا خیال رکھݨ دا عذر کرتے انہاں نال شامل نہ تھیندا ہم۔ ایں حالت
وچ ترائے ڈینہہ تے ترائے راتیں گذر گئیاں۔ چوتھی رات اول جوان بہوں منت
نال میکوں منہ تے آکھیا۔ ہݨ اساں وی موکل منگدے ہیں۔ تہاڈی خاطر آپݨاں
سارا کاروبار چھوڑ چھاڑ تے ترائے ڈینہاں کنوں تہاڈی خدمت وچ حاضر
ہیں۔ تساں وی تاں اساڈے کول ہک پل کیتے بہہ تے اساڈا دل خوش کرو۔
میں اپݨیں دل وچ سوچیا۔ جیکر ایں وقت ایندا آکھیا نہیں منیندا تاں گوڑ پسی
بس نوں یار تے مہمان دا دل رکھݨاں ضروری ہے۔ تے ول آکھیم تہاڈا حکم منݨ
کوں تیار ہاں۔ کیوں جو حکم ادب تے لحاظ کنوں اُتلی شئے ہے۔ میڈا ایہ جواب
سݨ تے اوں جوان ہک پیالہ میکوں ڈتا۔ تے میں اوکوں پی چھوڑیا۔ ول تاں ایجا
دنج وینڈر دُور چلیا جو تھوڑی دیر وچ مجلس دے سارے آدمی مستی وچ بے سُدھ
تھی گئے۔ اتنے وچ میں وی بے ہوش تھی گیُم۔

جڈاں سویل تھئی اتے ڈوں کانے ڈینہہ چڑھ آیا تاں میڈی اکھ کھلی تے
ڈٹھم جو نہ او ساز سامان تے نہ او مجلس ہئی۔ محض حویلی خالی پئی ہئی۔ پر ہک
کُنڈ وچ ہک کمبل ولھیٹیا ہویا رکھیا پیا ہا۔ اوکوں کھول تے ڈٹھم تاں اوں جوان
تے اوندی رن ڈوہیں دیاں سرکپیاں لاشاں پئن۔ ایہ حالت ڈیکھ تے میڈے
تاں ہوش نہ رہے۔ سمجھ نہ آندا ہا جو ایہ کیا ہا تے کیا تھی گئے؟ حیرانی نال
ہر پاسے ڈیکھدا کھڑا ہم۔ اتنے وچ ہک ہیجڑا جیکوں دعوت وچ کم کار
کریندیں ڈٹھا ہم نظر آیا۔ اوکوں ڈیکھݨ نال ایں فقیر دی کجھ تسلی تھئی۔ تے
ایں واردات دا حال پُچھدم۔ اوں جواب ڈتا۔ جو تیکوں ایں گالھ دی چول

پڑھݨ دا کیا فائدہ تھیسی جڈاں توں پچھدا ایں؟ میں اپݨے دل وچ سوچیا جو ایہ آہدا تاں سچ ہے۔ ول ذری سوچ تے میں پولیم "خیر، نرڈس! بھلا ایہ تاں سُنڑا جو او معشوقہ کیہڑے مکان وچ ہے؟" تݙاں اوں ݙسیا۔ البتہ جیہڑا کجھ میں جاݨدا ہاں ݙسیندا ہاں، پر تیں جہے عقلمند حضور عالیہ دی مرضی کنوں بغیر ݙوں ݙیہاں دی دوستی وچ بے محابہ، بے تکلف تھی تے کٹھی شراب پیوݨ دی سنگت اتنے توڑیں ودھا چھوڑی! ایندا کیا مطلب ہے؟

ایہ فقیر اپݨی حرکت اُتے اوندی نصیحت تے ہچھاتے بہوں شرمسار تھیا۔ سوائے ایں گالھ دے زبان کنوں کجھ نہ آکھ سگیم ور۔ پچھی گالھ ہے جو میں ݙے قصور تھی گئے، معافی چا ݙیو، بس اوں ہیجڑے نے مہربان تھی تے اوں پری دے مکان دا پتہ نشان ݙسایا۔ اتے میکوں موکل ݙتس، تے خود اہناں ݙیہیں مریاں بھٹیاں بندیاں کرݨ پورݨ پارݨ دی فکر وچ پئے گیا۔ میں اوں فساد دی تہمت کنوں بچ گیم۔ اوں پری دے ملݨ دی سِک وچ ولھیا ہویا۔ ڈھنڈا لونڈا، گولھیندا پھولیندا شام دے ویلے اوں کوچے وچ ہوں پتے نشان تے ونج پہنچم اتے در دے نال ہک چھنڈ وچ ساری رات تڑپھاندیں گذاری۔ کہیں دے آوݨ ونجݨ دا کھسکار نہ تھیا۔ تے نہ کہیں میں کنوں میݙا حال پچھیا۔ بیکسی دی حالت وچ سویل تھی گئی۔ جیہڑے ویلے سجھ نکلیا تاں اوں مکان دی اُتلی منزل دی طاقی وچوں او ماہرو میں دو ݙیکھݨ لگی۔ اوں ونت ہک اجی خوشی دی حالت وچ آگیم۔ جیہڑی جو دل ای جاݨدے نہ ہیں۔ خدا دا شکر ادا کیتا۔

اتنے وچ ہک خوجے تے میݙے کول آ تے آکھیا، اوں مسیت وچ ونج، شاید تیݙا مقصد اتھاں جاوں پورا تھیوے تے اپݨے دی مراد پاواں

فقیر اوندے فرماونڑ اُتے اُٹھوں اُٹھی تے اوں مسیت وچ ونج رہا۔ پر اکھیں دروازے تے لائیاں ہویاں ہن۔ جو ڈیکھاں غیب دے پردے وچوں کیا ظاہر تھیندے۔ سارے ڈینہہ جیویں روزے دار ڈیگر لہن دا انتظار کریندے۔ ایں او ڈینہہ اوں وانگوں بے قراری وچ گذاریا۔ خدا کیتا۔ جویں تیویں کرتے شام تھئی۔ اتے پہاڑ جیڈا ڈینہہ بینے تُوں لتھا۔ اچاچیت او ہو ہیجڑا جیں اوں پری دے مکان دا پتہ ڈسایا ہا، مسیت وچ آیا۔ مغرب دی نماز کنوں فارغ تھی تے میڈے کول آیا تے اوں مہربان نے رجھڑا سارے راز و نیاز جانڑدا ہا۔ ہوں تسلی ڈتے تے میڈا ہتھ پکڑ گھدا اتے اپڑیں نال گھن ٹُریا۔ ٹُردیں ٹُردیں ہک بغیچے وچ میکوں بہلاتے آکھیس۔ اتھائیں بیٹھا رہیں۔ جے تو ایں تیڈی مراد پوری نہ تھیوے۔ اتے خود رخصت تھی تے شاید میڈی حقیقت حضور عالیہ کوں سنڑاونڑ گیا ہا۔ ایں اوں باغ دے پھلاں دی بہار اتے چاندنی رات دی کیفیت اتے حوضاں تے نہراں وچ ساونڑ بدلے دے فواریاں چھٹن دا تماشا ڈیکھدا رہم۔ پر جڈاں پھلاں کوں ڈیکھدا تاں اوں گل بدن دا خیال آوندا۔ جڈاں چندر تے نظر ویندی تاں اوں مہ رُو دا مکھڑا سامنڑیں آکھڑدا۔ اوندے بغیر ایہ ساری بہار میڈیاں اکھیں وچ خار ہئی۔

ہک واری خدا نے اوندے دل کوں نرم کیتا۔ ہک پل وچ او پری دروازے کنوں جیویں چوڈھویں دا چندر ہووے، بنڑی ٹھنڑی گچی وچ گوٹن زر لعنت(?) دی سنجاف والا۔ دامن اُتے موتی ٹکیے ہوئے۔ سر تے بوچھن۔ جیندے پاند پلو اُتے گوکھرو لگیا ہویا۔ سر کنوں پیراں تائیں موتیاں وچ پوتی پردتی باغ دی بیٹے آکھڑی تھئی۔ اوندے آونڑ نال نویں سروں تر و تازگی اوں

باغ کوں اتے ایں فقیر دے دِل کوں حاصل تھئی۔ جھٹ پٹ وچ اِڈوں اُڈوں سیر کر تے شہ نشین وِچ کھُب تے، گدی اُتے تکیہ لاتے بہ گئی۔ میں بجھ تے شمع دے آسوں پاسوں پھرݨ والے پروانے دے اگوں اولے کھولے وِچ تھیُم، اتے غلام دی کارڈ وِیں ہتھ بدھ تے کھڑا تھی کھڑم۔ اِتنے وِچ او خوجہ جیڑھی سفارش طور تے او کوں عرض کرݨ لگا۔ میں محل وِچ آوݨ ونجݨ والے خوجے کوں آکھیم، بندہ گنہگار تے قصوروار ہے۔ جیڑھی کجھ میڈے لائق سزا ہووے، ضرور ڈیو۔ او پری بہوں ناراض تھئی۔ بدماغی نال بولی، ہݨ او ندے حق وِچ ایہو ٹھیک ہے۔ جو سو توڑے اشرفیاں دے گھنے آپݨاں مال اسباب بدھے تے وطن روانہ تھی ونجے۔

میں ایہ گالھ سُݨ تے سُک دم تھی گیم۔ اتے اتنا وِسم گیم جو کوئی میڈے جُثے کوں کپیندا تاں وی ہک تریڑے جتی لہو نہ نکلدا۔ ساری دنیا اکھیں دے اگوں اندھارا تھی گئی۔ اتے نامرادی دا ہک ٹھڈا ساہ بے اختیار جگر وِچوں کڈھیم۔ ہنجوں وِی وسݨ پے گیاں۔ سوائے خدا دے اُوں وقت کہیں تے توقع نہ رہی۔ ڈاڈا بے آس تھی تے آکھیم۔ ذری اپݨیں دل وِچ جھاتی تاں پاؤ۔ جیکر میں کم بخت کوں دنیا دا لالچ ہوندا تاں آپݨاں مال اسباب تے اپݨیں جند جان تساں حضور دے اگوں نہ رکھیندا۔ کیا چا دے ہتے خدمت گذاری تے جاں نثاری دا حق ایں دنیا توں چوئے گئے جو میں کم بخت اُتے بے رحمی فرمائی دے۔ خیر، ہݨ میکوں وی حیاتی نال کوئی واسطہ کائے نہیں، معشوق دی بے وفائی نال بیمار تھیاں کنڈھیاں موئیاں عاشقاں دا نباہ کنڈاں سِتھے۔ ایہ سُݨ تے تکھی منتھی تھئی۔ تے تریڈھی وٹ تے نارضگی نال بولی۔ اچھا! تساں اساڈے عاشق ہووے؟ ڈڈو کوں وی زکام تھی گئے!

بیوقوفا! اپڑیں ہمت تے حوصلے کنوں ودھ تے گالھیں کرن کچی عقل دی دلیل ہے۔ چھوٹے منہ وچوں وڈی گالھ کڈھن ہے۔ بس چپ کر، ایجھی گالھ نہ کر۔ جیکر کوئی بیا ایہ بیہودہ حرکت کریندا تاں پروردگار دی قسم! جواوندی لونیاں کرا تے ہلیں کوں وندا چھوڑیندی۔ پر کیا کراں تیڈی خدمت یاد آندی ہے۔ ہن ہیندے وچ چنگائی ہے۔ جو آپڑیں رہ ڳھن۔ اساڈی سرکار وچ تیڈا داڑاں پاڑیں بس ایہ تو ڑیں ہا!" ول ہیں منہ چھپا کرتے آکھیا۔ "جیکر میڈے مقدر وچ ایہو کجھ لکھیا ہویا ہے جو میں آپڑیں دلی مقصد کوں ہتھیں پاونڑاں اتے جنگلاں پہاڑاں وچ سر مار تڑیں تے رلڑیں تاں ول لاچاری ہے۔ ایں گالھ تے وی ناراض تھی تے آکھیس۔ تیکوں ایہ نخرے تے رمز دیاں گالھیں چنگیاں ہتھیں لگدیاں، اجھاں شادیاں والیاں گالھیں دے لائق جھڑی ہووی اوکوں وچ سنڑا۔" ول ایں ناراضگی دی حالت وچ اٹھی تے آپڑیں دولت خانے کوں ٹر گئی۔ میں بہوں منت ترلے ڳیتے۔ پر اوں توجہ نہ ڳیتی۔ لاچار میں وی مونجھا تے بے آس تھی تے اوں مکان کنوں نکل گیم۔

غرض چالیہ ڈینہاں توڑیں ایہا حالت رہی، جڈاں شہر دیاں گلیاں بھوں بھوں تے گھبرا اندا ہم جنگل وچ ونیداہم۔ جڈاں اتھاں طبیعت نہ لگدی تاں ول شہر دیاں گلیاں وچ پاگلاں دا لگوں آوڑدا ہم۔ نہ ڈینہہ دا کھاونڑ نہ رات دا سمنڑ، جیویں دھوبی دا کتا نہ گھر دا نہ پتنڑ دا! انسان دی زندگی کھاونڑ پیونڑ نال ہے۔ اوویں وی آدمی اناج دا کیڑا ہے۔ طاقت بدن وچ اصلوں نہ رہی۔ لولہا منڈا تھی تے ہوں مصیبت دی کندھی تلے وپنج ڈھٹھم اجو ہک ڈینہہ او ہو ہیڑا جمعے دی نماز پڑھن آیا۔ میڈے کولوں لنگھیا۔ میں ایہ شعر

بے طاقتی کنوں ہولے ہولے پڑھدا پیا ہم۔ ؎

اِس دردِ دل سے موت ہو یا دِل کو تاب ہو
قسمت میں جو لکھا ہے الٰہی شتاب ہو!

(دِل دے ایں درد کنوں یا موت آ وَنجے یا دِل کوں طاقت ڈے بھیجے۔ بہرحال قسمت وِچ جو کجھ لکھیا ہے یا اللہ او جلدی تھی وَنجے)

نوڑے جو ظاہر وِچ میڈی شکل بالکل بدل گئی ہئی۔ شکل صورت دی ایہ گت بنڑی ہوئی ہئی جو جیں وی میکوں پہلے ڈِٹھا ہویا ہا، او نہ سنجانڑ سگدا ہا۔ جو ایہ اُوہو آدمی ہے۔ پر اوں محلّے ہیجڑے نے میڈی ڈکھ بھری آداز سُنڑ تے توجہ کیتی۔ میکوں غور نال ڈِٹھس، ارمانی تھیا۔ اتے مہربان تھی تے آکھیس جو ایہ کیا حالت بنڑا چھوڑی، میں آکھیا، ہُنڑ تاں جھڑا کجھ دی تھی گئے، تھی گئے۔ میں تاں مال اسباب وی حاضر کر چھوڑیا ہا، جند وی قربان کر ڈِتی ہم۔ وَل وی اُوندی خوشی ہِں گالھ وِچ ہے تاں کیا کراں؟

ایہ سُنڑ تے اُوں خدمتگار کوں میڈے کول کھڑا تے مسیت وِچ وڑ گیا۔ خطبے اتے نماز کنوں فراغت تھئی تے خِڑاں باہر نکلیا۔ ایں فقیر کوں ہک پالکی وِچ گھتیس تے اپڑیں نال اوں بے پروا پری دی خدمت وِچ چِق دے باہروں وَنج بہلائس۔ نوڑے جو میڈے مُنہ دی ترو تازگی باقی کجھ نہ رہی ہئی۔ پر مدت تائیں اوں پری دے کول رات ڈینہہ رہنڑ دا اتفاق تھیا ہا۔ وَل وی جان بجھ تے اوانڑ سُو نہیں بنڑ تے خوجے کنوں پچھنڑ لگی۔ "ایہ کون ہے؟" اوں جنڑیں نے آکھیا جو ایہ اوہو کمبخت تے بدنصیب ہے، عشق دی بھاہ وِچ سڑدا ویندے۔ توڑے جو ہنجواں دے پانڑیں نال دِسمیندے، پر او ڈوڑی چوڑی بھڑکدی ویندی ہے، تے کوئی فائدہ نئیں

تھینڈا۔ پیا ایہ جو اڑیں غلطی دی شرمساری کنوں ڈی مردا وینڈے۔ پری نے مذاق
کریندے ہوئیں آکھیا۔ کوڑ کیوں پیا مریندیں۔ ڈھیر ڈینہہ تھئن۔ ایندے وطن وچوں ڈ
دی خبر میکوں خابریاں ڈتی ہے۔ اللہ بہتر جانڑدے جو ایہ کون ہے؟ اتے توں
کیندا ذکر کھڑا کریندیں۔ جھٹ پٹ ہیجڑے نے ہتھ بدھ تے عرض کیتی۔ جیکر جان
بخشی تھیوے تاں عرض کراں۔ فرمایا تیڈی جان تیکوں بخشیم۔ توں آکھ۔ خوجہ بولیا
تساں بہوں قدر کرنڑ والے ہو۔ خدا واسطے چھاں کوں اگوں جو اتے نبھانڑ دا
اتے ایندی بے کسی دی حالت تے رحم کرو۔ حق شناسی نہ کرنڑ ٹھیک کائنی تھیندی
ہُنڑ ایندے حال اُتے جیڑا کجھ ترس کھاؤ، مناسب ہے۔ اتے ثواب دی گالھ
وی ہے۔ اگوں گیا آکھاں، جیڑا کجھ مزاج مبارک وچ آوے او ہو کجھ بہتر
ہے۔ ہیجڑے دے اتی آکھنڑ تے فرمایس، چلو کوئی وی ہووے۔ ایکوں شفاخانے
وچ گھن وچو۔ جڈاں چنگا بھلا تھی گیا۔ تاں ایندا حال حوال پچھیا ویسی۔ ہیجڑے
نے آکھیا، جیکر خاص اپڑیں ہتھ نال ایندے اُتے گلاب دا عرق چھنڑکو، اتے
کجھ آپڑیں زبان نال فرماؤ۔ تاں ایکوں آپڑیں جیونڑ دا بھروسہ تھی ویسے۔
نا اُمیدی اوویں وی بُری شے ہے۔ دُنیا تاں امید اُتے قائم ہے۔ اِتی سُنڑ تے
وی اوں پری کجھ نہ آکھیا۔ ایہ سوال جواب سُنڑ تے میڈا وی دل کھٹا تھی گیا
ہا، تے بے خوف تھی تے بول پیم۔ ہُنڑ ایں طرح دے جیونڑ کیتے دل ہیں منگدا۔
بے پیر قبر وچ لٹکائی ودا ہاں، ہک ڈینہہ مرنڑاں ہے۔ اتے علاج میڈا بادشاہ زادی
دے ہتھ وچ ہے۔ کرن یا نہ کرن۔ ایہ او جانڑدے تے اُنہاں دا کم جانڑدے!
بہر حال دِلاں کوں پھیرنڑ والے نے ایں پتھر دے دل والے دے دل کوں نرم
کیتا۔ تے مہربان تھی تے فرمایس۔ جلدی شاہی حکیماں کوں گھن آؤ۔ اتھاہیں
طبیب اکٹھے تھے۔ نبض تے قارورہ ڈیکھ تے بہوں غور کیتے، آخر کار

تشخیص کنوں پتہ لگیا جو ایہ شخص کہیں عاشق تھیا ہویا ہے معشوق دے وصال کنوں علاوہ ایندا کوئی علاج کائے تھنیں، جہڑے ویلے طبی صحت لھی دسیس. جڈاں حکیماں دے زبانی وی میڈا مرض ایہو ثابت تھیا۔ تاں حکم کیتُس جو ایں جوان کوں گرم حمام وِچ گھن ونجو، دھواؤ، خاص پوشاک پواؤ تے میڈے کول گھن آؤ۔ اُتھاؤں میکوں باہر گھن گئے۔ دھوا، دھنوا تے چنگے کپڑے پوا تے پری دی خدمت وِچ حاضر کیتونیں۔ تڈاں او نازنین بہوں پسک نال بولی، ہیں بیٹھی پٹھائی کوں تیں ناحق بدنام تے خوار کیتے ہن بیا کیا منگدیں۔ جو کجھ تیڈے دِل وِچ ہے صاف صاف ڈس ڈے!

اے فقیرو! اوں وقت ایہ حالت ہئی جو خوشی کنوں شاید مر ویندا جو شی کنوں اتی پھنڈیم جو کپڑیاں وِچ نہ پیا ماواں، وَل شکل و صورت وی نکھر آئی۔ خدا دا شکر ادا کیتم، تے او کوں آکھیم۔ ایں وقت ساری حکیمی تیڈے ہتھ وِچ ہے۔ میں جیہے مردے کوں ہک گالھ وِچ جوا ڈتی، ڈیکھ تاں سہی۔ اوں وقت کنوں ایں وقت تائیں میڈی حالت وِچ کتنا فرق پے گئے! ایہ آکھ تے ترلے بھیری لوں ڈے باہروں بھنیوم۔ تے وَل سامنڑیں آکر ہتے آکھیم حضور عالیہ کنوں ایہ حکم تھیندا پئے۔ جو جو کجھ میڈے دِل وِچ ہووے آکھ ڈے۔ بندے کیتے تاں ستاں بادشاہیاں کنوں وی ایہ گالھ زیادہ ہے۔ جو غریب نوازی کرتے عاجز کوں قبول چا کرو۔ اُتے ایڑیں پیر چُمنڑ دی عزت چا بخشو۔ ایہ سنڑ تے ہک لحظہ تاں او دلیلاں وات رہی۔ وَل کانڑیں اکھ نال ڈیکھ تے آکھئیس، بہ ونج، تیں خدمت تے وفاداری ایجی کیتی ہے جو جہڑا کجھ وی آکھیں تھیندی ہے۔ اتے میڈے دِل تے وی او گالھ لکھی ہوئی ہے پر میں قبول کریندی ہاں!

اُوں ڈینہہ نیک گھڑی تے شبھ لگن وِچ چپ کر تے قاضی نے نکاح پڑھ چھوڑیا۔ بہوں محنت تے مصیبتاں دے بعد خدا نے ایہ ڈینہہ ڈِکھایا۔ جو میڈے دل دا مطلب پورا تھیا۔ پر جیویں دِل وِچ خواہش اوں پری نال گُمن دی ہئی اوویں ایں عجب واردات دے معلوم کرݨ دی وی ہئی۔ کیوں جو ہُݨ تئیں کجھ نہ سمجھ سگیم جو ایہ پری کون ہے؟ اتے او حبشی سانولا سلونڑا کون ہا؟ جیں کاغذ دے پُرزے اُتے اِتنیاں اشرفیاں دیاں تھیلیاں میڈے حوالے کر ڈتیاں ہن۔ اَتے بادشاہاں دے لائق دی دعوت دی تیاری ہک پہر وِچ کیوں تھی گئی ہئی۔ اتے او ڈُو حبشی بے گناہ ایں مجلس وِچ کیوں مار سٹے گئے ہن۔ اَتے ایڈی ناراضگی تے بے مروتی دا سبب خدمتگاری تے نازبرداری دے باوجود میڈے اتے کیا بݨایا گیا ہا۔ اتے ول ایں ویلے ایں عاجز کوں ایں طرح سرفراز کیتے! غرض اِنہاں گالھوں نکاح دیاں رسماں دے بعد آٹھ ڈِینہاں تائیں، اِیجھی ہیک دے باوجود گھونٹ کنوار والا ارادہ نہ تھیا۔ رات کوں چپ رہ تے سُمدا ہم۔ سویلے اوویں اٹھی کھڑدا ہم!

ہِک ڈِینہہ دھاوݨ کیتے میں خاصے نوکر کوں آکھیا جو تھوڑا جیہا پاݨی گرم کر ڈے میں دھاوݨاں ہِن۔ مالکہ کھِل تے بولی۔ کہڑے مُنہ نال پاݨی منگدا ایں۔ میں چپ تھی گیُم۔ پر اُو پری میڈی ایں حرکت کنوں حیران تھئی، بلکہ ناراضگی دے وٹ مُنہ توں ظاہر تھئے۔ ایہ تئیں جو ہِک ڈِینہہ بولی۔ تُساں وی عجب آدمی ہیوے۔ یا اتنے گرم یا اتنے ٹھڈے، اِکوں ہیں کیا آکھاں؟ جیکر تیڈے وِچ قوت نہ ہئی تاں کیوں شادی شودی دی تمنّا ہوس بہئی کیتو؟ ایں گالھ اُتے میں بے خوف تھی تے آکھیا۔ جانی! منصفی چاکر دی اوویں ہر آدمی کوں چاہیے جو انصاف کرݨ کنوں نہ چُکے۔ آکھیس ہُݨ کہڑا

اِنصاف کرݨ ڈیں ؟ جو کجھ بھیوݨدے ہاں ہا، تھی گئے۔ ایں فقیر تے آکھیا۔ سچی گالھ ایہ ہے جو میڈی وݙی کنوں وݙی ہِک تے مراد ایہا ہئی۔ جہڑی میکوں مِل گئی ہے۔ پر دِل میڈے وِچ کھٹ کھٹ ضرور ہے۔ ݙکھل وات آدمی دا دل پریشان اِی رہندے۔ اوں کنوں تھی کجھ نہیں سگدا۔ بلکہ النا بیت کنوں وی ہٹ ویندے ہِن۔ اڄیں دِل وِچ ایہ قول کیتا ہم جو ایں نکاح دے بعد جہڑا بالکل دل دی خوشی ہوندے۔ بعض بعض گالھیں جہڑیاں خیال وِچ وی نہیں آندیاں اتے تھلبدیاں وی ہِن۔ حضور کنوں پچھساں تے زبان مبارک کنوں انہاں گالھیں کوں سُݨساں تے دِل کوں تسلی ݙیساں، اوں پری نے متھے تے تریڑھی سٹ تے آکھیا۔ ایہ وی ٹھیک ہے۔ ہُݨیں نال بھُل گئیں، یاد کر۔ کئی واری آکھ چکی ہاں جو اساݙے کم وِچ دخل نہ ݙِتا کر۔ اتے کہیں گالھ تے اعتراض نہ کیتا کر، قاعدے دے خلاف ایہ بے ادبی کرݨ کیا ضروری ہئی؟ فقیر نے کھل تے آکھیا۔ جیویں ہیاں بے ادبیاں کوں معاف کر ݙیوݨ دا حکم کریندے رہے دے، ایندی وی معافی ݙتی ویسے۔ او پری لفظاں وِچ تے تیزی تے کاوڑ وِچ سڑ بھج گئی۔ اتے بولی۔ توں ہُݨ سِر تے چڑھ گئیں۔ ونج آپݨاں کم کر۔ انہاں گالھیں وِچ تیکوں کوئی فائدہ کائے نہیں۔ میں آکھیا۔ دنیا وِچ اڄیں شرم گاہ دی شرم ساریاں کنوں وَدھ ہوندی ہے۔ دل وی ہِک بٹے کوں ݙُکھا ݙِکھایا ویندے۔ بس جہڑے ویلے اجیہاں شئیں روا رکھیاں گئیاں ہِن تاں ول بیا کہڑا راز ہے جہڑا لکاوݨ دے لائق ہے؟

میڈی ایں رمز کوں او پری سمجھ گئی۔ آکھݨ لگی، گالھ تاں سچ ہے پر دِل وِچ ایہ فکر دی پوندی ہے، جو جیکر ہیں کمبخت دا راز فاش تھی گیا تاں وݙی قیامت مچسی، ہِیں پریشم۔ ایہ گالھ اِی نہ کر۔ بندے دی طرفوں

راہجیا خیال وی دِل دِچ نہ آئی۔ اُتے خوش تھی تے سارا حال جہڑا ہے ڈس فتے۔ ہرگز ہرگز ہیں دِل کنوں زبان توڑیں نہ آون ڈیسیاں۔ کہیں دے کناں توڑیں پچھن ڈاتاں امکان دی کائے نہیں۔ جڈاں اوں ڈٹھا۔ جو ہن سوائے ڈس ڈیون دے ایں جانی کنوں چھٹکارا کائے نہیں۔ تاں لاچار آکھن لگی، اِنھاں گالھیں دے ٹسڑا اون وِچ بہوں ساریاں خرابیاں ہن۔ تیں خواہ مخواہ ضد چا کیتی ہے۔ خیر، تیڈی دل رکھنڑ کیتے کریندی ہاں، ایں واسطے ہیں اپڑیں گذری وہانڑیں بیان کریندی ہاں، اینداُنکاتے رکھن تیڈے کیتے فروری ہے۔ ایں شرط دا پتہ ہووے!

غرض بہوں بہوں تاکیداں کر تے آکھن لگی، جو ہیں بدبخت ملک دمشق دے سلطان دی دھی ہاں، جہڑا بادشاہاں کنوں وڈا بادشاہ ہے۔ ہئی کنوں سوا اوندی کوئی دھی پُتر پیدا اوندے گھر نہ جمیا ہا۔ جیں ڈینہہ کنوں ہیں جمی ہم پیو ما دِی ٹھڈی چھاں تلے، ناز نعمتاں اتے خوشی خرمی وِچ پلیم۔ جڈاں ہوش سنبھالیم تاں سوہنڑیاں تے نازنیناں نال آپڑاں دل لایم۔ چنانچہ چنگیاں چنگیاں پری زادیاں سہیلیاں بنڑ گیاں۔ امیراں ویاں دِھیاں صلاح ڈیون والیاں تھی گیاں۔ اتے سوہنیاں تے پیاریاں شکلاں صورتاں والیاں سنگیاں خاصیاں سہیلیاں بنڑ تے خدمت وِچ رہون لگ پیاں۔ تماشہ تاڑی، ناچ، راگ رنگ ہمیشہ ڈیکھدی ہم۔ دُنیا دے چنگے مندے دا کوئی خیال نہ رہا ہا۔ اپڑیں بے فکری دی حالت کوں ڈیکھ تے سوائے خدا دے شکر دے مونہوں کجھ نہ نکلدا ہا۔

اتفاق نال طبیعت خود بخود کجھ ایجھی بے مزہ تھئی۔ جو نہ کہیں دی سنگت وِچ دِل لگے، تے نہ کوئی خوشی دی مجلس چنگی لگے۔ پاگلاں والا مزاج بنڑ

گیا۔ دِل مُونجھا تے حیران، نہ کہیں دی شکل چنگی لگدی۔ نہ کہیں دی گالھ سُنڑن سُنڑاونڑ کوں دل کریندا، میڈی ایہ حالت ڈیکھ تے دائیاں کوں، کھواونڑ پلاونڑ والیاں کوں، ماریاں دیاں ساریاں کوں فِکر تھئی اتے ہتھیں پیریں پووڑ لگیاں، ایہو خواجہ سرا، نمک حلال، قدیم کنوں میڈا محرم تے ہمراز ہے۔ ایں کنوں کڈاہیں کوئی گالھ لُکی نہ رکھیندی ہم۔ میڈی گھبراہٹ تے وحشت کوں ڈیکھ تے بولیا، جیکر بادشاہ زادی صاحبہ تھوڑا جِہا شربت ورق الخیال دا پی گھنو! تاں بھوں امید ہے جو طبیعت ٹھیک تے روح چنگا تھی ویسی، اوندے ایں طرح دے آکھنڑ اُتے میکوں وی شوق تھیا۔ تے میں آکھیا، جلدی حاضر کر!"

خواجہ سرا باہر گیا۔ ہک صراحی ہیں شربت دی تیار کر کر تے برف وچ لاتے چھوہر کنوں چوا تے آ گیا۔ میں پیتا، اتے جہڑا اُجھا ایندا فائدہ ڈسیا ہس او ہو کجھ ڈِٹھم، اوہیں وقت ایں خدمت دے انعام وچ ہک ودھائی پوشاک خواجہ سرا کوں بخشیم، تے حکم ڈِتم جو ہک صراحی ہمیشہ بلا ناغہ ہیں وقت حاضر کیتی کر۔ ہوں ڈینہہ کنوں ایہ طے تھی گیا جو خواجہ سرا صراحی اوں چھوہر دے ہتھوں چوا آیا کرے، تے بندی پی گھندی رہوے، جہڑے ویلے اوندا نشہ چڑھنڑ لگدا، تاں اوندی موج کنوں میں اوں چھوہر نال کِھلاں مذاقاں کریندی تے دل وِندلیندی ہم۔ اوں وی خداں بے لحاظہ تھی گیا۔ تاں چنگیاں چنگیاں تے مِٹھیاں مِٹھیاں گالھیں سُنڑاونڑ لگا۔ اتے عجیب عجیب نقلاں کریندا، بلکہ کھُنڈے ساہ کڈھیندا ہا۔ تے ڈُسکیاں بھریندا، شکل اوندی سوہنڑیں مَن بھاونڑیں اتے ڈیکھنڑ دے قابل ہئی۔ بس بے اختیار دل چِھکیجنڑ پے گیا ہئی دل دے شوق کنوں اُتے اوندیاں پیاریاں گالھیں دی سِک کنوں روز بروز اوکوں انعام تے بخشیش ڈیون لگ پیم۔ پر او کم بخت اُنھاہیں کپڑیاں نال

جھڑے ہمیشہ پائی رکھدا ہا۔ میڈی حاضری بھریندا ہا۔ بلکہ کپڑے وی میلے کچیلے تھی ویندے ہن۔

ہک ڈینہ پچھیم جو تیکوں میڈی سرکاروں آنا کجھ بلیئے۔ پر تیں آپڑیں شکل و صورت اُوویں دی اُوویں پریشان جہی بڑاتی ہوئی ہے۔ ایندا کیا سبب ہے؟ او روپے کتھاں خرچ کیتے نیں؟ یا کٹھے کر رکھئے نیں؟ چھوہر نے جڈاں خاطرداری دیاں ایہ گالھیں سُنڑیاں اتے ڈِٹھس جو میں اُونداحال گھندی پئی ہاں، اُونداں اکھیں وچوں ہنجوں تر آیاں۔ اتے آکھڑ لگیا۔ جہڑا کجھ تساں ایں غلام کوں ڈِتے ہِن سب کجھ استاد نے گھن گھدے۔ میکوں ہک پیسہ ای نسو ڈِتا۔ پئے کپڑے کھوتی بنڑاواں تے پلتے تہاڈے اگوں حاضر تھیواں۔ ایندے وچ میڈی کوئی کوتاہی کائے نھیں۔ میں لاچار ہاں، اوندی غریبی دیاں ایہ گالھیں سنڑ تے اُوندے اُتے ترس آیم، تے اُتھاہیں خواجہ سراکوں فرمایُم، جو اَج کنوں ایں چھوہر کوں آپڑیں کول رکھ تے ایکوں ادب تے تمیز سکھا۔ چنگی پوشاک پوا تے ایکوں لوا۔ اتے چھوہراں چھکراں وچ اُوکوں بے فائدہ کھیڈن کھیڈنڑ نہ ڈے۔ بلکہ میڈی خوشی ایں گالھ وچ ہے جو میڈی خدمت وچ رہنڑ ڈے ادب تے آداب سِکھا تے میڈے اگوں حاضر رہے۔ خواجہ سرا میڈے آکھے دے مطابق کرنڑ لگا۔ اتے میڈی رُوح جو اوں پاسے ڈِٹھی تاں اوندی بہوں خبرگیری کرنڑ لگا۔ بھوڑے ڈیہاں وچ کم کنوں فارغ اتے چنگے کھاونڑ پیونڑ دی وجہ کنوں اوندا رنگ روغن کجھ دا کجھ تھی گیا۔ بس سمجھ جیویں ناگ کینج لہیندے ہن آپڑیں ول کوں توڑے جو بہوں تکڑا کریندی۔ بس اوں کافر دی شکل صورت دِل تے ایویں بہ گئی ہئی۔ جو جی کریندا ہا جو بیار کنوں اوکوں آپڑیں کلیجے وچ پا تی رکھاں اتے اپڑیاں اکھیں کنوں ہک پل پرے نہ کراں۔

آخر اوکوں آپڑاں صلاح کار بنڑ ڳھدا۔ اتے اوکوں طرح طرح دیاں پوشاکاں اَتے رنگ رنگ دے ہیرے موتی پوا تے ݙیکھدی رہندی، خدا اوں اوندے کول رہݨ نال اکھیں کوں سکھ ملدا تے کلیجے تے ٹھاڈل پوندی۔ ہر وقت اوندی خاطرداری وِچ لگی رہندی ہم۔ آخر کوں میڈی ایہ حالت آ تھئی جو جیکر ہک پل کیتے کہیں ضروری کم دی خاطر ایں کنوں اودھر ڈو ی تھی ویندا تاں چین نہ آندا۔ کئی سالاں دے بعد او بالغ تھیا۔ ݙاڑھی مچھیاں لہݨ پے گیاں۔ سینہ تے جُثہ سوہݨراں لگݨ پے گیا۔ تاں اوندیاں گالھیں باہر درباریاں وِچ تھیوݨ پے گیاں۔ دربان، چوکیدار، اندر باہر آوݨ والے نوکر، محافظ قاصد سنڑ ݙو، چوبدار اوکوں محل دے اندر آوݨ کنوں منع کرݨ لگ پئے۔ آخر اوندا آوݨ بند کر ݙتا گیا۔ میکوں تاں اوندے بغیر آرام ای نہ آندا ہا۔ ہک ہک پل پہاڑ جیڈا تھی گیا ہا۔ خدا اں کوئی آس نہ رہی تاں ایجھی بے حوصلہ تھی ڳیُم، جیویں میڈے کیتے قیامت آ گئی ہووے۔ اَتے حالت ایہ تھی گئی، جو نہ کجھ آکھ سگدی ہم تے نہ اوندے بغیر جتر سگدی ہم۔ کوئی وس نہ چل سگدا ہا۔ یا اللہ کیا کراں؟ عجب طرح دا ݙکھ ݙِتُم۔ بے قراری دے سبب اوں محلی ہیجڑے کوں (جہڑا میڈا بھیدی ہا) سدّ تے آکھیُم، جو ہِک ایں چھوکرے دی فکر تے ݙیکھ بھال کرݨ چاہندی ہاں۔ فی الحال ایں وقت صلاح ایہ ہے جو ہزار اشرفی دا سرمایہ ݙِوا تے ایکوں چوک دے چوراہے دکان جوہری دا کروا ݙیو۔ تاں جو تجارت کرتے اوندے نفع وِچ اَپڑیں گزران فراغت نال کریندا رہے۔ اتے میڈے محل دے کولوں چنگے ڈھنگ والی حویلی ایندے رہݨ کیتے بنڑ ڈوا ݙیو لونڈی، غلام، نوکر، چاکر، جیندی ضرورت ہووے رکھ گھن تے ماہوار تنخواہ مقرر کرتے اوندے کول رکھوا ݙیو۔ تاں جو کہیں طرح دی تکلیف نہ تھیوس!

خواجہ سرا نے اوندے رہن سہن دی۔ جوہری پنڑیں دی تجارت کرن دی ہر شئے دی نیاری کر چھوڑی۔ تھوڑے عرصے وچ اوندی دکان ایجھی چمکی تے شہرت تھی جو ودھایاں پوشاکاں اتے بہوں قیمتی ہیرے موتی بادشاہ دی سرکار کوں اتے امیراں وزیراں کوں ضرورت پوندے تاں اوندے کنوں آندے ہن۔ تھیندیں تھیندیں دکان ایجھی جم گئی جو کہیں ملک دا جہڑا تحفہ وی چہندے، اتھاؤں مل ویندا ہا۔ ساریاں جواہراں دا کاروبار اوندے اگوں ڈھے گیا ہا۔ غرض ایں شہر وچ کوئی وی اوندی برابری نہ کر سگدا ہا، بلکہ کہیں ملک وچ وی اوں جہا کوئی نہ ہا۔

ایجھے کاروبار وچ اوں کوں تاں لکھاں روپے کھٹے۔ پر اوندی زال دی جدائی میڈے تن بدن کوں کھادی ویندی ہئی۔ کوئی تدبیر نہ تھی سگی جو اوکوں ڈیکھاں تے دل کوں تسلی ڈیواں، آخر صلاح مشورہ دی خاطر اوں واقف کار محلی کوں سڈیم۔ تے آکھیم۔ جو کوئی ایجھی تجویز ڈسیں جو تھی سگدی۔ جو ذرا اوندی شکل ڈیکھاں، اتے آپڑیں جان صبر وچ آوے۔ پر ہک کم تھی سگدے، جو ہک سرنگ اوندی حویلی کنوں کھٹ کرائیں محل دے نال ملا ڈتی ونجے۔ حکم تھیون تے کئی ڈینہاں وچ ایجھی سرنگ تیار کیتی گئی۔ جیڑھے ویلے ڈینہہ لہہ ویندا، چپ کرتے او خواجہ سرا اوں جوان کوں ہوں راہوں گھن آندا۔ ساری رات شراب کباب تے عیش و عشرت وچ گذردی۔ میکوں اوندے رلن نال سکھ ملدا تے اوکوں میڈے ڈیکھن تے خوشی تھیندی۔ جیڑھے ویلے فجر دا تارا ابھردا ئے تے بانگا بانگ ڈیندا، محلی ہیجڑا ہوں راہ کنوں اوں جوان کوں اوندے گھر پچا ڈیندا۔ ایہناں گالھیں دا سوائے اوں خواجہ سرا دے اتے ڈوں دایاں دے (جنہاں میکوں کھیر پلایا ہا۔ اتے پالیا ہا)

چوتھے کہیں آدمی کوں پتہ نہ ہا!

ہک مدت ایں طرح گذر گئی، ہک ڈینہ وی گالھ ہے جو روز وانگوں خواجہ سرا جواد کوں سنڈن گیا۔ تاں ڈِٹھس جو جوان فکر مند تھی تھئے، چپ کرتے بیٹھے، خواجہ سرانے پچھیا، اج خیر تاں ہے؟ کیوں اِیجھے مُنہ چُھکے بیٹھے وے؟ چلو تہاکوں یاد فرمائے ہن! اوں اصلوں کوئی جواب نہ ڈِتا۔ زبان تائیں نہ ہلائیس۔ خواجہ سرا منہ چھکا سٹ تے کلھا ول آیا۔ اتے اوندا حال احوال عرض آکیتس، پر میکوں شیطان کوئی اِیجی چیٹکی ڈِتی ہوئی ہئی۔ جو ایں گالھوں وی اوندی محبت میڈے دل توں نہ وسری۔ جیکر ہئی ایہ جانڑدی جو اِیجھے نمک حرام تے بے وفا داعشق تے دل منگن آخر کوں میکوں بدنام اتے ذلیل کریسی، اتے نک نموز لگھدا نہ رکھیسی۔ تاں ہوں ویلے ایں کم کنوں ہٹ ویندی اتے توبہ کر گھندی۔ بھل اوندا ناں وی نہ گھندی تے نہ ایڑاں دل اوں بے حیا کوں ڈیندی۔ پر ایویں تھیونڑاں جو ہا ہیں واسطے اوندی ایہ بے ہودہ گالھ دل کوں نہ لائم اتے اوندے نہ آونڑ کوں تھی معشوقاں دا چوچلا تے ناز نہورا سمجھیا۔ اوندا نتیجہ ایہ تھیا جو ایں گذری ڈِہانڑیں کنوں توں وی ڈِٹھا بھالیا وی نہوی تے واقف تھی گئیں۔ نہ تاں میں کہیں تے توں کہیں! خیر جو کجھ تھیونڑاں ہا سو تھئے۔ اوں گذاں دی خبر ماضی دا خیال نہ کریندیں ہوئیں واللہ خوجے دے ہتھ سینہاں بھیجم۔ جو جیکر توں ایں وقت نہوی آندا تاں میں کہیں نہ کہیں بہانے اُتھاہیں آندی ہاں! پر میڈے آونڑ وچ وڈی خرابی ہے۔ کیوں جو جیکر ایہ راز فاش تھی پیا۔ تاں تیڈے کیتے ہوں بُرا تھیسی، ایجا کم نہ کر، جیں کنوں سوائے خواری دے بیا کوئی پھل نہ ملے۔ بہتر ایہو ہے جو ہُنڑ ایں آپیا۔ نہ تاں میکوں آیا سمجھ،

جڈاں ایہ سینہا گیُس، اتے میڈی ہُوں ہِک کُوں ڈِٹھس، تاں گندی شکل بݨا
تے ناداں تحریاں نال آیا۔ جڈاں میڈے کولھ بیٹھا تاں مَیں اوں کنوں پُچھیا جو
اج نہ آوݨ تے ناراضگی دا کیا سبب ہے؟ اتی شوخی تے گستاخی تاں تیں کڈاہیں
نہ کیتی ہئی۔ ہمیشہ بغیر کہیں عذر دے حاضر تھی ویندا ہاویں۔ تاں اوں
آکھیا جو مَیں گمنام غریب حضور دی توجہ نال اتے تہاڈے دامن دولت دے
سببوں ایں حیثیت دا بݨیا ہاں۔ ہُݨ آرام نال جھٹ پیا گزردے۔ تہاڈی جان
تے تہاڈی دولت کوں دعائیں کریندا ہاں۔ ایہ قصور حضور دے معاف کر ڈیوݨ
دے بھروسے تے ایں گنہگار کنوں تھی گئے۔ مَیں معافی چاہندا ہاں۔ اڈوں مَیں
تاں ڈیوں اوکوں چاہندی ہم۔ اوندیاں کوڑیاں گالھیں کوں سچ من گھدم۔ اتے
اوندی شرارت دو نہ ڈٹھم بلکہ دل رکھݨ دیں کنوں جھکیم۔ تہا کوں ایجھی کہیں مصیبت
پیش آئی ہے۔ جو اتنے فکر پے کریندے وے۔ اوکھو سو اوندا وی کوئی تدارک
کر ڈیتا ویسی!

غرض ایہ جو اوں آپݨی خاکساری ڈکھیندیں ہوئیں ایہو کجھ آکھیا۔ جو
میڈے کیتے سب کجھ مشکل ہے۔ پر تہاڈے کیتے سب آسان ہے۔ آخر
اوندیاں گالھیں کنوں اتے چپ گڑپ کنوں ایہ ظاہر تھیا۔ جو ہِک ہُوں
سرسبز باغ اتے عالیشان عمارت، حوض تالاہ تے کھوہ سمیت اوندی
حویلی دے نال شہر دے اَدھ وِچ وِکاؤ ہے۔ اتے اوں باغ دے۔
نال ہِک گاوݨ والی لونڈی جیہڑی موسیقی دے علم وچ بہوں سمجھ رکھیندی
ہے۔ ایہ ڈوہیں کٹھے پے وِکدن۔ کلھا باغ نئیں پیا وِکدا۔ جیویں اُٹھ دے
گل ٹلی! جیہڑا کوئی باغ گھنسے اوکنیز دی وی رقم ڈیوے۔ اتے تماشے
وِی گالھ ایہ ہے جو باغ دا مُل ہِک لکھ روپے ہے۔ تے اوں باکھی

وائل پنج لکھ! ایں بندے کنوں اتنے روپے بالفعل کیہڑے بھنو بھنی سگوے
ہین ڈِٹھا جو اوندا دِل اِنھاں ڈُوہیں دے خرید کرن دے شوق وِچ بہوں
بے وَس تھیا کھڑے، ایں واسطے اُوندا دِل حیران اتے اُوندا رُوح پریشان ہے
اینڈے باوجود جو او میڈے کول رُو برو بیٹھا ہا۔ تاں وی اوندا منہ لتھا
ہویا لتے دِل اوداس ہا۔ میکوں تاں ہر گھڑی ہر پل اُوندی خاطر داری منظور
تے مطلوب ہئی۔ اُوں ویلے وقت خواجہ سرا کوں حکم ڈِتم جو کل سویل تائیں اوں
بائع دی قیمت لونڈی سمیت چکواتے بائع دا پٹہ اتے باغ دی ملکیت
دا پرچہ لکھواتے ایں شخص دے حوالے کرو، اتے مالک کوں اِنھاں دے
مُل دی رقم بھرے خزانے وچوں ڈِواوے۔ ایں حکم دے سُنن نال اُوں
دُعائیں کیتیاں، اتے مُنہ تے رونق آ گئیس، ساری رات اوں طرح جیویں
ہمیشہ گذردی ہئی خوشی وِچ گذری، فجر تھیندیں اِی او چلا گیا۔ خواجہ سرا نے
میڈے فرمان دے مطابق اوں بائع کوں تے لونڈی کوں خرید گھدا۔ ول او
جوان رات کوں ہمیشہ وانگوں آندا و ویندا رِہا۔

موسمِ بہار دے ہِک ڈینہ ڈاہڈی دل بھاونڑیں جا ہئی۔ بدلیاں وی
چڑھیاں آندیاں ہَن۔ پھُوار ڈھندی پئی ہئی۔ کھمنج وی کھمدی کھڑی ہئی۔ اتے
ہَوا ہَولے ہَولے گھُلی کھڑی ہئی۔ مطلب ایہ جو ہِک عجب کیفیت اُوں وقت
ہئی۔ جیہڑے ویلے رنگ برنگ دیاں شراب دیاں بوتلاں اتے گلابیاں
طاقچیاں اُتے سجایاں ہویاں نظر آیاں۔ تاں دل تھیا۔ جو ہِک گھُٹ پی گھناں
جیڑاں ڈوں ترائے پیالے ترڑیں پی گھِدم۔ اُتھاہیں خیال اُوں نویں مُل گھدے
باغ دا آیا۔ بہوں شوق تھیا۔ جو لحظ کھن ایں حالت وِچ اُتھوں دی
سیر کیتی ونجے، کم بختی جو آئی تاں اُتھاں چڑھی کوں گئے پٹیا۔ چنگی بھلی

بیٹھی ہوئی ہک دائی کوں نال گھِن۔ تے سُرنگ دی راہوں اوں جوان دے مکان تے وَنج پُنتیم۔ اُتھوں باغ والے پاسے لنگھ گئیم۔ ڈٹھم تاں اوں باغ دی بہار ٹھیک بہشت دی برابری پئی کریندی ہئی۔ مینہ دیاں پھینگاں درختاں دیاں ساویاں پتراں تے جو پیا ہِن تاں ایویں لگیا۔ جو زمرد دیاں پتڑیاں اُتے موتی جڑے ہوئے ہِن۔ اتے اُتھاں بدلاں وچ پھلاں دی سُرخی اہجی رونق لائی کھڑی ہئی جیویں شام کوں للائی کھنڈ دی ہے۔ اتے نہریں کناریاں تائیں بھریاں ہویاں ہِن، شیشے دے وچھے فرش وانگوں نظر آیاں،

اتے لہراں موجاں مریندیاں پیاں ہِن!

غرض ایہ جو اُوں باغ وچ سرپا سوں سیر کریندی ودی ہم جو ڈینہہ لہہ گیا۔ شام دا اندھارا پھیل پئے گیا، اتنے وچ اوں نوجوان باغ دی ہک پٹی تے نظر آیا۔ اتے میکوں ڈیکھ تے بہوں ادب تے بہت نال اگوں تے ودھیا۔ تے میڈا ہتھ اپڑیں ہتھ وچ پا تے بارہ دری دو گھن ٹریا۔ جڈاں ویلے اُتھاں گئیم تاں اُتھوں دی رونق اہجی ہئی۔ جو سارے باغ دی کیفیت بھل بھلا گئی۔ روشنی دا ایڈا ٹھاٹھ جو جا بجا قمقمے، ڈیریاں دے بنڑیے درخت، شیشیاں وچوں بلدیاں موم بتیاں مجلس کوں حیران کرڈیوݨ والیاں شمعیں، اتے اہجے فانوس روشن ہِن۔ جنھاں دے پچھاویں کنوں قسم قسم دے جانور تُردے بھجدے نظر دے ہِن، جو شب برات دی چانڈریں تے چراغاں دے باوجود اوندے اگوں اندھاری لگدی ہئی، ہک پاسوں آتش بازی دیاں شیں، پھلجھڑی، داؤدی، پھل کھنڈاوݨ والے انار، مروارید، مہتابی، ہوائی، چرخی۔ ہتھ پھول، جاہی، جوہی، پٹاخے تارے چھٹدے پئے ہِن۔

اِتنی دیر وِچ بدل کھنڈ گئے، اُتے چندر نکل آیا۔ بالکل اُودیں جیویں نازنانی دا جوڑا پاتے کوئی معشوق نظر آوہندے، بہوں سُرور تھیا۔ چاندنی کھنڈونڑ سیتی اُوں جوان تے آکھیا جو ہُݨ چل تے باغ دے اُتلے کوٹھے چل بہوں یَیں اِہجی احمق تھی گئی ہم، جو کجھ او مُوا آہدا، او ہو کجھ مَیں من گھندی ہم۔ ہُݨ ایہ ناچیہ کراَیس جو میکوں اُتے گھِن آیا۔ او کوٹھا اِتی اُچا ہا جو سارے شہر دے مکان اتے بازار دیاں شیشیں گویا اُونڈے تلے وِلے باغ ہِن۔ خوشی دی حالت وِچ اُوں جوان دی جَھّی وِچ پاہناں گھتی بیٹھی ہم۔ اِتنے وِچ ہِک رَن وڈی بھونڈی جہی، نہ شکل نہ صُورت جھلے وچوں نکل شراب دی بوتل ہتھ وِچ چاتے آ بہئی۔ میکوں اُوں وقت اوندا آوݨ اصلوں نہ بھانڑدا ں، بلکہ اُوندی شکل ڈیکھ تے دِل وِچ ہول پے گیا۔

میں گھبراتے اُوں جوان کنوں پچھیا۔ ایہ بماری دا منڈھ کون ہے؟ تے تیں کِتھوں پیدا کیتی ہے؟ او جوان ہتھ بدھ تے آکھݨ لگا۔ جو ایہ او مالوندی ہے۔ جہڑی ایں باغ سمیت تہاڈی مہربانی نال مِل گھدی ہم۔ میکوں پتہ لگیا جو ایں احمق نے تاں وڈی خواہش نال ایکوں گھدا ہا۔ شاید ایندا دِل ایں دو لگ گئے۔ ایں گالھوں وَل پیچ کھاتے چپ تھی رہیم۔ پر دِل ہوں وقت بے چیتا تھی گیا۔ تے مزاج وچ کاوڑ جہی آگئی۔ وَل اُوں نہ بھاونڑیں نے قیامت کھڑی چا کیتی۔ جو شراب پلاوݨ کیتے دی مُوکوں مقرر کیتا۔ اوں تھی وقت ایڑیں لہو دیاں گھٹیاں بھریندی ہم تے جیویں طوطے کوں کاں دے نال ہِکے پنجرے وِچ بند کر ڈیویجے۔ نہ وِچݨ دی فرصت لگدی پئی ہئی۔

نہ بھین کوں دل کرہ ینڈا ہا۔

ٹمکری گا لھ ایہ ہے جو او شراب کوئی ابجی کشید کیتی ہوئی ہئی۔ جو پیون نال آدمی ڈھانڈے دا ڈھانڈا بن ونجے۔ ہوں نیز پانڑیں دے ڈوں چار پیالے جوان کوں ڈتے اتے ادھا پیالہ جوان دی منت کرن تے ئیں وی کوڑا گھٹ کرتے پی چھوڑیا۔ آخر او کمینی بے حیا وی بدمست تھی تے اوں مردود نال بے ہودہ ناز نخرے کرن پے گئی۔ اتے او چیلا وی نشے وچ بے لحاظہ تھی گیا، اتے بے ہودہ حرکتاں کرن لگ پیا۔

میکوں اتنی غیرت آئی جیکر اوں ویلے زمین ڈیلنج ویندی تاں ہیں ورڑ ویندی۔ پر اوندی دوستی دے سببوں ہیں گلی وَل وی چپ تھی رہی۔ پر او تاں اصل دا کمینہ ہا۔ میڈی ایں چھوٹ ڈیون کوں نہ سمجھیا۔ نشے دی لہر وچ بیئے وی ڈوں پیالے چڑھا گھدے تے رہا سہا ہوش جہڑا ہا او وی نہ رہا۔ اتے میڈی طرفوں وَل تے خوف اصلوں نہ رکھیئس، بے شرمی نال، شہوت دے جوش کنوں میڈے سامنڑیں اوں بے حیا نے اوں نوکرانڑیں رَن نال صحبت کیتی۔ اُتے او ڈائنڑ وی ہوں حالت وچ تلے پئی ہوئی نخرے ترلے کرن لگی۔ اتے ڈوہیں وچ حیا چا تی بھنوٹ پے گئی، نہ اوں بے وفا وچ وفا۔ تے نہ ایں بے حیا وچ حیا۔! جیہو جہی رُوح اوہو جہے فرشتے۔! میڈی اوں وقت ایہ حالت ہئی، جیویں سراں کنوں چکی گا دے تاں بے تال۔ اپڑیں اُتے لعنت کریندی ہم جو کیوں توں اتھاں آیوں۔ جیندی ایہ سزا ملی۔ آخر کے تئیں سہندی۔ سر کنوں پیراں تائیں بھا لگ گئی۔ اتے انگاریاں تے

لیٹ پے گیم . ایں کاوڑ تے طیش وچ ایہ اکھاݨ جو ڈاند نہ تریہا ترپی کوں؟
ایہ تماشے ڈیکھے کون! یعنی میکوں ایہ امید نہ ہئی، آہدی ہوئی اٹھوں اٹھیم .
اوں شرابی نے آپڑاں گھاٹا دل وچ سوچیا، جو جیکر بادشاہ زادی ایں ویلے
ناراض تھی گئی . تاں کل کوں میڈا کیا حال ہوسی . اتے سویلے قیامت پئی ولسی .
ہݨ تھی سگدے تاں اوندا ٹنٹا چا چھوڑاں . ایہ ارادہ اوں بے شرم دی صلاح
نال دل وچ پکا کر تے پچھی وچ پٹکا گھت میڈے پیراں تے آ ڈھا . اتے
پٹکا سر توں لہا تے منت سماجت کرݨ پے گیا . میڈا دل تاں اوندے اگوں
اولے گھولے تھیندا اودا ہا . جڈے گھدی ویندا ہا . ویندی پئی ہم . اتے چکی
وانگوں اوندے اختیار وچ ہم . جڈے بھنویندا ہا بھنوندی ہم ، جیویں تیویں
میکوں وندلا ڈنڈ کو ولا بہلا ڈتا . اتے ہوں دو آتشہ شراب دے ڈوں چار
پیالے بھر بھر تے آپ وی پیتونس . تے میکوں وی ڈتونس ، ہک تاں
کاوڑ کنوں سڑ بھج تے کباب کولے تھیندی ویندی ہم . ول ابھی شراب پی تے
جلدی بیہوش تھی گیم . کوئی ہوش باقی نہ رہا ، تڈاں اوں بے رحم نمک حرام ، کٹر
سنگدل نے تلوار کڈھ تے میکوں زخمی کیتا بلکہ آپڑیں جان ٹکا چکا چھوڑیا ہس .
اوں ویلے میڈی اکھ کھلی . تاں منہ وچوں ایہو نکلیا . خیر ، جیویں اساں کیتے اودیں
نتیجہ بھو گئے . پر توں آپڑیں آپ کوں میڈے ایں ناحق خون کنوں بچیسیں تاں
پتہ لگسی . ؎

مبادا ہو کوئی ظالم تیرا گریباں گیر
میرے لہو کو تو دامن سے دھو ، ہوا سو ہوا

دلے ظالم، شاید کوئی تیڈا دامن نہ پکڑ گھنے، میڈے لہو کوں تاں آپڑیں دامن کنوں دھو۔ جو بھیو تڑا ہا تھی مچکیے!)

کہیں کوں ایہ بھید ظاہر نہ کریں۔ اتے اساں تاں تیڈے اُتوں جان دی پروا تائیں نھیں کیتی۔" ول اوکوں خدا دے حوالے کرتے میڈا دِل بہہ گیا۔ میکوں آپڑیں سُدھ بُدھ وی نہ رہی۔ شاید اوں قصائی نے میکوں مویا سمجھ تے اوں صندوق وِچ گھت تے قلعے دی کندھی تلے لٹکا چھوڑیا ہا۔ تیں ڈِٹھے جو کہیں دا بُرا نہ چاہندی ہم۔ پر ایہ خرابیاں خواریاں قسمت وِچ لکھیاں ہن قسمت دا لکھیا ٹلدا نھیں۔ انہاں اکھیں نال ایہ سب کجھ ڈِٹھم۔ جیکر سوہنڑیاں کوں ڈیکھنڑ دا شوق دل وِچ نہ ہوندا تاں او بدبخت میڈی گچی دی پھاہی نہ بنڑدا۔ اللہ نے ایہ کم کیتا جو نیکوں اُتھاں پچایس اتے میڈی حیاتی بچاونڑ دا سبب بنڑایس۔ ہنڑ دِل وِچ شرم آندی ہے۔ جو ایہ رسوائیاں خواریاں بھوگ تے اپڑیں آپ کوں جیندا نہ رکھاں، نہ کہیں کوں مُنہ ڈِکھاواں، پر کیا کراں، مرنڑ دا اختیار اپڑیں ہتھ وِچ کائے نھیں۔ خدا تاں مار تے وَلا جوائے۔ اگوں ڈیکھ قسمت وِچ کیا لکھیا ہے۔ ظاہر وِچ تاں تیڈی بھج دھرک تے خدمتداری نے میکوں بچائے۔ جو ایجھیاں زخماں پھٹاں کنوں شفا پاتی ہم۔ تیں جانوں ہالوں میڈی خاطرداری کیتی اتے جہڑا کجھ تیں کنوں تھی سگدا ہا، حاضر کیتو۔ اغلب تیہاں تیکوں خالی ہتھ اتے گونگو ڈیکھ تے او کاغذ دا پرزہ تیڈی بھار کوں جہڑا میڈا اخرانجی تا لکھیا ہم او تدے وچ ایہو مضمون ہا جو میں خیر خیریت نال ہنڑ فلانڑیں مکان وِچ ہاں۔ میں بدبخت دی خیر خبر میڈی ما سائیں کوں پچا ڈیو۔

اُوں تیڈے ہتھ روک رقم دیاں تھیلیاں خرچ کرݨ دی خاطر بھیج ڈِتیاں
اتے جڈاں تیکوں پوشاک اَتے ہیرے موتی خرید کرݨ کیتے، یوسف سوداگر
زادے دی دُکان تے بھیجا ہم۔ میکوں ایہ بھروسہ ہا۔ جو او ہوچھا ہر کہیں نال
جلدی یاری گنڈھ گھندے۔ تیکوں وی اُنہاں سوہݨاں سمجھ تے میکوں یقین ہا جو ہماری
گنڈھݨ دی خاطر پھوٹ وِچ آتے تیڈی دعوت تے ضیافت کریسی۔
ڈیکھ گھِدی جو میڈی گالھ سچ نکلی ہے۔ جیڑھا کجھ میڈے دِل وِچ خیال آیا ہا،
اُوں اُووِیں اِی کیتا۔ جڈاں توں اُوندے نال وَل آوݨ دا قول قرار کرتے
میڈے کول آیا ہاویں اَتے نہاتی دا حال تے اُوندے وَل وَل آکھݨ دے
متعلق میکوں ڈسیا ہاوی۔ مَیں وی دِل وِچ خوش تھیم جو جڈاں توں اُوندے
گھر وِچ کھاسیں پیسیں، تاں جیکر توں وی اوکوں مہانی دی خاطر سڈ لیسیں
تاں او بھتاں آسی۔ ایں واسطے تیکوں جلدی اجازت ڈے ڈِتی ہم۔
ترلے ڈیݨ دے بعد جڈاں توں اُتھوں فارغ تھی آیوں اتے شرمساری
نال میڈے سامݨے آپݨیں غیر حاضری دا عذر کرݨ لگوں تاں مَیں تیڈی تسلی
دی خاطر آکھیا ہا۔ جو کوئی مضائقہ نھیں۔ جڈاں او راضی تھیوے ہا تاں
توں آ ویں ہا۔ پر بے شرمی کوئی چنگی گالھ کائے نھیں۔ جو ڈوجھیاں دا احسان
آپڑیں سر تے چاتی رکھوں رتے اوندا بدلہ نہ لہاوُں۔ ہݨ توں دی وَنج تے
اوکوں دعوت ڈے تے اپڑیں نال گھن آ۔ جڈاں توں اُوندے گھر گیوں تاں
مَیں ڈِٹھا جو اِتھاں دعوت تے مہمانداری دا کوئی سامان موجود کائے نھیں
جیکر ایہ آ وی گیا تاں کیا کریسوں۔ پر ایہ کم وی تھی گیا ہا۔ کیوں جو ایں مُلک

وچ قدیم کنوں بادشاہاں دا طریقہ رہے جو اٹھ مہینے ملکی تے مالی کاروبار کیتے
ملک وچ باہر رہندے ہن۔ اتے برسات دی موسم وچ چار مہینے قلعہ مبارک
دے اندر بیٹھوں گذریندے ہن۔ اُنہاں ڈینہاں ڈول چار مہینیاں کیتے بادشاہ یعنی میں
بدبخت دا ولی النعمت بندوبست دی خاطر ملک وچ باہر تشریف گھن گئے ہن۔
جے توڑیں تُس اوں جوان نال گھن تے آیوں۔ سیدی بہار نے میڈا حال
احوال بادشاہ بیگم دی خدمت وچ جیہڑی جو ہئی پلیت دی ماں ہے، ونج
سُنڑایا۔ تاں وَل میں اپڑیں قصور تے گناہ کنوں شرمسار تھی تے اوندے
سامنڑیں ونج کھڑیم تے جیہڑی کجھ گناہ تھئی ہئی ساری بیان چا کیتم۔ توڑے
جو اُنھاں نے میڈے غائب تھی ونجنڑ دی کیفیت عقل سمجھ تے ماں دی مہر
کنوں لکائی ہوئی ہئی۔ جو خدا جانڑیں ایندا انجام کیا تھیوے۔ اجن ایہ رسوائی
ظاہر کرنڑ ٹھیک نہ سمجھی ہئس۔ میڈے عیب میڈی بجائے آپڑیں پیٹ وچ
گھٹ چھوڑے ہانس، پر میڈی گول پھول وچ ضرور ہئی۔ جڈاں میکوں ایں
حالت وچ ڈٹھس اتے سارا حال سنڑ گھدس، اکھیں وچوں ہنجوں ترایونس۔
تے فرمائیس۔ اے کمبخت! نہ ہوونڑ ہوی! تیں جانڑ بجھ تے بادشاہت دا
ناں نشان سارا ونجائے تے ہزار افسوس جو آپڑیں حیاتی کنوں دی ہتھ دھوتی ہئی
خدا کرے ایندا تیڈے عوض ہی بچھڑ جنڑ ئیندی تاں ٹھیک ہا۔ ہنڑ دی توبہ کر،
جیہڑا کجھ قسمت وچ ہا تھی گئے۔ ہنڑ اگوں تے کیا کریسیں؟ حیا نال جیسیں
یا بے حیائی وچ بُڈ مرسیں؟ ڈاہڈی شرمسار تھی تے آکھیم۔ میں بے حیا
دے نصیباں وچ ایہو کجھ لکھیا ہویا ہا۔ جو ایں بدنامی تے خواری وچ

دی اِجیاں اجیاں آ فاماں کنوں نچ تے جیندی وددی ہاں۔ ایں کنوں تاں مر ونجن ڈاڈھا چنگا ہا۔ توڑے جو کالوں ڈ واکھہ میڈے متھے تے لگ گئے پر ، اجیا کم تاں نئیں کیتا۔ جیندے نال ماپیو دے ناں کوں نچ لگے۔ ہُن ایہ نپیوں ڈکھ دی گالھ ہے۔ جو او ڈوہیں بے حیا میڈے ہتھوں نچ ونجن۔ اتے ہک بے نال عیش کرن۔ اتے میں اُنھاں دے ہتھوں اینجے ڈکھ سہواں ، ارمان لگسی جو میں کنوں کجھ نہ تھی سگیا تاں! ایہ اُمید کریندیاں ہویاں جو خانساماں کو اجازت ڈتی۔ جو دعوت دیاں سیئں ساریاں دیاں ساریاں ہیں بدبخت دے گھر وچ تیار کرے، تاں جو ہیں دعوت دے بہانے اُنھاں ڈوہیں بدبختاں کوں سڈوا تے اُنھاں دے عملاں دی اُنھاں کوں سزا ڈیواں۔ اتے آپڑاں بدلہ گھناں، جیں طرح تے او میڈے نال ہتھ کھیڈے۔ اتے میکوں زخمی تے پھٹل کیتس، میں وی ڈوہیں دے پُرزے پُرزے کراں۔ تاں جو میڈا کلیجہ ٹھڑے نہ تاں ایں کاوڑ دی بھاوچ سڑدی بھجدی رہساں۔ آخر سڑ سڑ تے کیری تھی ویساں! ایہ سُن تے اماں سائیں نے ما دی مامتا کنوں میڈے نال مہربان تھی تے میڈا عیب کجیا اتے دعوت دیاں ساریاں ضروری شئیں ہوں خواجہ سرا دے ہتھ (جیہڑا میڈا محرم ہا) بھجوایاں۔ سارے آپڑیں آپڑیں کماں کاراں وچ حاضر آ تھئے۔ شام دے وقت توں اوں موئے کوں گھن تے آیوں۔ اُتوں کنجری دی بچی دا اتھاں آون دی منگدی ہم۔

چنانچہ ول میکوں پابند کرتے اُوکوں دی سڈوایا۔ جڈاں او وی آ گئی۔ اتے مجلس لگی۔ شراب پی پی تے سب بدمست تے بے ہوش تھی گئے۔

اتے انہاں دے نال توں ول نشے وِچ آتے مویاں جہاتھی گیوں۔ ہیں قلماقنی (ہتھیار بند لونڈی) کوں حکم ڈِتم جو اُنھاں ڈوہیں دے سرکپ گھن۔ اوں اُتھاہیں ہِک پل وِچ تلوار چھک تے ڈوہیں دے سرکپ تے بدن لہولہان کر ڈِتے۔ ول تیڈے اُتے کاوڑ دی وجہ ایہ ہئی۔ جو ہِکوں دعوت دے کھاون دی اجازت ڈِتی ہم نہ کہ ڈوں ڈینہاں دی یاری تے بھروسہ کرتے شراباں تائیں پیون وِچ شریک تھیون دی؛ البتہ تیڈی ایہ پگلائی میں آپ کوں پسند نہ آئی۔ اوایں واسطے جو خداں توں پی پُوتے بے ہوش ہا دیں تاں ہیں کہنوں سنگت ساتھ دی توقع کیا رکھیجے ہا۔ پر تیڈی خدمت اتے حق حقوق اِہیجے میڈی گردن اُتے ہِن جو تیں کنوں جہجہی دی حرکت تھیندی ہے۔ تاں معاف کر ڈیندی ہاں۔ گھنو، ہُن تاں میں اپڑیں حقیقت شروع کنوں اخیر تائیں آکھ سُنڑائی ہے۔ اجݨ وی دِل وِچ کوئی ہوس باقی نہ رہئی؟ جیویں میں تیڈی خاطر تیڈے آکھنے کوں ہر طرح قبول کیتے۔ توں وی میڈا آکھیا ہیں طرح من ڈِکھا۔ وقت دا تقاضا ایہ ہے جو ہُݨ ایں شہر وِچ رہݨ میڈے اتے تیڈے حق وِچ چنگا کائنے بھیں۔ اگوں توں مالک ہیں!

یا معبود یا اللہ! شہزادی اِتی آکھ تے چپ تھی گئی۔ ایہ فقیر تاں دِلوں اُوندے حکم کوں ساریاں گالھیں کنوں اوّل حاضر سمجھدا ہا۔ اُتے اوندی محبت دے جال وِچ پھسیا ہویا ہا۔ آکھیم جیہڑا کجھ مرضی مبارک وِچ آ دی۔ اوہو کجھ ٹھیک ہے۔ ایہ بندہ بغیر کہیں عذر بہانے دے

پورا کر ڈکھیسی - جڈاں شہزادی نے میکوں آکھیا پورا پورا فرمانبردار تے خدمتگار سمجھیا۔ تاں فرمایا، ڈوں تکھے تے تکڑے گھوڑے جیہڑے ٹرن وچ ہواناں گالھیں کرن، بادشاہ دے خاص اصطبل دے وچوں منگوا تے تیار رکھ۔ میں اونڈے آکھیئے دے مطابق سوہنڑیں تے تکڑے گھوڑے چن تے زین کاٹھی رکھوا تے منگوائے۔ جڈاں تھوڑی جہی رات باقی رہ گئی بادشاہزادی نے مردانی پوشاک پاتے اتے ہنجے ہتھیار رحیل نال بدھ تے ہک گھوڑے تے سوار تھئی اتے ڈوجھے گھوڑے تے میں ہتھیار بند تھی تے چڑھ بیٹھم اتے ہک پاسے دا راہ گھدا!

جڈاں رات مک گئی اتے پرہ پھٹن لگی تاں ہک تالاہ دی کنی تے آگیوسے، گھوڑیاں توں لہہ تے، منہ ہتھ دھو تے، جلدی جلدی کجھ نیران کر تے ول سوار تھی ٹر پیوسے۔ کہیں کہیں ویلے مالکہ کوئی کوئی گالھ کریندی تے ایہ آہدی جو اساں تیڈی خاطر شرم حیاء، ملک مڈی، ماپیو، سب کجھ چھوڑ ڈتے۔ ایں نہ تھیوے جو توں وی اوں ظالم بے وفا وانگوں سلوک کریں۔ کڈاہیں میں پندھ بیٹھ ڈکیتے اڈوں اوڈوں دے حال سنڑیندا۔ اتے اونڈے وی جواب ڈیندا، جو بادشاہزادی! سارے بندے ہکو جہے نہیں ہوندے۔ اوپاجی دے نطفے وچ کجھ خلل ہوسی۔ جو اوں کنوں ایجھی کدھی تھئی ہے۔ ول میں تاں جان تے مال تیڈے اتوں گھولیا ہوئے اتے تئیں میکوں ہر طرح دی عزت بخشی ہے۔ ہن تاں تیڈا مل وکا نڑاں غلام ہاں۔ میڈے چم دیاں جتیاں بنڑا تے وی پاویں تاں دھارٹ نہ کڈھیساں۔ ایہو

جہاں گاھیں ہک بنے نال کرہندے ویندے ہاسے، اتے رات ڈینہ ٹرنڑ
دا کم ہا کہیں ویلے جو ٹھکیٹرے دے سبیتوں کھاہیں لہندے ہاسے تاں جنگل
دے پکھیاں تے جانوراں دا شکار کھیڈ گھندے، انھاں کوں حلال کرہندے تے
نمکداں وچوں لونڑ کڈھ، چکمک پتھر نال بھاہ بال، بھنْ بھنْ تے کھا گھندے
اتے گھوڑیاں کوں چھوڑ ڈیندے، او آپڑیاں موہنیاں نال گھا پتر چر چگ تے
آپڑاں پیٹ بھر گھندے ہن۔

ہک ڈینہ ایجھے بنج بر میدان وچ نکلو سے جتھاں کہیں بندے چھیڑو
داناں نہ ہا۔ اتے آدمی دی شکل ڈیکھنڑ کوں نہ ملدی۔ دل دی بادشاہزادی
دی سنگت دی وجہ کنوں ڈینہ، عید دا ڈینہ، تے رات شب برات معلوم
تھیندی ہئی۔ ویندیں ویندیں یک دم ہک دریا (جیکوں ڈیٹھیں ہاں ڈلدا ہا)
رستے دے وچ آیا۔ کنی تے کھڑے تے جو ڈٹھو سے تاں جے تو ڑیں دید و یندی ہئی۔
پانڑیں ای پانڑیں نظر دا ہا۔ کوئی ساحل یا کندھی نہ ہئی۔ یا اللہ! ہنڑ ایں
دریا کنوں پار کینویں لنگھوں؟ کجھ دیر ہیں خیال وچ کھڑے رہو سے۔ آخر دل
وچ خیال آیا جو ملکہ کوں آکھاہیں پہلا تے میں ہیڑی شیڑی دی گول پھول کراں۔
تاں جو پار ونجنْ دی کوئی صورت بنڑے۔ او تو ڑیں ایہ نازنین دی آرام کر
گھنے۔ ایں واسطے ہیں آکھیا۔ اے ملکہ! جیکر حکم ہو وے تاں ایں دریا دی کندھی
تے اڈے اڈے کوئی بیڑی شیڑی ڈیکھاں۔ فرمادنڑ لگی ہیں بہوں تھک گئی
ہاں۔ اتے بھک تریہہ وی لگدی پئی ہے۔ میں ذری آرام کر گھناں، اتنے تو ڑیں
توں پار لنگھنڑ دی کوئی تدبیر کر۔

اُوں جا ہک پپل دا درخت ہا۔ وڈا اچھا تر ا ماریا ہویا ہس۔ جو جیکر ہزار سوار دی آوے تاں وی دُھپ مینہ کنوں اوندے تلے آرام پا وے اُتھاں اُوکوں بہلا تے ہیں ٹر پیم ، البتے چار چفیروں ڈیکھدا دا ہم جو کہیں جا زمین تے یا دریا وچ انسان داناں نشان ملیجے۔ بہوں ڈاہڈا سر ماریم، پر کتھاہوں نہ ملیا۔ آخر بے آس تھی تے اُتھوں وَل آیم، تاں اوں پری کوں درخت تلے نہ ڈٹھم۔ اُوں وقت دی حالت کیا آکھاں، بس ہوش ویندے رہے۔ پاگل تے چھتا تھی گیم۔ کہیں ویلے درخت تے چڑھ ونجاں اتے ٹینگلی ٹینگلی اتے پتر پتر پھر دا، کہیں ویلے ہتھ پیر چھوڑ ڈیندا، تے زمین تے آ ڈھہندا۔ اتے اوں درخت دے منڈھ دے اندروں باہروں قربان تے صدقے تھیندا۔ کہیں ویلے دھاڑیں کڈھ کڈھ تے اپڑیں بے بسی تے روندا۔ کہیں ویلے ڈینہ لہا کنوں سجھ اُبھار بھجدا۔ کہیں ویلے ڈکھن کنوں قطب دو وَل آندا۔ غرض دھرتی دا چپہ چپہ پٹ ماریا۔ اُوں نایاب موتی دا پتہ نہ لگیا۔ خداں منڈا کوئی دس نہ چلیا۔ تاں روندا اتے سر تے مٹی گھتیندا ہویا ہر پاسے گولھن لگ پوندا۔

دل وچ خیال آیا جو شاید کوئی جن اُوں پری کوں چا گھن گئے۔ اتے میکوں ایہ داغ ڈے گئے۔ یا اُوندے ملک وچوں کوئی اُوندے پچھوں آیا ہوسی، اُوں ویلے کلہا ڈیکھ تے منا منوں تے وَل ملک شام والے پاسے گھن گئے۔ ایجھے خیالاں وچ گھرا تے کپڑے ویڑے سٹ سُٹ تے ننگا فقیر بن تے شام دے ملک وچ سویر کنوں شام تائیں گولھیندا پھر دا اتے رات کوں کہیں جا ستم لوندا۔ سارا جہان لتاڑ ماریم۔ پر آپڑیں بادشاہزادی دا ناں

نشان کہیں کنوں وی نہ سنڑیا۔ نہ اوندے گم تھی ونجݨ دا سبب معلوم تھیا۔ ہنڑ دل
دل وچ ایہ گالھ آئی جو جڈاں اوں جیندجان دا تیکوں کوئی پتہ نہیں لگدا،
تاں ہنڑ ایجھا جیوݨ بیٹھ پیا۔ کہیں جنگل وچ ہک پہاڑ نظر آیا۔ تاں اوندے
اتے چڑھ گیم۔ اتے ارادہ کیتم جو آپڑیں آپ کوں تلے سٹ چھوڑاں۔ ایں
طرح نال ہک پل وچ سر منہ پتھراں نال لگ تے بھج ترٹ ویسی۔
تے ایجھی مصیبت کنوں جان چھٹ ویسی!

ایہ دل وچ آکھ تے چاہندا ہم جو آپڑیں کوں تلے سٹ ڈیواں، بھل پیروی چائی کھڑا ہم جو کہیں میڈا ہتھ پکڑ گھدا۔ ہوش وچ آیم، ڈیکھداں جو ہک سبز پوش سوار ہے۔ منہ تے نقاب سٹیا ہویا ہس۔ میکوں فرمیندے جو کیوں توں آپڑیں مرݨ دی گالھ پیا کریندیں۔ خدا دے فضل کنوں لے آس ٹھیوݨ کفر ہے۔ جیہڑے تائیں ساہ ہے، بندہ الہ توڑیں آس رکھے۔ ہنڑ تھوڑے ڈیہاں تائیں روم دے ملک وچ تیں جیہے ترائے درویش ایجھی ای مصیبت وچ پھسے ہوئے ہن۔ اتے ایجھے ای تماشے ڈٹھے ہوئے ہیں تیں انہاں کوں ملسیں، اتے اتھوں دے بادشاہ وانگوں آزاد بخت ہے۔ اوکوں وی ہک وڈی مشکل درپیش ہے۔ جڈاں او وی تساں چارے فقیراں نال ملسی تاں ہر ہک دے دل دا مطلب تے مراد جو کجھ وی ہے چنگی طرح حاصل تھی ویسی۔

میں اوندے رکاب کوں پکڑ تے چمی ڈتی۔ اتے آکھیم، خدا دے ولی آ! تیڈے ایہو کجھ فرماوݨ نال میڈے دل دی بے چینی ہٹ گئی ہے۔ پر خدا

دے واسطے ایہہ فرماؤ جو تساں ہو کون ؟ اُتے تہاڈا اسم شریف کیا ہے ؟
تنداں اُوں فرمایا جو مرتضیٰ علی میڈا ناں ہے۔ اتے میڈا ایہو کم ہے جو جیکوں
جہڑی وی مشکل گھڑی پیش آوے ہِس اُوکوں سوکھا بنڑا چھوڑاں۔ اِتی فرما
تے او اکھیں کنوں پرے تھی گیا۔ ول ایں فقیر نے اپڑیں مولا مشکل کشا دی بشارت
اُتے دِل تکڑا کر تے قسطنطنیہ دا ارادہ کیتا۔ راہ وچ جہڑیاں مصیبتاں قسمت
وچ لکھیاں ہن، بھوگیندا ہویا اُوں بادشاہزادی دی ملاقات دے بھروسے
تے خدا دے فضل نال ایہہ تورڑیں پُجیاں۔ اتے آپڑیں خوش نصیبی دی وجہ کنوں
تہاڈی خدمت وچ عزت پاتی ہے۔ اساڈی تساڈی آپس دی ملاقات
دی تھئی۔ آپس وِچ صحبت اتے گالھیں دہاڑیں وی تھیاں۔ ہُن دِل کریندے
جو بادشاہ آزاد بخت نال وی ملڑ جُلڑ اتے حال سُنڑاںڑ تھیوے۔ اوندے
بعد ضرور اساں پنجے اُپڑیں آپڑیں دِل دے مقصد کوں حاصل کر گھنسوں ،
تساں وی دُعا منگو، اتے آمین آکھو!

رہنماوو! ایں حیران تے سرگرداں دی گذری وِہاڑیں ایہا کجھ ہئی جہڑی
درویشاں دی دربار وچ اُکھ سُنڑائی ہے۔ ہُنڑ اگوں ڈیکھو جو کڈاں اساڈی
ایہہ محنت تے اساڈا ایہہ ڈُکھ بادشاہزادی دے مِل وَنجڑ تے خوش خرمی
وچ بدلدے!

آزاد بخت ہِک پاسے لُکیا ہویا ہا۔ چُپ کر تے دِھیان ڈتی کھڑا ہا۔
پہلے درویش دا ماجرا سُنڑ تے خوش تھیا۔ ول ڈوجھے درویش دے
حال احوال سُنڑنڑ لگ پیا!

سیر ڈوجھے دُرویش دی (۲)

جدّاں ڈوجھے درویش دے حال سُنڑاون دی واری آئی، تاں او پلتھی مار بیٹھا۔ تے آکھیس :- ؎

اے یارو اس فقیر کا ٹک ماجرا سُنو
میں ابتدا سے کہتا ہوں تا انتہا سنو

(اے یارو! ذرا ایں فقیر دا ماجرا سُنڑو، مَیں شروع کنوں آخر تائیں سُنڑیندا ہاں سُنڑو:-

جس کا علاج کر نہیں سکتا کوئی حکیم
ہے گا ہمارا درد وہ اب لا دوا سُنو

(جیندا علاج کوئی حکیم وی نئیں کر سگدا۔ اساڈا ایہ درد دی اصلوں لا دوا ہے۔ سُنڑو)

گِنڈیاں پا بہن والے یارو! ایہ عاجز فارس دے مُلک دا بادشاہزادہ ہے۔ اوں مُلک وِچ ہر فن دے آدمی جمدن۔ ایں واسطے اصفہاں ادھا جہانُ دے ناں نال مشہور ہے۔ زمین دے ستاں حصّیاں وِچوں اوں حصّے دے برابر کوئی بیا ملک کائنے نئیں۔ کیوں جو اُتھوں دا ستارہ خود سجھ اتے ستاں ستاریاں وِچوں سب توں وڈا ستارہ ہے۔ اُتھوں دی آب و ہوا دل بھاوڑیں، لوگ سوہنڑیں طبیعت دے۔ اتے تیز والے ہن۔ میڈے والد قبلہ نے (جیہڑے اوں ملک دے بادشاہ ہن) میڈی چھوہرپ کنوں میکوں

سلطنت دے قاعدیاں قانوناں دی تربیت ڈیون تے سکھاون کیتے ہر ہک علم تے کسب دے وڈے وڈے عالم فاضل چن چن تے میڈے اُستاداں دے طور مقرر کیتے ہوئے ہن۔ ایں واسطے میں ہر قسم دی پوری تعلیم پاتی ہے۔ تے قابل ہاں۔ خدا دے فضل نال چوڈہ سالاں دی عمر وچ ساریاں علماں دا ماہر تھی گیا ہم۔ گالھ مہاڑ معقول، اٹھن بہن پسندیدہ، اتے جہڑا کجھ بادشاہاں دے لائق اُتے اُنہاں کیتے ضروری ہوندے۔ سب حاصل کر گھدا ہم۔ ول رات ڈینہہ ایہو شوق رہندا ہا۔ جو قابل آدمیاں دی صحبت وچ ملک ملک دے قصے اتے بہادر بادشاہاں تے وڈیاں بندیاں دے حالات سُنڑدا رہواں۔

ہک ڈینہہ ہک سمجھدار سنگتی نے جہڑا جو چنگا تاریخ دان تے جگ جہان دُنیا ڈِٹھی ہوئی ہئی ڈسیا۔ جو نوڑے جو آدمی دی حیاتی دا کوئی بھروسہ کائے نھیں، پر ڈھیر وصف ایجھے ہن جو اُنہاں دے سببوں انسان دا ناں قیامت تائیں گھدا ویندا رہندے۔ میں آکھیا جیکر تھوڑا جہا ایں گالھ کوں واضح کر تے بیان کرو تاں میں وی سنڑاں تے اوندے اُتے عمل کراں۔ تداں او شخص حاتم طائی دا ماجرا ایں طرح سُنڑاون لگیا۔ جو حاتم دے زمانے وچ عرب دا ہک بادشاہ نوفل دے ناں والا ہا۔ اوکوں حاتم نال اوندی مشہوری دی وجہ کنوں ڈاہڈی دشمنی تھی گئی ہئی۔ ڈھیر ساری فوج تے لشکر کٹھا کر تے لڑائی دی خاطر چڑھ تے آگیا۔ حاتم تاں خدا ترس تے نیک آدمی ہا۔ اوکوں خیال آیا جو جیکر میں وی جنگ دی تیاری کیتی تاں خدا دے بندے مارے ویسن اتے بہوں خون خرابہ تھیسی۔ ول ایندا

عذاب مینڈے نال لکھیا ویسی۔ ایہ گالھ سوچ تے او کلھم کلّھا آپڑاں
پُت پنڈا گھیل نے ہِک پہاڑی دی کھڈ وِچ وَنج لُکیا۔ جڈاں حاتم دے
لُک ونجّݨ دی خبر نوفل کوں پُجّی، تاں او حاتم دا سارا گھر اتے اسباب قرق
چا کیتا۔ اتے منادی کروا ڈِتی جو کوئی اوکوں گولھ پھول تے پکڑ گھن آوے
تاں پنج سو گینیاں بادشاہ دی طرفوں انعام ڈِتیاں ویسن۔ ایہ سُݨ تے
ساریاں لوکاں کوں لالچ تھیا۔ اتے حاتم دی گولھ پھول وِچ لگ گئے۔

ہِک ڈینہہ ہک بُڈھا اتے اوندی بُڈھڑی ڈوں ترائے چھوٹے چھوٹے
بالاں نال گھن تے لکڑیں کرݨ دی خاطر اوں غار دے کولھوں آئے، جتھاں
حاتم لُکیا ہویا ہا، اتے او جنگل وچوں لکڑیاں کرݨ پے گئے۔ بُڈھڑی آکھیا
جیکر اساڈے ڈینہہ کجھ چنگے ہوندے تاں حاتم کوں کتھائیں مزور ڈیکھ گھندے
اتے اوکوں پکڑ تے نوفل دے کولھ گھن ویندے۔ او اساکوں پنج سو اشرفیاں
ڈیندا، اساں سکھ آرام نال بہ کھاندے تے ایں ڈکھ دے دھندے کنوں
جان چھُٹدی!

بُڈھے آکھیا، کہیں ترتری کریندیں۔ اساڈی قسمت وِچ ایہو لکھیا ہے:
جو لکڑیاں بھنوں، چُنڑوں تے سر تے رکھ تے بازار وِچ ویچوں تڈاں لوݨ
روٹی ہتھ لگے۔ یا کہیں ڈینہہ جنگل وچوں نہر کھا ویسی تے جان چھُٹسی، گھن
توں آپڑاں کم کر۔ حاتم اساڈے ہتھیں کِتھوں آندے۔ اتے بادشاہ اِتنے
رُپے کیویں ڈیوسی، اوندی ذال نے ٹھڈا ساہ بھریا، تے چپ کر گئی۔
اُنھاں ڈوہیں دیاں گالھیں حاتم سُنڑیاں۔ جوان مردی تے مرجات

ایں گالھ وِچ سمجھیس جو آپڑیں آپ کوں نہ لگا دے تے نہ جان بچا دے ! بھل ایھاں ڈُوہیں بچاریاں دیاں مراداں پوریاں کرے ۔ سچ آہدن جو آدمی دِچ رحم کائے نھیں تاں او انسان وی نھیں ! اتے جیندے دِل وِچ درد کائے نھیں او قصائی ہے ۔ ؎

درد دِل کے واسطے پیدا کیا انسان کو
ورنہ طاعت کیلئے کچھ کم نہ تھے کرّوبیاں

(دِل دے درد کیتے تاں انسان کوں پیدا کیتا گئے ، نہ تاں بندگی کرن کیتے فرشتے کوئی تھوڑے ہن !)

غرض حاتم دی جوان مردی نے ایں گالھ کوں چنگا نہ سمجھیا جو آپڑیاں کناں نال سُن تے چُپ تھی رہوے ۔ ہوں ویلے باہر نکل آیا ۔ تے اوں بُڈھے کوں آکھیس جو سائیں آں ! حاتم میں ای تاں ۔ میکوں نوفل دے کولھ گھن چلو ، او میکوں ڈیکھسی اتے جہڑے کجھ روپے ڈیون دا وعدہ کیتس تیکوں ڈیسی ۔ بُڈھے آکھیا ۔ ایہ تاں ٹھیک ہے جو ایں گالھ وِچ میڈی بھلائی تے بہتری ہے ۔ پر نہ جانڑیں او تیڈے نال کیا سلوک کرے ؟ جیکر مار گھتے تاں میں کیا کر سگساں ! ایہ میں کنوں ہرگز نھیں تھیندا جو تیں جیہے انسان کوں اپڑیں طمع دی خاطر دشمن دے حوالے کراں ۔ او مال کتنی ڈینہ کھا ساں ؟ اتے کے توڑیں جیساں ؟ آخر مرساں نہ ! وَل خدا کوں کیا جواب ڈیساں ؟ حاتم ڈھیر منت سماجت کیتی جو میکوں گھن وَنج ۔ میں اپڑیں خوشی نال تیکوں آندا پیاں ، اتے ہمیشہ ہیں خواہش وِچ رہنداں جو میڈی جان تے میڈا مال کہیں دے کم آوے تاں چنگا رہسی ۔ پر او بُڈھا کہیں طرح دی راضی نہ تھیا ۔ جو حاتم کوں پکڑ ونجے ۔ اتے انعام گھنے ۔ آخر لاچار تھی تے حاتم آکھیا ، جیکر میکوں

نہیں گھن دیندا۔ تاں مَیں خود بخود بادشاہ دے کولھ دیندا تے آہداں جو ایں بُڈھے میکوں جنگل وچ پہاڑ دی غار دے اندر لکایا ہویا ہا۔ او بُڈھا کھلیا، اُتے آکھیس، بھلائی دے بدلے بُرائی ملے تاں آپڑیں نصیب کوں رو وداں، ایں طرح دے پُچھے پدھے سوالاں جواباں دی دیر وچ ہئے آدمی دی آن پُہنچے۔ بھیڑ لگ گئی۔ اُنھاں کوں دی پتہ لگ گیا۔ جو حاتم ایہو ہے۔ ہُوں ویلے پکڑ گھدونے۔ اُتے اوکوں گھن ٹُر پئے۔ او بُڈھا دی افسوس کریندا ہویا، پچھوں پچھوں نال بھی پیا۔ جڈاں نوفل دے سامنڑیں گئے، تاں اوں پُچھیا جو اِیکوں کون پکڑ آئے؟ ہک بدذات ظالم بولیا جو ایہا کم اساڈے سوا کون کر سگدے۔ ایہ فتح اساڈے نال لکھی گئی ہئی۔ اساں تاں آسمان تے جھنڈے وچ لائے ہِن۔ ہک پئے بڑاں مارنڑ والے نے بڑ ماری جو ہِں کئی ڈیہاں کنوں بھج دھرک کیتی ہے۔ تے جنگل وچوں پکڑ آیا ہاں۔ میڈی محنت کوں ڈیکھو تے جہڑی شئے دا وعدہ کیتا ہویا ہے۔ اوڈیو! ایں طرح اشرفیاں گھنیاں دے لالچ وچ ہر کوئی آہدا ہا۔ جو ایہ کم ئِیں کیتے! او بُڈھا ہِک پاسے چپ کر تے ماریاں دیاں بڑاں سُنڑدا رہا۔ اتے حاتم دی خاطر کھڑا روندا رہا۔ جڈاں آپڑیں بہادری، دلیری تے مردانگی دی گالھ سارے آکھ چکیئے، تاں حاتم نے بادشاہ کوں آکھیا۔ جیکر سچی گالھ پُچھدیں تاں ایہ ہے جو اوبُڈھا جہڑا اساریاں کنوں اُچ کھڑے میکوں کڈھ آئے، جیکر تیا نہ تے قرائن سمجھدے وے تاں پُچھ گھنو۔ اتے میڈے پکڑنڑ دی خاطر جہڑا قول کیتے ڈے۔ پورا کر دا! کیوں جو سارے جہنے وچ زبان حلال شئے ہے۔ جوان مرد کوں چاہیے، جہڑا کجھ آکھیے او کر ڈِکھاوے۔ نہ تاں زبان تاں خدا نے ڈانڈھیاں کوں دی ڈِتی ہے۔ ڈھانڈے تے انسان وچ فرق کیا رہا؟

نوفل نے اُوں لکڑیں چُنڑن والے بڈھڑے کوں کولھ سڈیا۔ تے پچھیا،
سچ ڈسا، اصل وِچ کیا گالھ ہے۔ حاتم کوں کون پکڑ آئے، اوں بچارے نے
شروع کنوں آخر تائیں جو گذری ہئی۔ سچ آکھ سُنڑائی اَتے آکھیس جو حاتم
میڈی خاطر آپوں چلیا آئے۔ نوفل حاتم دی ایہہ ہمت ڈیکھ تے حیران تھیا،
جو واہ وُوئے سخاوت والے آ! آپڑیں جان دا خطرہ وی ہنوی ڈِٹھا۔ جتنے
لوک حاتم دے پکڑن دے کوڑے دعوے کریندے ہن۔ حکم ڈِتس جو اُنہاں
دیاں پاخیں کنس تے پنج سو اشرفیاں دے بدلے پنج پنج سو کھلے اُنھاں
دے سر تے اِیجھے مار دِ جو اُنھاں دی جان نکل ونجے۔ اُتھائیں تڑ تڑ
کھلے پوونڑ پئے گئے۔ تے ہکے لحظے وِچ اُنھاں دے سر گنجے تھی گئے۔ سچ
ہے کوڑ مارنڑ اِیجھا گناہ ہے جو بیا کوئی گناہ اُوندے برابر نہیں تھی سگدا۔
خدا اساڈیاں کوں اِیجھی بلا کنوں بچائی رکھے۔ اَتے کوڑ مارنڑ دا چسکا نہ ڈیوے
ڈھیر آدمی کوڑ بھتوڑ ماری رکھدِن۔ پر جڈاں پکڑ وِچ آندن تاں سزا پیندِن۔
غرض اُنھاں ساریاں کوں اُنھاں دے موافق انعام ڈِتے تے نوفل
نے آپڑیں دِل وِچ خیال کیتا جو حاتم جیہے شخص نال جیں کنوں ہک جہان کوں
فیض پیا ملدے۔ اتے جہڑا محتاجاں دی خاطر آپڑیں جان دی پروا نہیں
کریندا۔ اَتے خدا دی راہ وِچ سر توں پیراں تائیں حاضر ہے۔ دشمنی رکھنڑ
اتے اوندا دشمن بنڑیا رہنڑ آدمیت تے جوانمردی دی گالھ کائے نہیں۔
اُتھائیں حاتم دا ہتھ ڈاہڈی دل منگڑیں تے ہوں سِک نال پکڑ گھدس تے
آکھیس، آپاں یار کیوں نہ بنڑ ونجوں، جڈاں تساں اِیجھے ہیوے تاں وَل
ایویں ای کروں! ایندے بعد ہوں تعظیم تے خاطر داری نال ہلایا، حاتم دا
جہڑا کجھ ملک اِملاک تے مال اسباب ضبط کر گھدا ہس، ہوں ویلے ولا ڈِتس۔

نویں سردوں ٹلے دے قبیلے دی سرداری وی اوندے حوالے کیتی ۔ اتے اوں بڈھڑے کوں پنج سو اشرفیاں آپڑیں خزانے وِچوں ڈِوائیاں ، او دعائیں ڈِیندا ہویا چلا گیا ۔

جڈاں حاتم دا ایہ سارا ماجرا ایں سُنڑیا ۔ دِل وِچ غیرت آئی ۔ اتے ایہ خیال کیتم جو حاتم اپڑیں قوم دا فقط سردار ہا ۔ جیں محض سخاوت دی وجہ کنوں اتنا ناں پیدا کیتے ۔ جو اج تائیں مشہور ہے ۔ میں خدا دے حکم نال سارے ایران دا بادشاہ ہاں ۔ جیکر ایں نعمت کنوں وانجا رہاں تاں وڈے افسوس دی گالھ ہے ۔ ایہ سچ ہے جو دنیا وچ کوئی کم سخاوت تے بخش بخشش کنوں وڈا کائنے بھئیں ایں گالھوں جو آدمی جھڑا کجھ دنیا وچ ڈِیندے اوندا عوض اگلے جہان وچ گھندے ۔ خود ایں جہان وچ جیکر کوئی ہک دانڑاں وہیندے تاں اوں کنوں کتی دانڑیں پیدا تھی پوندن ۔ ایہ گالھ دل وچ سوچ تے میر عمارت کوں سڈیم تے حکم ڈِتم جو ہک عالیشان مکان جیندے چالیھ دروازے اُچے تے مو کلے ہوون ، شہر کنوں باہروں جلدی بنڑا ڈِ ۔ تھوڑے عرصے وچ او ہو جہی کھلی عمارت جیویں دل کریندا ہا ، تیار تھی گئی ۔ اتے اوں مکان وچ ہر روز ہر وقت فجر کنوں شام تائیں محتاجاں تے بے کساں کوں روپے اشرفیاں ڈِیندا اتے جو کوئی جھڑی شئے دا سوال کریندا ہا ۔ میں اوکوں رجا پُجا ڈِیندا ہم ۔

غرض چالیھ دے چالیھ دروازیاں وچوں حاجتمند آندے اتے جو کجھ چاہندے گھن ویندے ۔ ہک ڈِینہہ دی گالھ ہے جو ہک فقیر سامنڑیں دے دروازے کنوں آیا اتے سوال کیتس ، میں اوکوں ہک اشرفی ڈِتی ۔ ول او ہوا دمی ڈُوجھے دروازے کنوں آیا تے ڈُوں اشرفیاں منگیاں ۔ میں اوکوں سنجانڑ تاں گھدا پر گالھ آلی گئی کر تے او وی ڈِتیاں ۔ ایں طرح اوں ہر ہک دروازے کنوں

آون اتے ہک ہک اشرفی ودھاوݨ شروع کر ڈِتی۔ آخر چالیھویں دروازے دی راہ کنوں آتے چالیھ اشرفیاں منگیاں، اووی میں ڈِتیاں، اتنا کجھ گھن تے وِی او درویش ولیں سروں پہلے دروازے کنوں ول آیا۔ اتے سوال آ کیتیس، میکوں اصلوں چنگا نہ لگا۔ میں آکھیا، لالچی آہا، ڈوس تاں سہی توں کیہا ہیں۔ فقیر دے ترائے حرفاں دا وی اصلوں پتہ کائے ہنوی، فقیر کوں تاں اُنھاں اُتے عمل کرݨا چاہیدے۔ فقیر بولیا۔ بھلا سچ آ، توں اِی ڈسا چا! میں آکھیا، ف کنوں فاقہ یعنی بھک مرݨ، ق کنوں قناعت یعنی تھوڑی تے راضی رہݨ اتے "ر" کنوں ریاضت یعنی نفس کوں مارݨ بݨدے۔ جیں فقیر وِچ ایہ گالھیں نہ ہوون او فقیر کیہا؟ اتنا کجھ جو تیکوں مل گئے۔ ایکوں کھاپی تے وَل آویں۔ اتے جیہڑا کجھ منگسیں، گھن ونجیں۔ ایہ خیرات محض ضرورت پوری کرݨ کیتے ہے۔ کٹھی کرݨ کیتے کائے نئیں۔ حرص ہے آ، چالیھ دروازیاں کنوں تیں ہک اشرفی کنوں وَدھدا وَدھدا چالیھ اشرفیاں تائیں گھدیئن۔ انھاں دا حساب تاں کر۔ کتنیاں اشرفیاں تھی گئین؟ لالچ دے ماروں تیکوں حرص وَلا پہلے دروازے کنوں گھن آئی ہے۔ اِتی مال کٹھا کر تے توں کیا کریسیں؟ فقیر کوں تاں چاہیدا ہے۔ جو صرف ہک ڈینہ دی فکر کرے۔ ڈوجھے ڈینہ کیتے ول نویں روزی ڈیوݨ والا رزاق موجود کھڑے۔ ہݨ شرم تے حیا کر۔ اتے صبر تے قناعت والا کم کر۔ ایہا ہی فقیری ہے۔ جیہڑی تیکوں مرشد نے ڈسائی ہے؟

میڈی ایہ گالھ سݨ تے او ناراض تھیا۔ تے کوڑ بچ پیا۔ اُتے جتی ہِی کنوں گھن تے کٹھا کیتی کھڑا اہا۔ سب زمین تے سٹ گھتیس اُتے آکھیس بس بابا! اتنی گرمی نہ ڈکھا۔ اپنی دھن دولت گھن تے سانبھ رکھ۔ ہݨ سخاوت داناں نہ گھنیں، سخی بݨݨ ہنوں مشکل ہے۔ توں تاں سخاوت دا بار دی نئیں چل

سگدا۔ایں منزل کوں کڈاں پُج سگدیں۔سخاوت ناجݨ دی پرے گھوٹی ہے۔
لفظ سخی ڈے دی ترلائے حرف ہن۔ پہلے ایھاں تے عمل کر، وَل سخی سݙاویں۔
یئی تاں ڈریم تے آکھیم بھلا سائیں! سخی دے معنے تاں سمجھاؤ! آکھݨ لگیا،
'س' کنوں سمائی یعنی دل جھلݨ تے حوصلہ کرݨ ہے۔ 'خ' کنوں خوف الٰہی ہے،
یعنی خدا کنوں ڈرݨ اتے 'ی' کنوں یادگیری یعنی اپڑیں پیدا تھیوݨ تے مرݨ
کوں یاد رکھن ہے۔ جے توڑیں ایہ نہ کر سگیں تاں سخاوت دا ناں نہ گھنیں۔
اتے سخی دا ایہ درجہ ہے جو جیکر بدکاروی ہووے تاں وی خدا دا دوست
ہوندے۔ایں فقیر تے بہوں ملکاں دیاں سیراں کیتیاں ہن۔ پر سوائے بصرے
دی شاہزادی دے کوئی وی اوں جہا سخی ݙیکھݨ وچ نہیں آیا۔ سخاوت دا
کپڑا تاں بس خدا تے اوں شخص اتے ݙیں کینے ویڑھے۔ بے سارے ناں چاہندن
پراو ہو جہا کم نہیں کریندے۔ ایہ سݨ تے ہیں بہوں منت سماجت کیتی اتے
قسماں گھتیاں جو میڈا قصور معاف کرو۔ اتے جو کجھ دل کرے گھن گھنو، پر
میڈا ݙِتا اصلوں نہ گھدس۔ اتے ایہ گالھ اکھیندا ٹر پیا۔ ہݨ جیکر اپڑیں
ساری بادشاہی وی ڈلویں تاں تھک نہ مرلیاں۔ او تاں ٹر گیا پر بصرے
دی شہزادی دی تعریف سݨ تے دل بہوں بے چین تھی گیا کہیں طرح آرام
نہ پیا آوے۔ بس تھئی جو کہیں طرح بصرے وَنج تے اوکوں ڈیکھݨ داں
چاہیدا ہے۔

ایں عرصے وچ بادشاہ فوت تھی گیا تخت اُتے میں بیٹھم، سلطنت جہی
شے ملی۔ پر اونڈا خیال نہ وسریا۔ وزیراں اتے امیراں نال دجھڑے سلطنت
دے تخت دے پاوے ہن تے حکومت دے تھمے صلاح مشورہ کیتم جو
بصرے دا سفر کرݨ چاہنداں، تساں آپڑیاں آپڑیاں کماں کاراں وچ لگے

رُتھّے رہو۔ جیکر حیاتی باقی تاں سفر دی عمر تھوڑی ہوندی ہے۔ جلدی وَل آساں ۔ پر کوئی دی میڈے وَنجنْ تے راضی نہ تھیا۔ دِل مونجھا تھیا ودا ہا۔ لاچار ہِک ڈِینہ بغیر ساریاں کُوں آکھیئے چا تھیئے چُپ کرتے آپڑیں سمجھدار وزیر کُوں سڈ تے آپڑاں مختیار تے بااختیار وکیل مقرر کیتم تے سلطنت اُوندے حوالے کیتم۔ وَل ہِن جو گئے رنگ دے کپڑے پا، فقیراں والا ویس وَٹا کلھیں بصرے دی راہ گھدی۔

قصہ بصرے دی شہزادی دا

تھوڑے ڈِیہاں تورڑیں اوندے مُلک وِچ وَنج وڑیم، اُوں ڈینہ کنوں ایہ تماشہ ڈیکھنْ لگاں۔ جو رات کُوں جیتھاں وَنج ٹکداں ہِن ملکہ دے نوکر چاکر آ تے جی آیاں کُوں آکھیندے تے کہیں مناسب مکان وِچ میکوں ٹکیندے اتے کھاونْ پیونْ دیاں جتنیاں شیئں ہوندیاں ٹھیک ٹھیک موجود آکر ڈیندے۔ او میڈی خدمت کیتے ہتھ بدھ تے ساری رات کھڑے رہندے، وَل ڈو دِیجھے ڈِینہ ڈو وِجھی منزل تے ایہو کجھ ہوندا۔ ایں آرام تے سُکھ نال مہنیاں دا پندھ نبڑیا اتے آخر بصرے وِچ وَنج وڑیم۔ اُتھاہیں ہِک گبھرو سوہنڑیں شکل والا، چنگی پوشاک والا۔ نیک عادتاں والا مروت تے مرحبات والا دِداناں جیندی شکل کنوں ظاہر ہئی، میڈے کولھ آیا اتے ہیوں مِٹھی بولی وِچ آکھنْ لگیا جو میں فقیراں دا خادم ہاں۔ ہمیشہ ایں گولھ پھول وِچ رہنداں۔ جو کوئی مسافر فقیر تے بھاویں دُنیا دار ایں شہر وِچ آوے تاں میڈے گھر آ ٹکے۔ سوائے ایں ہک دے اتھاں کوئی غیر ملک دے آونْ والے کیتے مکان کائے نہیں۔ تُساں تشریف گھن چلو، اُو مکان وِچ

رونق بھی ویسی، ایں طرح میکوں وی عزت بخشو!

فقیر پچھیا، جناب دا اسم شریف کیا ہے؟ پولیم: ایں گمنام دا ناں بیدار بخت ہے۔ راوندیاں چنگیاں گالھیں اتے خوشامد درآمد ڈیکھ تے ایہ عاجز اوندے نال تھی پیا۔ اتے اوندے مکان تے گیا۔ ڈِٹھم جو ہک وڈھائی عمارت ہے تے بادشاہی فرمان دے مطابق بنڑی ہوئی ہے۔ اوں ہک دالان وِچ وِچھا بچھایا۔ اتے ٹھنڈا پانڑیں منگوا تے ہتھ پیر دھولئے اتے دسترخوان وِچھوا تے ہیں کلّھیے دے اگوں کئی مختلف کھانڑیں دے خانچے رکھ ڈتے۔ چار ڈونگے، ہک وِچ یخنی پلاؤ۔ ڈوجھے وِچ قورمہ پلاؤ۔ تریجھے وِچ متنجن پلاؤ اتے چوتھے وِچ کوکو پلاؤ اتے ہک ڈونگا زردے دا اتے کئی طرح دے پکے ہوئے گوشت مثلاً دو پیازہ، نرگسی، بادامی، روغن جوش اتے روٹیاں دیاں کئی قسماں مثلاً باقرخوانی، تنکی، شیرمال، گاؤ دیدہ، گاؤزبان، نان نعمت تے پراٹھے، اتے کئی قسم دے کباب، کوفتے دے۔ تکے دے۔ مرغ دے۔ خاگینہ، مغلوبہ، شب دیگ، دم پخت، حلیم، ہریسہ، سموسے، ورق قبولی، فرنی، شیر برنج، ملائی، حلوہ، فالودہ، پن بھتا، مُشش، آب شورہ، ساق عروس، مٹھائیاں، مربے، اچار دان۔ ڈہی دیاں قلفیاں۔ ایہ نعمتاں ڈیکھ تے ای دِل رج گیا۔ جڈاں ہک ہک گھراں ہر شے وِچوں کھادم تاں پیٹ بھر بج گیا۔ کھاونڑ کنوں لس چا گیتی۔

اوں شخص اصرار کیتا جو جناب نے کیا کھادے؟ کھانڑاں تاں سارا اوویں دا اوویں ہے۔ بغیر تکلف ہیا کجھ کھاؤ۔ میں آکھیا کھاونڑ وِچ کیہا شرم خدا تیڈا خانہ آباد رکھے۔ جو کجھ میڈے ڈِڈھ وِچ مانڑے، میں کھادے۔ ول ایندے سواد دی کیا تعریف کراں۔ جو اجنڑ توڑیں زبان چٹیندا ہیٹھاں ڈُل

جھڑے ڈکار آندے ہن او خوشبو والے ہن۔ چلو ہݨ مجبور نہ کرو۔ جڈاں دستر خوان چا گھدا گیا۔ کاشانی ململ دا تلے دا کپڑا مقیش دا لا وچھا تے چلمچی اتے سونے دا آفتاوہ گھن آئے۔ بیسن دان وچوں خوشبودار بیسن ڈیوتے تے گرم پانڑیں نال میڈے ہتھ دھوائے۔ ول جڑاؤ پاندان وچوں گلوریاں سونے دے ورق چڑھے ہوئے اتے چوگھراں وچ کھلوریاں اتے چھکیلیاں سپاریاں اتے لونگ الاچیاں رپے دے ورقاں وچ مڑھیاں ہوئیاں گھن آتے رکھیاں جھڑے ویلے پیوݨ کیتے پانڑیں منگدا ہاں ول پانڑیں پلاوݨ والا مراجی برف وچ لائی ہوئی گھن آندا۔ جڈاں شام تھئی فانوساں وچ کافوری بتیاں بلݨ پئے گیاں۔ او پیارا ہنر۔ بیٹھا گالھیں کریندا ہا۔ جڈاں پہر رات دا گذر گیا۔ بولیا، ہݨ چھپر کھٹ وچ تجینڈے اگوں نمگیرا لگیا کھڑا ہے۔ آرام کرو۔ ایں فقیر آکھیا۔ سائیں آں! اساں فقیراں کوں ہک گنڈی یا ہرݨ دی کھلڑی بسترے کیتے بہوں ہے۔ ایہ شئیں تاں تساں دنیا داراں کیتے خدا تعالیٰ نے بنڑایاں ہن۔ آکھݨ لگا۔ سارا سامان درویشاں فقیراں دی خاطر ہے۔ کوئی میڈا مال تھوڑا ہے۔ او نڈے اصرار کرݨ تے اٹھاں وچھاونڑیاں تے (جھیڑا ہا پھلاں دی سیج کنول دی نرم بݨ) وچ ستم۔ ڈٹھیں پاہنیاں دے نال گلاں اتے پھلاں دیاں چنگیراں سجایاں ہویاں اتے اگربتیاں اتے خوشبودار شمعاں بلدے پئے ہن۔ جھڑا پاسا ولیندا ہم۔ دماغ معطر تھی ویندا ہا۔ ایں حالت وچ سم گیم۔ جڈاں سویل تھئی۔ ناشتے کیتے بادام، پستے، انگور، انجیر، ناشپاتی انار، کشمش، چھوہارے اتے میوےاں دا شربت حاضر آن کیتونے۔ ایں طرح ترائے ڈینہ رات رہم، چوتھے ڈینہ میں موکل منگی۔ ہتھ جوڑ تے آکھݨ لگا۔ شاید ایں گنہگار کنوں تساں صاحب دی خدمت گذاری وچ کوئی قصور تھی گئے۔

جیہندی وجہ کنوں تہاڈی طبیعت بھیں لگی۔ میں حیران تھی تے آکھیم، خدا واسطے ایں تاں نہ آکھو۔ کیوں جو مہمانی دی شرط ترائے ڈینہہ دی ہوندی ہے، راتی ڈینہہ میں ٹکیا رہاں، زیادہ رہن ٹھیک کائے نہیں۔ بیا، ایہ جو ایہ فقیر سیر واسطے گھروں نکلے۔ جیکر ہک جاتے ٹکیا رہاں تاں مناسب کائے نہیں، ایں واسطے اجازت چاہندا ہاں، نہ تاں تہاڈیاں خوبیاں تاں ایجیاں ہن جو نکھڑن کو دل نہیں کرینڈا۔

تڈاں اوں آکھیا، جیویں تہاڈی مرضی آوے۔ پر ہک لحظہ تاں رک ونجو۔ بادشاہزادی کوں تاں ونج آکھاں۔ اتے جیکر تساں ڈیکھن وی چاہندے وے تاں جہڑیاں کجھ شیئں پاون دِماں تے وچھاون دیاں، اتے جہڑے کھانڑ یاں والے سو تے رُپے دے جڑاؤ تو تھاں تھیے ایں مہمان خانے وچ ہن ایہ سب مال تساڈا ہے۔ نال گھن ونجن دی خاطر جہڑا کجھ آکھو۔ مدھ ڈتا ونجے۔ میں آکھیا لاحول ولا پڑھو۔ اساں فقیر نہ تھیوسے، تھبنڈ تھیوسے۔ جیکر ایہو حرص دل وچ ہوندا تاں فقیر کہڑی گالھ دے ہوندے۔ دل دنیاداری کیا گندی ہئی۔ اوں بھلے مانس نے آکھیا۔ جیکر ایہ گالھیں ملکہ سنڑ ہاں تاں میکوں ایں خدمت کنوں ہٹا تے اللہ جانڑیں کیا سلوک کریسی۔ جیکر تہاکوں ایجی بے پروائی ہے۔ تاں اِنہاں ساریاں کوں ہک کوٹھڑی وچ امانت دے طور بند چا کرو۔ اتے دروازے کوں سربہ مہر کر ڈیو۔ وَل جڈاں دِل تھیوے چا گھنا ہے!

نہ میں راضی تھیندا ہم، تے نہ او منیندا ہا۔ لاچار ایہا صلاح تھئی جو سارا سامان بند کر تے جندرا لا ڈِتا وَنجے۔ وَل موکل ملن دی انتظار کرن ہم اتنے وچ ہک خواجہ سرا معتبر جہا، سر تے وَلّاں والا ٹِکا اتے طرہ، اتے کمربند بدھا ہویا۔ ہتھ وچ ہک سونے دی جڑاؤ سوٹی اتے نال اوندے

کئی خدمت گار چنگیاں عہدیاں والے وڈی سیج وچ نال میڈے کولھ آئے۔
ابھی ابھی مہربانگی اتے نرمائی نال گالھ مہاڑ کرݨ لگے۔ جیکوں بیان نھیں کر سگدا۔
ولا آکھیس، میاں سائیں آں! جیکر توجہ تے مہربانی کرو تاں ایں خواہشمند دے
غریب خانے کوں اپݨیاں قدماں دی برکت نال رونق بخشو۔ تاں بندہ نوازی
اتے غریب پروری دی گالھ ہوسی، شاید شہزادی تیکوں ڈسے۔ جو کوئی مسافر
اِتھاں آیا ہا۔ پر اوندی خاطر مدارات کہیں نے نھیں کیتی تے اداسیں ٹر
گئے۔ ایں گالھوں اللہ جاݨدا اکھڑے جو میڈے اُتے کیا مصیبت نازل تھیسی
اتے کہیں قیامت پئی ڈسیسی۔ بلکہ حیاتی خطرے وچ پئی ویسی۔ میں اُنھاں گالھیں
کوں نہ منیا۔ تڈاں خواہ مخواہ منتاں کر کرو تے میکوں ہِک حویلی وچ جہڑی
پہلے مکان کنوں وی زیادہ چنگی ہئی گھن گیا۔ پہلے تاں میزبان دا نگوں ترائے
ڈینہہ رات، ڈوہیں وقتاں اوہو جیہے کھاݨے تے سوہݨے تے ترت بھیر کوں
شربت! اتے شغل دے طور تے۔ میوے کھوائے اتے سونے چاندی دے
بھاں، اتے فرش فروش اتے بیا سامان، جو جو اُتھاں ہا، میکوں آکھݨ لگا۔
جو اِنھاں ساریاں دے تساں مالک تے مختار ہیوے۔ جو چاہو سو کرو۔
میں ایہ گالھیں سُݨ تے حیران تھیم تے دل کیتا جو کہیں نہ کہیں طرح اِتھوں رخصت
تھی تے بچ ونجاں۔ میڈے مُنہ کنوں ہتار تے اوحملی ہیجڑا ہولیا۔ خدا دا بندہ!
جہڑی تیڈی خواہش یا ہِک ہووے میکوں آکھ، تاں جو ملکہ دے اگوں وچ
عرض کراں، میں آکھیا، میں فقیر دیاں گُڈڑیں وچ ہاں دنیا دا مال کیوں منگاں،
جو تساں بغیر منگے پئے ڈیندو، تو ڈے جو میں انکار کھڑا کریندا، تاں او آکھݨ
لگا جو دنیا وی حرص، تاں کہیں دے دل وچوں نھیں نکلی۔ چنانچہ کہیں ایہ
کمجنت آکھیے:۔

نکھ بن کٹ دیکھے، سیس بھاری دیکھے
جوگی کن پھٹا دیکھے، چھار لائے تن میں

(ناخُن اَنْ لمبے ڈِٹھن، سرتے وڈے جٹے ڈِٹھن، کن پاڑے جوگی ڈِٹھن، جُسّے تے سُواہ ملیے ڈِٹھن۔)

مُنّی اَن بول دیکھے، سیوڑا سر چھول دیکھے
کرت کلول دیکھے، بن کھنڈی بن میں

(چپ چاپ عقلمند ڈِٹھے، سر مُنے فقیر ڈِٹھن، خوشیاں کریندے ڈِٹھن بھراں والے جنگلاں وچ)

بیر دیکھے سور دیکھے سب گنی اور کورٹھ دیکھے
مایا کے پور دیکھے بھول رہے دھن میں

(بہادر ڈِٹھن، جوان مرد ڈِٹھن۔ ساریاں گُنڑاں والے ڈِٹھن، بیوقوف ڈِٹھن، دَولت مند ڈِٹھن، دولت دے نشے وچ غافل ڈِٹھن)

ادی انت سکھی دیکھے، جنم ہی کے دکھی دیکھے
پرتیئے نہ دیکھے، جن کے لوبھ نہ من میں

(جمن کنوں بڈھے تھیون تئیں سکھی ڈِٹھن، ڈھڈے لادے ڈکھی ڈِٹھن۔ پر اَیجہے نئیں ڈِٹھے جنہاں دے دل وچ لوبھ لالچ کائے نئیں)

بیں ایہ سُن تے جواب ڈِتا۔ جو سچ آکھیئے وے، پر جے کجھ نئیں چاہندا جیکر زمادے تاں ہک رقعہ مہربندا اَڑیں مقصد دا لکھ ڈیواں، جیڑھا ملکہ دے حضور پہنچا ڈیو، تاں وڈی مہربانی تھیسی، ایں سمجھو جو میکوں تساں ساری دنیا دا مال و متاع ڈے ڈِتا۔ او بولیا، سر اکھیں تے! ایندے وچ کیا مضائقہ ہے! ایں ہک رقعہ لکھیا،

"پہلے شکر خدا دا، وَل حال احوال ایہ ہے جو خدا دا ایہ بندہ کئی
ڈِینہاں کنوں ایں شہر وچ آیا ہویا ہے، اَتے سرکار دی طرفوں
ہر طرح دی خبر گیری تھیندی پئی ہے۔ ملکہ دیاں چھو جہاں خوبیاں
تے نیک نامیاں سُنڑن اتے ڈیکھݨ دی سِک تھئی ہئی۔ انہاں کنوں
چوڑیاں آ ڈِتھن، ہُݨ حضور دی حکومت دے امیر وزیر ایہ
پئے آہدِن جو میڈی جہڑی ضرورت یا خواہش ہووے۔ او ظاہر
کراں، ایں واسطے بغیر کہیں لحاظ دے جہڑی دِل دی خواہش
ہے، عرض کر ݙینداں۔ جو ہیں دُنیا دے مال دا محتاج کائے نھیں۔
آپڑیں مُلک دا ہِں وی بادشاہ ہاں۔ ایہ تورڑیں آوݨ اتے تکلیفاں
بھوگݨ محض تہاڈے دیدار دے شوق دی وجہ کنوں تھئے۔ جو کلہم
کلہا ایں حالت وچ اتھاں آ گیاں۔ ہُݨ امید ہے جو حضور دی
توجہ نال ایہ خاکسار آپڑیں دلی مطلب کُوں حاصل کر گھنسے۔ تاں
مناسب ہوسی۔ اگوں جہڑی مرضی مبارک ہووے! جیکر ایں خاکسار
دی ایہ مرضی قبول نہ تھئی۔ تاں ایویں مِٹیاں وچ رُلدا وَدا رہساں
اتے ایں مُٹھڑی جندڑی کوں تہاڈے عشق وچ قربان کر ڈیساں،
مجنوں فرہاد وانگوں جنگلاں پہاڑاں وچ رُل مرساں!"

ایہو مدعا مطلب لکھ تے اوں خوجے کوں ڈِتا۔ اوں بادشاہ زادی تائیں پُچا ڈِتا۔ ہک لحظے دے بعد وَل آیا۔ اتے میکوں سڈیس اتے آپڑیں نال محل دی ڈیڈھی تائیں گھن آیا۔ اتھاں وَنج ڈِٹھا۔ جو ہک لیاقتاں مرجاتاں والی بُڈھڑی جھی ذال گہنڑیں پاتے سُنہری کُرسی تے بیٹھی ہے۔ اتے کئی خوجے خدمتگار ودھائے ودھائے کپڑے پاتے، ہتھ بدھ تے سامنڑیں کھڑے

ہِن ۔ میں اوکوں مختار کار جاݨ تے اَتے بزرگ سمجھ تے سلام کیتا ۔ اُوں بُڈھڑی
نے بہوں مہربانی نال سلام دا جواب ݙِتا ۔ اتے حکم کیتس جو آ ۔ بہو ، ٹھیک
تھئے جو تُساں آ گئیوے تُہاں اِی ملکہ کوں ہِک جِب دار رُقعہ لکھیا ہا ۔ میں
شرمسار تھی تے چُپ تھی رہیم ، اَتے سر سُٹ تے بہہ گئیم ۔
ہِک لحظہ دے بعد آکھیس ، ہِیں گھرآ ، بادشاہزادی نے تیکوں سلام آکھئے ۔
اتے فرمائے جو میکوں پئے کرݨ نال کوئی عیب نھیں لگدا ۔ تُساں میݙے کیتے درخواست
کیتی ہے ۔ پر اپݨیں بادشاہت دا ݙسݨ اتے ایں فقیری وِچ دی آپݨیں آپ
کوں بادشاہ سمجھݨ اتے اُوندا گھمنڈ ݙِکھاوݨ بہوں نکمی گالھ ہے ۔ اوایں جو
آدمی آپس وِچ فی الحقیقت ہِکو جیہے ہِن ۔ البتہ دینِ اسلام دی فضیلت بئی شئے
ہے ۔ میں وی ہِک عرصے کنوں شادی کرݨ دی خواہش رکھیندی ہاں ، اتے
جیویں تُساں دُنیا دی دولت کنوں بے پرواہ ہیوے ۔ میکوں وی حق تعالیٰ نے
اتنا مال ݙِتا ہے جو جیندا حساب کائے نھیں ۔ پر شرط ہے جو پہلے حق مہر ادا کرو ۔
اتے شہزادی دی حق مہر ہِک شرط ہے ۔ جیہڑی شاید تُساں کنوں پوری تھی سگے ۔
میں آکھیم ، میں ہر طرح حاضر ہاں ، جان تے مال تائیں دی پرواہ نہ کریساں ۔ او
کہڑی گالھ ہے ۔ ݙسو ، تاں میکوں وی پتہ لگے ، تڈاں اُوں آکھیا ۔ اج دا
ݙِینہہ رہ پوو ، کل تہاکوں ݙس ݙیساں ۔ میں خوشی نال ایہ گالھ قبول کیتی اتے
موکل گھِن تے باہر آگئیم ، ݙینہہ گزریا ، شام تھئی ، تاں میکوں ہِک خواجہ سرا محل
وِچ سڈ تے گھِن گیا ، وَنج تے ݙِٹھم ، تاں وݙے وݙے عالم تے فاضل ، صاحب
شرع دے حاضر ہِن ، میں وی اُوں جلسے وِچ ونج تے بہہ گئیم ۔ اِتی دیر وِچ
دسترخوان وِچھایا گیا ، اتے قسم قسم دے مِٹھے تے سلُونڑیں کھاݨیں رکھیے
گئے ، او سارے کھاوݨ لگے ۔ اتے میکوں وی صلاح کر تے رَلے رَلا گھِدونے ،

جڈاں کھانڑیں کنوں فارغ تھیو سے تاں ہک ذاتی اندر دل آئی۔ اتے آکھیُس۔ بہرہ ور کتھاں ہے اُوکوں سڈو، ہرکاریاں اِتھاہیں اوکوں حاضر کیتا۔ اوندی شکل صورت تکڑے آدمی وانگوں ہئی۔ اُتے سوتے رُپے دیاں ہوں ساریاں کُنجیاں کمر نال لٹکائیاں ہویاں، سلام علیکم آکھ تے میڈے کولھ بیٹھا۔ اوندا دا آکھنڑ لگی۔ جو اے بہرہ ور تیں جہڑہ کجھ ڈِٹھے چنگی طرح کھول پا رٹنے ایکوں ڈسا!
بہرہ ور نے اودستان سٹاون شروع کر ڈتی اُتے میکوں بلوا تے آکھیُس،
میڈے سائیں آں! اساڈی بادشاہزادی دی سرکار وچ ہزاراں غلام ہن۔ جہڑے سوداگراں دے کم وچ لگے ہوئے ہن۔ اتھاں وچوں ہک میں چھوٹا جہا غلام ہاں۔ شہزادی ہر ہک غلام کوں ہر ملک دو لکھاں رپیاں دا مال اسباب اتے جواہرات ڈے تے روانہ فرمیندن، جڈاں ایہ اُتھوں وَل آندے، تدڈاں ایں کنوں اُوں ملک دا حال اپڑیں آپ پچھیدن تے سُنڑدن۔ ہک دفعہ ایہ اتفاق تھیا، جو ایہ غلام تجارت دی خاطر ٹریا تاں شہر نیمروز وچ پہچیا۔ اتھوں دے لوکاں کوں ڈٹھم تاں ساریاں دے کپڑے کالے ہن۔ اتے ہر ویلے دا رووَنڑ پٹنڑ ہے۔ ایویں معلوم تھیندا ہا جو اتھاں اُتے کوئی ڈاڈی مصیبت آئی ہوئی ہے۔ ایندا سبب جیں کنوں وی پچھدا ہم، کوئی جواب نہ ڈیندا ہا۔ ایں حیرانی وچ کئی ڈِینہہ گذر گئے۔ ہک ڈینہہ جہڑے ویلے ای سویل تھئی سارے آدمی چھوٹے وڈے، ڈینگر، بڈھے، غریب غنی، شہر کنوں باہر نکل آئے۔ تے ہک میدان وچ کٹھے تھی گئے۔ اُتے اُوں ملک دا بادشاہ وی ساریاں امیراں، وزیراں کوں نال کرتے سوار تھیا۔ تے اتھاں آیا۔ سارے ہکا قطار بدھ تے کھڑے تھی گئے۔
میں وی اُتھائیں وچ کھڑا تماشہ پیا ڈیکھدا ہم، ایویں معلوم تھیندا ہا جو او

سارے کہیں دا اِنتظار کھڑے کریندن ۔ ہِک گھڑی پل وِچ پِرے کنوں ہِک پری دا بچہ، ہینگر، سوہݨی شکل والا، پندرہ سولہ سالاں دا، دھاڑ پٹ کریندا ہویا آتے مُنہ وچوں جھگ وہیندا ہویا، پہلے ڈاند دی سواری تے چڑھ تے ہِک ہتھ وِچ کوئی شئے گھتی ہوئی، اللہ دی ایں مخلوق دے سامݨیں آیا۔ اتے اپݨیں ڈاند کنوں تلے لتھا۔ ہِک ہتھ وِچ نتھ اتے بئے ہتھ وِچ ننگی تلوار گِھن تے گوڈیاں دے بھر تھی بیٹھا۔ ہِک پھلاں ورگا پری چہرہ غلام اُوندے نال ہا۔ اوکوں اوں جوان او شئے جیہڑی ہتھ وِچ ہئیس ڈِتی۔ اوہ ہِک قیمتی جواہر گِھن تے ہِک سرے کنوں ڈوجھے سرے تائیں ہر کہیں کوں ڈکھیندا ویندا ہا۔ پر حالت ایہ ہئی جو جیہڑا کوئی وی ڈیکھدا ہا، بے اختیار دھاڑ نکل ویندا ہئیس۔ تے روندا ہا۔ ہِیں طرح ساریاں کوں ڈکھیندا اتے روندا اتھوں اگوں لنگھدے تے اپݨیں سردار دے کول وَل گیا۔

اُوندے پچھوں سیتی او جوان اُٹھیا۔ اَتے اوں غلام دا ایہ تلوار نال کپ سٹیا۔ اتے سوار تھی تے جِدوں آیا ہا۔ اوڈاہیں چلیا گیا۔ سارے کھڑے ڈیکھدے رہ گئے۔ جڈاں نظروں اوڈھر تھی گیا، لوگ شہر دو وَلیئے۔ میں ہر کہیں کنوں ایں معاملے دی حقیقت پچھدا ہم۔ بلکہ روپیاں دا لالچ وی ڈیندا ہم۔ اتے منت وخوشامد دی کریندا ہم۔ جو میکوں ذری ڈِسو۔ جو ایہ جوان کون ہا اتے اوں ایہ حرکت کیوں کیتی؟ اتے کتھوں آیا ہا تے کِڈے گئے اصلوں کہیں نہ ڈسیا۔ اتے نہ میڈی سمجھ وِچ کجھ آیا۔ ایہ عجب گالھ ڈیکھ تے جڈاں ولا اِتھاں آیاں تے ملکہ دے سامݨیں ایہ گالھ کیتی ہم، بادشاہزادی وی حیران تھیندی ہے۔ اتے ایں گالھ دی پچھ پڑچھ کرݨ دی خاطر پریشان تھئی ہوئی ہے۔ لہٰذا آپڑاں حق مہر ایہو مقرر کیتا ہئیس۔ جو جیہڑا شخص ایں عجوبے

دی سچی سچی خبر گھن آسی بھوں تے راضی تھیسی۔ اتے او ہو سارے مال تے
ملک اتے خود ملکہ دا مالک بنڑسی!

ایہ ماجرا تُساں ساریاں سُنڑیا۔ آپڑیں دل وچ سوچو جیکر تُساں اوں
جوان دی سُدھ پتہ گھن آ سگو تاں ملک نیمروز دی تیاری کرو۔ اتے جلدی
روانہ تھیوو، نہ تاں انکار کر تے آپڑیں گھر دی راہ گھنو۔ ہیں جواب ڈتا۔
جو جیکر خدا کوں منظور رہے تاں جلدی ایندا حال احوال مُنڈھ کنوں پاند
تائیں پچھ گِچھ تے بادشاہزادی دے کولھ آ ڈینداں، تے کامیاب تھی ڈکھینداں
اتے جیکر میڈی قسمت بھیڑی ہے، تاں ایندا کوئی علاج نہیں کر سگدا۔
پر ملکہ ایہ قول قرار کرے جو آپڑیں قول کنوں نہ پھرسی۔ فی الحال ایہ گندا اندیشہ
میڈے دل وچ چُلبُل گھتی کھڑے، جیکر ملکہ غریب پروری تے مسافر نوازی
کر تے آپڑیں کولھ سنڈے، پردے کنوں پہلا ڈیوے، اتے میڈی ارداس
اپڑیں کناں نال سُنڑے، ول ایندا جواب آپڑیں زبان نال فرماوے، تاں
میڈی تسلی تھی ویسی، اتے میں کنوں سارا کجھ تھی سگسی، ایہ میڈے مطلب
دی گالھ اوں بڈھڑی نے پری زادی دے رو برو عرض ونج کیتی، بس
اوں قدر دانی کریندیں ہوئیں حکم ڈتا جو اوکوں سنڈ گھنو!

دائی باہر آئی تاں میکوں آپڑیں نال جھڑے محل وچ بادشاہ زادی رہندی
ہئی گھن گئی۔ کیا ڈیکھداں، جو ڈو ہی پاسوں قطاراں بدھ تے سنگتاڑیاں
تے خاص خاص سہیلیاں اتے سپاہی عورتاں، مسلح ذالیں، ترکنیاں، حبشنڑیاں،
ازبکنیاں، کشمیرنیاں، ہیرے موتیاں نال لدیاں ہویاں افسر بنڑ تے کھڑیئن۔
اندر دا اکھاڑا آکھاں، یا پریاں دا پڑا! بے وسی ہک آہ بے خبری وچ
زبان تے آئی۔ اتے کلیجہ کنبنڑ تے تھڑکنڑ گیا۔ پر زور ڈِل ممایئں آپ کوں

سنبھالیا۔ اُنہاں کوں ڈٹھیم اجلیندا اُتے سیر کریندا اگوں تے ٹریم، پر
پیر تھوتھو مٹی دے تھی گئے۔ جیکوں ڈیکھاں وَل ایہ دل نہ کرے جو اگوں
تے ٹُریواں۔ ہِک چِک ٹنگی کھڑی ہئی۔ اتے ہِک جراؤ مُوڑھا وِچھوایا
ہویا ہا، اُتے ہِک صندل دی چوکی وی وِچھی ہئی ہئی۔ وائی میکوں بہݨ دا اشارہ
کیتا، مَیں مُوڑھے تے بہہ گیم۔ اتے او چوکی اُتے، آکھݨ لگی: گھِن ہُݨ بھیڑا
کجھ آکھݨیں کھل تے آکھ!

پہلے تاں میں ملکہ دیاں چنگیاں گالھیں اُتے مال تے انصاف تے سخاوت دی
تعریف کیتی، وَل آکھݨ لگیم جڈاں کنوں میں ایں ملک دی حد وِچ آیاں،
ہر ہِک منزل تے میں ایہو ڈِٹھے جو جا بہ جا مسافر خانے، اتے سوہݨیں مکان
بݨڑے ہوئے ہن۔ اتے ہر ہِک عہدے اُتے آدمی مقرر ہن۔ مسافراں تے
محتاجاں دی خبر گیری کریندے ہن۔ میکوں وی ترائے ترائے ڈینہہ ہر جا تے
گذارنے پئے گئے۔ چوتھے ڈینہہ جڈاں مکلاوݨ لگدا ہم تاں وی کھیں نے خوشی
نال بھئیں آکھیا جو ونج پیا۔ اَتے جتنا سامان اوں مکان وِچ ہا، شطرنجی، چاندنی
قالینچے، ہتھیل پاٹی ، منگل کوٹی، دیوارگیری، چھت دے پردے، چکیں سائبان
نمگیرے، چھپر کھٹ معہ ملاّف تے ادقچہ، توشک، بالاپوش، سیج بند، چادر
تکئے، تکیے، گل تکئے، مسند، گاؤ تکئے، دیگ دیگچے، پتیلے، طباق، رکابیاں،
بادیے، طشتری، چمچے، بکاوَلی، کف گیر، طعام بخش، سرپوش، سینی، خان پوش
استاوے، چلمچی، سارے میڈے حوالے کیتے۔ جو ایہ تیڈا مال ہے۔ چا ہوتاں ہُݨ
چا ونجو، نہ تاں ہِک کوٹھے وِچ بند کر تے آپݨیں مہر لا ونجو، جڈاں تہاڈا
دل کرے، وَلدیں ہوئیں گھِدی ونجائے۔ مَیں ایویں کریندا آیاں پر حیرانی
ہے۔ جو جڈاں میں ہِک جیہے کلہم کلھا فقیر نال ایہ سلوک تھئے۔ تاں ہِبجے عجیب

ہزاراں، تہاڈے ملک وِچ آندے ویندے رہندے ہوسن۔ بس جیکر ہر ہک نال ایہا جہاندار ی دا ایہو طریقہ رہندا ہوسی تاں روپے تاں بے حساب خرچ تھیندے ہوسن۔ وَل اِتی دولت جہڑی ایں طرح خرچ تھیندی ہے کتھوں آئی ہے؟ تے کتھی ہے؟ جیکر قارون دا خزانہ ہووے تاں وی پورا نہ وَلّے۔ اتے ظاہر اے جیکر ملکہ دی سلطنت کوں ڈِٹھا ونجے تاں اوندی آمدنی محض باورچی خانے دے خرچے کیتے وی پوری نہ تھیندی ہوسی۔ ایتھاں خرچاں دی تاں گال ای نہ کرو۔ جیکر ایندا بیان ملکہ دی زبانی سُنڑاں تاں تسلی تھیوے۔ اُتے نیمروز دے ملک دو ٹُر پوواں۔ اتے جیویں تیویں اُتھے ونج پُچاں، وَل سارے حال حوال معلوم کرتے ملکہ دی خدمت وِچ پیندا رہم، تاں ولا حاضر تھیواں تے آپڑیں دل دی مراد پاواں۔

ایہ سُن تے ملکہ نے آپڑیں مونہوں آکھیا۔ جوا! اے نینگرا! جیکر تیکوں ڈاہڈا شوق ہے جو ایں حقیقت دا وِی پتہ ہووے۔ تاں اج دے ڈینہ اِتھاہیں ٹِک! شام کوں تیکوں آپڑیں کول سڈ تے جہڑا کجھ حال حوال ایں نہ مکنڑ والی دولت دا ہے۔ سارے دا سارا تیکوں ڈسیا ڈیسی۔ تیں ایہ اطمینان کرتے آپڑیں رہائش والی جائے تے آیم تے انتظار کرنڑ پے گیم۔ جو کہڑے ویلے شام تھیوے تے میڈا مطلب پورا تھیوے۔ اِتنے وِچ خواجہ سرا کئی تورا پوش گھتے ہوئے چوگوشے خدمتگاراں دے سر تے رکھوا تے آموجود تھیا۔ اُتے آکھیُس جو حضور عالیہ کنوں آپڑیں خاص کھانڑیں وچوں بھجوایا گئے۔ ایکوں تناول فرماؤ۔ جیں وقت میڈے اگوں ایہ کھانڑیں کھولے گئے، اُنہاں کھانڑیاں دی خوشبو کنوں میڈا دماغ معطر تھی گیا۔ اتے ول رَج گیا۔ جتی کھا سگیم کھادم۔ باقی اُنھاں ساریاں دے حوالے کیتم، اتے اُنھاں نعمتاں دا شکریہ اکھوا

ٻھیجیم۔ جہڑے ویلے سجھ سارے ڈینہہ دا مسافر تھکیا ترٹیا، ڈھندا پوندا، آ تے محل وچ وڑ گیا۔ اَتے او سوہݨڑاں چندرِ ویوان خانے وچوں اپݨیاں سنہریاں کرناں نال گھِن تے نکل بیٹھا، تاں اوں ویلے، دائی آئی۔ اتے میکوں آکھݨ لگی۔ جو چلو بادشاہزادی یاد فرمیندے!

میں اوندے نال گیم، خاص کلہی جا گھِن گئی۔ اُتھاں سو بھلا ایں طرح دا ہا جو شبِ قدر وی کیا ہوسی! اتے شاہی فرش اُتے مغرق سونے چاندی نال مڑھی ہوئی مسند وچھی پئی ہئی۔ جڑاؤ تکیہ لگیا ہویا ہا۔ اتے مسند دے سامݨے ہیریاں موتیاں دے درخت پھلاں پتراں والے رجیویں عین قدرتی نہ ہوون، سونے دیاں کیاریاں وچ جمیئے ہوئے ہن۔ اتے ڈوہیں پاسوں سجے ہتھ اُتے کھبے ہتھ نجی نوکر اَتے استقبال کرݨ والے ادب نال ہتھ ٻدھ تے اکھیں جھکیاں کیتیاں ہویاں حاضر ہن، اَتے نچݨ تے گاوݨ والیاں، سازاں نال سُر ملا تے انتظار وچ ہن۔ ایہ نظارہ اتے ایہ چھوت چھات والی تیاری ڈیکھ تے عقل دنگ تھی گئی۔ دائی کنوں پچھیم۔ ڈینہہ ایجھی زیبائش تے نمائش۔ تے ول رات کوں ایہ سنگار ہار جو ڈینہہ کوں عید تے رات کوں شبِ برات آکھیا ونجے۔ بلکہ دُنیا وچ ستاں ولائتاں دے بادشاہ کول ایہ عیش حاصل نہ ہوسن! کیا ہمیشہ ایہا حالت رہندی ہے۔ دائی آکھݨ لگی جو اساڈی ملکہ دا جتنا کم کار تساں ڈِٹھے، ایہ سارا ہیں طرح چلدا رہندے۔ ایندے وچ کوئی کمتی نہیں آندی۔ بلکہ ودھارے تے ہوندے۔ تساں اِتھاں بہو، ملکہ ڈوجھے مکان وچ تشریف رکھیندن۔ میں ونج تے خبر کراں۔

دائی ایہ آکھ تے چلی گئی۔ تے وَلدی آکھائیں پیریں وَل آ ئی۔ آکھیس چلو، حضور کول! کلہم کلہا اوں مکان وچ ونج تے بھنور بھج گیم۔ پتہ نہ لگیا جو دروازہ

کِتھاں ہے۔ اتے کندھی کِھڑے پاسے ہے۔ ایہندی وجہ ایہہ ہئی جو قدآدم حلبی شیشے جڑے چاریاں پاسیاں لگے ہوئے ہن، اتے انھاں دے پاہروں پاہروں وَلھیں بُوٹیاں وِچ ہیرے موتی جڑے ہوئے ہِن۔ ہِک دی شکل لے وِچ نظر دی ہئی تاں ایویں لگدا ہا۔ جو سارا مکان جواہرات دا بنڑیا ہویا ہے۔ ہِک پاسوں پردہ لٹکیا ہویا ہا۔ اوندے پچھوں ملکہ بیٹھی ہئی۔ او دائی پردے نال تھی بیٹھی۔ اتے میکوں وی بہن کوں آکھیس۔ تڈاں دائی ملکہ دے فرماونڑ تے ایں طرح بیان کرنڑ لگی۔ جو سُنڑ نینگر دانا وا! ایں سلطنت دا سُلطان ہِک وڈا بادشاہ ہا۔ اُنھاں دے گھر وِچ ست دِھیاں جمیاں، ہِک ڈینہہ بادشاہ نے جشن منایا۔ اتے ستے چھوہریں بارہ گہنڑیاں تے سولہ سنگاراں سمیت وال وال وِچ پچھ پچھ موتی پوتے، بادشاہ دے سامنڑیں کھڑیاں ہن۔ سُلطان دے دِل وِچ کوئی خیال آیا۔ تاں دِھیاں دو ڈیکھ تے فرمائیس جیکر تہاڈا ابیو نہ ہوندا، اتے تُساں کہیں غریب دے گھر جمدیاں تاں تہاکوں شاہزادی اتے ملکہ کون سڈیندا، خدا دا شکر کرو جو شہزادیاں سڈیندیاں ہیوے۔ تہاڈی ایہہ ساری وڈائی میڈی وجہ کنوں ہے!

چھی چھوہریں ہِک زبان تھی تے آکھیا جو جہاں پناہ جیڑا کجھ فرمیندے پِن ٹھیک فرمیندے پِن۔ اتے تہاڈی سلامتی نال اساڈی بھلائی چنگائی ہے۔ پر ایہہ ملکہ عالیہ تو ڑے جو ساریاں بھینڑیں کنوں چھوٹی ہے۔ پر عقل سمجھ وِچ ایں عمر وِچ تُساں ایویں (ای) سمجھو جو ساریاں کنوں تیز ہئی۔ چپ کرتے کھڑی رہی ایں گالھ دہاڑ وِچ بھینڑیں نال نہ تھئی۔ کیوں جو ایہہ کلمہ کُفر دا ہے۔ بادشاہ نے کاوڑیاں اکھیں نال اوں دو ڈِٹھا۔ اتے آکھیس۔ کیوں بی بی! تُساں کجھ وی نہیں آکھیا۔ ایندا کیا سبب ہے؟ تڈاں ملکہ نے آپڑیں ڈوہیں ہتھ اُتے

رومال نال بدھ تے عرض کیتا۔ جو جیکر جان بخشی تھیوے اتے میڈا قصور معاف کرو تاں ایہ لونڈی آپڑیں دل دی گالھ آکھ سُنڑاوے۔ حکم تھیا جو آکھ کیا آکھدیں؟ تڈاں ملکہ نے آکھیا جو قبلۂ عالم! تساں سُنڑیا ہے جو سچی گالھ کوڑی لگدی ہے۔ بس ایں وقت آپڑیں حیاتی دی آس امید لہا تے عرض کریندی ہاں جو جہڑا اجھُ میڈی قسمت وچ لکھڑیں والے نے لکھیا ہے۔ اوندے میٹنڑ والا کوئی نھیں تھی سگدا۔ اتے کہیں طرح او ٹلنڑ والا دی کائے نھیں!

خواہ تم پاؤں گھسو یا کہ رکھو سر بسجود
بات پیشانی کی جو کچھ ہے سو پیش آنی ہے!

(توڑے تساں پیر گھساؤ یا سر سجدے وچ ٹکائی رکھو، متھے تے جو کجھ لکھیا ہے او پیش آوڑیں!)

جہڑے قادر مطلق بادشاہ نے تہاکوں بادشاہ بنڑائے۔ اوں میکوں وی بادشاہزادی سڈواوڑ والا بنڑائے۔ اوندے قدرت دے کارخانے وچ کہیں دا کوئی زور نھیں چلدا۔ تساں خود اساڈے ولی نعمت تے قبلہ کعبہ ہیوے حضرت دے مبارک قدماں دی مٹی جیکر سرمہ بنڑا پاواں تاں ٹھہندے، پر نصیب ہر کہیں دے ہر کہیں دے نال ہن۔ بادشاہ ایہ سُنڑ تے طیش وچ آگیا۔ ایں جواب اوندے دل کوں بالکل ساڑ چھوڑیا۔ بیزار تھی تے فرمائیس۔ ذات دی کوڑی شہتیراں نال جھیبے! ہُنڑ ایندی ایہا سزا ہے۔ جو گہنڑیں پترے جہڑے کجھ ایندے ہتھاں پیراں تے گنجی وچ ہن۔ لہا گھنو، اتنے ہک ڈولی وچ چڑھا تے ایجھے جنگل وچ جو جتھاں آدم تے آدم زاد دا ناں نہ ملے، سٹ آؤ۔ ڈیکھاں جو نصیباں وچ کیا ہے؟

بادشاہ دے حکم دے مطابق اوں ادھ رات کوں جو بہوں اندھاری ہئی

ملکہ کوں جہڑی جوڑے بھوڑے وِچ پئی ہئی۔ اتنے اپڑیں محل دے سرا ہتی کوئی جانہ ڈِٹھی ہئی۔ بس ڈھوے وِچ چا وَنجن تے ہِک میدان وِچ جتھاں کوئی پکھی وی نہ وَنج سگیا ہا۔ انسان دی تاں گالھ ای نہ کرو۔ چھوڑ تے چلے گئے۔ ملکہ دا دِل ہیُوں حیران تے پریشان تھی گیا۔ جو ہِک پل وِچ کیا ہا تے کیا تھی گئے۔ دِل آپڑیں خدا دے اگوں شکر کریندی اَنے آہدی۔ جو توں ایجا بے نیاز ہیں، جو جئیں جو کجھ چاہے کیتے، اتے جو کجھ چاہندیں کریندیں۔ اتے جو کجھ چاہسیں کریسیں۔ جے توڑیں ناساں وِچ ساہ ہے تئیں کیوں بے آس تھیندی۔ اِنھائیں فکراں وِچ اُوندی اَکھ لگ گئی۔ جہڑے ویلے سویل تھئی۔ ملکہ دی اکھ کھلی تاں سدڑ مارُیس، جو وضو دا پانڑیں گھن آوَ۔ پر فوراً رات والا واقعہ یاد آگیا۔ جو توں کتھاں تے اوگالھیں کتھاں؟ ایہ آکھ تے اُٹھی تے تیمم کیتا۔ اتے ڈوں رکعتاں شکر دیاں ادا کیتیاں یارا! ملکہ دے آپڑیں حالت کوں سُنڑن نال اسادے سینے ڈلدِن۔ پر اُوں بھولے بھا دِل کنوں پچھوں جو کیا آہدا ہوسی!

بہر حال اُوں پالکی وِچ پئے تے دِل خدا نال لایا ہویا ہس، اتے ایہ کبت اُوں ویلے پڑھدی ہئی۔ ے

جب دَنت نہ تھے تب دودھ دیو

جب دانت دیئے کا اَن نہ دے ہے

(جڈاں ڈند نہ ہن تاں کھیر ڈِتو۔ جڈاں ڈند ڈِتے ہِن تاں کیا اَن نہ ڈیسیں؟)

جو جل میں تھل میں پنچھی پسو

کی سدھ لیت سو تیری بھی لئے ہے!

(جہڑا پانڑیں وِچ اُتے زمین تے رہن والیاں پکھیاں تے جانوراں دی سُدھ جبر رکھندے۔ او تیڈی خبر رکھیسی!)

کاہے کو سوچ کرے، من مورکھ
سوچ کرے کچھ ہاتھ نہ آئے ہے

(دگا لھی بندی! کیوں فکر کریندیں، فکر کرن نال کجھ ہتھ نہیں آندا،
جان کو دیت اجان کو دیت جہاں کو دیت، سو تو بھی دیتے ہے
(جہڑا سمجھ والے تے بے سمجھ کوں ڈیندے، سارے جہان کوں ڈیندے، او
تیکوں وی ڈیسی)

سچ ہے جہڑے ویلے کجھ نہیں سجھیندا، نہیں نظر دا۔ تاں خدا یاد آندے۔ نہ تاں آپڑیاں آپڑیاں تدبیراں، تجویزاں وچ ہر کوئی لقمان تے بوعلی سینا نبڑیا ہوندے۔ ہن خدا دے کارخانے دا تماشہ ڈیکھو۔ ہیں طرح ترائے ڈینہ تے ترائے راتیں صاف لنگھ گیاں۔ ملکہ دے منہ وچ ہک کھیل جھی اُڈ تے نہ گئی۔ او پھل جہا نازک بدن ٹنگ تے کنڈا تھی گیا ہا۔ اکھیں پتر پچ گیاں، بس ہک ساہ ہا جہڑا ٹنگیا کھڑا ہا تے آندا ویندا پیا ہا (جے توڑیں ساہ او توڑیں راہ) چوتھے ڈینہ سویل کوں ہک درویش خضر دی صورت دا۔ نورانی منہ، دھوتے پوتے دل والا، سامنڑیں آکھڑا تھیا۔ ملکہ کوں ایں حالت وچ ڈیکھ تے آکھیس دھی آ! توڑے جو تیڈا پیو بادشاہ ہے۔ پر تیڈی قسمت وچ ایہ کجھ وی لکھیا ہویا ہا۔ ہن ایں فقیر کوں اپڑاں نوکر سمجھ اتے اپڑیں پیدا کرن والے دی ذات ڈو دھیان رکھ، خدا چنگا ای کریسی۔ فقیر دے کچکول وچ منگے ہوئے جہڑے ٹکر موجود ہن۔ ملکہ دے سامنڑیں رکھوس، اتے پانڑیں دی گوٹھ پھول وچ تر پیا۔ ڈٹھس جو ہک کھوہ تاں ہے۔ پر رسہ بوکا اوندے وچ نہ ہا۔ جیندے نال پانڑیں کڈھے۔ درختاں توں کجھ پتر پٹ تے ہک ڈونگا بنڑا ایس اتے اپڑیں کمر بند کوں کھول تے اوندے نال بدھ تے

پانڑیں کڈھیسن اتے ملکہ کوں ایں طرح کجھ کھوایا پوایا تاں ذری ہوش وچ آئی۔ ایں خدا دے بندے نے اوکوں بے کس تے بے جان سمجھ تے بہوں تسلی ڈتی تے اطمینان کرایس۔ اُتے خود دی رو پیا۔ ملکہ نے جہڑے ویلے بہوں غمخواری تے ڈھیر دلداری ڈِٹھی۔ تڈاں اوندے دِل کوں قرار آیا۔ اوں ڈینہ کنوں اوں بڈھے نے ایہ طریقہ رکھیا۔ جو سویلے سویلے ونج منگݨ شہر دو نکل ویندا۔ تے جہڑا ٹکر لیرا ہلدا، ملکہ کول گھن آندا تے کھویندا۔

ایں طرح تھوڑے ڈینہ گذرے ہن جو ہک ڈِینہ ملکہ نے سر وچ تیل سٹݨ تے کنگھی کرݨ تے گُتھ گھتݨ دا ارادہ کیتا۔ جہڑے ویلے چُٹا کھولیا تاں چُٹے وچوں ہک موتی داگول تے چمکدار دانڑاں نکل آیا۔ ملکہ نے اوں درویش کوں ڈِتا تے آکھیا۔ شہر وچ ایکوں ویچ آ۔ او فقیر ایں موتی کوں ویچ تے اوندی رقم بادشاہزادی دے کول گھن آیا۔ تڈاں ملکہ نے حکم ڈتا جو ہک مکان گذارے لائق اتھاں بݨواؤ۔ فقیر نے آکھیا۔ ڈِھی آ، کندھی دی بُنیاد کھٹ تے تھوڑی جہی مٹی کٹھی کر، ہک ڈینہ ہیں پانڑیں گھن آساں۔ گارا بݨا تے گھر دیاں بنیاداں ٹھیک کر گھنساں، ملکہ نے اوندے آکھݨ تے مٹی پٹݨ شروع کر ڈتی۔ جڈاں ہک ڈریا جہا کھٹیج گیا، تاں زمین دے تلوں ہک دروازہ نظر آیا۔ ملکہ نے ایں درکوں کھولیا۔ تاں ہک وڈا سارا گھر، ہیرے موتی تے اشرفیاں دا بھریا ہویا نظر آیا۔ ملکہ نے چار پنج لپاں اشرفیاں دیاں بھر گھدیاں تے ول اوکوں بند کر چھوڑیا۔ ول مٹی سٹ تے اتوں ہکو جہا کر چھوڑیا۔ اتنے وچ فقیر آیا تاں ملکہ تے فرمایا۔ اساڈی کرݨ دے کاری گر، تے ایہڑیں کم دے ماہر درکھاݨ اتے مزدور جلدی سڈ گھن آ کو جو ایں مکان والی جاتے ہک بادشاہی عمارت جہڑی خسرو دیاں محلاں دا

جوڑ ہو ڈیوے. نمانی محل کنوں نبر گھن وَنجے، اتے شہر پناہ، قلعہ باغ، ہک پوڑیاں والا کھوہ، ہک لاثانی جیہے مسافرخانے سمیت جلدی تیار کراؤ. پر پہلے ہک نقشہ کاغذ اُتے بݨوا تے میکوں ڈِکھاؤ، جو میں پسند کر گھناں۔

فقیر نے دی اوندے دِل جیہے پیاݨوں تے تجربے کار کم کرݨ والے گھن آ تے حاضر کیتے. فرمان دے مطابق عمارت بݨݨ لگ پئی. اتے ہر قسم دے کاروبار دی خاطر چوݨویں، سمجھدار تے دیانتدار نوکر چاکر ملازم تھیوݨ پے گئے۔ ایں عالیشان عمارت دی تیاری دی خبر، تھیندی تھیندی بادشاہ ظلِ سبحانی کوں، جہڑے ملکہ دے پیو ہن، ونج تھئی. سُݨ تے بہوں حیران تھیا. اتے ہر کہیں کنوں پچھیس جو ایہ کون ہے. جئیں ایہ محل بݨواݨ شروع کر ڈتن. اوندے حال حوال دا کوئی واقف نہ ہا. جہڑا کجھ ڈسے ہا. ساریاں نے کناں تے ہتھ رکھیندیں ہوئیں آکھیا. جو کوئی غلام نئیں جاݨدا. جو ایندا بݨواوݨ والا کون ہے؟ ہنڈاں بادشاہ نے ہک وزیر کوں بھیجا اتے سمجھا ڈتُس جو میں اِنہاں مکاناں کوں ڈیکھݨ چاہنداں پر ایہ پتہ کائے نئیں جو توں کیہتوں دی شہزادی ہیں. تے کہڑے خاندان دی ہیں. میں خود ایہ سارے حالات معلوم کرݨ چاہنداں۔

جہڑے ویلے ملکہ نے ایہ خوشخبری سُݨی، دِل وِچ بہوں خوش تھئی۔ تے عرض کیتی جو جہاں پناہ بادشاہ سلامت! ایں غریب خانے اُتے حضور دے تشریف گھن آوݨ دی خبر سُݨ تے بہوں خوش تھئی ہاں، تساں آ تے ایں کمترین دی حرمت تے عزت دا سبب بݨسو، ملکہ ایجھے مکان دی ناں قسمت جاگی ہے. جو ایندے وِچ تہاڈے مبارک قدماں دے نشان لگن، اتے اِتھوں دے رہݨ والیاں اُتے بادشاہ دی جھولی دی چھاں پووے. اتے مہربانی دیاں نظراں نال اساں ڈوہیں سرفراز تھیوں. ایہ لونڈی امید

رکھیندی ہے۔ جو کل خمیس دا مبارک ڈینہہ ہے اتے میڈے نزدیک نوروز کنوں وی بہتر ڈینہہ ہے۔ تہاڈی ذات آفتاب دی مثال ہے۔ تشریف گھن آؤ تے اُپڑیں تاں نال ایں بے حیثیت ذرے کوں قدر و منزلت بخشو۔ اتے جیڑھا کجھ ایں عاجز کنوں حاضر تھی سگسی، نوش جان فرماؤ۔ ایہ اصلوں غریب نوازی تے مسافر پروری ہوسی۔ زیادہ حد آداب!" اتے اوں معتبر وزیر دی کجھ خاطر تواضع کر تے اوکوں روانہ کیتا۔

بادشاہ نے عرضی پڑھی اتے اکھوا بھیجا ایں جو اساں تہاڈی دعوت قبول کیتی اَتے ضرور آسوں۔ ملکہ نے نوکراں اتے ساریاں کم کار کرݨ والیاں کوں حکم ݙِتا۔ جو دعوت دیاں ضروری شیئں ایجھے طریقے نال تے ڈھنگ نال تیار کرو۔ جو بادشاہ ݙیکھ تے اُتے کھا کے بہوں راضی تھی ونجے۔ اتے چھوٹے وݙے جیڑھے وی بادشاہ دے نال آوِن سارے کھا کھو تے خوش تھی ونجِن۔ ملکہ دے فرماݨ تے تاکید دے مطابق ساریاں قسماں دے کھاݨیں، مِٹھے تے سلوݨیں، ایں سوا دے تیار تھئے، جو جیکیر کہیں برہمن دی دھی وی کھاندی تاں کلمہ پڑھدی۔ جڈاں شام تھئی، بادشاہ منڈے تخت اُتے سوار تھی تے ملکہ دے مکان تے تشریف گھن آیا۔ ملکہ آریاں خاص سہیلیاں کوں نال گھن تے بادشاہ دے استقبال کیتے اگوں تے نکتی۔ جڈاں بادشاہ دا تخت نظر آیا تاں اوکوں ایجھے ادب تے تعظیم نال بادشاہاں والا مجرا بھریا۔ جو ایہ طور طریقے ݙیکھ تے بادشاہ کوں ہتی وی حیرانی تھئی، دل ہوں انداز وِچ بادشاہ دی زیارت کر تے اوکوں جڑاؤ تخت اُتے آ بہلایا۔ ملکہ نے سوا لکھ روپے دی اُچی جا تیار کروا رکھی ہئی۔ اوندے اتے ہِک سو ہِک تھال موتیاں اشرفیاں دے بھریے اَتے پشمینہ۔ نور بافی، ریشمی اَتے کلا بانی۔ اَتے زر دوزی دے کپڑے سجا رکھے ہِن

اُتے ڈوں زنجیر ہاتھی اُتے ڈھ لغاماں گھوڑے عراقی تے یمنی، جڑاؤ تو سازاں سمیت تیار کر رکھئے ہن۔ او سارے نذرانڑیں دے طور تے پیش کیتے اتے آپ ڈوہیں ہتھ بدھ تے سامنڑیں کھڑی رہی۔ بادشاہ نے بہوں مہربانی نال پچھیا جو تُساں کہڑے ملک دی شہزادی ہیوے، اتے اتھاں کیویں آونڑ تھئے!

ملکہ نے آداب بجا لاتے اَرداس کیتی۔ جو ایہ لونڈی اُوہا گنہگار ہے جہڑی تُساں پچھے بادشاہ دی کاوڑ دی وجہ کنوں ایں جنگل وچ آپئی ہے۔ اتے ایہ سارے تماشے جہڑے تُساں ڈیکھدے پیوے، خدا دے ہن۔ ایہ سُن تے بادشاہ دی رت بہوں تُرکی، اُٹھی تے پیار نال اوکوں گل لائیس، اتے ہتھ پکڑ تے اپڑیں تخت دے نال کرسی وِچھوا تے بہنڑ دا حکم ڈِتس، بادشاہ حیران تے پریشان تھیا۔ اتے زبانیس جو بادشاہ بیگم کوں ونج آکھو جو بادشاہزادیاں کوں نال گھن تے جلدی آونجن، جڈاں او آیاں تاں ملنے بھینڑیں نے سُنجا تا اتے گل لاتے رُنیاں اتے شکر پڑھیونے۔ ملکہ نے اپڑیں والدہ اتے چھیئے بھینڑیں دے سامنڑیں اتنا روک تے ہیرے موتی رکھئے۔ جو سارے جہان دا خزانہ دی اُوندے برابر نہ تھیوے ہا۔ وَل بادشاہ نے نال بہلاتے تیار شدہ خاصہ کھانڑاں کھادا!

جے تائیں بادشاہ جیندا رِہا، ایں طرح گذردی رہی۔ کڈاہیں کڈاہیں آپ آوینداتے کڈاہیں کڈاہیں ملکہ کوں دی آپڑیں نال اُتھاں محلاں وچ گھن آندا۔ جڈاں بادشاہ وفات پا گیا۔ ایں ملک دی بادشاہی ملکہ کوں وراثت وچ ملی، کیوں جو اُتھاں دے سوا ڈوجھا کوئی دی ایں کم دے لائق نہ ہا۔ پتر آ! ایہا گذری ویانڑیں ہے جہڑی تیئں سُنڑی ہے۔ بس خدا دی ڈتی دولت کوں

زوال نہیں آندا۔ پر آدمی دی نیت درست ہووݨی چاہیدی ہے۔ بلکہ جیہڑی خرچ کم دا اوندے وِچ اُتی برکت پوندی ہے۔ خدا دی قدرت اُتے حیران تھیوݨ والاں کہیں مذہب وِچ وی پھک گالھ نہیں۔

دائی تے ایہ گالھ کرتے آکھیا۔ ہُݨ جیکر اُتھاں وَنجݨ دا اتے اُتھوں دی خبر گھن آوݨ دا ارادہ دِل وِچ رکھیندیں تاں جلدی ٹُر پو۔ مَیں آکھیا ہِیں ہُݨ ہیں ویندا اتے خدا کیتا تاں جلدی وَل آساں۔ آخر موکل گھن تے اتے اللہ دے فضل کرم دی آس تے اُوں پاسے دُدڑ پیم!

قصہ ملک نیمروز دے شہزادے دا

سال ڈِینہاں بعد کشالے کڈھیندا شہر نیمروز وِچ وَنج پُتم، اُتھوں دے وڈے چھوٹے جیتے آدمی نظر آئے۔ کالے کپڑے پاتے ہوئے ہانِس۔ جیویں حال سُݨدا پیا ہوا ہا اُوویں اکھیں نال وَنج ڈِٹھم، کئی ڈِینہاں دے بعد جڈاں چندر رات تھئی۔ پہلی تاریخ کوں اُوں شہر دے سارے لوک چھوٹے وڈے، بال بچے، ذالیں مرد، امراء وزراء، بادشاہ تائیں ہِک میدان وِچ کٹھے تھئے۔ مَیں وی اپݨیں دِل وِچ حیران پریشان اُوں ہجوم نال آپڑیں مال ملک کنوں پرے فقیر دی شکل بݨ تے کھڑا ہم جو ڈیکھاں جو غیب دے پردے پچھوں کیا ظاہر تھیندے۔ اتنے وِچ ہِک جوان ڈاند تے سوار، منہ وِچوں جھگوں وہیندا نے بھوں بھاں کریندا جنگل وِچوں باہر نکلیا۔ ایہ عاجز، جہڑا اتنے ڈکھ بھوگ نے اوندا حال حوال پچھݨ دی خاطر گیا ہا۔ اوکوں ڈیکھ تے دِل تے وسمیا کھڑا گیم، او جوان مرد اپݨیں طور طریقے تے جہڑا جہڑا کم کریندا ہا، کم کر تے

ول گیا اتے خلقت شہر دو منہ کیتا۔ جڈاں میڈی حیرانی ختم تھی میکوں ارمان لگیا۔ جو ایہ میں کنوں کیا حرکت تھی ہے۔ ہُن مہینہ ولا انتظار کرنڑیں پے گئی۔ ول لاچاریں وی ساریاں نال ولیا آیم اتے اُوں مہینے کوں ماہ رمضان وانگوں ہک ہک ڈینہہ گِن گِن تے گذاریا۔ خیر نال ڈودھی چندر رات آئی۔ میڈے گِھتے سمجھو جو عید آگئی۔ چندر وی پہلی کوں سویلے ول بادشاہ تے خلقت اتھائیں، وَنج کٹھے تھئے۔ میں دل وِچ پکا ارادہ کیتا۔ جو ایں وقعہ جھڑا کجھ تھیوڑیں تھیوݨ ڈے۔ اُٹریں نائیں سنبھل تے ایں عجیب ماجرے کوں معلوم کرنا چاہیدا ہے!

اچاچیت جوان دستور دے مطابق پہلے ڈاند تے زین کس تے، سوار تھی تے آپݨاں۔ اتے لہہ تے گوڈیاں بھر پہ گیا۔ ہک ہتھ وِچ ننگی تلوار تے ہک ہتھ وِچ ڈاند دی نتھ پکڑ تے مرتیاں نوکر کوں ڈتس۔ غلام ساریاں کوں ڈکھا تے ولا گیا۔ بندے ڈیکھ تے رووݨ لگ پئے۔ اوں جوان مرتبان بھنیا اتے غلام کوں تلوار ایجی جھٹک تے مارئیس جو سر لہہ گیا۔ اتے خود سوار تھی تے ول گیا۔

میں اوندے پچھوں جلدی جلدی قدم چاتے ٹُرݨ لگیم، شہر دے آدمیاں نے میڈا ہتھ پکڑ گھدا اتے اکھیونے:۔ ”ایہ کیا پیا کریندیں؟ کیوں جان بجھ تے سٹیندیں؟ جیکر ایجا توں زندگی کنوں تنگ ہیں۔ تاں مرݨ دے چنگیاں کنوں چنگے طریقے دی ہِن تے مر سگدیں“! تورڑے جو میں منت سماجت کیتی۔ اتے زور دی لایا۔ جو کہیں طرح اُنھاں دے ہتھوں نکل ونجاں، پر چھُٹ نہ سگیم۔ ڈوں چار آدمی ولیٹ گئے۔ اتے پکڑ تے شہر دو گھِن آئے۔ عجیب جہا ارمان ول ہیسے تڑپݨ لگیا رہا!

جڈاں دا مہینہ وی ختم تھیا۔ اتے آخری ڈینہہ آیا تاں اگلی صبح کاں جیوں طرحاں سارا جہان اُتھاں وَنج کٹھا تھیا۔ میں ساریاں کنوں اگے نماز ویلے اُٹھی کھڑم۔ پہلے جنگل وِچ جھڑا اوں جوان دی بالکل راہ وِچ ہا۔ وَڑ تے

گُٹ بیٹھم جد اِتھاں تاں کوئی میکوں روکݨ ہٹکݨ والا کوئی نہ ہوسی. او شخص ہَوں طریقے قاعدے نال آیا. اتنے اوہے حرکتاں کر کرتے سوار تھیا تے ٹُر پیا۔ مَیں اوندے پچھوں لگیم اتے بھیدا بھیدا ہو کداسا کدا، پیاں گئیم۔ اوں شخص نے کھسکار کنوں معلوم کیتا جو کوئی پچھوں آندا پے۔ یک دم واگ ولا تے نعرہ ماریُس اتے دھڑکا ڈِتس۔ تلوار کڈھ تے میڈے سِر تے آگیا۔ چاہندا ہا جو حملہ کرے۔ مَیں وڈے ادب نال رُکوڑ تے سلام کیتا. اتنے ڈُوہیں ہتھ بدھ تے کھڑا رِہیم۔ اوں آشناک بندے آکھیا. فقیرا! توں ناحق مار یا گیا ہوندا، پر بچ گئیں۔ تیڈی کجھ حیاتی باقی ہے ہݨ دس، کیڈے آندا پئیں؟ اتے موتیاں دا جڑا خنجر نیام وِچ گھتیا ہویا، چِیل کنوں کھول تے میڈے اگوں سٹیُس تے آکھیُس اِیں وقت میڈے کول روک رقم موجود کاٹے نئیں. جہڑی تیکوں ڈیواں. ایکوں بادشاہ دے کول گھن ونج. جہڑا کجھ توں منگیسیں مِل ویسی آ! اوندی اِتی ہیبت تے رعب میڈے اُتے پیا جو نہ بولݨ دی قوت رہی تے نہ ٹُرݨ دی طاقت. زبان گُنگی گھنٹیج گئی. پیر جکڑیج گئے.

ایہ کجھ آکھ تے او غازی مرد نعرہ مریندا ہویا ٹُر گیا. مَیں دِل وِچ آکھیا. جو کجھ تھیندے پِچھوں پیا. ہُݨ رگ و نجن تیندے کیتے ٹھیک کاٹے نئیں. وَل ایہو وقت نئیں آوݨاں. آپڑیں جند کوں تلی تے رکھ تے مَیں وَل ٹُر پِیم ، اوں وَل واگ ولائی. اتے بہوں کوڑیج تے دھڑکا ڈِتا. اتے میڈے قتل کرݨ دا ارادہ کر گھدُس. مَیں سِر جھکایا اتے قسم ڈِتم جو وقت دے رُستم آں! چھک تے ابجی تلوار مار جو ڈُوں ٹوٹے تھی ونجاں، ہِک رگ وی باقی نہ رہے. اتے ایں حیرانی تے بربادی کنوں جان چھُٹے. مَیں آپڑاں خون تیکوں معاف کیتا. اوہ لیا! توں وڈے شیطان مونہاں! کیوں آپڑاں خون ناحق میڈے

بُگّی تے چڑھیندیں اتے میکوں گنہگار بنڑیندیں، ونج اپڑیں راہ گھن۔ بھاویں
جیندا اکھی چپئی وَدیں، ہیں اوندا آکھیا نہ منیا، تے قدم اگوں تے چاتا، ڈل
اوں جانڑ بجھ تے ڈِٹھا انڑ ڈٹھا چا کیتا۔ ہیں وی پچھوں لگ پیم۔ ٹُر دیں
ٹُر دیں ڈُوں کوہ اوں جنگل بیابان وچوں لنگھیوسے تاں ہک حویلی نظر آئی۔
او جوان دروازے تے گیا، اتے ہک گندا نعرہ مارِیس۔ او دروازہ آپ
کنوں آپ کھُل گیا۔ او اندر ونج بیٹھا۔ پر ہیں باہر دا باہر کھڑا رہ گیم۔ یا
اللہ! ہنڑ کیا کراں۔ حیران ہم جو لحظے وِچ ہک غلام آیا، اتے سینہا چا آیا جو
"چل میکوں آپڑیں کول سڈیندے پئن! بھاویں تاں سر تے اجل دا فرشتہ آ گئے۔
تیکوں کہیں کمبختی چاتی وَدی ہے!" ہیں آکھیا۔ "نصیب دی گالھ ہے!" اتے
کہیں خطرے ڈُکھ دے بغیر اوندے نال باغ وچ وڑ گیم۔

آخر او میکوں ہک مکان وچ گھن گیا۔ جیتھاں او جوان بیٹھا ہا۔ ہیں اوکوں
ڈیکھ تے جھک تے سلام کیتم۔ اوں بہنڑ دا اشارہ کیتا۔ ہیں ادب نال گوڈیاں دے
بھر بہہ گیم، ڈیکھداں تاں او مرد کلھا ہک کرسی تے بیٹھا ہا۔ اتے سناریاں دے
ہتھیار اوندے اگوں ہن۔ اتے ہک زمرد والی جڑاؤ جھاڑ فانوس تیار کیتی بیٹھا
ہا، جڈاں اوندے اُٹھنڑ دا ویلا تھیا، حبشی غلام اوں شاہی کرسی دے اگوں
پاسوں حاضر ہن، حجریاں وچ لُک گئے۔ میکوں وی وِسواس پیا تے ہیں وی
ہک کوٹھڑی وچ ونج لُکیم۔ او جوان اُٹھی تے ساریاں مکاناں دے کونڈے
ڈے تے باغ دی ہک چُنڈ ڈو ٹُریا۔ اتے اپڑیں سواری والے ڈاندکوں
مارنڑ لگا۔ اوندے رِنگنڑ دِھکنڑ دی آواز میڈے کناں وچ پئی۔ تاں منہ
وچ آ گیا۔ پر ایں گالھ دے معلوم کرنڑ دی خاطر تاں ایہ ساریاں آفتاں مصیبتاں
بھوگیاں ہم۔ ڈر دیں ڈر دیں دروازہ کھول تے ہک درخت دے مُنڈھ دی

اوٹ وِچ تھی کھڑم، ڈِٹھا رہم جوان نے اوسہنا جیندے نال مرنیڈا کھڑا ہا. ہتھ وِچوں سٹ گھتیا۔ اتے ہک مکان دا جندرا کنجی لا تے کھولیس، اتے اندر گیا۔ وَلدا پچھلے پیریں باہر نکل آیا، ڈاندی کنڈ تے ہتھ پھیریا مُنہ چُمیا اتے گھاوانڑاں کھوا تے اِڈے ہِیں دوڑیا۔ میں ڈِٹھم تاں جلدی بھج تے وَلا کوٹھڑی وِچ وَنج لُکیم۔

اُوں جوان نے ساریاں دروازیاں دے کُنڈے کھول ڈِتے، سارے غلام باہر آ گئے۔ تلے رکھنڑ دا کپڑا، سلفچی اتے استاوہ گھن تے حاضر تھئے۔ او جڈاں وضو کر گھِدے نماز پڑھنڑ دی خاطر کھڑا تھیا۔ جڈاں نماز پڑھ گھِدس، سڈ ماریس "درویش کتھاں ہے؟" ایڑاں نال سُنڑ تے بھج کراہیں سامنڑے ونج کھڑیم۔ اُنھاں فرمایا "بہہ ونج" میں ادب کر تے بہہ گیم۔ خاصہ کھانڑاں آیا۔ او کھادس۔ میکوں وی ڈِتس۔ میں وی کھادا۔ جڈاں دسترخوان ہٹایس اتے ہتھ دھوتے، غلاماں کوں موکل ڈِتس جو وَنجو سمو۔ جڈاں اوں مکان وِچ کوئی نہ رہیا۔ تاں میڈے نال گالھ کیتس، پُچھیس، جو یارا تیڈے اُتے ایجھی کیہی مصیبت آئی ہے، جو توں آپڑیں موت کوں گولھیندا وَدیں ہیں آپڑاں حال شروع کنوں آخر تائیں جیہڑا کجھ ہا، آرام نال پورا پورا بیان کیتم تے آکھم، تہاڈی مہربانی نال اُمید ہے جو میں آپڑیں مُراد حاصل کر گھِنساں۔ اوں ایہ سُنڑ تے ہک ٹھڈا ساہ کڈھیا، اَتے بے ہوش جھا تھی گیا۔ اَتے آکھنڑ لگا۔ اللہ سائیں آں! عشق دے درد کنوں میں کنوں سوا کون واقف ہے۔ جیندا ایہر ای نہ پھٹے او کوں پرائی پیڑ دا کیا پتہ؟ ایں درد دی قدر تاں جیہڑا دردمند ہوسی او جانڑسی!

۵

آفتیں کو عشق کی عاشق سے پوچھا چاہیے
کیا خبر فاسق کو ہے صادق سے پوچھا چاہیے

(عشق دیاں آفتاں تاں عاشق کنوں پچھو، لوبھیاں کوں کیا پتہ، سچے عاشق ای ڈس سگدن)

لحظے دے بعد ہوش وچ آیا، تاں ہک دل دی سڑی آہ کڈھیس تے سارے مکان وچوں ولدی آواز آئی۔ تڈاں میکوں یقین تھیا جو ایہ دی عشق دی بلا وچ پھاتا ودے، اتے ہیں بماری دا مریض ہے۔ تڈاں میں دل ہدھیا تے آکھیم، میں آپڑاں سارا حال حوال عرض کر ڈتے۔ تساں توجہ فرماؤ تے آپڑیں گذری وہانڑیں توں بندے کوں واقف فرماؤ۔ تاں جو آپڑیں دسوں پہلے تہاڈے کیتے کوشش کراں تے تہاڈے دل دا مطلب گھن آواں۔ ہکدی گالھ ایہ ہے جو او عاشق صادق میکوں آپڑاں ہمزاد اتے ہمدرد جانڑ تے آپڑاں ماجرا ایں طرح بیان کرنڑ لگا۔ جو سن اے یار! میں ناں سڑیا بندہ شہزادہ ایں نیمروز سلطنت دا ہاں۔ انھوں دے بادشاہ یعنی میڈے قبلہ ابا سائیں میڈے جمن دے بعد نجومی تے رمال تے پنڈت کٹھے کیتے۔ اتے فرمایا جو شہزادے دی قسمت دے حالات ڈیکھو۔ اتے چنگی طرح پچھ پڑتال کر تے ایندی جنم پتری تیار کرو۔ اتے جو کجھ ہووڑیں ہک ہک پل، ہک ہک گھڑی، ہک ہک ڈینہہ ہک ہک مہینہ، ہک ہک سال دی حقیقت پوری طرح کھول پار تے ڈساؤ۔ بادشاہ دے حکم دے مطابق ساریاں نے رل مل تے آپڑیں آپڑیں علم دے مطابق ڈیکھ بھال تے اتے فیصلہ کر تے عرض کیتا۔ جو خدا دے فضل نال ایجھی نیک گھڑی اتے شبھ لگن وچ شہزادے دا جمنڑ جاوڑ تھئے۔ جو سکندر اعظم جیہی بادشاہی کریسی، اتے نوشیرواں وانگوں عادل بنڑسی، اتے جتی علم

تے ہُنر ہِن، اِنھاں وِچ کمال حاصل کریسی۔ سخاوت تے بہادری وِچ اِہجا ناں پیدا کریسی جو حاتم تے رستم کوں لوک بُھل ویسن۔ پر چوڈاں سالاں دی عمر تائیں سِجھ تے چندر ڈیکھن نال ہِک وڈا خطرہ نظر آندے بلکہ وِسواس تھیندے جو پاگل تے سودائی تھی تے بہوں بندیاں دا خون کریسی اتے وستی ایں کنوں گھبراسی۔ تے جنگل وِچ نکل ویسی۔ پکھیاں تے ڈھانڈیاں نال دِل وندیسی گالھ دی ڈاہڈی تاکید ہووے جو ڈینہہ رات وِچ سِجھ تے چندر کوں نہ ڈیکھے۔ بلکہ اسمان دو دِید وی نہ بھالن ڈیوے۔ اِتی مُدت گذر گئی، تاں وَل ساری عمر سُکھ تے چین نال حکومت کریسی۔

ایہ سُن تے بادشاہ نے ایں گالھوں باغ دا ایرا رکھیا اتے کئی مکان ہر ہِک نقشے دے بنڑائے۔ دِل میندے کیتے بھورے وِچ پالن دا حکم ڈِتا۔ اتے اُتے ہِک نمدے دا وڈا سارا گنبد تیار کروایا۔ تاں جو دُھپ تے چاندنیں اُوندے وِچوں چھنڑ چھنڑ تے ہِک ترّڑیں نہ آوے۔

ہِک دائی، کھیر پلائی، کھواون پلاون والی۔ اَتے خاص خاص بندیاں دے ذریعے ایں طرح دی حفاظت نال ایں عالی شان مکان وِچ پلن تے وڈا تھیون لگم۔ اتے ہِک دانا تے تجربہ کار استاد میڈی تربیت واسطے مقرر کیتا گیا۔ ہر علم تے ہنر دی تعلیم ڈِتی اتے ست طرح دیاں طرزاں نال لکھن دی مشق کرائی اتے جہاں پناہ ہمیشہ میڈی خبر گیری کریندے رہے۔ ہِک ہِک پل دی کیفیت روز حضور دی خدمت وِچ عرض کیتی ویندی رہی۔ میں ایں مکان کوں اِی دنیا جہان سمجھ تے کھنڈاں تے نزڈیاں اتے رنگ برنگے پھلاں نال کھیڈدا رہندا، اتے سارے جہان دیاں نعمتاں کھاون واسطے موجود رہندیاں۔ جہڑا کجھ چاہندا کھاندا۔ ڈاہ سالاں دی عمر تائیں۔ جتی علم کار تے قابلیتاں ہِن، حاصل

کر گھدیاں ۔

ہک ڈینہ ایں گنبد دے تلے روشن دان وچوں ہک عجیب بھل نظر آیا، جو ڈیکھدیں ڈیکھدیں وڈا تھیندا ویندا ہا۔ دِل تھیا جو ہتھ نال پکڑ گھناں، جیویں میں ہتھ ودھیندا ہم، او اُچا تے اُچا تھیندا گیا۔ میں حیران تھی تے اوکوں ڈیکھدا کھڑا ہم، اتھائیں کِھلن دی ہک آواز میڈے کن وچ آئی۔ میں اوکوں ڈیکھن کیتے اکھیں اُچی کیتی۔ ڈِٹھا تاں ہندے کوں چہرے تے چندر دی شکل والا مکھڑا نِکلدا پیا ہا۔ ایندے ڈیکھن سیتی۔ میڈا عقل تے ہوش نہ رہا۔ وَل اکھیں آپ کوں نکھڑا کرتے ڈِٹھم تاں ہک جڑاؤ تخت پری زادیاں دے مونڈھیاں تے لگیا ہویا کھڑے، اتے ہک تخت نشین جواہرات دا تاج سر تے پاتا ہویا چمکدیں پوشاک جُتے تے پاتی ہوئی، ہتھ وچ یاقوت دا پیالہ گھدی تے شراب پی نے بیٹھی ہئی۔ او تخت اُتوں ہولے ہولے تلے لہہ تے گنبد وچ آ گیا۔ تاں پری نے میکوں سڈیا، اتے اپڑیں کول بہلایا۔ پیاریاں گالھیں کرن لگی۔ اتے مُنہ نال مُنہ لاتے ہک شراب تے گل گلاب دا پیالہ میکوں پلا ڈِتس اُتے اکھیس انساناں دے پُتر بے وفا ہوندِن۔ پر میڈا دِل تیڈے کیتے سِکدے۔ ہکی گھڑی وچ اہجیاں اِہجیاں ناز نخرے دیاں گالھیں کیتیاں، جو میڈا دِل مدوا لُٹی گیا۔ اتے اہجی خوشی تھئی جو زندگی دا لطف آ گیا۔ اتے ایہ سمجھیم جو اَج اِہی دنیا وچ آیاں

خلاصہ ایہ ہے جو میں تاں کیا، کہیں دی ایہ حالت نہ ڈِٹھی ہوسی۔ نہ سُنڑی ہوسی۔ ہیں مزے وچ پورے اطمینان نال اساں ڈوہیں بیٹھے ہاسے۔ جو گنبد وچ ہک غلغل لگیا۔ ہنڑ اوں اپڑے عنت دے حادثے دا ماجرا سُنڑ، جو اتھائیں چار پری زادیاں نے اسمان توں لہہ تے اوں معشوقہ دے کن وچ کجھ آکھیا۔ جیکوں سُنڑ تے اُوندے مُنہ دا رنگ وٹیج گیا۔ اتے میکوں آکھیس جو جانی!

دِل تاں ایہو کریندے جو کجھ دیر تیڈے نال تے دل وِندلاواں اتے ہیں طرح ہمیشہ آندی رہواں۔ یا تیکوں اپڑیں نال گھن ونجاں، پر ایہ ظالم اسمان، ڈُوں شخصاں کوں ہکی جاتے آرام تے خوشی نال بَہن رہن ڈیندا، اچھا سوہنڑیں! اللہ نگہبان رہی۔ ایہ سُن تے میڈے ہوش و حواس نہ رہے۔ اتے کجھ سمجھ نہ آیا۔ بس آکھیا جانی! ہنڑ ول کڈاں ملاقات تھیسی؟ تساں ایہ کیہی گندی گالھ چا کیتی ہے، جیکر جلدی آ ویسیں تاں میکوں جیندا ڈیکھسیں، نہ تاں پچھتاسیں! یا اپڑاں ٹکاڑاں اتے ناں پتہ ڈسی ونج، تاں جو میں خود اوں پتے اتے گولھیندے پھلیندے اپڑیں آپ کوں تہاڈے کول گھن آواں۔ ایہ سُن تے پری، اللہ کرے کتھائیں شیطان نہ سنڑدا کھڑا ہووے۔ شاید تہاڈی چھی ویہاں سال دی عمر ہووے، جیکر حیاتی ہوئی تاں ول ملاقات تھی رہسی۔ میں جناں دے بادشاہ دی دھی ہاں۔ اتے کوہ قاف اتے رہندی ہاں۔ ایہ آکھ تے تخت کوں اُٹھوایس، اوہیں طرح لتھا ہا۔ اوں اُتے چڑھن لگیا۔

جے تئیں او سامنڑیں رہی، میڈیاں اتے اوندیاں اکھیں رلیاں رہاں۔ جڈاں اکھیں کنوں اوڈھر تھئی تاں ایہ حالت تھی گئی، جیویں پری دا سایہ تھی گیا ہووے۔ عجب طرح دی اُداسی دل کوں آ گئی۔ عقل ہوش نہ رہا۔ اکھیں دے تلے اندھارا تھی گیا۔ حیران تے پریشان، زار و زار روندا، سِر تے مٹیاں سٹیندا، کپڑے پھڑیندا، نہ کھاونڑ نہ پیونڑ دی سُدھ، نہ بھلے بُرے دی سمجھ۔

اِس عشق کی بدولت کیا کیا خرابیاں ہیں
دل میں اُداسیاں ہیں اور اضطرابیاں ہیں

(ایں عشق دے طفیلوں کیا کیا خرابیاں نصیب تھیندن۔ دل مونجھا مونجھا ہے، اتے بے چینیاں ہِن۔)

ایں بھیڑی حالت دا دائی اتے اُستاد سایئں کوں وِی پتہ لگیا۔ ڈردیں ڈردیں بادشاہ کول گئے، تے عرض کیتو نے جو دُنیا جہان دے بادشاہ زادے دا ایہ حال تھی گئے، پتہ نہیں خود بخود ایہ کیا غضب تھی گئے، جو انھاں دا آرام تے کھاوݨ پیوݨ چھُٹ گئے۔ تاں بادشاہ، وزیر امراء، دانا، حکیم حاذق، سچے منجم، چنگے بیانڑیں مُلّا، درویش، سالک اتے مجذوب آپڑیں نال گھِن تے اوں باغ دی رونق وَدھا یُونیں، میڈی بے قراری تے آہ و زاری ڈیکھ تے انھاں دی حالت وی خراب تھی گئی، اکھیں وِچ ہنجوں نڑ آیاں، اتے بے اختیار تھی تے گل چا لایُس، اتے میڈی کوئی تدبیر کرݨ دا حکم ڈتُس۔ حکیماں نے دِل دی قوت اتے دماغ دے خلل کیتے نسخے لکھے، اتے مُلّاں نے پلاوݨ اتے کول رکھݨ دے نقش تے تعویذ لکھ ڈِتے۔ دعائیں پڑھ پڑھ تے شگون ڈِتے۔ اتے نجومیاں آکھیا جو ستاریاں دی گردش دی وجہ کنوں ایہ حالت تھی گئی ہے۔ ایندا صدقہ کڈھو، غرض ہر کوئی آپڑیں آپڑیں علم دیاں گالھیں کریندا ہا۔ پر میڈے اتے جہڑی گذر دی پئی ہئی، او میڈا دِل جانڑدا ہا۔ کہیں دی وی کوشش تے تدبیر میڈی بھیڑی تقدیر کوں بدلݨ دے کم نہ آسگی، ڈینہہ و ڈینہہ دیوانگی زوراں تے آ ڳئی۔ اتے میڈا جُثہ کجھ نہ کھاوݨ پیوݨ تے کمزور تھیندا گیا۔ رات ڈینہہ رونڑاں روونڑاں اتے سر مارنڑاں ہا۔ ایں حالت وِچ ترائے سال گذر گئے۔

چوتھے سال ہِک سوداگر سیر سفر کریندے ہوئیں آیا، اتے ہر ملک ملک دے عجیب عجیب تحفے تحائف جہاں پناہ دے حضور وِچ پیش آ کیتونس، اتے ایں طرح ملازمت کر گھِدُس!

بادشاہ نے بہوں مہربانی کیتی۔ اُتے اوندا حال احوال پچھ تے آکھیا جو

تساں بہوں سارے ملک ڈیکھے پھریے ہِن ۔ کتھائیں کوئی کامل حکیم وی نظر آئے ۔ یا کہیں کنوں ایجھے حکیم دے متعلق کجھ سُنڑیا ہووے ؟ اوں عرض کیتی قبلہ سائیں ! غلام نے بہوں سیر کیتی ہے ۔ پر ہندوستان دے دریا وِچ ہک پہاڑ لِسی ہے ۔ اتھاں ہک لمبے جٹاں والے گسائیں نے مہادیو دا سارا مندر اتے سنگھاسن تے باغ چنگی رونق والا بنڑوایا ہویا ہے ۔ او اوندے وِچ رہندے ، اتے اوندا قاعدہ ہے ، جو سال بسال شورات دے ڈینہ آپڑیں استھان کنوں نکل تے دریا وِچ تر دے اتے خوشیاں منیندے ۔ اشنان کرنڑ دے بعد جڈاں آپڑیں سنگھاسن دو ونجنڑ لگدے ۔ تاں بیمار اتے ڈُکھاں درداں والے ملک ملک دے ، ڈیس ڈیس دے جھڑے پرے پرے کنوں آئے ہوئے ہوندِن ، دروازے تے کھٹے تھی ویندِن اُتھاں انہاں دی وڈی بھیڑ لگ ویندی ہے !

او مہنت جیکوں ایں زمانے دا افلاطون آکھنڑ دا ، چاہے اللہ نے اوکوں ایجھا شفا والا ہتھ ڈِتے جو دوا پیونڑ بغیر اثر کریندی ہے ۔ اتے او بیماری بالکل ویندی رہندی ہے ۔ ایہ گالھ ہیں آپڑیاں اکھیں نال خود ڈٹھی تاں خدا دی قدرت یاد آ گئی ، جو ایجھے ایجھے بندے وی پیدا کیتے ہِنیس ۔ جیکر حکم ہووے تاں دنیا جہان دے ایں شہزادے کوں وی اوں کول گھن ونجوں ، اتے اوکوں ہک واری ڈِکھا آووں ۔ ڈاڈھی امید ہے جو جلدی چنگی طرح شفا تھی ویسی ۔ اتے اوویں وی ایہ تدبیر چنگی رہسی ۔ کیوں جو ملک ملک دی ہوا کھاونڑ نال اتے جا بجا دے ڈاڈھیں پانڑیں کنوں طبیعت وِچ فرحت آوندی ہے ۔ بادشاہ کوں وی اوندی صلاح پسند آئی ۔ اتے خوش تھی تے آکھیس ، بہوں اچھا ! شاید اوندے ہتھوں شفا تھی ونجے ،

اَتے میڈے پُتر دسے دِل دی پریشانی مِٹ ویسی۔ ہِک معتبر جیہے اتے جہان ڈِٹھا ڈِٹھے تے تجربہ کار وزیر کوں اتے اوں تاجر کوں میڈے نال روانہ کیتا اتے ضروری سامان نال چوا چھوڑیا۔ نوارڑے، گول بیڑی، مور دی شکل والا بجرا۔ بِلوار۔ پچکے۔ کھیلے۔ رلاق۔ بانساں والا بیڑا۔ سامان اسباب سمیت سوار کر کرو تے رُخصت کیتا۔ ہِک ہِک منزل طے کر کے منڈیں ٹردیں ٹردیں اوں ٹِکانڑیں تے وَنج پہنچوسے۔ نویں ہوا تے نواں دانڑاں پانڑیں کھانونڑ پیونڑ نال میڈی طبیعت کجھ ٹھیک تھی گئی ہئی۔ پر چُپ چاپ رہونڑ دی اوہا حالت رہی۔ اتے رووݨ اُتے زور رہا۔ پل دے پل اوں پری دی یاد دِل کنوں وِسردی نہ ہئی۔ جیکر کہیں ویلے بولیندا ہم تاں بس ایہ بیت پڑھدا ہم

نہ جانوں کس پری رو کی نظر تھی

ابھی تو تھا بھلا چنگا مرا دِل!

(پتہ نئیں لگدا جو کہڑی پری چہرہ نال دیدار اڑ گئن۔ ہُنڑیں تاں میڈا دِل چنگا بھلا ہا!)

جڈاں ڈوں ترائے مہینے گذر گئے، اوں پہاڑ تے کوئی چار ہزار مریض کٹھے تھی گئے۔ سارے ایہو کجھ اکھیندے ہن جو ہُنڑ خدا کریسی او آپڑیں مٹھ کنوں نکلسن۔ اتے ساریاں کوں اُنہاں دے آکھنڑ اُتے بالکل شفا تھی ویسی، مُکدی گالھ ایہ ہے جو جڈاں او ڈینہہ آیا۔ سویل کوں سجھ دا نکلوں او جوگی نکل آیا۔ اتے دریا وِچ دھاتا۔ اتے ترتے پار گیا تے وَل وَل آیا۔ اتے سُوا بھبوت سارے بدن کوں لائیس۔ انگارے وانگیں بھکھدا اگوں دا بدن سُوا وِچ چھپ ڈِتا۔ اتے میتھے تے منزل دا ٹِکا لایا۔ لنگوٹ بدھ تے اگوچھا مونڈھے تے سٹ تے والاں دی گُتھ جہی بدھی، مُچھاں کوں تا ڈِتا۔ چڑھاویں جُتی

پاتی، اُوندی شکل کنوں پتہ چلیدا ہا، جو ساری دنیا ایندے اگوں کوئی حیثیت نہیں رکھیندی۔ ہک جڑاؤ قلمدان کجھ ویچ ہک ہک دو ڈیکھدا ہا، اتے نسخہ لکھ تے ڈیندا ہویا میڈے کول آپتاں۔ جھڑے ویلے میڈیاں تے اوندیاں اکھیں آپس ویچ ملیاں تاں کھڑا اتھی گیا۔ تے سوچ ویچ پئے گیا۔ اتے میکوں آکھن لگا۔ میڈے نال چل، میں اوندے نال تھی پیم۔

جڈاں ساریاں دی واری ختم تھی گئی۔ تاں میکوں باغ دے اندر گھن گیا۔ اُتے ہک شاندار سونہڑیں تے چنگی بنڑاوٹ والے خلوت خانے ویچ میکوں فرمایا جو اتھاں تُساں رہے کرو۔ اتے آپ استھان دو ٹر گیا۔ جڈاں ہک چلہ گذریا۔ تاں میڈے کول آیا۔ اتے پہلے کنوں میکوں بہوں خوش ڈٹھس تاں کھل تے فرمایس۔ جو اوں باغیچے ویچ سیر کیتی کر۔ جھڑے میوے بہتے دل منگے کھاوا کر۔ اتے ہک چینی دی قلفی معجون دی بھری ہوئی میکوں ڈتس۔ جو ایندے وچوں چھی ماشے ہمیشہ بلاناغہ نہار منہ کھا گھدی کر۔ ایہ آکھ تے او چلیا گیا، میں اوندے آکھئے تے عمل کیتا۔ ہر روز بدن دی قوت اتے دل دی فرحت دا پتہ لگن پے گیا۔ پر حضرتِ عشق تے کجھ وی اثر نہ تھیا۔ اوں پری دی شکل اکھیں دے اگوں پھر دی رہندی۔

ہک ڈینہہ طاقچے ویچ ہک کتاب نظر آئی۔ چا تے ڈٹھم۔ تاں دین تے دنیا دے سارے علم اوندے ویچ کٹھے کیتے ہوئے ہن۔ ایں سمجھو جو دریا کوں کوزے ویچ بند کیتا ہویا ہووے۔ ہر ویلے اوکوں پڑھدا رہندا ہم حکمت تے علم تے تسخیر دے عمل ویچ بہوں کجھ حاصل کر گھدم۔ ایں عرصے ویچ سال گذر گیا۔ دل اوہو خوشی دا ڈینہہ آیا۔ جوگی آیڑیں آسن کنوں اُٹھی تے باہر نکلیا، سلام کیتا۔ اتھاں قلمدان میکوں ڈے تے آکھیا۔ نال چلو۔ میں وی نال

تھی ہیم ۔ جڈاں دروازے کنوں باہر نکلیا ۔ ڈھیر لوک دعائیں ڈیون پئے گئے ، او امیر تے سوداگر میکوں اوندے نال ڈیکھ تے گوسائیں دے پیراں تے ڈھے پئے ۔ اتے شکرانہ ادا کرن لگے ۔ چلو تہاڈی توجہ نال ہک واری اتنا اثر تاں تھی گئے ۔ او اپڑیں عادت دے مطابق دریا دے پتن تے گیا ۔ اتے اشنان پوجا جیں طرح ہر سال کریندا ہا کیتس ، وَلدیں ہوئیں بیماراں کوں ڈیکھدا بھلیندا گزردا آندا ہا ۔

اِتفاق نال اتھاں پاگلاں دیوانیاں دی ٹولی وچوں ہک سوہݨاں جوان جیکوں کمزوری دی وجہ کنوں کھڑا تھی سگݨ دی طاقت وی نہ ہئی ۔ نظر آیس ۔ تے میکوں آکھیس جو ایکوں نال گھندی آ ۔ ساریاں دا دوا دارو کر تے جڈاں محلوت خلنے وچ گیا ۔ تاں او جوان دی ہنوڑی جیہی کھوپڑی چھل تے دل کیتس جو کنکھجورا جہڑا مغز اُتے بیٹھا ہا ۔ زنبور نال چا گھنے ، میکوں خیال آیا اتے بول پئیم جو جیکر چمٹا بھاء وچ گرم کر تے اوندی کنڈ تے رکھیا ونجے ۔ تاں ٹھیک رہسی ۔ آپیں نکل آسی ۔ اتے جیکر اینویں چھکیوسے ۔ تاں مغز دے بھیجے کوں نہ چھوڑیسی وَل جیاتی دا ڈر وی ہے ۔ ایہ سُݨ تے ہیں دو ڈٹھس ۔ اَتے چپ کر تے اُٹھیا ۔ باغ دی چُنڈ وچوں ہک درخت دی ٹینگلی پکڑ تے جٹے دی لٹ دی پھاسی گل وچ پا تے لٹک گیا ۔ میں کول وَنج تے ڈِٹھا ۔ تاں او ہر! ایہ تاں مر گیا ہا ۔ ایہ حیرانی دی گالھ ڈیکھ تے بہوں افسوس تھیا ۔ لاچار دِل آکھیا جو اوکوں پور ڈیواں ۔ جہڑے ویلے درخت کنوں لہاون لگیم ۔ تاں ڈو کنجیاں اوندیاں لٹاں وچوں ڈھ پیاں ۔ میں اُنھاں کوں چا گھدا ۔ اتے اوں خوبیاں والے کوں زمین وچ دفن کر ڈتا ۔ او ڈوہیں کنجیاں گھن تے ساریاں جندریاں وچ لاوݨ شروع کیتیاں ۔ اتفاق نال ڈوں حجریاں دے

جندرے اُنھاں کنجیاں نال کھل پئے۔ ڈٹھا تاں زمین کنوں چھت تائیں جواہرات
نال بھرے پئے ہن۔ اتے ہک پیٹی مخمل نال ولھیٹی، سونے دے پترے نال بدھی
جندرا لگیا ہویا، ہک پاسے رکھی ہوئی ہے۔ اوکوں جیہ کھولیا تاں ہک کتاب
ڈٹھم جیندے وِچ اسمِ اعظم اتے جن تے پری کوں حاضر کرݨ اتے روحاں
نال ملاقات کرݨ اتے ہجھ دے بدھݨ دی ترکیب لکھی ہوئی ہئی۔

ایں دولت دے ہتھ لگݨ تے بہوں خوشی تھئی۔ اتے اِنھاں گالھیں اُتے
عمل شروع کر ڈتا۔ باغ دا دروازہ کھول ڈتا۔ آپڑیں اوں امیر کوں اتے اپڑیاں
نال والیاں کوں آکھیا۔ جو ہیریاں منگواؤ تے اُنھاں اُتے جواہرات تے روک
تے دانڑیں تے کتاباں لَڈ گھنو۔ اتے ہک توارڑے بجرے تے خود سوار تھی
تے اُتھوں سمندر دو ٹُرانہ تھی پیم۔ آندیں آندیں جہڑے ویلے آپڑیں ملک
دے کولوں آئیم تاں جہاں پناہ کوں خبر تھئی۔ سوار تھی تے استقبال کوں آیا۔ اتے
ہک کنوں بے قرار تھی تے نال چا لائس۔ قدم بوسی کر تے آکھیم: ایں خاکسار
کوں قدیمی باغ وِچ رہݨ دی اجازت ڈتی ونجے۔ اُنھاں آکھیا۔ جو برخوردار اوں
مکان کوں میں منحوس سمجھداں۔ ایں گالھوں اوندی مرمت اتے سجاوٹ ختم
کیتی ہوئی ہے۔ ہݨ او مکان کہیں انسان دے رہݨ دے لائق کائے نہیں۔ ہیا
جہڑے محل وِچ رہݨ دا دل کرے۔ اتھائیں ٹُری چا لاؤ۔ بہتر ایہو ہے جو قلعے
وِچوں کوئی جا پسند کر تے میڈیاں اکھیں دے سامݨے ریہو۔ اتے تُساں باغ
جیہو جہاں چاہو تیار کروالے تے میں سوڑ کیتا کر و ہیں بہوں ضد کیتی۔ اتے اُڑ گیم
اوں باغ کوں نویں سروں بݨوا دیا۔ اتے بہشت وانگوں سجایا تے وڈ گیم۔ فضل
واعنت نال جنات کو قبضے وِچ کرݨ کیتے چلّے وِچ بیٹھم۔ اتے پکھیاں جیولاں
کوں چھوڑ چھاڑ تے جنات پریاں کوں حاضر کرݨ دیاں گالھیں کرݨ لگیم۔ جڈاں

چالیھ ڈینہہ پورے تھئے، تاں ادھی رات کوں ہک ابھی اندھاری آئی جو وڈیاں وڈیاں جایئں وی ڈہ پیاں اتے درخت منڈھوں اکھڑ تے کتھاہیں دے کتھاہیں ونج پے، تے پری زادیاں دا لشکر ظاہر تھیا۔ ہک تخت ہواں نال تلے لتھا۔ اوندے اتے ہک شاندار موتیاں والا تاج لاتے پوشاک پاتے ہک شخص بیٹھا ہا۔ میں اوکوں ڈیکھ تے ای بہوں ادب لحاظ نال سلام کیتا۔ اوں میڈے سلام دا جواب ڈتا۔ اتے آکھیس سائیں آں! ایہ کیا خواہ مخواہ دا رولا پاتی؟ اساڈے نال تیکوں کیا؟ میں ارداس کیتی جو ایہ عاجز بہوں مدت کنوں تہاڈی دھی تے عاشق ہے۔ اتے ہیں واسطے کھنوں واکتھاں خراب تے خستہ تھی تے اتے جینڈے جی ادھ موا تھی تے ہن جیوٹ کنوں وی تنگ آگیاں، اتے آپڑیں جان دی بازی لائی ہے۔ جو گالھ کیا ہے؟ ہن تہاڈا امیدوار ہاں جو ایں حیران تے پریشان حال کوں آپڑیں توجہ کنوں سرفراز کریسو۔ جیکر اوندے دیدار کنوں زندگی ڈوائے، تے آرام بخشو، تاں وڈا ثواب تھیسی۔

میڈی ایہ ارداس سن تے بولیا، جو آدمی خاکی ہے۔ تے اساں آتشی ہا۔ انہاں ڈوہیں دا رل تے رہن مشکل ہے۔ میں قسم چاتی جو میں انھاں دے ڈیکھن دا مشتاق ہاں۔ اتے ہیا کوئی مطلب کائے نھیں۔ ول اوں تخت تے بیٹھے ہوئے نے جواب ڈتا جو انسان آپڑیں قول قرار دا پابند نھیں رہندا۔ غرض ویلے سب کجھ آہدے، ول بھلا ڈیندے۔ ایہ گالھ میں تیڈے بھلے دی خاطر سنڑیندا پیاں۔ جیکر تیں کڈاہیں کوئی بیا ارادہ کیتا۔ تاں اووی تے توں وی ڈوہیں ڈاہڈے خراب تے خوار تھیسو۔ بلکہ جند جان دا خوف وی ہے۔ میں ولا قسم چاتی۔ جو جہڑی گالھ وچ ڈوہیں دی خرابی خواری ہوسی۔ ایجا کم ہرگز نہ کریسوں۔ بس ہکی آکھ ڈیکھدا رہساں۔ ایہ

گالھیں بھیندیاں پیاں ہن۔ جیہڑی چتے اوپری جیندی گالھ پئی تھیندی ہئی۔ بہوں بن ٹھن تے نزدیں مسایئں آ گئی اتے بادشاہ دا تخت اتھوں چوڑ گیا۔ تڈاں میں بے اختیار تھی تے اوں پری کوں جندڑی وانگوں جھولی وچ پا گھدا۔ اتے ایہ شعر پڑھیا۔ ے

کماں ابرو میرے گھر کیوں نہ آوے
کہ جس کے واسطے کھینچے ہیں چلے

(کمان وانگیں بھر بھٹیاں والا! میڈے گھر کیوں نہ آوے۔ کیوں جو میں اوندے کیتے چلے کڈھیے ہن۔)

اوں خوشی دی حالت وچ کھٹے اوں باغ وچ رہن ٹے پے گیوسے۔ ڈر دے مارئیں پیا کجھ خیال نہ کیتم۔ ہاں ہر اتوں دے مزے گھندا رہم اتے تکھن ڈیکھدا رہم۔ اوپری میڈے قول قرار دے نبھائی رکھن تے حیران تھی رہی۔ اتے بعض ویلے آہدی ہئی۔ جو جانی! تساں اوویں اپڑیں قول دے بہوں پکے وے۔ پر ہک نصیحت میں دو ہتی ولوں کریندی ہاں۔ جو اپڑیں کتاب کیتے خبردار رہیں ڈاں۔ جن کہیں نہ کہیں ڈینہ تیکوں غافل ڈیکھ تے چوری چا ویسن۔ میں آکھیا۔ ایکوں میں اپڑیں جند نال رکھیندا ہونداں۔

اتفاق نال ہک ڈینہ رات کوں شیطان نے ورغلایا۔ اتے شہوت دی حالت وچ دل کیتا جو جیہڑا کجھ تھیندے تھیوں ڈے۔ کے توڑیں اپریں آپ کوں جھلی رکھاں۔ اوکوں ہاں نال چا لائم۔ اتے رود ح ٹرکن لگا۔ اتفاقی ہک آواز آئی۔ ایہ کتاب میکوں ڈے ڈے کیوں جو ایندے وچ اسم اعظم ہے۔ ایندی بے ادبی نہ کر۔ اوں لوک وچ میکوں کوئی ہوش رہا ہا۔ اتے کتاب کجھ وچوں کڈھ تے بغیر جانڑیں سنڑیں اوندے حوالے کر ڈتی۔ اتے اپڑیں

کم وِچ چُپ گئیم۔ او نازنین میڈی ایہ بیوقوفی دی حرکت ڈیکھ تے آکھیا، جو وَنے ظالم آں! آخر چک بھول نہ! نصیحت گیوں نہ! ایہ آکھ تے بیہوش تھی گئی۔ اتے میں اُوندی سرہاندی ہِک دیوِ ڈٹھا۔ جو کتاب گِھن تے کھڑے دِل کیتا جو پکڑ تے ڈاڈھا ماراں تے کتاب کھس گھناں، اتے وِچ اُوندے ہتھ وِچوں کتاب کوئی ڈُو جھا گِھن تے بھج گیا۔ میں جھڑے جادو ٹوڑدیں یاد کیتے ہن، پڑھن شروع کر ڈتے۔ او جن جھڑا اُتھاں کھڑا ہا۔ ڈاند بن گیا۔ ارمان لگیا جو پری ذری دی ہوش وِچ نہ آئی۔ اتے بھوں بےخودی دی حالت وِچ رہی رہی۔ تڈاں میڈا دِل ڈر گیا۔ سارا عیش وارام وِنڈا گیا۔ اوں ڈینہہ کنوں آدمیاں کنوں نفرت تھی گئی ہے۔ ایں باغ دی جھنڈ وِچ بیا رہنداں۔ اتے دِل دے وِندلاوݨ کیتے ایہ رسم دا مقرر تاں جھاڑدار بنڑ میںدا اتے ہر مہینے اوں میدان وِچ اوں ڈکر ندتے سوار تھی تے ویندا رہنداں۔ مرقماں کوں گِھن تے غلام کوں مار سٹیندا۔ ایں امید اُتے جو سارے میڈی ایہ حالت ڈیکھن۔ اتے ارمانی تھیون۔ شاید کوئی اہجا خدا دا بندہ مہربان تھی تے میڈے حق وِچ دُعا کرے۔ تاں میں وی اپڑاں مطلب پاواں۔ یارا! میڈے پاگل پنڑیں اتے سودا دی حقیقت ایہا کجھ ہے۔ جھڑی تیکوں آکھ سنڑائی ہے!

ایہ سُنڑ تے میڈیاں اکھیں وِچ ہنجوں آگئیاں۔ اتے کھیم۔ اے شہزادہ! تئیں واقعی عشق دا وڈا کشالا کڈھیئے! میں خدا دی قسم کھانداں جو میں اپڑیں مطلب کوں چھوڑ ڈتے ہُنڑ تیڈی خاطر جنگلاں، پہاڑاں وِچ پھرساں اتے میں کنوں جھڑا کجھ تھی سگسی، کرلیساں۔ ایہ وعدہ کر تے میں اوں جوان کنوں موکل گھدی۔ اتے ہینج سالاں، تاں میں سودائی تھا سیخ بیاباناں وِچ مٹیاں

پھکیندا وداں ۔ پر کوئی پتہ نہ لگ سگیا۔ آخر تھک ہار تے ہِک پہاڑ تے چڑھ گیُم ۔ دِل کیتا جو اپڑیں آپ کوں تلے سٹ ڈیواں ۔ تے ہڈی پسلی کئی شے ثابت نہ رہوے ۔ اتھاہیں ہِک سوار برقعہ پوش آ پُناں ، اُتے آکھیس ۔ آپڑیں جند نہ ڈے ۔ تھوڑے ڈینہاں دے بعد توں آپڑیں مقصد وِچ کامیاب تھی ویسیں !

خدا دی قدرت ، چلو تہاڈے دیدار تاں نصیب تھے ۔ ہُن خدا دے فضل کنوں امید رکھیندا ں جو خوش خرمی حاصل تھیوے ۔ اُتے سارے نامراد اپڑیاں مراداں پاوِن !

آزاد بخت بادشاہ دی گذری وہاڑیں

جڈاں ڈوجھے درویش دی آپڑیں سیر دا قصہ سُنڑا گھدا ۔ تاں رات ڈھل گئی ، اتے سویل تھیوݨ لگی ۔ بادشاہ آزاد بخت چپ کر تے اپڑیں دولت خانے دو روانہ تھیا ۔ محل وِچ وَنج تے نماز پڑھی ۔ ول غسل خانے وِچ وَنج تے ددھائی پوشاک پاتی ۔ اتے دیوان عام وِچ تخت تے بیٹھا ، تے حکم کیتس جو چوبدار وَنجے تے چار فقیر فلانڑیں جاتے بیٹھے ہِن ، انھاں کوں عزت ، تعظیم نال میڈے کول گھن آوے ۔ حکم دے مطابق چوبدار اتھاں گیا ۔ ڈِٹھس تاں چارے فقیر جھاڑا جھوڑا کر تے اپڑاں ہتھ مُنہ دھوتے چاہندے ہِن جو ہِکے کنوں مکلاون تے آپڑیں آپڑیں راہ گھنن ۔ چوبدار نے آکھیا ، شاہ جی ، بادشاہ نے چاریاں بندیاں کوں طلب فرمائے ۔ میڈے نال چلو ۔ چارے درویش آپت وِچ ہِک بے دو ڈیکھݨ لگ پئے ، اتے چوبدار کوں اکھیونے ،

بابا! اساں آپڑیں دل دے بادشاہ ہیں. اساکوں دنیا دے بادشاہاں نال کیا کم! اوں آکھیا میاں اللہ دے بندے! کوئی مضائقہ کائے نہیں جیکر چلو تاں چنگا رہسی،

راتنے وچ چاریاں کوں یاد آیا. مولا علی نے جو فرمایا ہے شاید اوندا ویلا آ گئے، خوش تھئے. اتنے چوبدار دے نال ٹر پئے. جنڈا قلعے وچ اپنے، اتے بادشاہ دے سامنڑیں تھئے. چاریاں قلندریاں دعا کیتی جو بابا! تیڈا بھلا تھیوے، کیوں سنڈیا ہیوے؟ بادشاہ دیوان خاص وچ ونج بیٹھا. اتے ڈوں چار خاص آدمیاں کوں سنڈیا. اتے فرمایا، جو گنڈیاں وچ ویٹھے ہوئے انھاں چاریاں شخصاں کوں سنڈو. جڈاں انھاں گئے تاں بہن دا حکم تھیا. حال حوال پچھن لگے. جو تساڈا آون کتھوں تھیئے؟ اتے کیندے ونجن دا ارادہ ہے. تساں مرشداں دے مکان کتھاں ہن.

انھاں آکھیا بادشاہ دی عمر تے دولت ودھدی رہے. اساں فقیر ہیں ہک مدت کنوں بکھی واری وانگوں سیر تے سفر کریندے ودے ہیں. ہک اکھان ہے جو فقیر دا جتھاں ڈیرہ لیے. اتھا ہیں گھر ہے! ول جہڑا کجھ ایں فانی دنیا وچ ڈٹھا ہے. کے تو ڑیں بیان کروں؟

آزاد بخت نے بہوں تسلی ڈتی. حوصلہ ودھایا، اتے کھانڑاں منگوا تے آپڑیں سامنڑیں ناشتہ کرایا. جہڑے ویلے فارغ تھئے ول فرمایا جیا آپڑاں سارا ماجرا بغیر کہیں کمی بیشی دے میکوں سنڑ واؤ. جہڑی کجھ میں کنوں تہاڈی خدمت تھی سگسی، کوئی ڈھیل یا کوتاہی نہ کریساں. فقیراں جواب ڈتا جو اساڈے اتے جو جو کجھ گذرے، نہ اساکوں بیان کرن دی طاقت ہے. اتے نہ بادشاہ کوں سنڑن دی فرصت ہوسی. ایں گالھوں معاف چا کرو. ایں جواب تے بادشاہ

کوں کھل آگئی۔ اتے آکھیس۔ رات کوں جتھاں تساں بستریاں تے بیٹھے آپڑاں آپڑاں حال سنڑ سنڑیندے پے ہاوے۔ اتھاں میں وی ہم، چنانچہ ڈوں درویشاں دا حال سنڑ چکیا ہاں۔ ہنڑ چاہندا ہاں جو ڈوں جہڑے باقی رہ گین، او وی سنڑاون! ایں واسطے کجھ ڈینہہ ارام تے اطمینان نال میڈے کول رہون۔ کیونکہ جہ جتھ جتھ درویشاں دے قدم پوندن، بلائیں بھج ویندن، او فقیر بادشاہ کنوں ایہ گالھ سنڑ تے ڈر کنوں کنبنڑ لگے۔ اتے سر جھکا کر چپ تھی رہے۔ بولنڑ دی وسکت نہ رہیو نے۔

آزاد بخت منڈاں ڈٹھا جو ہنڑ رعب دی وجہ کنوں اتی ہوش حواس نہیں رہا جو کجھ آکھن۔ چنانچہ فرمیونے جو ایں جہان تے کوئی ایجا شخص نہ ہوسی۔ جیندے اتے کوئی نہ کوئی انوکھی تے عجیب واردات نہ تھئی ہووے۔ ایندے باوجود جو میں بادشاہ ہاں۔ پر میں دی ایجا عجب تماشہ ڈٹھا ہوئے۔ اتے پہلے میں ای اوکوں سنڑا ویندا ہاں۔ تساں آرام نال سنڑو۔ درویشاں آکھیا، بادشاہ سلامت، تہاڈی مہربانی تے نوازش فقیراں دے حال تے ایجی ہے، تاں ضرور ارشاد فرماؤ۔ آزاد بخت نے آپڑاں حال شروع کیتا، تے آکھیس۔ ؎

اے شاہو! بادشاہ کا اب ماجرا سنو

جو کچھ کہ میں نے دیکھا ہے اور میں سنا سنو!

(میڈے سردارو! ہنڑ ایں بادشاہ دا ماجرا سنڑدو، جو کجھ جو میں ڈٹھے تے سنڑ ئیے، او سنڑ و)

؎

کہتا ہوں میں فقیروں کی خدمت میں سر بہ سر
احوال میرا خوب طرح دل لگا، سنو!

(میں فقیراں دی خدمت وِچ پورا پورا سنڑیندا ں ۔ میڈا حال چنگی طرح دِل لا تے سُنڑو)

میڈے قبلہ گاہ یعنی ابّے سائیں نے جڈاں وفات پاتی اَتے میں تخت تے بیٹھم، بالکل جوانی دی حالت وِچ ہَم ۔ اَتے روم دا سارا ملک میڈی قلم تلے ہا ۔ اِتفاقی ہک سال کوئی سوداگر بدخشاں دے ملک کنوں آیا ۔ اتے تجارت دا ڈھیر سارا سامان گِھن آیا ۔ خاریاں نے میڈی خدمت وِچ خبر پہنچائی جو اج توڑیں اِتی وڈا تاجر شہر وِچ نہیں آیا ۔ میں اوکوں سڈیا ۔

او میڈے نذر کرنڑ دے لائق ہر ملک دے تحفے گھن تے آیا ہا ۔ واقعی ہر ہک شے بہوں ودھائی نظری چنانچہ ہک ڈبی وِچ ہک لال ہا ۔ بہوں سوہنڑیں رنگت، اتے چکرڈاں ہڈ قد دا مناسب، اَتے وزن وِچ پنج مثقال دا، میں سلطنت تے حکومت رکھنڑ دے باوجود ایجا موتی کڈاہیں نہ ڈِٹھا ہا، اَتے نہ کہیں کنوں سُنڑیا ہا ۔ اوں کوں پسند کیتم، سوداگر کوں بہوں سارا انعام تے بخشش ڈِتم اَتے راہداری دی سند لکھ ڈِتم جو ایں کنوں اساڈی ساری سلطنت وِچ کوئی محصول منگیا تے گھدا نہ ونجے، اتے جتھاں جتھاں ونجے اوکوں آرام تے سہولت نال رکھیا ونجے، اتے چوکیدارا ایندے اُتے پہرہ ڈیندے رہن ۔ اونڑ الفقصان آپڑاں نقصان سمجھن ۔ سوداگر دربار دے ویلے میڈے سامنڑیں حاضر رہندا ہا ۔ دل سلطنت دے ادب آداب کنوں بہوں

واقف ہا ۔ اَتے اوندی گالھ مُہاڑ تے پٹ کر اِک سُنڑن دے لائق ہوندی ہئی۔
مَیں اُوں لعل کوں ہر روز جواہرات خانے وِچوں منگوا تے درباریاں دے سامڑیں
رکھ تے ڈیکھدا ہم ۔ ہِک ڈِینہہ دیوانِ عام لائی بیٹھا ہم ۔ تے امراء تے حکومت
دے ارکان آپڑیں آپڑیں درجے دے مطابق کھڑے ہِن ۔ اتے مُلک مُلک دے
بادشاہاں دے ایلچی جہڑے مبارکبادی گھنڑ آئے ہوئے ہِن ۔ او وی سارے
حاضر ہِن ۔ اُوں ویلے مِیں روز وانگوں اُوں لعل کوں منگوایا ۔ جواہر خانے دا
داروغہ او کوں چا آیا ۔ مَیں ہتھ تے رکھ تے اوندی تعریف کرن لگ پیم ۔
اَتے فرنگیاں دے ایلچی کوں ڈِتا ۔ او ڈیکھ تے مُسکیا ۔ اتے زمانہ سازی کریندیں
ہوئیں تعریف کیتُس ۔ ایں طرح ہِک پئے دے ہتھوں ہر کہیں گھن تے ڈِٹھا ۔
اتے ہِل تے اکھیونے جو ایہ تاں قبلۂ عالم دے بخت اقبال دی وجہ کنوں
حاصل تھئے ۔ ورنہ اج تائیں کہیں بادشاہ دے ہتھ ایجا قیمتی تے وڈھا یا
موتی نہیں آیا ۔ اُوں وقت میڈے اَبّے سائیں دا وزیر جہڑا جو ہِک دانا
آدمی ہا ۔ اتے مَیں وی ہُوں عُہدے تے لایا ہویا ہم ، وزارت دی چوکی
تے کھڑا ہا ۔ ادب تے جھک نِوائی کیتُس ۔ اتے ارداس کیتُس جو جیکر
جان بخشی تھیوے تاں کجھ عرض کرنڑ چاہندا ہاں ۔ مَیں حکم ڈِتا ۔ جو "آکھ!" او بولیا ،
"قبلۂ عالم! تُساں بادشاہ ہے وے ، اتے بادشاہاں کیتے ، مناسب نھیں جو ہِک
پتھر دی اِتی تعریف کرو ۔ تورڑے رنگ ڈھنگ اتے پتھر دے لحاظ نال لاثانی
دی ہووے! پتھر پتھر ہے ۔ اتے ایں وقت ساریاں ملکاں دے ایلچی دربار
وِچ حاضر ہِن ۔ جڈاں ایہ آپڑیں آپڑیں شہراں وِچ ویسن ، تاں ایہ قصّہ ونج"

کر لیسن۔ جوابہ وڈی عجب بادشاہ ہے جو ہک لعل کتھا ہوں جو رل لیس، تاں اوکوں اہجا تحفہ سمجھ گھدِیں جو ہر روز اوکوں منگویندے۔ اتے آپ اوندیاں تعریفاں کر کر تے ڈِکھیندے، بس جہڑا راجہ یا بادشاہ ایہ گالھ سنڑسی، اپڑیں مجلس وِچ کھِلاں کریسی۔ میڈے سائیں آں! ہک معمولی جہاں سوداگر نیشاپور دِیچ ہے۔ اوں بارھاں دانڑیں لعلاں دے جبیندے وِچوں ہر ہک ست ست مثقال دے ہِن، پٹے وِچ جڑ تے کتے دے گل وِچ پوا چھوڑِن۔ ایہ سنڑ تے میکوں کاوڑ چڑھی اتے وِستہ وِستہ دی تھیم۔ فرمایم جو ایں وزیر دی گردن مار ڈتی ونجے!

جلاداں اُتھائیں اُوندے ہتھ بدھ گھدے، اتے چاہیا جو باہر گھن ونجن، پر فرنگیاں دے بادشاہ دا ایلچی ہتھ بدھ تے سامنڑیں آکھڑا تھیا۔ میں پچھیا، "کیا آہدیں؟" اوں عرض کیتی جو تساں کنوں اُمید کرینداں جو میکوں ڈسیسو، جو ایں وزیر دا قصور کیا ہے؟ میں فرمایا جو کوڑ مارنڑ کنوں وڈا بیا کوئی گناہ کائے نھیں، خاص طور تے بادشاہاں کنے اُگوں اوں آکھیا۔ "ایندا کوڑ ثابت کتھوں تھئے؟ تھی سگدے جو جہڑا کجھ اوں عرض کیتے صحیح ہووے، ہنڑیں بے گناہ دا قتل کرنڑ درست کائے نھیں"۔ اُوندا ایں ایہ جواب ڈتا جو ایہ گالھ عقل دِیچ ہر گز نھیں آندی۔ ہک تاجر جہڑا نفع کیتے شہر توں شہر تے ملک توں ملک خراب تھیندا ودے، اتے کوڈی کوڈی کٹھا کریندے، لعلاں دے بارھاں دانڑیں جہڑے وزن وِچ وی ست ست مثقال ہِن۔ کتے دے پٹے کوں لا چھوڑے۔ اوں آکھیا، "خدا دی قدرت وِچ ایہ کوئی تعجب دی گالھ

نہیں جو ایویں ہووے۔ ایجھے تحفے اکثر سوداگراں تے فقیراں دے ہتھ آویندن،
ایں واسطے جو ایہ ڈوہیں بندے ہر ہک ملک وچ ویندن اتے جتھاں جو
کجھ ملدے گھن آندن۔ میڈی صلاح ہے، جیکر وزیر ایجھا ای قصوروار ہے
تاں قید دا حکم چا ڈیو۔ کیوں جو وزیر بادشاہاں دی عقل ہوندن۔ اتے بادشاہاں
دی ایہ حرکت گندی لگدی ہے۔ جو ایجھی گالھ تے جیندا سچا یا کوڑا ہووݨ
دی اجݨ ثابت نہ تھیا ہووے، قتل دا حکم فرماوݨ۔ اتے اوندی ساری عمر
دی خدمت گذاری اتے نمک حلالی بھل ونجݨ! بادشاہ سلامت!
پہلے بادشاہاں نے بندی خانہ ہیں واسطے تاں ایجاد کیتا ہا۔ جو بادشاہ یا
سردار جیکر کہیں نال کوئی رنج لیوݨ ہا۔ تاں اوکوں قید چا کر ڈیندے ہن۔ کجھ ڈیہاں ل
توڑیں کاوڑ لہہ ویسی اتے کل کوں قیامت دے ڈینہہ پکڑ وچ وی نہ
آسوں! میں جتی وی اوکوں آپݨیں گالھ منواوݨ چاہندا ہم۔ اوں ایجھی معقول
گالھ کر تے میکوں لاجواب کر ڈتا۔ تڈاں میں آکھیا، "جو خیر، تیڈا آکھیا منیندا ہاں"۔
میں اوندے قتل کرݨ کنوں ہٹداں، پر او بندی خانے وچ ڈھکیا رہسی۔ جیکر ہک
سال دے عرصے وچ اوندی ایہ گالھ سچی نکلی۔ جو ایجھے لعل کتے دے گل ہن۔
تاں تاں اوکوں چھوڑ ڈتا ویسی، نہ تاں بہوں عذاب ڈے تے اوکوں مار ڈتا
ویسی"۔ فرمایم، "جو وزیر کوں بندی خانے گھن ونجو۔ ایہ حکم سݨ تے ایلچی نے
میڈے اگوں زمین کوں چمیا، میڈی تعظیم تے عزت کیتی۔
جڈاں ایہ خبر وزیر دے گھر پہنچی تاں دھاڑ پٹ پے گئی۔ اتے اوندا گھر
ماتم دا گھر بݨ گیا۔ اوں وزیر دی ہک دھی ہئی، جیڑھی پندرھاں سالاں

دی بہوں سوہنڑیں اتے قابل، لکھنڑ پڑھن دی تکڑی، وزیر کوں او بہوں پیاری لگدی ہئی اتے او کوں ڈاڈھا پیار رکھیندا ہا۔ چنانچہ اوں دیوان خانے دے پچھواڑے ہک رنگ محل اوندی خاطر بنڑوایا ہویا ہس۔ اتے چنگیاں بندیاں دیاں دِھیاں اوندی سنگت صحبت وِچ لتے سوہنڑیاں تے خاص خاص ہانیاں اوندی خدمت وِچ رہندیاں ہن۔ اتے او انہاں نال کھلدی ہسدی رہندی ہئی۔

اتفاق نال جہڑے ڈینہ وزیر کوں قید خانے وِچ بھیجا گیا۔ او چھوہر آپڑیاں سنگتاڑیاں نال بیٹھی ہئی۔ اتے خوشیاں نال گڈی دی شادی کیتی ہس۔ اتے ڈھولک لکھا وچ گھن تے جاگے دی تیاری کریندی پئی ہئی۔ اتے کڑھائی چڑھاتے گلگلے تلیندی اتے چاولاں دا کچا حلوہ پئی بنڑیندی ہئی۔ جو یک واری اوندی ماں روندی پٹیندی، کھلے سر پیروں ننگی، دِھی دے باغ وِچ گئی تے اوں چھوہر دے سر تے دھپڑ ماریا۔ اتے آکھنڑ لگی "شالا تیڈے بدلے خدا میکوں اندھا مندھا پتر چا ڈیوے ہا۔ تاں میڈا ہاں ٹھردا۔ تے پیو دا مددگار بنڑدا۔" وزیر زادی پچھیا، "اندھا پتر تہاڈے کیہے کم آندا۔ جو کجھ تہاڈا پتر کریندا، او میں وی تاں کر سگدی آں۔" ماں نے جواب ڈتا، "ہٹی دھوڑ! پیو اُتے مصیبت آ گئی ہے۔ جو بادشاہ دے سامنڑیں لکھی تے کوئی ایجھی گالھ کیتی ہس۔ جو بندی خانے وِچ ڈِچ گئے۔" اوں پچھیا "کیا گالھ لکھی ہے۔ ذرا میں وی تاں سُنڑاں"، تاں وزیر دی نال سنڑے آکھیا "تیڈے پیو نے شاید ایہ آکھیے جو بیٹ پور وِچ کوئی سوداگر ہے۔ اوں یار ھاں دانڑیں لعلاں دے بہوں قیمتی تے دو جائے کتے دے پٹے وچ لائے ہوئے ہن۔ بادشاہ کوں یقین نہیں آیا۔ اوکوں

کوڑا سمجھ تے قید چا کیتنیں۔ جیکر اج اساڈا پُتر ہوندا تاں ہر طرح دی کوشش کر کر تے ایں گالھ دی تحقیق کریندا اتے اپڑیں پیو کوں سچا ثابت کریندا۔ اتے بادشاہ کوں عرض ورض کر تے میڈے پئے کوں قید خانے وچوں خلاصی کریندا"۔

وزیر زادی بولی۔ اماں سائیں! تقدیر نال لڑیا نہیں سگیندا۔ چاہیے جو انسان اُنھ جیہی مصیبت وِچ صبر کرے اُتے خدا دے فضل دا اُمیدوار رہے۔ او کریم ہے۔ روونڑ پِٹنڑ دی ٹھیک کائے نہیں۔ مبادا دشمن کہیں بئی طرح وی بادشاہ کوں وَنج بھرنِ، اُتے چغلخور چغلی چا چاوِن۔ اتے پیا دی ناراضگی دا سبب بنڑ ونجے۔ بلکہ بادشاہ سائیں دے حق وِچ دعا کرو۔ اساں اُنھاں دے گھر دے چھوڑ ہیں۔ او اساڈا مالک ہے۔ او ہو کاوڑ بھندے تے او ہو مہربان تھیسی"۔ اوں چھوہر نے عقلمندی نال ایں طرح ماکوں سمجھایا۔ تے او کوں صبر تے قرار آیا۔ بس اپڑیں محل وِچ گئی۔ اتے چپ تھی رہی۔ جڈاں رات تھئی۔ وزیر زادی نے ڈاڈھے کوں منڈیا۔ اوندے سنبھال پیراں پئی۔ بہوں منت سماجت کیتس رووَنڑ لگی۔ اتے آکھیُس "میں ایہ ارادہ کیتا ہوئے جو اماں سائیں دا طعنہ میڈے اُتے نہ لگیا رہے۔ اتے میڈا پیو قید کنوں خلاصی پاوے۔ بس توں میڈے نال تھیویں تاں میں نیشاپور ونجاں۔ اُتے اوں تاجر کوں جیندے کُتے دے گل وِچ ایہے لعل ہن۔ بل تے جھڑا کجھ تھی سگے کر آواں۔ اتے اپڑیں پیو کوں چھوڑ داواں۔

پہلے تاں اوں جوان اِنکار کیتا۔ آخر بہوں آکھنڑ چاکھنڑ تے راضی تھیا۔

تاں وزیر زادی نے آکھیا "چپ کرتے سفر دا سامان بدھو تے تجارت دیاں شئیں بادشاہاں کوں نذرانڑیں ڈیونڑ دے لائق دیاں خرید کرو۔ اتنے غلام تے نوکر چاکر جتنے دی ضرورت ہووے نال گھن چلو۔ پر ایں گالھ دا کہیں کوں پتہ نہ لگے۔" ڈاڈا راضی تھی گیا اتے تیاری وچ لگ گیا۔ جڈاں سارا ساز سامان کٹھا کر گھدا اُٹھاں خچراں تے لڈ لدیتے روانہ تھیا۔ اتے وزیر زادی دی جواناں والی پوشاک پاتے نال وَنج رلی۔ گھر وچ ہر گز کہیں کوں خبر نہ لگی۔ جڈاں سویل تھئی تاں وزیر دے محل وچ تھر تھلّ پے گئی۔ جو وزیر زادی غائب ہے۔ پتہ نہیں کیا تھئیس۔

آخر بدنامی دے ڈر کنوں مادھی دے وینجیچ ونجن دی گالھ کوں لکائی رکھیا۔ اتے اوڈوں وزیر زادی نے آپڑاں ناں سوداگر بچہ چا رکھیا۔ منزلاں تے منزلاں کریندیں نیشاپور وچ ونج پُنی۔ ڈاہڈی خوش تھئی۔ تے کارواں سراں وچ ونج لتھی۔ اتے آپڑاں سارا سامان لہوایا۔ رات اوں جا کٹی۔ فجر کوں حمام وچ وڑی۔ اتے پاک صاف پوشاک جیویں روم دے رہنڑ والے پیندے ہن، پاتی۔ اتے شہر دی سیر کیتے نکلی۔ آندیں آندیں جڈاں چونک وچ آگئی۔ تاں چورا ہے اُتے آکھڑی اتے ہک پاسوں جوہری دی دکان نظر آئیس۔ جو بہوں سارے جواہرات دا ڈھیر لگیا ہویا ہے۔ اتے غلام ودھایاں پوشاکاں پاتے ہتھ بدھ تے کھڑے ہن۔ اتے ہک شخص جیڑا جو سردار ہے۔ پنجاہ سالاں دی اوندی عمر ہے۔ اتنے بختاوراں والی پوشاک اتے صدری پاتی ہوئی، اتے کئی وضعدار مصاحب اوندے کول کرسیاں تے

بیٹھے ہن. اَتے آپت وِچ گالھیں پے کریندے ہن.

او وزیر زادی جیں آپڑیں آپ کوں سوداگر بچہ مشہور کیتا ہویا ہا.
اُوکوں ڈیکھ تے بہوں حیران تھئی. اتے دل وچ سوچ تے خوش تھئی. جو خدا کوڑا نہ کرے تاں ہیں سوداگر دا میڈے پیو نے بادشاہ کوں ذکر میتے. یقین ہے. جو ایہو ہوسی - اللہ سائیں آں! میڈے کیتے اینڈا پردہ لہا. اتفاق نال جو بئے پاسوں ڈِٹھس تاں ہک دکان ہے. اوندے وچ لوہے دے ڈُوں پنجرے لٹکے ہوئے ہن. اتے اُنھاں ڈوہیں وچ ڈُوں آدمی ڈھکے ہوئے ہن. اُنھاں دیاں شکلاں پاگلاں وانگیں نظر دیاں ہن. سرنہوڑا تے بیٹھے ہن. اَتے ڈُوں بدشکلے حبشی ہتھیار لاتے ڈوہیں پاسوں کھڑے ہن. سوداگر بچے کوں حیرانی تھئی. لاحول پڑھیا تے ڈوجھے پاسے جو ڈِٹھا تاں ہک دکان وِچ غالیچے وِچھے ہوئے ہن. اُنھاں اُتے ہاتھی ڈند دی ہک چوکی اُتے مخمل دا گدیلہ وِچھایا ہویا ہے. ہک کُتا جواہرات دا پٹہ گل وِچ گھتیا ہویا اُتے سونے دی زنجیر نال بدھیا ہویا بیٹھے. اتے ڈوں غلام گورے جھئے، سوہنڑیں جیہے اوندی خدمت کریندے کھڑے ہن. ہک تاں جڑاؤ دستے والا مورچھل چاتے جھلیندا کھڑا ہا. اتے ڈوجھا تارکشی دا رومال ہتھ وچ کرتے اوندا مُنہ اُتے پیر پونجھیندا کھڑا ہا. سوداگر بچے نے بہوں غور کرتے جو ڈٹھا تاں کتے دے پٹے وِچ لعلاں دے بارھاں دانڑیں جیویں ستر ہاہس موجود ہن. خدا دا شکر کیتا. اتے سوچ وچ پے گئی. جو کہیں طرح اِنھاں لعلاں کوں گھن ونجاں. اتے اوکوں ایہ سب کجھ اکھیں نال

ݙکھاتے آپڑیں پیو کوں چھڑواواں، ایہ خود تاں ایں پریشانی وِچ ہا۔ پر چوک اُتے رستے دی ساری خلقت اوندا حسن جمال ݙیکھ تے حیران تھی تے ٹکی ٹکی تھئی کھڑی ہئی۔ سارے لوک آپت وِچ ایہ گالھیں کریندے پئے ہن جو اَج تائیں ایں سوہݨیں شکل دا بندہ نظر نئیں آیا۔ اوں خواجہ نے وی ݙِٹھا تاں ہِک غلام کوں بھیجیس۔ جو توں وَنج تے منت سماجت کر تے ایں سوداگر بچے کوں میݙے کول گھن آ۔

او غلام آیا۔ اُتے خواجے دا ایہ سنیہا ݙِتا۔ جو ساݙا مالک تہاݙی پھول ہِک وِچ بیٹھے۔ جیکر مہربانی فرماؤ تاں چل تے ملاقات کرو۔ سوداگر بچہ تاں ایہو کجھ چاہندا ہا۔ بولیا۔ کوئی مضائقہ نئیں۔ جھٹ ویلے خواجے دے کول آیا تاں خواجے نے اوں دو ݙِٹھا۔ ہِک برچھی عشق دی سینے وِچ وَہ گئی۔ تعظیم ݙیون کیتے اصلوں اٹھی کھڑا۔ پر ہوش حواس جائی تے نہ رہے۔ سوداگر بچے جاݨ گھدا جو ہُݨ ایہ پھاہی وِچ آ گئے۔ ہِک پٹے کوں گلگڑی تھی تے خواجے نے سوداگر بچے دے متھے تے چمی ݙِتی۔ اتے اپڑیں نال بہالیس۔ پھول ساری خوشامد در آمد کر تے پچھیس جو آپڑاں ناں تے خاندان میکوں ݙسو اتے ایہ ݙسو جو کتھوں آوݨ تھئے۔ اتے کتھاں وَنجݨ دا ارادہ ہے۔ سوداگر بچہ بولیا۔ جو ایں کمترین دا وطن روم ہے۔ اتے قدیم کنوں استنبول وِچ رہݨ بہݨ ہے۔ میݙے والد بزرگوار سوداگر ہن۔ ہُݨ بُڈھے تھئی ونجݨ اُتے سیر تے سفر دی وسکت نئیں رہی۔ ایں واسطے میکوں اجازت ݙِتی ہے نے جو ہیں تجارت دا کم کار سکھاں، اج توڑیں میں گھروں قدم باہر نہ کڈھیا ہا۔ ایہ پہلا

ای سفر کریندا وداں۔ دریا والے پاسے دو دل بھنیں تھیا۔ خشکی والے پاسے دا ارادہ کیتے۔ ایں عجم دے ملک وچ تہاڈے اخلاق تے تہاڈیاں خوبیاں دی دُھم پئی ہوئی ہے۔ محض حضور دی ملاقات دی سِک وچ ایں پاسے آیاں۔ ہک واری تاں اللہ دے فضل نال تہاڈی خدمت شریف وچ آگیاں۔ سُنڑیے کنوں بہوں زیادہ آن ڈِٹھے۔ دِل دی سِک لہائی ہے۔ خدا تہاکوں سلامت رکھے۔ ہُنڑ اِتھوں کوچ کر ویساں!

ایہ سنڑ تے اِی خواجہ دا عقل تے ہوش نہ رہا۔ آکھیس پترا، ایجی گالھ نہ کرتے نہ سُنڑا۔ کجھ ڈِینہ غریب خانے وچ رہنڑ دی مہربانی کر۔ اچھا ایہ ڈسا جو تیڈا مال اسباب اتے نوکر چاکر کتھ ہِن۔ سوداگر بچے ڈسیا جو مسافر دا گھر سراں ہے۔ انہاں کوں اُتھاں چھوڑتے مَیں تہاڈے کول آیا کھڑاں۔ خواجے آکھیا، جو بھٹیار خانے وچ رہنڑ مناسب کائے نہیں۔ میڈی ایں شہر وچ وڈی ساکھ ہے۔ اتے وڈّا ناں ہے۔ جلدی انہاں کوں سڈا گھن۔ مَیں ہک مکان تہاڈے سامان اسباب کیتے خالی کرا ڈیندا ں۔ وَل جہڑی کجھ جنس گھن آئے ہو۔ مَیں ڈیکھاں تاں سہی! ایجی تجویز کریندا ں جو اُتھاں تہاکوں بہوں سارا نفع ہِل ونجے۔ تساں خوش وی تھیسو۔ اتے سفر دے خرچے کنوں وی بچ ویسو۔ اتے کجھ ڈِینہ اتھاں رہ تے میکوں وی احسان مند کریسو"

سوداگر بچہ نے اُتلے ہاوئیں عذر کیتا۔ پر خواجہ نہ منیا۔ اتے آپڑیں کارندے کوں فرمایا، جو مزدور تے قلی سامان چا آونڑ واسطے جلدی بھیجو۔ اتے کارواں سرا کنوں اِنہاں دا اسباب منگوا تے فلانڑیں مکان وچ رکھوا ڈیو!

سوداگر بچہ نے ہک زنگی غلام کوں اُنھاں دے نال کیتا۔ جیہڑا اسباب مال متاع لدواتے گھن آیا تے آپ ڈٹینہ لسھے تائیں خواجے دے نال بیٹھا رہا۔ جڈاں شام دے بازار لگن دا ویلا تھی گیا۔ تاں خواجے دکان بند کیتی تے گھر دو ٹر پیا۔ ٹرن ویلے غلاماں وچوں ہک نے کتے کوں کچھ وچ گھتیا۔ اتے ڈوجھے نے کرسی اُتے غالیچہ چاتا۔ ول اُنھاں ڈوہیں حبشی غلاماں نے انھاں پنجریاں کوں مزدوراں دے سر تے رکھوایا۔ اُتے خود پچھے ہتھیار لیتے نال ٹر پیا۔ ایں طرح خواجہ سوداگر بچے دا ہتھ آپڑیں ہتھ وچ پکڑتے گالھیں کریندا ہویا حویلی وچ آیا۔

سوداگر بچہ نے ڈٹھا جو مکان عالیشان ہے۔ بادشاہاں یا امیراں دے لائق ہے۔ نہر دی کندھی تے چاندنڑیں دا فرش وچھیا پے۔ اتے مسند کرسی دے اگوں علیش عشرت دیاں شیئں سجایاں ہن۔ کتے دی کرسی وی اتھائیں وچھائی گئی۔ خواجہ سوداگر بچے کوں نال گھن تے بہ گیا۔ بے تکلف شراب نال خاطر تواضع کیتس۔ ڈوہیں پیون لگے۔ جڈاں کجھ نشہ چڑھیا۔ تاں خواجہ نے کھانڑاں منگوایا۔ دستر خوان وچھایا گیا۔ اتے دنیا جہان دیاں نعمتاں اگوں رکھیاں گیاں۔ پہلے ہک لنگری وچ کھانڑاں گھت تے اتے اوکوں سنہری رومال نال بجھ تے کتے کیتے گھن گئے۔ اتے ہک دستر خوان زر بفت دا وچھا تے ونڈے اگوں رکھیا گیا۔ کرسی کنوں لہ تے کتے جیتے دل کیتا کھادس۔ اتے سونے دے تلسلے وچ پانڑیں پیتس۔ تے ول چوکی تے ونج بیٹھا۔ نوکراں تے وہاں نال اوندے منہ پیر کوں صاف کیتا۔ ول اوں طباق اُتے تاسلے کوں غلام دے پنجرے کول

جا گئے اتے خواجے کنوں کنجیاں گھن تے پنجریاں دے جندرے کھولئے۔
انہاں ڈو ہائیں بندیاں کوں باہر کڈھ تے کئی سوٹے ماریئے۔ نتے ول کتے دا جھوٹا انہاں کوں کھوایا۔ اتے او ہو پانڑیں پوایا۔ ول جندرے وچ بند کرتے کنجیاں خواجے دے حوالے کیتیاں۔ جڈاں ایہ سب کجھ تھی چکیا تاں خواجے نے خود کھاون شروع کیتا۔ سوداگر بچے کوں ایہ حرکت چنگی نہ لگی۔ کر بہت کنوں کھانڑیں کوں ہتھ نہ لایا۔ توڑے جو خواجے نے منتاں کیتیاں۔ پر اوں انکار ای کیتا۔ تڈاں خواجے نے وجہ پچھی۔ جو تساں کیوں نہیں کھاندے۔ سوداگر بچے نے آکھیا۔ تہاڈی ایہ حرکت تاں میکوں گندی لگی ہے۔ ایں واسطے جو او انسان اشرف المخلوقات ہے۔ تے کتا اصلوں پلیت ہے۔ خدا دے ڈوں بندیاں کوں کتے دا جھوٹا کھواونڑ کہڑے مذہب تے کہڑی قوم روا رکھے۔ تساں محض ایکوں غنیمت نہیں سمجھدے جو او تہاڈی قید وچ ہن۔ ایں نہ ہووے ہا۔ تاں تساں تے او برابر ہاوے۔ میکوں شک پوندے جو تساں مسلمان کائے نہوے۔ کیا پتہ کون ہے وے! جو کتے کوں پوجیندے وے۔ تہاڈا کھانڑاں کھانونڑ ہر طرح مکروہ ہے۔ او توڑیں جے توڑیں تساں میڈا ایہ شک میڈے دلوں نہ کڈھیسو!

خواجے نے آکھیا۔ چلو بابا! جہڑا کجھ توں آہدیں۔ میں ایہ سب سمجھداں ہیں دی خاطر تاں بدنام ہاں۔ جو ایں شہر دی خلقت نے میڈا ناں دی خواجہ سگ پرست رکھیا ہویا ہے۔ اتے ہیں ناں نال سڈیندن اتے مشہور کیتا ہویا ہنیں۔ ہا ہا! ایہ جو کافراں تے مشرکاں تے خدا دی لعنت وسے اوں کلمہ

پڑھیا، تاں سوداگر بچے دے دل کوں تسلی تھئی۔ تڈاں سوداگر بچے پچھیا "تُوں
دلوں مسلمان ہیں تاں دل ایندی کیا وجہ ہے۔ جو ایجھی حرکت کرتے آپڑیں آپ
کوں بدنام کیتا ہوئی۔" خواجہ نے آکھیا "پتر آ! میڈا ناں بدنام ہے۔ اتے
ایں شہر وچ ڈوڑا محصول دی بھریندا ہاں۔ تاں جو ایہ بھید کہیں تے ظاہر نہ
تھیوے۔ ایہ گالھ ای ایجھی ہے، جو جہڑا کوئی سُنسڑ دے سوائے ڈکھ تے
کاوڑ دے اوکوں کجھ نصیب نہیں تھیندا۔ توں وی میکوں معاف کر، نہ میڈے
وچ قدرت آکھڑ دی اتے نہ تیڈے وچ طاقت سُنسڑن دی رہسی۔ سوداگر
بچے نے آپڑیں دل وچ سوچیا جو میکوں آپڑیں کم نال مطلب ہے۔ کیا ایہ ضروری
ہے۔ جو ایں حراہ مخواہ زیادہ مجبور کراں۔ اولیا "خیر، جیکر ڈسن دے لائق کائے
نھیں، تاں نہ ڈسو۔" اوں کھانڑاں وچ ہتھ گھتیا۔ اتے گھراں چلتے کھاون
لے گیا۔ ڈوں مہینیاں تائیں ایں ہوشیاری تے عقلمندی نال سوداگر بچے نے
خواجے دے نال وقت لنگھایا۔ جو کہیں کوں اصل پتہ ای نہ لگیا۔ جو ایہ تاں فلال
ہے۔ سارے ایہو جانڑدے ہن۔ جو ایہ کوئی جوان ہے۔ اتے خواجے نال
ڈینہہ ڈڈینہہ ایجھی دل لگی جو ہک دم آپڑیاں اکھیں کنوں پرے نہ کریندا ہا۔

ہک ڈینہہ بالکل شراب کباب دی سنگت وچ سوداگر بچے نے روونڑ
شروع کر ڈتا۔ خواجے نے ڈیکھ تے اوکوں رُہایا اتے رومال نال ہنجوں پونجھیاں
دل روونڑ دی وجہ پچھی۔ سوداگر بچے آکھیا "میڈے قبلہ کیا آکھاں۔ شالا
میں تہاڈی خدمت وچ اپنی سوڑا نہ تھیندا۔ اتے ایہ پیار محبت جہڑا تساں میڈے
نال کریندے وے۔ نہ کریندے! ہنڑ ڈوں شکلاں میڈے سامنڑیں ہن۔ نہ

تہاڈی خدمت کنوں پرے ہٹ کوں روح کر ڈیندے۔ اتے نہ اتھاں رہن ڈی
کوئی گالھ تھی سگدی ہے۔ ہُن وچھڑاں ضرور ہے، پر تہاڈی جدائی وچ
جیوݨ دی امید نئیں نظردی!

ایہ گالھ سُن تے خواجہ بے اختیار رووݨ تے ڈُسکیاں بھرݨ لگیا۔ اَتے
آکھیس جو میڈیاں اکھیں دا نور! اتی جلدی ایں بڈھڑے خادم کنوں نکھڑ
گئیں۔ جو میڈے دل کوں مونجھا تے ویندیں؟ ٹُر ونجݨ دا ارادہ دل وچوں
کڈھ تے جے تو ایں میڈی زندگی ہے تاں کیا رہ، نہ تاں تہاڈی جدائی وچ میں وی
ہک پل جیندا نئیں رہو نڑاں۔ بغیر موت آئی مر ویساں۔ بیا ایہ جو ایں
ملک فارس دی آب و ہوا بہوں چنگی تے تہاڈے موافق ہے۔ ٹھیک تاں
ایہو رہسی جو ہک معتبر آدمی بھیج تے آپڑیں پیو ما کوں مال واسباب سمیت
اِتھائیں سڈوا گھن۔ جیڑھی جیڑھی سواری اتے باربرداری دی لوڑ ہووے، میں
موجود کر ڈیندا ہاں! جڈاں تیڈا پیو ما تے گھر بار سب آ گئے تاں آپڑیں خوشی
نال تجارت دا کارو بار کیتی رکھیندا ہیں وی ایہو عمر وچ زمانے دیاں بہوں
سختیاں بھوگئیں۔ اتے ملک ملک پھریاں۔ ہُن بڈھا تھی گیاں، کوئی وی پُترا
کائنی۔ میں تیکوں آپڑیں پُتر کنوں ودھ سمجھداں۔ اتے آپڑاں وارث تے
مختیار بنڑیندا ہاں۔ میڈے کاروبار تے دھندے وچ ہوشیار تے خبردار تھی
تے رہ۔ جیں ملک چاہندا ہووی۔ ہک بھورا کھاوݨ کوں آپڑیاں ہتھاں ڈِتا
کر۔ جڈاں مرونجاں پورا بار ڈیویں۔ اتے میڈے سارے مال و متاع کوں
چا گھنیں۔

تڈاں سوداگر بچے نے جواب ڈتا جو ٹھیک ہے۔ تساں ہیو کنوں وی
اتنا یمنڈی غمخواری اتے خاطرداری کیتی ہے۔ جو میکوں ماہیو بھل گئن پر ایں
گنہگار دے ہیو نے محض سال دی اجازت ڈتی ہے۔ جیکر دیر لائم تاں او
ایں پڈھیپے وچ رد رو تے مر ویسی۔ ہیو کوں خوش رکھنڑ، خدا کوں خوش رکھنڑ
ہے۔ جیکر او میں کنوں ناراض تھی گیا۔ تاں میں ڈر داں جو متاں بددعا کرے۔
اتے میں ڈوہیں جہانوں خدا دی رحمت کنوں وانڈا تھی ونجاں۔ ہنڑ تہاڈی
ایہا مہربانی ہوسی جو بندے کوں حکم ڈیوو۔ تاں جو ہیو قبلہ گاہ دا فرمان پورا کراں۔
اتے او ندا حق ادا کراں۔ اتے سائیں دی توجہ تے مہربانی دا شکریہ جے
توڑیں ساہ باقی ہے۔ میڈی گردن اتے واجب ہے۔ جیکر پریں ملک وچ دی
ونج پئم تاں وی ہر دم دلوں جانوں یاد کریندا رہساں۔ خدا اسباب بنڑاونڑ
والا ہے۔ شاید ول کوئی ایجا سبب بنڑ ونجے جو قدم بوسی آ کراں۔

غرض سوداگر بچے نے ایجیاں ایجیاں گالھیں لونڑ مصالحہ لاتے خواجے
کوں سنڑایاں جو او بیچارہ بے وسہ تھی تے ہوٹھ چٹیندا رہ گیا۔ توڑے جو اینڈے
اتے قربان تھیندا اتے مردا ہا۔ آکھنڑ لگیا۔ اچھا جیکر تساں نہیں رہندے تاں
میں وی تہاڈے نال چلداں۔ میں تہاکوں آپڑیں جندڑی دے برابر جانڑداں۔ بس
جھڑے ویلے جند چلی ونجے تاں خالی بدن کہیں کم دا۔ جیکر توں ایں گالھ وچ
راضی ہیں۔ تاں چل۔ اتے میکوں وی گھن چل۔ سوداگر بچے کوں ایہ آکھ تے
آپڑیں وی سفر دی تیاری کرنڑ لگ پیا۔ اتے کارندیاں کوں حکم ڈتس جو
بار برداری دا جلدی تدارک کرو۔

جدّاں خواجے دے ٹرن دی خبر مشہور تھئی۔ تاں اُتھوں دے سوداگراں
سُن تے ساریاں سفر دا ارادہ کر گھدا۔ خواجہ سگ پرست نے آکھیا۔ جو
بے شمار خزانے تے جواہرات لاتعداد نوکر تے غلام، وافر شاہانہ تحفے
تے مال اسباب نال چاتے شہر دے باہروں تنبو تے قنات تے بے چوبے
تے سراپردے سارے کھڑے کرائے۔ لنے اُنھاں وچ ونج بیٹھا۔ جتنے تاجر
ہن اپڑیں آپڑیں حیثیت دے مطابق سوداگری دا مال گھن تے نال تھئے
ایں طرح ایہ بجائے خود ہک لشکر جہا تیار تھئی گیا۔

ہک ڈینہ جو گنڈ دو کنڈ کرتے اُتھوں روانہ تھی پیا۔ ہزاراں اُٹھاں
تے مال اسباب دے بورے اتے خچراں اُتے روک تے جواہرات دے
صندوق لدے تے پنج سو غلام قبچاق دے جنگلاں دے رہن والے، اتے
زنگ تے روم دے غلام ہتھیار بند تلوار دے دھنی تازی تے ترکی تے عراقی
تے عربی گھوڑیاں اُتے رکھ تے ٹربئے۔ ساریاں دے پچھوں سُکھ پال دا آرام پالکی،
وچ خواجہ اتے سوداگر بچہ سوہنڑیں پوشاک پا تے چڑھ بیٹھے، اتے ہک
بغدادی تخت اُٹھ تے گیا، اوندی چوکی تے کتا تُنا ہویا، اتے انھاں
ڈوہیں قیدیاں دے پنجرے ہک اُٹھ نال لٹکا تے روانہ تھئے۔ جہڑی منزل
تے ونج پجدے سارے سوداگر خواجے دے اگوں آحاضر تھیندے اتے
دسترخوان تے کھانڑیں کھاندے، اتے شراب پیندے۔ ایں طرح خواجہ
سوداگر بچے دے رستے ہوونڑ دی خوشی وچ خدا دا شکر ادا کریندا اتے
منزلاں دیاں منزلاں کریندا ویندا پیا ہا۔ خدا کیتا جو خیر خیریت نال قسطنطنیہ

وِنج پُہنے، شہر دے باہروں لتھے۔ سوداگر بچے نے آکھیا، قبلہ سائیں جیکر موکل ڈیوو تاں میں وِنج تے پیو ما کوں ہل آواں۔ اتے سائیں کیتے مکان خالی کروا آواں۔ جڈاں دِل کرا ہے شہر وِچ چلا ہے۔

خواجے آکھیا تیڈے سانگے میں اِتھاں آیاں۔ اچھا، ونج جلدی ہل جُل تے میڈے کول آونج، اتے آپڑیں کول رہن کیتے میکوں مکان ڈِوا، سوداگر بچہ موکل گھن تے آپڑیں گھر وِچ آیا۔ وزیر دے محل دے سارے آدمی حیران تھے جو ایہ چھوکرا کیویں وڑ آئے۔ سوداگر بچہ (یعنی وزیر دی دِھی) اگڑیں ماء دے پیراں تے ونج ڈھٹھی تے رُنی اتے آکھیس میں تیڈی جائی ہاں! ایہ سُن تے وزیر دی بیگم اوکوں منہ دے کڈھن لگی جو تری! توں وڈی شغلاو نکلیں! آپڑاں منہ وی کالا کیتی اتے خاندان کوں وی بدنام کیتی، اساں تاں تیڈی جند کوں رو پٹ بیٹھے ہاسے۔ اتے صبر کر تے تیں کنوں آس لہا بیٹھے ہاسے، پرے دفع تھی!

تڈاں وزیر زادی سِر اُتوں پٹکا لہا نے مُچھکا سٹیا اتے آکھیس اماں سائیں! میں گندی جا ہیں گئی۔ کوئی بدی نہیں کیتی۔ بلکہ تہاڈے فرماوݨ دے موجب بابے سائیں کوں قید کنوں چھڑاوݨ دی خاطر ایہ سب تدبیر کیتی ہے۔ خدا دا شکر ہے جو تہاڈی دعا دی برکت نال اتے اللہ دے فضل نال کم پورا کر تے آئی ہاں۔ جو نیشاپور دے اُوں سوداگر کوں گتے سمیت جیندے گل وِچ لعل پاتے ہوئے ہِن، اپڑیں نال گھن آئی ہاں! اتے تہاڈی عزت وِچ کوئی فرق نہیں آوݨ ڈِتا۔ سفر وِچ مردانہ کپڑے پاتی رکھن۔ ہن ہِک ڈینہ دا کم باقی ہے او کر تے ابے سائیں کوں قید خانے وِچوں چھڑو یندی ہاں۔ اتے

آپڑیں گھر گھن آندی ہاں۔ جیکر اجازت ڈیونواں ونجاں تے ہک ڈینہہ باہر لا تے وَلا تہاڈے کول آونجاں، ماکوں جھڑے ویلے اصل گالھ دا پتہ لگیا۔ جو میڈی دھی تے پتراں والا کم کیتے۔ لتے آپڑیں آپ کوں ہر طرح دی ملامت کنوں بچائی رکھے، تاں خدا دی درگاہ وِچ اُوں نک رگڑیا اتے خوش تھی تے دھی کوں ہاں نال لایا۔ مُنہ چمیا۔ قربان تھئی۔ دعائیں کیتیاں اتے اجازت ڈتی جو توں جیہڑا کجھ مناسب سمجھیں کر، میکوں تسلی ہے!

وزیر زادی وَل سوداگر بچہ بن تے خواجہ سگ پرست کول چلی گئی۔ اتھاں خواجہ کوں اوندی جدائی بہوں اوکھی لگی۔ تاں بے وسہ تھی تے تڑپدا ہا۔ اتفاق نال شہر دے نالوں اِڈوں سوداگر بچہ ویندا پیا ہا۔ اتے اُڈوں خواجہ آندا پیا ہا۔ راہ وِچ ملاقات تھئی۔ خواجہ نے ڈیکھدیں آکھیا۔ "بابا! ایں بڈھے کوں کلھا چھوڑ تے کتھاں لنگھ گیا ہا ویں"؟ سوداگر بچہ بولیا۔ "تساں کنوں تاں اجازت گھن تے آپڑیں گھر گیا ہم۔ آخر ملازمت دے شوق کنوں اُتھاں رہن تے دِل نہیں تھیا، تے حاضر تھی گیاں"۔ شہر دے دروازے تے دریا دی کندھی تے ہک چنگا وال باغ ڈیکھ تے خیمہ لایا گیا اتے اُتھائیں لہہ پئے۔ خواجہ تے سوداگر بچہ اکٹھے بہ تے شراب کباب کھاون پیون لگے۔ جڈاں عصر دا ویلا تھیا سیر تماشے دی خاطر خیمے کنوں نکل تے کرسیاں تے آ بیٹھے!

اتفاق نال بادشاہ دا ہک شکاری اُتھوں آ لنگھیا۔ اُنہاں دا لشکر تے اُٹھن بہن ڈیکھ تے وِل گیا۔ تے دِل وِچ آکھیس شاید کہیں بادشاہ دا سفیر ہے۔ کھڑا تماشا ڈیکھدا پیا ہا۔ خواجہ دے سپاہی نے اوکوں اگوں تے سڈیا۔

اُس تے پچھیا، جو توں کون ہیں؟ اوں آکھیا "میں بادشاہ دا میر شکار ہاں"۔ سپاہی نے خواجہ کوں اوندا حال ڈسیا۔ خواجہ نے ہک کافری غلام کوں آکھیا، جو ونج تے میر شکار کوں آکھ جو اساں مسافر ہیں، جیکر دل کری تاں آپ، حقہ پاݨی تیں حاضر ہے۔ جڈاں میر شکار نے سوداگر داناں سُنڑیا تاں ہیوں تعجب تھیس اتے غلام دے نال خواجہ دی مجلس وِچ آیا پیا۔ سازو سامان تے شان و شوکت سپاہی تے غلام ڈِٹھونس تاں خواجہ اتے سوداگر بچہ کوں سلام آکیتا۔ وَل کتے دی عزت تے مرتبہ دو نظر گئیس تاں ڈِھل گیا۔ ہکا بکا چھاتھی گیا۔ خواجہ نے اوکوں بہلایا، قہوے دی دعوت ڈِتّس۔ میر شکار نے خواجہ داناں نشان پچھیا جڈاں موکل منگیس تاں خواجہ نے کئی تھاں کپڑیاں دے اتے کئی تحفے اوکوں ڈے تے رخصت کیتا۔ سویلے جہڑے ویلے ہولے ہولے میڈے کول خبر پُجی۔ میر شکار کوں میں اپڑیں کول سڈیا تے سوداگر دا حال حوال پچھیا۔ اوں جو کجھ ڈِٹھا ہا۔ عرض کیتا۔ کتے دی شان تے عزت دے متعلق اتے ڈوں آدمیاں کوں پنجرے وچ قید کر رکھݨ دے متعلق سُݨ تے میکوں کاوڑ چڑھی۔ میں فرمایا۔ "او مردود تاجر تاں قتل دے قابل ہے، چوبداراں کوں حکم ڈِتا جو جلدی ونجو اوں بے دین دا سر لہا آؤ"۔ اتفاق نال فرنگیاں دا او ہو سفیر دربار وِچ حاضر ہا۔ کھلیا۔ "تاں میکوں ہئی دی کاوڑ چڑھی، فرمایا، جو بے ادب آ! بادشاہاں دے سامݨیں بغیر کہیں وجہ دے ڈند پٹݨ ادب کنوں باہر ہے۔ بے موقعہ کھلݨ ڈکنوں روݨ چنگا ہے"۔ اوں درخواست کیتی جو جہاں پناہ! کئی گالھیں دل وِچ آن۔ ہیں واسطے بندے دی مُسک نکل گئی ہے۔ پہلی ایہ

جمہ وزیر سمجھا نکلیے۔ ہُݨ قید خانے کنوں رہائی پیسی۔ ڈُوجھی ایہ جو بادشاہ اُوں وزیر دے پُتر دے خونِ ناحق کنوں بچیسی۔ تریجھی ایہ جو قبلہ عالم مے پے سبب تے بے قصور اُوں سوداگر کوں قتل کرݨ دا حکم ڈِتے۔ انہاں جرکتاں کنوں تعجب تھئے۔ جو بغیر تحقیق دے کہیں ہک بے وقوف دے آکھݨ تے ہر کہیں کوں قتل دا حکم کر چھوڑیندے وے! اللہ جاݨدیں اصل وِچ اُوں خواجہ دے حالات کیا ہِن! او کوں آپݨیں کول سڈوا گھنو۔ اتے اُوندی گزری ڈِہاڑدیں پچھو۔ جیکر قصوروار ثابت تھیوے تاں تُساکوں سب اختیار ہے جہڑا کجھ مرضی آوے ہے، اوندے نال اوہو سلوک کرو۔"

جڈاں سیفر نے ایں طرح سمجھایا۔ میکوں وی وزیر دی گالھ یاد آئی۔ فرمایم جلدی سوداگر کوں اوندے پُتر سمیت اتے اُوں کُتے کوں اتے پنجریاں کوں میڈے سامݨیں حاضر کرو۔ ہتھیار بند سپاہی اوندے سڈݨ کیتے بھجایا۔ او تھوڑی دیر وِچ ساریاں کوں گھن آیا۔ آپݨیں سامݨیں سڈیم تاں پہلے خواجہ اُتے اوندا پُتر آیا۔ ڈُوہیں وڈھایاں پوشاکاں وِچ ہِن۔ سوداگر بچے دی شکل و صورت ڈیکھݨ سے سارے اُغلیا دی حیران تے ہکے بکے تھی گئے۔ ہک سُنہری خوانچہ جواہرات دا بھریا ہویا (جو ہر ہک دا چمکارا سارے مکان کوں چمکا ڈیندا ہا)، سوداگر بچہ ہتھاں وِچ چاتے اگُوں تے تھیا اتے میڈے تخت اُتوں وتا چھوڑیے۔ اتے ادب آداب سے جھک نوائی کرتے کھڑا تھی گیا۔ خواجہ تے زمین چُمی اتے دعائیں کرݨ لگیا۔ او ایں طرح پڑھیندا ہا جویں کوئی سوہݨیں بلبل پڑھیندی ہووے۔ میں اُوندی لیاقت تے مرحبات کوں

پسند کیتا۔ وَل وی کاوڑ نال آکھیُس "آدمی دی شکل والے شیطان آں! تیں ایہ کیا پکھنڈ تبڑ ایا ہویا ہے۔ اتے آپڑیں کیتے کھنڈ کھٹی ہوئی ہئی۔ تیڈا دین کہڑا ہے؟ تے ایہ کتھوں دا دستور ہے۔ توں کہڑے پیغمبر دی اُمت ہیں۔ جیکر کافر ہیں تاں ایہ کیہا تیڈا امت ہے۔ اتے تیڈا ناں کیویں ہے۔ تے کم کیہا کیتا ہوئی۔" اوں آکھیا "قبلہ عالم دی عمر تے دولت خلا د دھیندا رہے۔ غلام دا دین ایہ ہے جو خدا ہک ہے۔ اوندا کوئی شریک کائنے تھیں اتے محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم دا کلمہ پڑھداں۔ تے اوندے بعد بارھاں اماماں کوں آپڑاں پیشوا جانڑداں۔ اتے دستور میڈا ایہ ہے جو پنج وقت نماز پڑھداں، اتے روزہ رکھیندا اں اتے حج وی کر آیاں۔ اتے آپڑیں مال دا پنجواں حصہ زکوٰۃ وی کڈھیندا اں، اتے مسلماں سڈ دیندا اں۔ پر ظاہر وچ ایہ سارے عیب جہڑے میڈے وچ بھریے ہوئے ہن۔ اتے جنہاں دی وجہ کنوں تساں ہیں کنوں ناراض تھئے وے۔ اتے میں اللہ دی ساری مخلوق وچ بدنام تھیندا اوداں۔ ساریاں گالھیں دا ہکو سبب ہے۔ جہڑا ظاہر نئیں کر سگدا۔ تو جے جو سگ پرست مشہور ہاں اتے ڈوڑے چوڑے محصول ادا کریندا اں ایہ سب کجھ قبول کیتم، پر دل دا بھید کہیں کوں نہ ڈسیا۔" ایہ بہانہ سُن تے میڈی کاوڑ ہئی وی ودھ گئی۔ اتے آکھیم "میکوں توں گالھیں وچ وندلیندیں ہئیں منڑ دا لا کائنے تھیں۔ جے تاں تئیں آپڑیں ایں گمراہی دی ایجھی معقول دلیل عرض نہ کریسیں جہڑی دل وی منّے۔ تنڈاں توں جانوں نہ بچسیں۔ نہ تاں ایندے بدلے وچ تیڈا ڈِڈھ پاڑ چھوڑ دلیساں۔ تاں جو ساریاں کوں عبرت تھیوے۔" تے وَل

کوئی محمدی دین وِچ لڑ نہ گھتے۔ خواجے آکھیا۔ "اے بادشاہ! مَیں کمبخت دے قتل کوں ویندا کر۔ اتے جیتے میڈا ہے، جیہڑا جو گنتری تے شمار کنوں وی باہر ہے، سارے کوں ضبط کر گھن۔ اتے میکوں اتے میڈے پُتر کوں آپڑیں تخت دے صدقے چھوڑ ڈے۔ اُتے اساڈی جان بخشی کر۔ مَیں کِھل تے آکھیُم، بیوقوف آ! آپڑیں مال دا لالچ میکوں نہ ڈے۔ پیچ پولن دے سوا ہُݨ تیڈی خلاصی کائے نھیں"۔ ایہ سُݨ تے خواجہ وِیاں اکھیں وچوں بے اختیار ہنجوں کرݨ پے گیاں۔ اتے آپڑیں پُتر دو ڈیکھ تے ٹھڈا ساہ بھریُس اتے آکھیُس۔ "مَیں تاں بادشاہ دے نزدیک گنہگار تھیُم۔ ماریا ویساں، ہُݨ کیا کراں تیکوں کینہدے حوالے کراں"۔ مَیں اوکوں دھڑکا ڈِتُم۔ "مکار کہیں جادا! بس ہݨ عذر بہانے ڈھیر کیتے ہے نیں! جیہڑا کجھ آکھݨاں ہِی، جلدی آکھ۔ تیڈاں اوں جوان تے قدم اگوں تے جاتے اتے تخت دے کول آتے اوندے پاوے کوں چُمیس، اتے صفتاں تے تعریفاں کرݨ لگیا۔ اَتے آکھیُس "شہنشاہ وا! جیکر تیں میڈے پیُو کیتے قتل دا حکم نہ کیتا ہوندا۔ تاں ہیاں ساریاں سزاواں سہندا اتے آپڑاں ماجرا نہ سُݨیندا۔ پر جان ساریاں کوں پیاری ہے۔ کوئی ڈیکھ بھال تے آپوں کھوہ وِچ ٹپ نھیں مریندا۔ بس جان دی حفاظت واجب ہے۔ اتے واجب شے کوں ترک کرݨ خدا دی حکم خلافی ہے۔ خیر جیکر تہاڈی مرضی ایہا ای ہے، تاں ہِیں شودے بڈھڑے دی گذری وہاݨڑیں سُݨ گھنو۔ پچھلے ایہ حکم ڈیو جو او ڈوہیں پنجرے جھاں وِچ ڈوں آدمی ہِن، تہاڈے اگوں آ رکھݨ۔ مَیں آپڑاں حال سُݨیندا، جیکر تعاں میں کوڑ ماراں تاں اُنھاں کنوں پچھ تے میکوں کوڑا کرا ہے۔

اتے انصاف کرا ہے" میکوں اُوندی ایہ گالھ چنگی لگی پنجرا منگوایا۔ انھاں ڈوہیں کوں کڈھوا تے خواجہ دے کول آکھڑ دایا۔

خواجہ نے آکھیا۔ "اے بادشاہ! ایہ جوان جہڑا سجے پاسوں کھڑے، ایہ غلام دا وڈا بھرا ہے۔ اتے جہڑا کھبے پاسے کھڑے میڈا وچلا بھرا ہے۔ ایں انھاں ڈوہیں کنوں چھوٹا ہاں۔ میڈا پیو ملک فارس وچ سوداگر ہا۔ جڈاں ایں چوڈاں سالاں دا تھیم۔ قبلہ ابے سائیں نے وفات پاتی۔ جہڑے ویلے کفن دفن کنوں فارغ تھیوسے تے قل وی تھی گئے، تاں انھاں ڈوہیں بھراواں میکوں آکھیا۔ جو ہُݨ پیو دا مال ترکہ جو کجھ ہے ونڈ چھوڑوں۔ جیندا دل جیویں چاہوے اُووِیں کرے۔ ایں سݨ تے آکھیا۔ "بھراوو! ایہ کیہی گالھ کیتی ہے وے۔ ایں تہاڈا بالہاں ہاں، ایں بھرا ہووݨ دا دعوی وی نہیں کریندا۔ پیو مر گئے۔ تساں ڈوہیں میڈے پیو دی جا میڈے سر تے سایہ ہے وے۔ بس چپڑی رکھی ٹکی روٹی چاہنداں۔ تاں جو حیاتی گذار سگاں۔ اتے تہاڈی خدمت وچ حاضر رہاں۔ میکوں حصے بخرے کرݨ دی کوئی لوڑ کائے نہیں۔ تہاڈی بچی کھچی چوکھٹال ڈیڑاں ڈڈھ بھر گھندا رہساں۔ تہاڈے کول ای رہساں۔ ایں چھوہر ہاں۔ کجھ پڑھیا لکھیا وی کائے نہیں۔ ایں کرن کیا تھی سگسی۔ حالی تساں میکوں سکھاؤ پڑھاؤ۔"

ایہ سݨ تے جواب ڈتو نے جو توں چاہندیں جو اساکوں وی آپڑیں نال مُخل خوار کریں، تے لوکاں دا محتاج بݨا ڈیں۔ ایں چپ کر تے ہک پاسے ونج تے رووݨ لگ پیم۔ دل کوں سمجھایم، دل وی بھرا ایں کنوں وڈے ہِن۔ میڈی تعلیم دی خاطرا کوڈکھائی ہے نئیں تاں جو کجھ سکھاں پڑھاں۔ اِنھائیں

سوچیاں وچ سُم گئیم۔ سویلے قاضی دا ہک کارندہ آیا۔ اتے میکوں قاضی خانے وچ گھن گیا۔ اُنھاں ڈِٹھم تاں اِیہے ڈو ہیں بھرا موجود ہن۔ قاضی پچھیا، "توں آپڑیں پیو دی وراثت کیوں نھیں ونڈا ونڈ گھندا؟" میں گھر وچ جھیڑا کجھ آکھیا ہم انھاں دی او ہو جواب ڈِتم۔ بھراواں آکھیا۔ جیکر ایہ ایہ گالھ آپڑیں دِل نال آہدا ہے۔ تاں اساکوں لادعوے لکھ ڈیوے۔ جو پیو دے مال اسباب نال میڈا کوئی تعلق نہ ہوسی! تاں وی میں ایہو سمجھیم۔ جو ایہ ڈو ہیں میڈے وڈے ہِن تے میڈی مت واسطے آہدن۔ تاں جو پیو دی مَڈی گھن تے اُڈا پیندا نہ ڈیوے۔ چنانچہ انھاں دی مرضی دے مطابق میں فارغ خطی قاضی دی مُہر لوا تے لکھ ڈِتی۔ ایہ راضی تھئے۔ میں گھر آ گئیم۔

ڈو ڈینہ میکوں آکھن لگے۔ بھرا! ایہ مکان جیندے وچ توں رہندیں اساکوں لوڑ ہے۔ توں آپڑیں رہݨ ہیڑ کیتے کوئی بیا جا گھن تے ونج رَہ۔" تڈاں میکوں پتہ لگیا جو ایہ پیو دی حویلی وچ وی میڈے رہݨ اُتے خوش کائے نھیں۔ لاچار میں اُتھوں چلیئے ونجݨ دا ارادہ کیتا۔ جہاں پناہ! جڈاں میڈا پیو جیندا ہا تاں جیہڑے ویلے وی سفر کنوں آندا ہا۔ تاں اساڈے بیئے ہر ہک ملک دا تحفہ سوکھڑی دے طور گھن آندا ہا۔ اتے میکوں ڈیندا ہا۔ ایں واسطے جو چھوٹے پتر کوں ہر کوئی زیادہ پیار کریندے ہن۔ انھاں کوں وچ وچ تے تھوڑی جہی آپڑیں نجی مَڈی کٹھی کر گھدی ہئی۔ میں ایندے وچوں کجھ نہ کجھ وچیندا رہندا ہم۔ ہک ڈار، میڈی خاطر ترکستان دے وچوں میڈا پیو ہک ٹاہلی گھن آیا ہا۔ او دِل ہک ڈاری گھوڑے گھن آیا ہا! اُنھاں وچوں ہک نکھیا دے بھرا دی میکوں ڈِتس۔ میں آپڑیں پلوں او نڈا گھا دانڑاں کریندا ہم۔

آخر اُنھاں دی بدسلوکی ڈٹھی تاں اُدکوں وِچ تے ہک حویلی گِھن گھدُم
اُٹھائیں وِنج رہیُم۔ ایہ کتا ڈِی میڈے نال آیا پیا۔ آپڑیں ضرورت دِیاں
شیئں گِھن گِھن تے کٹھیاں کیتُم۔ ڈُوں غلام خدمت واسطے مُل گھدُم اتے
باقی منڈی وِچ تے بزازی دی ہک دکان کرتے خدا دے توکّل تے بہ گیُم۔
آپڑیں قسمت تے راضی بہ رضا رہیم۔ توڑے جو بھراواں نے بدخلقی کیتی، پر
خدا جو مہربان ہا۔ تاں ترائے سالاں دے عرصے وِچ دکان اِبجھی چلی تاں ہر
پاسے اِعتبار جم گیا۔ ساریاں سرکاراں درباراں کیتے جھڑے دی تحفے وِنڈے
میڈی دکان توں وِنڈے اینڈے وِچ ایں بہوں سارے روپے کمیتے۔ اتے
بہوں سُوکھا جھٹ گُذرݨ لگ پیا۔ ہر ویلے باری تعالیٰ دی جناب وِچ شکرانہ
ادا کریندا۔ اتے سُکھ نال رہندا۔ ہر ویلے ایہ کبت آپڑیں حال دے مطابق
پڑھدا۔ ؎

رُوٹھے کیوں نہ راجا، واکُوں کچھو نہیں کاجا
ایک تو سے مہاراجا، اور کون سرا ہے

(راجہ کیوں نہ رُسّے؟ میکوں اُوندے نال کیا غرض! میڈے کیتے فقط توں
مہاراج ہیں، میں بئے کوں کیوں سراہواں؟)

رُوٹھے کیوں نہ بھائی، وائیں کچھو نہ لبھائی
ایک تو ہی ہے سہائی، اور کون پاس جائیے

(بھرا کیوں نہ رُسّے؟ تیں اونڈی کہڑی پروا کیتی ہے۔ ہک توں ہی تاں ہیں
جیکوں سہاواں، بئے کیندے کول ونجاں؟)

سنسار ہے رُدّھا، ایک تو ہے اُڑُتھا
سب چڑیں گے انگوٹھا ایک تو نہ رُدھا چاہیے

دُنیا رُس گئی ہے ہک توں نہوی رُٹھا، سارے میڈی خوشامد در آمد کر ریسن، بس توں نہ رُسیتی!!

اتفاق نال ہِک جمعہ دے ڈینہہ گھر بیٹھا ہم۔ جو میڈا ہک غلام سودے سُود کوں بازار گیا ہا۔ تھوڑی دیر دچ روندا ہویا ول آیا۔ ہیں وجہ پچھی جو تیکوں کیا تھی گئے؟ گوڈے بھج تے بولیا۔ تہاکوں کیا؟ تساں خوشیاں مناؤ، پر قیامت دے ڈینہہ جواب ڈیسو۔ تاں پتہ لگسی۔ ول آکھیس، غضب تھی گئے، جو تہاڈے ڈہاں بھراواں دیا ہک یہودی نے چوک دے چوراہے دچ مشکیاں باتھلیں بدھیاں ہویاں ہن۔ اتے کوڑے مریندے تے ڈنڈ پٹیندے۔ جو جیکر میڈے روپے نہ ڈیسو، تاں مار مار تے تہاکوں مکا چھوڑیساں۔ اتے ایندا وی میکوں ثواب تھیسی۔ اِدوں تہاڈے بھراواں دی ایہ حالت اے تے تساں بے فکر ہو دے۔ ایہ گالھ چنگی کائے نئیں، لوک کیا آکھیسن؟"

غلام کنوں ایہ گالھ سُن ڈتے رت نے غلبہ کیتا۔ ننگے پیریں بازار دو بھجم غلاماں کوں آکھ گیم۔ جلدی روپے چاتے پچھو۔ اُتھاں گیم تاں ڈٹھم جو جو کجھ غلام نے آکھیا ہا، سچ ہا۔ انہاں کوں کھلے پولے لگدے پے ہن۔ حاکم دے بندیاں کوں آکھیم خدا دے واسطے ذری کھڑو! دنجوہ تاں جو میں یہودی کنوں پچھ گھناں، جو انہاں ایجا کیہا قصور کیتے۔ جیندے بدلے ایہ سزا پئی ملدی ہے۔ میں ایہ آکھ تے یہودی دے کول گیم اتے آکھیم۔ اج جمعہ

داد ڈیندے ہے۔ ایہناں کوں کیوں کوڑے پیا مریندیں؟" اوں جواب ڈِتا۔ "جے کر وٹ کریندیں تاں گالھ کر۔ انہاں دے عوض روپے ڈٖیندے چا۔ نہ تاں آپڑیں گھر دی راہ گھن"۔ میں آکھیا: "کیہے روپے؟ لکھ پڑھ یہودی تاں کڈھ۔ روپے گِن ڈیندا ں"۔ اوں آکھیا "لکھ پڑھ حاکم کوں ڈٖے آیاں"۔ اِتنے وچ میڈے ڈوہیں غلام دی ڈوں تھیلیاں روپیاں دے گھن تے آ گئے۔ ہزار روپے میں یہودی کوں ڈِتے۔ اُتے بھراواں کو چھڑوایا۔ اُنھاں دی ایہ گت بنڑی ہوئی ہئی۔ ڈوہیں بدن توں ننگے، اتے بھکے تریہے، آپڑیں نال گھر گھن آیم۔ اُتھا میں انہاں کوں حمام وچ دھوایم۔ نویاں پوشاکاں پوایم۔ کھانڑاں کھوایم۔ اُنہاں کنوں ایہ اصلوں نہ پچھیم۔ جو یہودی اتی تنگی کنڈے کر چھوڑیسی وے ہے، تاں جو شرمسار نہ تھیون۔ بادشاہ وا! ایہ ڈوہیں موجود ہن، پچھ چا۔ جو میں سچ آکھیے یا کوڑ ماریے۔ خیر جڈاں مار دے دھکاں پھٹاں تے درد اں کنوں آرام ایونے تاں ہک ڈینہ آکھیم جو بھراؤ، ہنڑ ایں شہر وچ تساں بے اعتبار سے گئے وے۔ بہتر ایہو ہے۔ جو کجھ ڈینہاں کیتے سفر کرو۔ ایہ اسے گالھ تے چپ تھی رہے۔ میں معلوم کیتا جو ایہ راضی ہن۔ سفر دی تیاری کرنڑ لگ پیم۔ خیمے، ساز و سامان، باربرداری تے سواری دا بندوبست کر تے ویہہ ہزار روپے دیاں تجارت دیاں شیئں خرید کیتیاں۔ سوداگراں دا ہک قافلہ بُخارے ویندا پیا ہا۔ اِنھاں کوں اُنھاں نال کم چھوڑیا۔

ہک سال دے بعد او قافلہ وَل آیا، پر اِنھاں دی خیر خبر کجھ نہ ملی۔ آخر ہک سنگتی کنوں قسماں چوا تے پچھیم۔ اوں ڈسیا۔ جو جڈاں بخارے وچ

گئے تاں ہک نے جوئے خانے وِچ آپڑاں سارا مال ہرا ڈِتا۔ اتے ہُݨ اتھاں لوہاری ڈیندے ہے۔ اتے پڑ کوں لبیندے تے پوچا ڈیندے، ڈُوں جھڑے جواری کھٹے تھیندن انھاں دی خدمت داری کریندے اوخیرات دے طور تے کجھ ڈے ڈیندن، اتھاں گرگا ہچ تے پیار رہندے، اتے ڈو جھا ٹھڑا ہے دیچݨ والے دی دِھی تے عاشق تھی تے آپڑاں سارا مال خرچ کر کھڑا ہے اتے ہُݨ اوندے دی دکان دی نوکری کریندے قافلے دے لوک ایں واسطے تیکوں نئیں ڈسیندے جو توں شرمندہ نہ تھیویں۔

ایں شخص کنوں ایہ حال حوال سݨ تے میڈی طبیعت گندی تھی گئی۔ فکر دے مارے بندے تے ٹھک وی کھنج گئی۔ سامان سمیت نال چاتے بخارے دو بڑھیم جتھاں اُتھاں پہنچ۔ ڈو ہیں کوں گزل پھول تے آپڑیں مکان وِچ گھن آیم۔ دھنوا دھنو دے تے نویں پوشاک پوایم۔ اتے انھاں دی اِنسماری دی خاطر کوئی گالھ دی زبان تے نہ گھن آیم۔ وَل سوداگری دا مال اُنھاں کیتے خریدیم۔ اتے گھر دے آوݨ دا ارادہ کیتم۔ خُدا ل نیشاپور دے نیڑے آیم تاں ہک وستی دِچ انھاں کوں مڈی موڑی سمیت چھوڑ تے گھر آیم۔ ایہ ایں واسطے جو میڈے آوݨ دی کہیں کوں خبر نہ لگے۔ ڈوں ڈیہاں بعد ایہ مشہور کیتم جو میڈے بھرا سفر کنوں آگئے ہن۔ کل انھاں کوں گھنݨ کیتے دیساں صبح سویلے ول کیتا جو دیکھاں، اُوں موضع دے رہݨ والا ہک بندہ میڈے کول آیا۔ اتے روندیں پٹ لگ پیا ہیں اونڈی آواز سݨ تے باہر نکلیم۔ او کوں روندا ڈیکھ تے پچھیم۔ جو کیوں دھاڑ پٹ گھتی کھڑیں؟ او بولیا۔ جو تہاڈے بھرا اول

دی وجہ کنوں اساڈے گھر لُٹیج گئن. ٹھالا! تُساں اُنھاں کوں اتھاں نہ چھوڑ آندے!

میں پچھیا، کہیں مصیبت آئی ہے؟ آکھیُس جو رات کوں ڈاکا پئے، اُنھاں دا مال اسباب لُٹیج گئے. اتے ساڈے گھر دی لُٹ گھدی نیں ہیں اوندے نال ارماں کیتا، اتے پچھیا، ہُن او ڈو ہیں کتھاں ہِن، آکھیس شہر دے باہروں ننگے مُنگے، خراب خستہ حالت وِچ ہیٹھ ٹُردو، ڈوں جوڑے کپڑیاں دے نال چا تے اتھائیں گیم - پوا تے گھر گھن آیم - لوک سُن تے اُنھاں کوں ملن آندے ہِن. پر ایہ شرمساری کنوں باہر نہ نکلدے ہِن. ترائے مہینے ایں طرح لنگھ گئے. تِڈاں ہیں آپڑیں دل وِچ سوچیا. جو کے تو ڑیں ایہ چُند گُنھڑ وِچ لُکے بیٹھے رہسن. بھی سگے تاں اُنھاں کوں آپڑیں نال سفر تے گھن ونجاں!

بھراواں کوں آکھیم. جیکر فرماؤ تاں ایہ ہا تھاں تہاڈے نال چلّے. ایہ سُن تے او چُپ رہے. وَل سفر دیاں ضروری شئیں لتے سوداگری دیاں چیزاں تیار کر تے روانہ تھیم. تے اُنھاں کوں نال گھِتم. جھڑے ویلے مال زکوٰۃ ڈے تے سامان بیڑی تے چڑھا تے بیڑی دا لنگر چانا. تاں بیڑی ٹُری تے ایہ کنڈے کنارے تے ٹُرنا پیا ہا. جڈاں اکھ پٹیس. اتے جہاز کوں بھنور وِچ ڈٹھس تاں حیران تھی تے تھو نگیا. اُتے دریا وِچ ٹپ چا مارُیس اُنے ترن لگا. میں ہک چھوٹی بیڑی آ بھیج ڈِتی. بہر حال کنے ہیکوں بیڑی تے گھن آئے. ہک مہینہ خیر خیریت نال دریا وِچ گذر گیا. کتھاہوں وِچلا بھرا میڈی باندی تے عاشق تھی گیا. ہک ڈینہہ وڈے بھرا کوں آکھݨ لگیا. جو چھوٹے بھرا دا احسان

چاون وچ وڈی شرمساری تھی ہے۔ ایندا کوئی تدارک کروں؟ وڈے بھرا نے جواب ڈتا جو صلاح دل وچ آئی ہے، جیکر تھی سگے تاں وڈھا کی گالھ ہے۔ آخر ڈوہیں صلاح مشورہ کرتے ایہ تجویز کیتی جو ایکوں مار گھتوں۔ اتے سارے مال متاع اُتے قبضہ کر گھنوں۔ ہک ڈینہ میں جہاز دی کوٹھڑی وچ سُتا پیا ہم اتے ہاتھی میڈے پیر گھلیندی ہیٹھی ہی تے وچلا بھرا آیا۔ اتنے جلدی جلدی میکوں جگا بیس۔ میں ہکا بکا تھی اُٹھیم تے باہر نکلیم۔ ایہ گتا دی میڈے نال تھی پیا ہا۔ ڈیکھاں تاں وڈا بھرا جہاز دی کنی تے ہتھ ٹکا تے گیا تھی دریا دا تماشہ ڈیکھدا پئے۔ اتے میکوں سڈیندا پئے۔ میں کول ونج تے پچھیا، خیر تاں ہے؟ آکھیس عجیب طرح دا تماشہ ہے۔ جیر دریائی آدمی سپیاں تے موتی تے مرجان دے درخت ہتھاں وچ گھن تے نچدے پین جیکر ہیا کرئی ایجی گالھ عقل قیاس دے خلاف اکھیندا تاں میں نہ منیندا۔ وڈے بھرا دے آکھن کوں سچ سمجھیم۔ اتے ڈیکھن کیتے سر جھکا کیتم۔ تورے جو اڈے اُڈے ڈٹھم۔ پر کجھ نظر نہ آیا۔ اتے او ایہو کجھ چھیدار ہا جو کجھ نظر دی؟ پر کجھ ہووے ہا تاں نظرے ہا۔ میکوں ایں پاسے رُدھا ڈیکھ تے وچلے بھرا نے اچا چیت میڈے پچھوں آتے ایجا دھکا ڈتا جو بے اختیار پانڑیں وچ ڈھے پیم۔ اتے او روون پٹن لگ پئے، جو ہائے ہائے، بھجو، بھجو، اساڈا بھرا دریا وچ پڈ گئے!

اِتنی دیر وچ بیڑی اگوں تے لنگھ گئی۔ اتے دریا دی بیڑھ میکوں کتھاں دا کتھاں گھن گئی، غوطہ تے غوطہ کھاندا ہم۔ اتے بیڑھاں وچ لڑھیا ویندا ہم،

آخر تھک گیُم۔ خدا کوں یاد کریندا ہم۔ پر کجھ وس نہ چلدا ہا۔ ہک واری کہیں شئے تے ہتھ وِنج لگّیا۔ اکھ کھول تے ڈٹھم تاں ایہو تختہ ہا۔ شاید جہڑے ویلے میکوں دریا وِچ سٹیا گیا ہا، میڈے نال ایں دی ترپ چا ماریا ہا۔

اتے تر دا ہویا میڈے نال آندا پیا ہا۔ ہیں اُوندی بُجھ پکڑ گھدی۔ اُٹھویں ڈینہہ کنڈھی آ لگّوسے۔ طاقت اصلوں نہ رہی۔ رِڑھدا رُڑھدا، پاسے بدلیندا، جیویں تیویں کر تے، آ پڑیس آپ کوں سُکّی جا تے آ سٹیُم۔ ہک ڈینہہ بے ہوش پیا رِہم۔ ڈوجھے ڈینہہ کُتّے دی آواز میڈے کن وِچ پئی۔ ہوش وِچ آیُم۔ خدا دا شکر ادا کیتم۔ اُڈّے اُڈّے ڈیکھن ڈھگم۔ پرے کہیں شہر دا جھانوال پیا۔ پر طاقت کِتھاں جو وَنجن دا ارادہ کریندا۔ لاچار ڈُوں قدم ترداوِل بہ رہندا۔ ہیں حالت وِچ شام تائیں کوہ جتّی پندھ کر گیُم۔

راہ وِچ ہک پہاڑ آیا۔ رات کوں اُتھاں پیا رِہم۔ سویلے شہر وِچ آ وڑیم، جِڈاں بازار وِچ گیُم تاں نان بائیاں تے حلوائیاں دیاں دکاناں نظر آیاں۔ دل وِسکن لگ گیا۔ پر نہ کول پیسہ جو مُل گھناں، نہ دِل کرے جو مُفت منگاں۔ ایں طرح آپڑیں دل کوں تسلّی ڈیندا ہویا جو اگلی دکان توں گھنساں، اگلی توں گھنساں۔ ٹُردا ویندا ہم۔ آخر طاقت مُکلا گئی۔ اتے ڈِڈھ وِچ بُھکھ نے بھاجھی بال ڈِتّی۔ قریب ہا جو روح بدن وِچوں نکلدی۔ اچاچیت ڈُوں جواناں کوں ڈِٹھم جو عجم دا دیس بجاتے ہک بے دا ہتھ پکڑ تے آندے پئے ہِن۔ اُنھاں کوں ڈیکھ تے خوش تھیُم۔ جو ایہ آپڑیں ملک دے ہِن۔ شاید سچّا ترس وی ہووِن۔ اُنھاں کوں آپڑاں حال سُنڑیسال۔ جِڈاں کولوں آئے

تاں ڈُوہیں میڈے سکّے بھرا ہِن ۔ ڈیکھ تے بہوں خوش تھیم، خدا دا شکر کیتم
جو خدا نے آبرو عزّت رکھی ہے ۔ انھاں ہیکوں ڈیکھ تے شور واویلا کیتا،
وچلے نے اِہجی چاٹ ماری جو میں بھنوالی کھا تے ڈھہ پیم ۔ وڈے بھرا دا
دامن پکڑیم، جو شاید ایہ مدد کرے ۔ پر اوں لت چھک ماری ۔

غرض ڈُوہیں میڈے نال چنگی طرح بے مروّتی کیتی ۔ اتے حضرت یوسف
علیہ السلام دے بھراواں دا لا کم کیتا۔ توڑے جو میں انھاں کوں خدا دے واسطے
گھتے، اَنّے مُنہ چہا کیتا۔ پر انھاں کوں اصلوں ترس نہ آیا۔ ہک خلقت کٹھی
تھی گئی۔ ساریاں پچھیا ایندا کیا گناہ ہے؟ تاں بھراواں نے آکھیا- ایہ حرامزادہ
اساڈے بھرا دا نوکر ہے ۔ ایں کوں دریا وچ سٹ ڈیتے ۔ تے اوندا
سارا مال اسباب چھک گئے ۔ اساں مدّت کنوں ایندی گول پھول وچ
ہا سے ۔ اج ایں حالت وچ نظر آئے ۔ اتے میں کنوں پچھدے ہن جو
ظالم آں! ایہ تیڈے دل وچ کیا آیا ہا جو تیں اساڈے بھرا کوں مار مکایئے۔
اوں تیڈا کیا قصور کیتا ہا؟ تیڈے نال ایہو بُرا کیتا ہس، جو تیکوں آپڑاں
مختار بنڑایا ہس ۔ ول انھاں ڈوہیں نے آپڑیں پچّی کنوں کپڑے چاپاڑ بیٹے۔
اتے بھرا کیتے بے اختیار کوڑی چیّ دے رووَنڑ لگ گئے۔ اتے میکوں لتاں
مُکاں ماریاں ۔ اتنے وچ حاکم دے بندے لنگھے تاں انھاں نال کاوڑیئے۔
جو کیوں مریندے ودے ہو؟ ول میڈا ہتھ پکڑ تے کوتوال دے کول گھن گئے۔
ایہ ڈُوہیں وی نال ٹُر پئے اتے وچ تے حاکم کوں وی ایہا گالھ آکھونے
اتے رشوت دے طور تے آپڑاں زر دار کراونڑ لگے ۔ میڈے اُتے ناحق
خون دا دعویٰ کر ڈتا۔ حاکم نے میں کنوں پچھیا۔ میڈی آپڑیں ایہ حالت
بنی جو بُھک اتے کھلیاں بجیاں کھاوَن دی وجہ کنوں میڈے وچ

ہولن دی طاقت نہ رہی ہئی۔ سر نیواتے کھڑا رہم۔ منہ کنوں کوئی جواب نہ ڈتے سگیم۔ حاکم کوں وی یقین تھی گیا جو ایہ ضرور خونی ہے۔ فرمایا جو ایکوں میدان وچ گھن ونج تے سولی چڑھا ڈیو۔ جہاں پناہ! میں تاں روپے ڈے ڈواتے انہاں کوں انہاں دے قرض دار یہودی دی قید وچوں چھڑوایا ہا۔ پر انہاں ایندے عوض رشوت وچ روپے خرچ کرتے میڈی جند کڈھن دا ارادہ کیتا۔ ایہ ڈو ہیں حاضر ہن، انہاں کنوں پچھ گھنو جیکر ہیں وال جتنی دی کوئی وَدھ گالھ آکھی ہووے۔ خیر میکوں میدان وچ گھن گئے۔ جڈاں سولی کوں ڈٹھم تاں حیاتی دیاں آساں امیداں لہا چھوڑیاں۔

سوائے ایں گتے دے کوئی میڈے اتے روون والا نہ ہا۔ ایندی ایہ حالت ہئی جو ہر ہک دے پیراں وچ ڈھہندا، اتے روندا چیکدا۔ کوئی لکڑ تے کوئی پتھر مریندا پر ایہ اوں جا کنوں نہ ہٹدا۔ اتے ہیں قبلہ دو منہ کرتے خدا کوں کھڑ آہدا ہم جو ایں وقت تیڈی ذات دے سوا میڈا بیا کوئی نہیں جہڑا میڈے کم آوے۔ اتے ہیں بے گناہ کوں بچاوے۔ ہن توں ای بچاویں تاں بچداں۔ ایہ آہدا کلمہ شہادت پڑھیم تے ستوراتے ڈہ پیم۔

خدا دی حکمت جو اوں شہر دے بادشاہ کوں قولنج دی بیماری ہئی۔ وزیر تے حکیم کٹھے تھئی تے جہڑا علاج کریندے ہن پر فائدہ نہ پوندا ہا۔ ہک بزرگ کے آکھیا جو ساریاں کنوں چنگی ایہ دوا ہے جو محتاجاں کوں کجھ خیرات کرو۔ لتے قید خانے والیاں کوں چھوڑ ڈیو۔ کیوں جو دوا کنوں دعا وچ وڈا اثر ہے۔ ہوں ویلے بادشاہی چیلے قید خانے دو بھجے۔

اتفاق نال اوا دل میدان وچ وی آ وڑیا۔ اژدہام کوں ڈیکھ تے پتہ لگیس جو کہیں کوں سولی تے چڑھیندے پن۔ ایہ سنڑ تے گھوڑے کوں بھاسی

دے کول گھن آیا۔ اتے تلوار نال رسیاں کپ چھوڑیاں، حاکم دیاں پیادیاں کوں
دھرکے دیاچے ڈِتے۔ اتے چھینو نے جو ایجھے وقت وچ جو بادشاہ دی
نازک حالت ہے۔ تساں خدا دے بندے کوں قتل پے کریندو، ایں
طرح میکوں چھڑدا اِیس۔ جھٹ ایہ ڈوہیں بھرا حاکم دے کول گئے۔ میڈے
قتل کیتے زور لیوے۔ کوتوال رشوت کھادی بیٹھا ہا۔ جو کجھ ایہ آہدے ادہو
کجھ کریندا۔ اوں اُنھاں کوں آکھیا جو تسلّی کرو۔ ہنڑ میں ایکوں ایں طرح قید
کریندا جو آپ کنوں آپ دانڑیں پانڑیں دے بغیر ٹھک ماریا مر ویسی۔
اتے کہیں کوں خبر ای نہ پوسی۔ میکوں پکڑانے آئے تے ہک چُنڈ وچ ہلا
چھوڑیا۔ اوں شہر کنوں ہک کوہ پرے ہک پہاڑ ہا۔ جتھاں حضرت سلیمان دے
وقت وچ دیواں نے اوندے وچ ہک تنگ تے اندھا کھوہ کھٹوایا ہا۔
اوندا ناں زندانِ سلیمان (سلیمانی قید خانہ) ڈسیندن۔ جیندے اتے بادشاہ
بہوں کوڑ بیندا ہا، اوکوں اُتھائیں ڈھک چھوڑیندا ہا۔ تے او خود بخود مر
ویندا!

بہر حال رات کوں چُپ چپاتے ایہ ڈوہیں بھرا اتے کوتوال دے اردلی
میکوں اوں پہاڑ تے گھن گئے اتے آپڑیں کرتے دے لئے۔ اے بادشاہ! ایہ
کتا میڈے نال اُنھاں وی گیا ہا۔ جڈاں میکوں کھوہ وچ سٹیا گیا۔ تاں ایہ
اوں کھوہ دے گل تے بہہ گیا۔ ہیٹھ کھوہ وچ بے ہوش پیا ہم۔ ذرا ہوش
آیا تاں آپڑیں آپ کوں مردہ خیال کیتم۔ تے اوں مکان کوں قبر سمجھیم، اوں
دے وچ ڈوں آدمیاں دا الا میڈے کنّاں پیا، جھیڑے آپس وچ گالھیں
پے کریندے ہن۔ ایہو معلوم تھیا جو منکر نکیر ہن تے میں کنوں سوال جواب
کرن آئن، ہک رسّی دا کھِسہ کاریں نشر با۔ جیکوں کہیں اُتوں لٹکایا ہا۔ ہیں

حیران ہم، زمین کوں ٹٹلیندا ہم تاں ہڈیاں ہتھ لگدیاں ہن۔

لحظے توڑیں منہ چھولن دی چپڑ چپڑ دی آواز میڈے کناں وچ آئی۔ جیویں کوئی کجھ کھاندا پیا ہووے۔ میں پچھیا۔ جو خدا دے بندے تساں کون ہے وے؟ خدا واسطے میکوں ڈسو۔ او کھلیے تے بولیے ایہ مہتر سلیمان دا بندی خانہ ہے۔ اتے اساں قیدی ہیں۔ میں اُنہاں کنوں پچھیا کیا میں جیندا ہاں؟ ول ٹھہکارے مار تے کھلیے۔ تے اکھیو نے۔ "اجن توڑیں توں جیندا ہیں، پر ہُنڑ مروسیں۔" میں پچھیا تساں کیا کھاندے پئے وے؟ کہی چنگی گالھ ہوسی جو میکوں وی تھوڑا اجہا ڈیو۔ جڈاں تے بس رکھا جواب ڈتو نے تے پیا کجھ نہ ڈتو نے! او تاں کھا پی تے سم پئے۔ ضعف تے کمزوری کنوں غشی وچ پیا روندا رہم۔ اتے خدا کوں یاد کریندا رہم۔ قبلہ عالم! ست ڈینہہ دریا وچ اتے اتنے ڈینہہ انہاں بھراواں دے بہتان لاون دے سبب کنوں ہک دانڑاں وی کھاونڑ کوں ہتھ نہ آیا۔ پیا ایہ جو کوئی شئے کھادی وی ہئی تاں کھلے نچے کھادے۔ اتے ایجھے قید خانے وچ پہیم جو رہائی دی کوئی صورت وی خیال وچ اصلوں نہ آندی ہئی۔

اخیر وچ آخری دماں تے آگیم۔ کہیں ویلے ساہ آندا تے کہیں ویلے ویندا۔ پر کہیں کہیں ویلے ادھی رات کوں ہک شخص آندا اتے رومال وچ روٹیاں تے رسی نال بدھ تے پانڑیں دی صراحی لٹکا ویندا۔ تے سڈ مریندا او ڈوہیں آدمی جہڑے میڈے نال قید وچ ہن۔ گھن گھندے اتے کھاندے پیندے۔ اُتوں کتے تے ہر ویلے ایہ گالھ ڈیکھ ڈیکھ تے ایہ سمجھ گیتی جو ہیں طرح ایہ شخص روٹی پانڑیں کھوہ وچ لٹکا ڈیندے، توں وی ایہو جہی کاری کرتاں جو ایں بیکس کوں، جہڑا تیڈا مالک ہے۔ قوت بچے تاں اوندی

جان بچی رہے۔ ایہ خیال کر تے شہر وچ گیا۔ نانبائی دی دکان وچ میز تے روٹیاں دے تھبے لگے پئے ہن۔ ٹپ مار تے ہک کلچہ مُنہ وچ گھتیا، اتے بھناں! لوک پچھوں بھنے۔ رپٹے تے ڈِھل مریندے رہے۔ پر ایں نان کوں نہ چھوڑیا۔ آدمی تھک تے وَل گئے۔ شہر دے کتے پچھوں لگ گئے۔ اُنھاں نال لڑدا بھڑدا، روٹی کوں بچاتے اوں کھوہ تے چاہ آیا۔ اتے نان کوں اندر سٹ چھوڑیا۔ چٹا ڈِسدا ہا۔ ہیں اوں روٹی کوں آپڑیں کول پیا ہویا ڈِٹھا، اتے کتے دی آواز سُنڑی تاں کلچے کوں چا گھدم، ایہ کتا ہیں دو روٹی سٹ تے پاتڑیں گوھن لنگھ گیا۔

کہیں وستی نال ہک بڈھڑی دی جھونپڑی ہئی۔ گھڑا تے ودھنڑاں پاتڑیں نال بھریا پیا ہا۔ اتے او بڈھڑی چرخہ کتیندی بیٹھی ہئی۔ کتا ودھنڑیں کول گیا۔ دِل کیتس جوا وکوں چاداں، اوں ذال نے ڈٹکا ڈِتا۔ ودھنڑاں اوندے مُنہ کنوں چھٹیا۔ تے گھڑے تے وَنج پیا۔ گھڑا بھج پیا۔ باقی تھاں رڑھ گئے۔ اتے پاتڑیں ڈیہہ گیا۔ بڈھڑی لکڑ چا تے اوکوں مارن کیتے اٹھی۔ ایہ کتا اوندے پیڑیاں وچ پہ گیا۔ اتے اوندے پیراں کوں مُنہ نال چٹن لے گیا۔ اتے پچھ ہلاوݨ لگ پیا۔ وَل بہاڑ دا لے پاسے بھناں، وَل اوندے کول وَل آیا۔ ایں طرح کہیں ویلے رسی چیندا، کہیں ویلے ڈول مُنہ وچ پکڑتے ڈِکھیندا۔ اتے آپڑاں مُنہ اوندے پیراں تے ملیندا۔ اوندی چادر دا پاند پکڑتے چھکیندا۔ خدا نے اوں ذال دے دِل وچ رحم گھتیا، جو ڈول تے رسی کول چاتے اوندے نال ٹر پئی۔ ایہ کھوہ کنوں باہر آ تے اوندا پاند پکڑتے اگوں اگوں ٹرن لے گیا۔

آخر اوکوں پہاڑ تے گھن آیا۔ اوں ذال دے دِل وچ کتے دی ایں حرکت

کنوں اِلقا تھیا۔ جو ایں اینڈا مالک ضرور ایں اندھے کھوہ وِچ پھاتا پئے۔
شاید اوں دی خاطر پانڑیں منگیس۔ غرض بُڈھڑی ڈال کوں نال گھن تے ایہ
اندھے کھوہ دے گَل تے آیا۔ ڈال نے پانڑیں دا ڈولا بھر تے رسی نال لٹکایا
میں اُتھاں پکڑ گھدا اتے نان دا بھور اکھادم۔ ڈُوں ترائے گھٹ پانڑیں
پیتم۔ ایں طرح آپڑیں پیٹ دے کتیے کوں راضی کیتم۔ خدا دا شکر ادا کیتم۔
نے ہِک پاسے تھی بیٹھم۔ اتے خدا دی رحمت دی اُمید وِچ ہم جو ڈیکھوں
کیا تھیندے۔ ایہ حیوان بے زبان ایں طرح نال گھن آندا اتے بڈھڑی دے
ہتھوں پانڑیں پلیندا۔ جڈاں بھٹیاراں نے ڈٹھا۔ جو کتا ہمیشہ روٹی چاویندے
اُتھاں کوں ترس آیا اتے ایہ طے کیتو نے جو جڈاں ایکوں ڈیکھدے روٹی
اونڈے اگوں سٹ ڈیندے۔ اتے جیکر او ڈال پانڑیں نہ گھن آندی۔ تاں
ایہ اونڈے کتھاں بھیندا۔ لاچار او وی ہک مراحی پانڑیں دی ہر روز
میکوں ڈے ویندی۔ ایں کتے یار نے روٹی پانڑیں کنوں میڈے دل دی
تسلی کرائی۔ اتے خود اوں کھوہ دے گَل تے ڈٹھا پیا رہندا۔ ایں طرح چھی
مہینے گذر گئے۔ پر جہڑا آدمی ابھی قید وِچ رہندے۔ جو دنیا دی ہوا وی
اوکوں نہ لگے۔ اونڈا کیا حال تھی سگدے۔ چھڑا ہڈی تے چم رہ گیا ہا جیونڑ
او کھا تھی گیا ہا۔ دل کرے جو یا الٰہی! ایہ ساہ نکل ونجے تاں بہتر ہے!
ہِک ڈینہہ رات کوں او ڈوہیں قیدی ستے پئے ہن۔ میڈا دل بھر تج
گیا۔ بے اختیار رووݨ لگ پئے گیم۔ اتے خدا دی درگاہ وِچ نک گھساوݨ لگ پئے
گیم۔ بھلے پہر کوں کیا ڈیکھداں جو خدا دی قدرت کنوں ہک رستہ اوں غار
وِچ لکھیچ گئے اتے ہک ہولی جہی آواز سُنڑیم جو اے کم بخت! بدنصیب!
رستے دا پا ماتکڑا کر تے آپڑیں ہتھ نال پکڑ اتے اِتھوں نکل آ۔ میں ایہ سُن

تے دل وچ خیال کیتا جو آخر ایہہ ای میڈے اتے مہربان تھیسن۔ تے رت دے غلبے کنوں تھر دمیکوں کڈھن آ گئن۔ بہوں خوشی نال اوندے پیراں کوں آپڑیس جیل نال چھک تے بدھیم۔ کہیں میکوں اُتے دو چھکیا۔ رات ابھی اندھاری ہئی جو جیں میکوں کڈھیا ہا، میں اوکوں ول نہ سنجان سگیم، جو کون ہے؟ جڈاں باہر آیم تاں اوں آکھیا۔ جلدی آ، اتھاں کھڑن مناسب کائے نھیں۔ میڈے وچ طاقت نہ ہئی۔ پر ڈر کنوں لڑھدا پڑھدا پہاڑ دے تلے آ گیم۔ ڈیکھداں تاں ڈو گھوڑیاں تے زین کسی ہوئی ہے تے تیار کھڑن، اوں شخص ہک اُتے میکوں سوار کیتا۔ اتے ہک اُتے آپ چڑھ بیٹھا۔ اتے اگوں ٹریا۔ ٹردیں ٹردیں دریا دی من تے ونج پہنچسے! سویل تھی گئی۔ اوں شہر کنوں ڈہ بارھاں کوہ پندھ کر آیوسے۔

اوں جوان کوں چنگی طرح ڈٹھا۔ تاں ہتھیار بند سپاہی بنڑیا ہویا۔ زرہ بکتر لاتے چار آئینہ بدھ تے گھوڑے تے زین سٹ تے میں دو غور نال ڈیہدا کھڑے اتے ہتھ اُڑیاں ڈیندا تلے ڈٹھے تے تلوار میان وچوں چھکی۔ اتے گھوڑے کنوں تلے سٹ گھتیا۔ رحم پئیم، جو میں بے قصور ہاں میکوں کیوں قتل کریندو؟ رحم دل آ! اودیں تاں تیں میکوں قید کنوں کڈھیے۔ ہن ایہہ بے مروتی کہی کریندا پیئیں؟ اوں آکھیا، سچ ڈسا توں کون ہیں؟ میں جواب ڈتا جو میں مسافر ہاں! ناحق دی مصیبت وچ پھس گیا ہم۔ تے گرفتار تھی گیا ہم۔ تیڈے صدقے اتھوں جیندا نکلیا ہاں۔ ایہو جہاں ساریاں گالھیں خوشامدیاں کیتیاں۔

خدا نے اوندے دل وچ رحم چا پاتا۔ تلوار میان وچ چا گھتیس اتے آکھیس خیر، خدا جو چاہندے کریندے، ونج تیڈی جان بخشی کیتم،

جلدی سوار تھی جو ایہ کھرݨ دی جا کائے نہیں. گھوڑیاں کوں بھجاتے ٹُر پوسے
راہ وِچ ارمان کرینداا تے پچھتا ندا وینداہم. ظہر دے وقت تائیں ہک
جزیرے وِچ ونج پجیوسے. اُتھ گھوڑے توں لہتا. میکوں وی لہایُس،
زین تے خرجین گھوڑیاں دی کنڈ توں لہائی. اتے چرݨ کیتے چھوڑ
ڈِتا. آپ اپݨی کمر دی ہتھیار کھول گھِدے. اتے بہ رہا. میڈے نال
بولیا، بدنصیب آ! ہُݨ اپݨاں حال سُݨا. جو پتہ لگے توں کون ہیں؟ ہیں
آپݨاں ناں نشان ڈسایا. اتے جو جو گذری وِہاݨی ہئی. اوکوں آخر
تائیں سُݨائی۔

اوں جوان نے جڈاں میڈی گذری وِہاݨی سُݨی تاں روون لگ
گیا. اتے آکھیُس جو جوان آں! ہُݨ میڈا ماجرا سُݨ. ہیں زیر باد نمے
راجے دی کنوار ہاں. اتے او گبھرو جہڑا شیبانی قید خانے وِچ قید
ہے اوندا ناں بہرہ منذ ہے. میڈے پیو دے وزیر دا پُتر ہے. ہک
ڈینہ مہاراج نے اجازت ڈِتی جو جتی راجے تے شہزادے ہِن جھروکے
تلے آتے میدان وِچ تیر اندازی اتے چوگان بازی کرن. تاں ہر کہیں
دی گھوڑ سواری اتے اوندے کسب دا پتہ لگے. ہیں راݨی دے کول
جہڑی میڈی ماں ہے. ماڑی دے اوڈھر تھی تے بیٹھی ہم. وانیاں تے
سنگتاݨیاں موجود ہن. تماشہ ڈیکھدی بیٹھی ہم جو ایہ دیوان دا پُتر
ساریاں کنوں سوہݨا اِی گھوڑے کوں چکر ڈیندے تے آپݨیں کرتب ڈِکھیندا
پیا ہا. میکوں ڈاہڈا بھانڑ ڈاں، بھل ہیں اوندے اتے ریجھ گئیم. قدرت نال
ایہ گالھ لُکی رہی۔

آخر جڈاں بہوں بے چین تھئیم، تاں ڈھیر سارا انعام ڈِتم اتے دائی

کوں آکھیم، او وچ تے اوں جوان کوں کہیں نہ کہیں ڈھنگ نال لکا تے میڈی جلتے گھن آئی۔ تڈاں دا ایہ وی میکوں پیار کرݨ لگ پیا۔ ڈھیر ڈینہ ایہا عشق مشک وچ گزند گئے۔ ہک ڈینہ چھ کیداراں نے ادھی رات کوں ایں طرح ہتھیا، زیدھ تے محل وچ آندا ڈٹھا۔ تاں او کوں پکڑ گھدا، اتے راجے کوں وی ڈسیوں۔ اوں تے قتل کرݨ چھوڑݨ دا حکم ڈے ڈِتا۔ ساریاں وزیراں مشیراں دے آکھݨ چاکھݨ تے جان بخشی کیتی، اتے فرمیونے جو ایکوں زندان سلطانی وچ سٹ ڈیو۔ اتے ڈوجھا جوان جہڑا اوندے نال قید ہے۔ اوندا اگھاٹا سنگتی ہے۔ اوں رات کوں او وی اوندے نال ہا۔ ڈوہیں کوں اوں کھڈ وچ سٹ آئے۔ اج تریہے سال تھیندے پئن جو او پیسے پئن۔ پرکہیں نے نہیں پچھیا۔ جو ایہ جوان راجے دے گھر وچ کیوں آئے ہن۔ بھگوان نے میڈی پت چا رکھی ہے ایں گالھ دے کُشکرانے دے طور تے میں آپڑاں فرض سمجھ گھدے جو رنج پا نڑیں او کوں بچایا کراں۔ اوں ڈینہ کنوں ہفتے وچ ہک ڈینہ آندی ہاں۔ اتے اٹھ ڈیہاں دی کھاد خوراک کٹھی ڈے ویندی ہاں۔

کل رات خواب ڈِٹھم، جو کوئی آدمی آہدا پے جو جلدی اٹھی تے گھوڑا، بیڑا، اتے کمند اتے کجھ روک خرچ واسطے چاتے اوں غار اتے ونج تے اوں بچارے کوں اتھوں کڈھ۔ ایہ سݨ تے میڈی چھرکی نکلی، اتے خوشی وچ مست تھی تے مردانہ ویس وٹا اتے ہک صندوقچہ جواہرات تے اشرفیاں دا بھر گھدم۔ اتے ایہ گھوڑا تے کپڑے جوڑے گھن تے اتھاں گئی ہم۔ جو او کوں کمند نال اتے چھکاں۔ تیڈے بخت ہن جو ایہی قید وچوں ایں طرح چھٹ گئیں۔ اتے میڈی ایں چال دا کہیں کوں پتہ کائے

نھیس۔ شاید او کوئی دیوتا ہوسی۔ جیں ویلے نیندڑی رہا ٹی کہندے میکوں سڈیا ہا۔ خیر، جیویں میڈی قسمت وچ ہا، او ہو تھیا۔

ایہ کہانڑیں سنڑ تے پری، مجبوری، ماخذ دی بھاجی۔ انگوٹھے کنوں کھولیس۔ پہلے کھنڈ کڈھ تے ہک کٹوری وچ کھولیس اتے بید مشک دا عرق اوندے وچ گھت تے میکوں ڈتس۔ میں اوندے ہتھوں گھن تے پیتا۔ دل کھوڑا تہراں کیتا۔ ہک گھنٹے دے بعد میکوں دھوتی بدھوا تے دریا تے گھن گئی۔ مقراض نال میڈے سر دے وال کتر بوئیس، ناحوں لہو نیس تے وھوا دھنو دتے کپڑے پوا یونس۔ تویں سر دل بندہ بنڑ ڈالیس۔ میں قبلے دی طرف منہ کر کے شکرانے دا دوگانہ پڑھنڑ لگیم۔ او نازنین میڈی ایں حرکت کوں ڈیکھدی رہی۔

جڈاں نماز کنوں فارغ تھیم پچھنڑ لگی جو ایہ تیں کیا کم کیتے؟ میں آکھیا، جہڑے خالق نے ساری خلقت پیدا کیتی ہے اتے تیں جہی محبوبہ دے ہتھوں میڈی خدمت کرائی ہس۔ اتے تیڈے دل کوں میڈے اُتے مہربان کیتس اتے ایں طرح قید کنوں خلاصی کرائی ہس۔ اتے جلیندی ذات لاشریک ہے۔ اوندی میں عبادت کیتی ہم اتے بندگی کیتی ہم۔ اتے شکرانہ ادا کیتم

ایہ گالھ سنڑ تے آکھنڑ لگی۔ کیا تساں مسلمان ہے وے؟ میں آکھیا۔ ایں گالھوں دی اللہ دا شکر ہے! بولی۔ جو میڈا دل تہاڈیاں گالھیں کنوں خوش تھئے۔ میکوں وی نماز سکھاؤ اتے کلمہ پڑھاؤ۔ میں دل وچ آکھیا جو چلو ایہ ساڈے دین تے تاں آئی! بغرض میں لا اِلٰہ اِلّا اللہ محمد رسول اللہ پڑھیا۔ تے او کوں پڑھوایا۔ ول اُتھوں گھوڑیاں تے سوار تھی تے اساں ڈوہیں چل پیوسے۔ رات کوں کتھاہیں رہندے تاں اودین ایمان دا ذکر

کریندی اتے سُنڑدی نے خوش تھیندی، ایں طرح ڈُڈں مہینے تائیں لاگو لاگ رات ڈِینہ ٹُردے رِہو سے!

آخر ہِک اِہجے ملک وِچ پُہتو سے جہڑا زیر باد لئے سراندیپ دے مُلکاں دے ہنے اُتے ہا۔ اتھاں ہِک شہر نظر آیا۔ جہڑا آبادی وِچ استنبول کنوں وڈا ہا۔ اوندی آب وہوا بہوں چنگی اتے طبیعت دے موافق ہئی ایں شہر دا بادشاہ کسریٰ کنوں زیادہ عدل کرنڑ والا اتے رعیت پرور ہا۔ ایہ ڈیکھ تے دِل بہوں خوش تِھیا۔ ہِک حویلی مُل گھِن تے رہنڑ سہنڑ پے گیو سے جڈاں کئی ڈِینہاں دا تھکیڑ الہا۔ کجھ ضروری سامان بنڑا جوڑ تے اوں بی بی نال شرع محمدی دے مطابق نکاح کیتا۔ اتے رہنڑ لگیم۔ ترائے سالاں وِچ اِتھوں دے چھوٹیاں موٹیاں نال میل ملاپ رکھ تے آپڑاں اعتبار جمایا اتے تجارت والا ٹھاٹ ڈِکھایا۔ آخر اِتھوں دے ساریاں سوداگراں کنوں ودھ گیم۔ ہِک ڈِینہ وزیر اعظم دی خدمت وِچ سلام کرنڑ نکلیم۔ اتھاں ہِک میدان وِچ اللہ دی ڈھیر ساری مخلوق ڈِٹھی۔ کہیں کنوں پُچھیم جو ایہ اتنا اژدہام کیوں ہے؟ معلوم تِھیا جو ڈُوں شخصاں کوں زنا تے چوری کرینداں پکڑ یا گئے۔ شاید خون وِی کیتے ہے نس۔ اُنھاں کوں سنگسار کرنڑ گھِن آئن۔

ایہ سُن تے میکوں آپڑیں گالھ یاد آ گئی۔ جو ہِک ڈِینہ میکوں وِی ہیں طرح سُولی چڑھاونڑ گھِن گئے ہن تے خدا بچا گِھدا ہا۔ پتہ نئیں ایہ کون شخص ہوسن جو اِہجی مصیبت وِچ آ پھسے۔ خدا جانڑے ایہ سچ وی ہے۔ یا میڈے وانگے پھڑتی تہمت اُتے پکڑیج آئن؟ بھیڑ بھاڑ کوں چیر تے وِچ وڑ گیم۔ ڈِٹھم تاں میڈے ڈُوہیں بھرا ہِن۔ یا نئیں بدھیاں ہویاں۔ سِر ، پیر ننگے ، اُنھاں کوں گھِدی ویندن۔ اتھاں دی شکل ڈیکھ تے رت غلبہ کیتا۔ دِل مُنھ

وِچ آ گیا۔ وصولیاں کرݨ والیاں اُنھاں سرکاری بندیاں کوں لپ اشرفیاں وی ڈِتم۔ اُتے آکھیم، لحظہ کھن دیر چا کرو۔ وَل اُتھوں گھوڑے کوں بھجا تے حاکم دے گھر پُنم۔ یعقوت دا یک بے مثال دانڑاں اوکوں نذرانڑاں ڈِتم۔ اتے اِنھاں دی سفارش کیتم۔ حاکم آکھیا۔ یک شخص نے اِنھاں تے دعویٰ کیتا ہوئے۔ وَل انھاں دے قصور وی ثابت تھی چکین۔ اتے بادشاہ داحکم وی تھی چُکے۔ ہیں لاچار ہاں۔

بس ڈاڈھی منت زاری کرݨ نال حاکم نے مُدعی کوں سڈوا تے پنج ہزار روپے اُتے راضی کر گھدا۔ ایں طرح جرا و خون دا دعویٰ چھوڑ ڈیوے ییں روپے گھِن ڈِتم۔ اُتے اوں کنوں لا دعویٰ لکھوا گھدم۔ ایں طرح ایں مصیبت کنوں انھاں دی خلاصی کرا تی۔ جہاں پناہ! انھاں کنوں پچھو جو پیسے پیا آہداں یا کوڑ بکدا کھڑاں! اوڈوہیں تھرا سر جھکا کرتے شرمسار تھی تے کھڑے رہے۔ خیر، انھاں کوں چھڑوا تے گھر گھن آیم۔ دھوا ڈھنوا تے کپڑے پوائیم۔ دیوان خانے وِچ رہݨ کیتے مکان ڈِتم۔ ایں واقعہ پڑیں ڈال کوں اُنھاں دے سامنڑیں نہ آنم۔ انھاں دی خدمت وِچ حاضر رہندا اتے اُنھاں دے نال کھانڑاں کھاندا۔ بس سمݨ ویلے گھر ویندا۔ ترائے سالاں تائیں اُنھاں دی خاطر داری وِچ گذاریے ہتے انھاں دی اِیجی کوئی گندی حرکت نہ کیتی، جیڑھی میڈے کیتے رنجش دا باعث ہوندی۔ جیکر ہیں کتھائیں سوار تھی تے ویندا تاں ایہ گھر وِچ رہندے!

ہک ڈِینہہ اتفاق نال میڈی ڈال حمام وِچ دھاون گئی۔ جڈاں دیوان خانے وِچ آئی۔ اتے کوئی جوان نظر نہ آیا، تاں اوں برقع لہا ڈِتا۔ شاید ایہ رَد چلا پھرا اُستا ہویا جاگدا پیا ہا۔ ڈیکھݨ سیتی اُوندے اُتے عاشق تھی گیا۔

وڈے بھرا کوں گالھ کیتُس، اُنھاں ڈٖوہیں میڈٖے مار گھتݨ دی آپت وِچ صلاح کیتی ۔ میکوں ایں حرکت دی اصلوں خبر نہ ہئی ۔ بلکہ دِل وِچ آہدا ہم جو اللہ دا شکر ہے ۔ جو ایں دفعہ ہُݨ توڑیں اِنہاں کوں اجھی وِ بھی گالھ نِھیں کیتی ، ہُݨ انھاں دے مزاج ٹھیک تھی گئن ۔ شاید غیرت اپڑاں اثر کر گھِدے ۔ ہِک ڈٖینہہ کھانڑیں دے بعد وڈے بھرا ایں دیاں تہنجوں ترائیاں ۔ اگے اپڑیں وطن دی تعریف تے ایران دیاں صفتاں بیان کرݨ لگیا ۔ ایہ سُݨ تے ڈٖو جھے بھرا دی اپڑیں مونجھ ظاہر کیتی ۔ میں آکھیا جیکر وطن وَنجݨ دا ارادہ ہے تاں ٹھیک ہے ۔ میں تہاڈٖی مرضی نال ہاں ، میڈٖی وی ایہا خواہش ہے ۔ ہُݨ میں وی انشاء اللہ تعالیٰ تہاڈٖے نال چلداں ۔ ڈٖال کوں ڈٖوہیں بھراواں دی مونجھ مُنجھاری دی گالھ کیتم ۔ اتے اپڑاں ارادہ وی ڈٖسیم ۔ اوں عقلمند نے آکھیا ۔ اوویں تاں تہاڈٖی مرضی ! پر ایہ وَل کوئی دَغا کرݨ چاہندن ۔ ایہ تہاڈٖے جانی دشمن ہِن تساں بانہیں وِچ نانگ پالئے ہوئے ہِن ! اتے انھاں دی سنگت تے بھروسہ کریندے وے ! جہڑا کجھ تہاڈٖا دِل کرے ، بیشک کرو ۔ پر انھاں موذیاں کنوں خبردار تھی تے راہئے ۔ جیویں تقدیر وِچ ہا ، تھوڑے وقت وِچ سفر دی تیاری کر تے میدان وِچ خیمہ آ کھڑا کیتم ، تاں وڈٖا سارا قافلہ کٹھا تھی گیا ۔ اتے میڈٖے قافلے دی نگہبانی اَتے سرداری اُتے راضی تھی گئے ۔ چنگا وبلا ڈٖیکھ تے روانہ تھی ہوسے ، پر انھاں کنوں اپڑیں طرفوں ہوشیار رہیم ۔ نال نال ہر طرح دی فرمانبرداری تے دِل منگڑیں وی کریندا رہیم ۔

ہِک ڈٖینہہ ہِک منزل تے دِ چلے بھرا نے ڈٖٹھیا ۔ جو ایں مکان کنوں ہِک میل جھتی پرے سلسبیل وانگوں ہِک چشمہ وہندا پئے اَتے رستے اُتے کوہاں

تایئں آپوں چمپا ہوںا لالہ، نازبان، نرگس اتے گلاب ترِڑے پا کھڑے، سیر
کیتے تاں بھوں سوہنڑیں جا ہے۔ جیکر آپڑیں اختیار وچ ہوندا تاں عمر
اُنھاں وِچ تے سیر سپاٹا کردوں ہا۔ ایں طرح ٹھکیڑا دی لہ وِنجے ہا۔ میں آکھیم
جیویں تساڈی مرضی ہو ودے، آکھو تاں کل دا ڈِینہ ایہناں پودوں تے اُنھاں وِچ
تے سیر کروں، اُنھاں آکھیا ایں کنوں چنگا بیا کیا ہے؟ میں حکم ڈِتم جو سارے
قافلے کوں سنڑ تے آکھو جو کل دا وی قیام رہسی۔ اتے باورچی کوں آکھیم جو
سویل دا کھانڑاں قسم قسم دا تیار رکھ، جو فجر سیر کوں ٹُلسوں، جڈاں سویل تھئی
اُنھاں مونہیں بھراواں کپڑے پاتے، کمراں کسّ تے۔ میکوں یاد ڈِوایا جو جلدی
ٹھڈے ٹھڈے ویلے ٹُرلوں تے سیر کروں۔ سواری کیتے آکھیم تاں آکھونے
جو پیریں سیر دا جہڑا مزہ آندے او سواری تے کڈاں آندے، گھوڑیاں والیاں
بندیاں کوں آکھ ڈِیو جو گھوڑے نہ گھن آوِن!

ڈوں غلاماں نے حقہ تے قہوہ دان چا گھِدا، اتے نال ٹُر پیئے۔ راہ
وِچ ٹُر چلیندے ویندے ہاسے، جڈاں قافلے کنوں پرے نکل گئے ہاسے تاں
ہک غلام کوں اُنھاں کہیں کم کیتے بھیج ڈِتا۔ تھوڑی دیر اگوں تے چل تے دوجھے
کوں وی پہلے کوں سنڑ آون کیتے روانہ کر چھوڑیا۔ کم بختی ایہ آئی جو میڈے
منہ وِچ جیویں کہیں دھار گھت ڈِتی ہووے۔ او جو کجھ چاہندے ہن کریندے
ہن۔ اتے میکوں گالھیں نال وِندلائی ویندے ہن۔ پر ایہ کتا ٹال رہا۔
اساں بہوں پرے نکل گئیوسے، نہ کوئی چشمہ نظر آیا۔ تے نہ کوئی باغ بس
ہک گنڈیاں والا میدان ضرور ہا۔ اُتھاں میکوں پیشاب آیا۔ میں ہٹکن بہ
گئیم۔ میڈے پچھوں تلوار دا چمکارا چھا پیا۔ دل تے ڈیکھن ہا جو وِچلے بھرا
سائیں نے میکوں تلوار مار ڈِتی اتے میڈا سر دُھڑ دُوں لوٹے تھی گیا۔ جے توڑیں

میں اکھیندا جو ظالمو! میکوں کیوں مریندو؟ وڈے بھرا دی ہونڈھے تے چھک ماری، ڈوہیں پھٹ کاری لگے ہن۔ ہِک سنوڑ تے ڈُوجھے ہیم۔ تڈاں اُنھاں ڈوہیں بے رحماں نے دل جھا میکوں زخماں پھٹاں نال چُور کیتو نے اتے لہو لہان کر ڈِتا۔ ایہ کُتا میڈا حال ڈیکھدا کھڑا ہا۔ اُنھاں اُتے اُلر پیا۔ ایکوں وی اُنھاں زخمی کر ڈِتا۔ ایندے بعد آپڑیاں سنتھاں نال آپڑیں چھُٹے تے زخماں پھٹاں دے نشان بنڑ ڳئے۔ اتے سروں پیروں ننگے تھئی تے قافلے وچ گئے۔ اتے ظاہر کیتو نے جو بدووں نے اوں میدان وچ اساڈے بھرا کوں شہید کر ڈِتے، اتے او وی لڑدیں لڑدیں زخمی تھی گئے ہن۔ جلدی اتھوں کوچ کرو۔ نہ تاں قافلے اُتے وی حملہ کرتے ساریاں کوں لُٹ گھنسیں، قافلے دے لوکاں نے بدواں دا ناں جو سُنڑیا، اتھائیں بھتھر بج گئے، سامان تے دہل تے کوچ چا کیتا۔ اتے ٹُر گئے۔ میڈی ذال تے اِنھاں دا سلوک تے بھلائیاں سُنڑ ڈِتیاں ہویاں ہن۔ اتے جیہڑیاں جیہڑیاں اِنھاں نے میڈے نال چالاں کیتیاں ہانیں، جانڑدی ہئی۔ ایہ واقعہ اِنھاں کوڑیاں دے مونھوں سُنڑ تے اوں جلدی جنجر تالی آپڑیں آپ کوں کوہ چھوڑیا۔ تے ایں طرح جان چا ڈِتُس۔

اے درویشو، اوں خواجہ سگ پرست نے جڈاں آپڑیں کیفیت اتے مصیبت ایں طرح ایہ توڑیں آکھ سُنڑائی تاں میکوں بے اختیار رووڑ آ گیا۔ او سوداگر ڈیکھ تے آکھڑ لگیا۔ قبلۂ عالم! جیکر بے ادبی نہ ہوندی تاں ننگا تھی تے میں آپڑاں سارا بدن کھول تے ڈکھیندا۔ ول وی آپڑیں سچا ہووڑ دی خاطر گریبان مونڈھے تائیں چیر تے ڈِکھایا۔ واقعی چپے جیتی وی تن اوندا بغیر زخم دے صحیح سالم نہ ہا۔ میڈے سامنڑیں سر توں پٹکا لہائیس تاں کھوپری وچ اِتجا وڈا چگھ پیا ہویا ہا۔ جو ہک سالم انار اوندے وچ ما

ونجے۔ بادشاہی ارکان جھڑے حاضر ہن، ساریاں نے آپڑیاں اکھیں نوٹ اہی گھدیاں، ڈیکھڑ دا حوصلہ نہ تھیونے۔

وَل خواجہ لِیا جو بادشاہ سلامت! جڈاں ایہ بھرا آپڑیں جان میکوں مکاتے چلے گئے ہِن۔ تاں ہِک پاسے ایہ گتا میڈے کول پھٹل تھیا پیا ہا۔ بدن وچوں لہو آتا نکل گیا ہا۔ جو حوصلوں نہ طاقت رہی تے نہ ہوش ہا۔ پتہ نہ لگدا ہا، جو ساہ کتھاں ٹکیا کھڑیا ہا۔ جو جیندا پیاں۔ جہڑی جا تے پیا ہم او ملک سراندیپ دی سرحد ہئی۔ اتے ہِک بہوں آباد شہر اوں سرحد دے نال ہا۔ اوں شہر وچ ہِک وڈا سارا بُت خانہ ہا۔ اتے اتھوں دے بادشاہ دی دھی ہئی۔ بہوں سوہنڑیں، دل بھاونڑیں! ڈھیر سارے بادشاہ تے شہزادے اوندے عشق وچ خوار ہن۔ اُتھاں پر دے دا رواج کائے نہ ہا۔ ایں واسطے او چھوہر سارا ڈینہہ سنگتانڑیاں نال سیر تے شکار کریندی رہندی۔ اساڈے نال ہِک شاہی باغ ہا۔ اوں ڈینہہ بادشاہ کنوں اجازت گھن تے اوں باغ وچ آئی۔ سیر دی خاطر پھردی پھراندی اوں میدان وچ آنکلی۔ خاصیاں سہیلیاں دی نال سوار ہن۔ جتھاں میں پیا ہم۔ او آیاں۔ میڈا رڑاٹ سُنڑ تے کولھوں آ کھڑیاں، میکوں ایں حالت وچ ڈیکھ او بھجیاں۔ اتے شہزادی کول ونج اکھیو نے جو ہِک جوان تے ہِک کتا لہو وچ بڈیا ہویا پیا ہے! اتھاں دے موہنوں سُنڑ تے خود ملکہ میڈے سِر تے آگئی ارمان کر تے آکھیُس، ڈیکھو تاں سہی، متاں ساہ ہووس؟ ڈوں چار دائیاں نے لہہ تے ڈٹھا۔ اتے عرض کیتو نے جو حالی تورڑیں تاں جیندا پئے۔ جھٹ آکھیُس جو ملیچھ اُتے سماتے ایں لاش کوں باغ وچ گھن چلو۔

اُتھاں ونج تے سرکاری جراح کوں سڈ لیُس، میڈے اُتے میڈے کُتے

ڈے علاج دی خاطر بہوں تاکید کیتی ، اتے اُنھاں کوں انعام تے بخشش دی اُمید ڈِ دی ڈِوائی۔ اُوں نائی نے میڈا سارا بدن پُونجھ پانجھ تے مِٹی اتے رت کنوں صاف کیتس ، اتے شراب نال دھو دُھو تے پھٹاں کوں ٹانکے مار تے ، مَلّم لائیس ۔ اتے پانڑیں دی بجائے بید مُشک دے عرق کوں میڈے سنگھ وِچ چُوا چُوا کر تے سٹوائیس ۔ بلکہ خُود میڈے سرہانے بیٹھی رہندی ، اتے میڈی خدمت کروندی ۔ اتے رات ڈِینہ ڈُوں چار واری تُجھ شوربہ یا شربت آپڑیں ہتھ نال پلیندی ، خدا کیتا ۔ میکوں ہوش آگیا ۔ تاں ڈِٹھم جو ملکہ بہوں ارمان نال آہدی پئی ہئی ۔ جو کیہڑے خونخوار ظالم نے تیڈے اتنے ایہ ظلم کیتے ۔ او وڈے بُت کنوں وی نہیں ڈریا ، ؟ ڈہ ڈِینہاں دے بعد عرق اتے شربت اتے معجوناں دی قوت نال ہیں اکھ کھولی ۔ ڈِٹھم تاں میڈے آسوں پاسوں سونڑیاں دا جھمگھٹا تھیا کھڑے ۔ اتے ملکہ میڈے سرہانڑیں کھڑی ہے ۔ ہک ٹھڈا ساہ بھریم ، اتے دِل کیتا جو کجھ ہلاں جُلاں ، پر طاقت نہ ہئی ۔ ! بادشاہزادی نے مہربانی نال آکھیا ، جو غمی آں ! دِل مدھ کر ٹھہ نہ پیا ۔ تو کیہڑے جو کہیں ظالم تیڈا ایہ حال کر چھوڑیئے ۔ پر وڈے بُت نے میکوں تیڈے اُتے مہربان چا کیتے ، ہنڑیں چنگا تھی ویسیں !

قسم اُوں خدا دی جیہڑا ہک ہے تے لاشریک ہے ۔ ہِیں اوکوں ڈیکھ تے وَل بے ہوش تھی گیُم ۔ ملکہ کوں وی پتہ لگیا ۔ اتے گلاب دانڑیں وِچوں آپڑیں ہتھ نال گلاب چھنڑکیا ۔ ویہہ ڈِینہاں دی مدت وِچ زخم بھریج آئے ۔ تے پھٹاں تے انگوری آگئی ۔ ملکہ ہمیشہ رات کوں جڈاں سارے سُم ویندے ہَن میڈے کول آندی ۔ اتے کھوا پلا ویندی ۔ غرض ہک چلیہے وِچ میکوں صحت دا چھنڈا ڈِتا گیا ۔ بادشاہزادی بہوں خوش تھئی ۔ نائی کوں بہوں سارا

انعام ڈتا، اتے میکوں پوشاک پوائی، خدا دے فضل نال اتے ملکہ دی خبرگیری تے کوشش نال ڈاڈھا اُڑا اُپڑا اتھی گیم۔ اتے پنڈا بہوں تکڑا اتھی گیا۔ لتاں دی پل گیا۔ ہر ڈینہاڑے میکوں شراب پلویندی اتے میڈیاں گالھیں سݨدی۔ تے خوش تھیندی۔ میں وی ہک ادھ نقل، کہاݨیں تریب توں نویں سݨا تے اوندا دل ونڈیندا۔

ہک ڈینہہ پچھݨ لگی، جو آپݨاں حال حوال تاں سݨاؤ، جو تساں کون ہیوے؟ اتے ایہ واقعہ تہاڈے نال کیوں تھئے؟ میں آپݨاں سارا ماجرا شروع کنوں اخیر تائیں اوکوں آکھ سݨایا۔ سݨ تے رووݨ پے گئی۔ اتے بولی، جو ہݨ میں تیڈے نال ایجھا سلوک کریساں جو آپݨیں ساری مصیبت بھل ویسو۔ میں آکھیا، "خدا تہاکوں سلامت رکھے۔ تساں نویں سروں میکوں حیاتی بخشی ہے۔ ہݨ میں تہاڈا تھی گیاں! خدا واسطے میڈے اتے ہمیشہ ایں طرح اپݨیں مہربانی تے مہر والی دید بھالی رکھو۔" غرض ساری رات کلھی میڈے کول بیٹھی رہندی۔ لتے گالھیں گھاݨیں کریندی۔ بعضے ڈینہہ اوندی دائی وی نال آندی۔ ہر طرح دیاں گالھیں سݨدی تے سݨیندی۔ جڈاں ملکہ اٹھی ویندی تے میں کلہا رہ ویندا تاں وضو کر تے ہک چھند وچ لک تے نماز پڑھ گھندا۔

ہک واری ایجھا اتفاق تھیا جو ملکہ آپݨیں پیو ماں دے کول گئی۔ تاں میں تسلے نال وضو کر تے نماز پڑھدا پیا ہم جو اچانچیت شہزادی دی دائی نال گالھیں کریندی آئی۔ جو ڈیکھاں عجمی ایں وقت کیا پیا کریندے۔ متاں پے یا جاگدا پئے۔ میکوں اوڑیں جا تے نہ ڈٹھس، تاں حیران تھی گئی جو ایہ کتھاں گیا؟ کہیں نال دل تاں نئیں لا گھدا۔ چھنڈاں گتھاں ڈیکھݨ لگی تے گول بھول کرݨ لگی۔ آخر جتھاں میں نماز پڑھدا پیا ہم۔ اتھاں آ گئی۔ ایں چھوہر نے نماز کڈاہیں

تے کتھا ہیں دی نہ ڈٹھی ہئی، چُپ کر تے کھڑی ڈیکھدی رہی۔ جڈاں ہیں نماز مُکا تے دُعا کیتے سجھ کھڑے کیتے۔ اَتے سجدے وِچ سِر رکھیا۔ تاں بے اختیار ٹُہکارے مار تے کِھلی، تے پُچھیُس جو ایہ آدمی پاگل تاں نئیں تھی گیا؟ ایہ اہجیاں اہجیاں حرکتاں کریندا پئے؟

ہیں کِھلن دا اَلارا سُن تے دِل وِچ ڈرِیُم ملکہ اگوں تے تھی تے پُچھن لگی "عجمی آں! ایہ توں کیا پیا کریندا ہا ویں؟" ہیں کوئی جواب نہ ڈے سگیم۔ اینڈے اُتے دائی بولی۔ صدقے قربان تھیواں! میکوں اینویں پتہ لگدے جو ایہ شخص مسلمان ہے۔ تے لات تے منات دا دشمن ہے۔ اُن ڈِٹھے خدا دی پوجا کریندے ملکہ ایہ سُن تے ارمانی تھئی تے بہوں کاوڑی، جو میکوں کیا پتہ ہا جو ایہ تُرک ہے۔ اَتے اساڈے خداواں دا منکر ہے۔ "تاں ہوں تاں ایہ ساڈے بت دے قہر وِچ آیا ہویا ہے! ہیں ناحق اینڈے نال مہربانی کیتی ہے۔ اتے آپڑیں گھر آن رکھیُم۔ ایہ آہدی ہوئی او چلی گئی۔ ہیں ایہ گالھیں سُن تے ڈہل گئیُم۔ جو ڈیکھاں ہُن ایہ کیا سلوک کریندی ہے۔ ڈر کنوں میکوں نیندر نہ آئی۔ بیوسی تا ہیں بے اختیار روندا رہا۔ اتے ہنجواں نال مُنہ دھوندا رہیُم۔

ترلے ڈیندا رات ہیں خوف تے اُمید وِچ روندیں روندیں گذارے۔ اکھ اصلوں نہ لگی۔ تربھی رات ملکہ نشے وِچ مست دائی کوں نال کر تے میڈے پاسے آئی۔ ہِے کاوڑ نال بھری ہوئی ہئی۔ اَتے تیر کمان ہتھ وِچ پکڑیئے ہوئے ہا، پاہر باغ دی کنی تے بہہ گئی۔ دائی کنوں شراب دا پیالہ منگیُس۔ اتے پی تے آکھیُس "دائی مئی، او عجمی جیہڑا ساڈے وڈے بت دے قہر دا ت آیا ہویا ہے، مر گئے۔ یا اجن جیندے؟" دائی آکھیا۔ "صدقے تھیواں کجھ ساہ باقی ہِس۔" آ دل آکھیُس جو ہُن اساں اوں دو دید نئیں بھالڑیے۔ پر اوکوں آکھ جو باہر آ دیجے

وائی نے میکوں سنڈ ماریا۔ ہیں بھتا آیم۔ ڈِٹھم تاں ملکہ دا مُنہ کاوڑ کنوں بلکدا کھڑے تے رتّا لال تھیا کھڑے!

میڈی تاں جان نکل گئی۔ سلام کیتم، اتے ہتھ بدھ تے کھڑا تھی گیم۔ کاوڑیاں نظراں نال میکوں ڈیکھ تے وائی نال بولی، جیکر ہیں ایں دین دے دشمن کوں تیر نال مار گھتاں تاں وڈا بُت میڈا قصور معاف کر ڈیسی، کہ کائے نہ؟ ہیں کنوں ایہ وڈا گنہ تھئے۔ جو ہیں ایکوں آپڑیں گھر وچ رکھ تے ایندی خاطر مدارات کیتی ہے۔

وائی نے آکھیا، بادشاہزادی دا کوئی قصور کائے نہیں۔ کوئی دشمن جان ڈے تے تاں بھئیں رکھیا۔ تساں اُوندے اتے ترس کھادے، تہاکوں تاں نیکی دا بدلہ نیکی ملسی۔ اتے ایہ اپڑیں بدی دا بدلہ وڈے بُت کنوں پا تے رہسی، ایہ جواب سُن تے آکھیُس، ہُن ونج ہیں بہ گیم، ملکہ نے ہک بیا پیالہ شراب دا بھریا۔ اتے وائی کوں آکھیُس جو ایں کم بخت کوں وی ہک پیالہ ڈے۔ تاں جو سوکھا ایکوں ماریا ونج سگے۔ وائی نے پیالہ ڈِتا۔ ہیں کوئی عذر نہ کیتا تے پی گیم۔ اتے سلام کیتم۔ اُوں ہیں دو اصلوں نہ ڈِٹھا، پر کانڑیں اکھ نال چوری چوری ڈیکھدی جنڈاں میکوں شراب دا سرور تھیا۔ تاں کجھ شعر پڑھن لگم، انہاں وچوں ہک شعر ایہ وی ہا۔

قابو میں ہوں میں تیرے، گو اب جیا تو پھر کیا؟
خنجر تلے کسو نے ٹک دم لیا تو پھر کیا؟

(میں تاں تیڈے وچ پھس گیاں، جیکر ہُن جیندا وی رہم تاں کیا فائدہ؟
کہیں خنجر تلے تھوڑی دیر ساہ وی گھدا تاں کیا فائدہ؟)

ایکوں سُن تے او مُنکی اتے دائی دو ڈیکھ تے آکھیُس۔ کیا تیکوں نندر پئی۔

آندی ہے . دائی نے اُوندی مرضی ڈیکھ تے آکھیا ہا میکوں ہندر گھٹی کھڑی ہے اوتاں موکل گھن تے دوزخ دَبنج موئی - وَل ہک لحظے کے بعد ملکہ نے ہیں کنوں پیالہ پیون کوں منگیا ، ہیں جلدی جلدی بھر تے اُوندے اگوں گھن گئیم ، تخریاں نال ہیں کنوں گھن تے پی چھوڑیس - تنڈاں ہیں قد ماں وچ ڈھے پیم - ملکہ نے میڈے اُتے ہتھ پھیریا . اتنے آکھن لگی ، جاہل آیا اساڈے وڈے بت وچ کیا بُرائی ڈٹھی جو اُوندی بجائے اَج ڈِٹھے خدا دی پوجا کرن لگیں . ہیں آکھیا "انصاف کرو تے سوچو جو بندگی دے لائق او خدا ہے جیں پانڑیں دے ہک قطرے کنوں تیں جہاں محبوب پیدا کیتے . اتے ایہ سوہنڑیں اتے دل بھاونڑیں شکل ڈِتی ہے . جو ہک پل وچ ہزاراں انساناں دے دِلاں کوں پاگل بنڑا چھوڑیندی ہے . بت وی کوئی شے ہے ؟ جو اُوندی پوجا کراں . ہک پتھر کوں سنگساراں نے گھڑ تے شکل چا بنڑائی ہے اتے احمقاں واسطے جال چا اڈیے ! جنہاں کوں شیطان ورغلیندے ، او آپڑیں بنڑی ہوئی شے کوں آپڑاں بنڑاونڑ والا سمجھ گھندن ."

"جیکوں آپڑیاں ہتھاں نال بنڑیندن - اُوندے اگوں سر تھویندن . اساں مسلمان ہیں ، جیں اساکوں پیدا کیتے اساں اُوکوں منیندے ہیں . اللہ تعالیٰ نے اُنہاں واسطے دوزخ اتے اساڈے کیتے بہشت بنڑائے ، جیکر بادشاہزادی خدا تے ایمان گھن آوے تاں اُوکوں مزہ آسی ، اتے حق تے باطل دا فرق ڈیکھسی اتے آپڑیں عقیدے کوں وی کوڑا سمجھسی ! ہک واری تاں اِنجیاں اِنجیاں نصیحتاں سُن تے اُو سنگدل دا دِل نرم تھی گیا . خدا دے فضل تے کرم نال رووݨ لگ پئی . اتے بولی : "اچھا ! میکوں وی آپڑاں دین سکھاؤ . ہیں اُوکوں کلمہ شریف سکھایا ، اوکں دِل نال ایکوں پڑھیا . اتے توبہ استغفار کرتے مسلمان تھی گئی !

تڈاں ہیں اُوندے پیراں پئے گیُم۔ سویل تائیں کلمہ پڑھدی اتے استغفار کریندی رہی۔ وَل آکھن لگی، بھلا میں تاں تہاڈا دین قبول کیتے، پر میڈے پیو ما کافر ہِن، اُنھاں دا کیا علاج کراں؟ میں آکھیا، "تیڈا کیا؟ جھڑا جیویں کریسی۔ اُو دیں بھر بیسی"۔ اُوں آکھیا، جو میکوں سوتر دے نال منگایا گیا ہے۔ اتے او بُت پرست ہے۔ کل کوُں خدا نخواستہ پرنیج ونجاں، اتے او کافر میڈے نال سمے، جے اُوندا نطفہ میڈے پیٹ وچ ونجے تاں وڈی خرابی تھیسی۔ ایں گالھ دی فکر وی ہنڑیں لا کنوں کرنڑیں چاہیدی ہے۔ جو ایں بلا کنوں چھُٹ ونجاں۔ میں آکھیا، تیاں گالھ تاں مناسب اکھیندے وے، جھڑا کجھ دِل وچ آوے، کرو"۔ آکھیُس، جو ہُنڑ میں انھاں تھیں رہندی، کڈاہیں نکل ویساں۔

میں پچھیا، "کیں طرح بچ سگسیں، اتے کِتھے ونجسیں؟" جواب ڈِتس جو پہلے تساں میکوں کنوں چلے ونجو، مسلماناں نال سراں وچ ونج تکو۔ تاں جو سارے آدمی میڈے نس ونجنڑ دی گالھ سُنڑن وی تاں تہاڈے اتے شک نہ کرن۔ تساں اُنھاں بیڑی جہاز دی گولھ پھول وچ رہو، جھڑا جہاز وی عجم والے پاسے دو ونجے۔ میکوں خبر کر ڈِولہے۔ میں ایں کم کیتے وَل وَل تہاڈے کول وائی کوں بھجیندی رہساں، جڈاں تساں اکھوا بھجیسو، میں نس تے آویساں اُتے بیڑی تے سوار تھی تے چلی ویساں۔ انھاں کم بخت بے دیناں دے ہتھوں خلاصی تھی ویسی۔ میں آکھیُم، "تہاڈی جند جان تے تہاڈے دین ایمان اُتوں قربان ونجاں! پر دائی دا کیا کہ سیو؟" آکھیُس، "ایندی گالھ سوکھی ہے۔ ہک پیالے وچ زہر پلا چھوڑی ہس، ایہا صلاح لگی جھڑے ویلے ڈینہہ تھیا، میں قافلیاں والی سراں وچ چلیا گیُم۔ ہک حجرہ کرائے تے گھدم اتے انھاں وچ

ٹکیم۔ ایں جدائی وِچ محض وصال دیاں آساں تے جیندا ہم۔ جڈاں وڈوں جیہیاں تاہِر روم، شام تے اصفہان دے سوداگر کٹھے آ تھئے، اتے کوچ دا ارادہ دریا ولّے پاسوں کیتونے۔ تاں آپڑاں مال اسباب جہاز تے چڑھاوݨ لگ گئے۔ ہکی جا تے رہݨ دی وجہ کنوں ہیوں سارے شکل و صورت کنوں سُونہے تھی گئے ہن، میکوں آکھݨ لگ گئے، کیوں سائیں! تساں وی چلو ناں! انھاں کفرستان وچ کے تئیں رہسو۔ میں جواب ڈتا۔ جو میڈے کول کیا ہے؟ جیکوں آپڑیں وطن گھن ونجاں؟ بس ہک ہاتھی، ہک کتا اتے ہک صندوق، میڈی مدّی تھوڑی ہے۔ جیکر تھوڑی جہی جا ہݨ جوگی ڈیوا تے اینڈی بخشش مقرر چا کرو۔ تاں میکوں وی خوشی تھیسی، میں وی سوار تھی چلاں!

سوداگراں نے ہک کوٹھڑی میڈے حوالے کر ڈتی، میں اوندی بخشش دا دو پیسہ بھر ڈتا۔ ہر قسم دا تر سلا کر تے کہیں بہانے نال دائی دے گھر گیم۔ اتے آکھیم: "اماں بی بی! تیں کنوں رخصت تھیوݨ آیاں، ہُݨ وطن ویندا پیاں، جیکر تیڈی مہربانی نال ہک واری ملکہ کوں مل گھناں تاں کہیں چنگی گالھ ہے" بس دائی راضی تھی گئی۔ میں آکھیا میں رات کوں آساں۔ فلانڑیں مکان تے کھڑا انتظار کریساں۔ آکھیس۔ اچھا! "میں ایہ گالھ کر تے سراں وچ آیم۔ صندوق اتے وچھاڑیں چا تے جہاز وچ گھن آیم۔ لتے ملاح کوں سدھے کر تے آکھیم: میں کل فجر کوں آپڑیں بانہی کوں نال گھن تے آ ویساں۔ ملاح آکھیا: "جلدی آویں"۔ اساں سویلے سویلے جہاز دا لنگر چا چھوڑیسوں۔ میں آکھیا: "بہوں اچھا۔" جڈاں رات تھئی اوس مکان تے جیندا دائی نال وعدہ کیتا ہا۔ ونج کھڑوم۔ پہر رات ڈھلی کوں محل دا دروازہ کھلیا۔ اتے ملکہ میلے شیلے کپڑے پا تے ہک پیٹی جواہرات دی

چلدے، باہر نکلی، اوں گنڈھڑی میڈے حوالے کیتی تے نال ٹر پئی۔ سویل تھیندیں تائیں اساں دریا دی کنڈھی تے ونج پہچوں ہے، ہک بیڑی تے سوار تھی تے جہاز وچ ونج وڑ پوسے۔ ایہ وفادار کتا وی نال ہا۔ جڈاں چنگی طرح پرہ پھٹی، لنگر چا ڈتا گیا۔ اتے روانہ تھی گیوسے۔ وڈے اطمینان نال ویندے پئے ہاسے، ہک پتن دکنوں توپاں دے چھٹن دی آواز آئی۔ سارے حیران تے فکرمند تھی گیوسے۔ جہاز دا لنگر سٹ ڈتا گیا۔ اتے آپس وچ گالھیں تھیون پئے گیاں۔ جو اتھوں دا حاکم کوئی دغا بازی نہیں کریندا؟ توپ چلاون دی کیا وجہ تھی سگدی ہے؟

اتفاق نال ساریاں سوداگراں دے کول سوہنڑیاں باہنیاں ہن، پتن دے حاکم دے ڈر کنوں جو متاں کھس نہ گھنے، ساریاں نے باہنیاں کوں صندوقاں وچ بند چا کیتا۔ میں وی اوویں کیتا۔ جو اپڑیں شہزادی کوں صندوق وچ بہلا تے جندرا چا ماریا۔ اتنی دیر وچ پتن دا حاکم ہک بیڑی وچ نوکراں چاکراں سمیت بیٹھا ہویا نظر آیا۔ آندیں آ جہاز تے پُج آیا۔ شاید ایں سببوں آیا ہا۔ جو بادشاہ کوں دائی دے مرن دی اتے ملکہ دے غائب تھی ونجن دا، جڈاں پتہ لگیس تاں غیرت کنوں انھاں دا ناں نہ گھدس۔ پر پتن دے حاکم کوں حکم ڈتس۔ جو میں سنڑیے عجمی سوداگراں کول سوہنڑیاں سوہنڑیاں باہنیاں ہن جے میں اپڑیں سوہنڑی شہزادی کیتے گھنڑ چاہنداں، تساں انھاں کوں روک تے جتنیاں باہنیاں جہاز وچ ہن، میڈے کول گھن آؤ۔ انھاں کوں ڈیکھ تے جہڑیاں پسند آسن انھاں دی قیمت دے ڈتی ویسی۔ نہ تاں واپس کر ڈتیاں ویسن!

بادشاہ دے حکم دے مطابق پتن دا حاکم خود ایں کم کیتے جہاز تے آیا۔

میڈے نال ہک بیا شخص دی ہا۔ اُوندے کول وی ہک باندھی ہئی۔ وِل بچاوڑیں اتے صندوق وِچ گھنڈ! حاکم ہوراں صندوق تے بہہ گیا۔ اتے باندھیاں کوں کڈھوا ون لگیا۔ میں خدا دا شکر ادا کیتم، جو چنگا تھیا۔ جو شہزادی دی گالھ مہاڑ کائے نھیں۔ غرض جتنیاں باندھیاں ہن۔ حاکم دے بندیاں نے انھاں کوں بیڑی تے چڑھا گھدا۔ اتے ہِن دا حاکم خود جہڑی صندوق تے بیٹھا ہا، اُوندے مالک کنوں وی کھلدیں کھلدیں پچھیس جو تیڈے کول وی تاں باندھی ہئی؟ اُوں احمق نے جواب ڈتا جو تہاڈے پیراں دی قسم! جھڑا ایں ای ایہ کم نھیں کیتا۔ ساریاں تے تہاڈے ڈر کنوں باندھیاں صندوقاں وِچ لکا گھدن! حاکم نے ایہ گالھ سُن تے ساریاں دیاں صندوقاں دی پڑتال کرݨ شروع کر ڈتی۔ میڈی صندوق کھولیس اتے ملکہ کوں کڈھ تے ساریاں دے نال گھن گیا، ڈاڈھا مونجھا تھیم۔ جو ایہ تاں ایجھی حرکت تھئی ہے جو میڈی جان تاں مفت وِچ گئی۔ پر ملکہ نال ڈیکھاں کیا سلوک تھیندے؟

اوندی فکر وِچ آپݨی جان دا ڈر وی بھُل گیم۔ سارا ڈینہہ ساری رات خدا کنوں دُعا منگدا رہیم۔ جیڑاں وڈا ویلا تھیا، ساریاں باندھیاں کوں بیڑی تے سوار کر تے ولا گھن آئے۔ سوداگر خوش تھی گئے۔ آپݨیاں آپݨیاں باندھیاں گھن گھدونے، ساریاں وَل آیاں، جھڑی ملکہ انھاں وِچوں نہ ولی۔ میں پچھیا جو میڈی باندھی کیوں نھیں آئی؟ ایندی کیا وجہ ہے۔ انھاں جواب ڈتا جو اساکوں پتہ کائے نھیں۔ شاید بادشاہ نے پسند کر گھدی ہووے۔ ساریاں سوداگراں میڈی تسلی کرائی اتے ولاسہ ڈتو نے جو خیر ہے۔ جہڑا اجھ تھئے سو تھی گئے۔ توں خواہ مخواہ گڑھ نہ! اوندی رقم اساں سارے وَنڈی پا تے تیکوں ڈے ڈیسوں۔ میڈے تاں ہوش نہ رہے۔ میں آکھیا جو سنݨ ہیں غم نھیں وچھڑیندا۔

بیڑی والیاں کوں آکھیم یارو! میکوں وی پتن تے اپڑیں نال گھدی چلو۔ دریا دی کندھی تے لہاڈیوا ہے۔ او راضی تھی گئے۔ ہیں جہاز کنوں لہ تے غرات بیڑی وچ آ بیٹھم۔ ایہ گناہ دی میڈے نال لنگھیا آیا۔

جڈاں پتن تے آ گئیوسے، جواہرات دا صندوقچہ جیہڑا جو ملکہ اپڑیں نال گھن آئی ہئی۔ اوکوں تاں رکھ گھدم تے باقی سارے سامان کوں حاکم دے نوکراں کوں ڈے ڈتم۔ اتے میں جاسوسی کریندا ہر پاسے پھرن لگ گیم، جو شاید ملکہ دا کوئی پتہ لگے۔ پر اصلوں کوئی سُراغ نہ چلیا۔ اتے نہ کہیں گالھ دا پتہ لگیا۔ ہک رات مکر کرتے بادشاہ دے محل وچ گیم۔ اتے گولھیم، پر کوئی خبر نہ لگی، ہک مہینے تائیں شہر دے کوچے تے محلے جھنڑیندا رہم۔ اتے ایں غم کنوں مرن ڈیا کا تھی گیم۔ اتے سودائیاں جہاں تے پھرن لگیم۔ آخر دل وچ خیال آیا جو تھی سگدے پتن دے حاکم دے گھر وچ میڈی بادشاہ زادی ہووے تاں ہووے: نہ تاں ہئی کہیں جا کائے نہیں۔ حاکم دی حویلی دے چُفیروں ڈیکھدا وداہم جو کتھاہوں کوئی اندر ونجن دا راہ لبھے۔ تاں لنگھ ونجاں۔

ہک گندی نال نظر آئی۔ جیہڑی آدمی دے لنگھن جوگی تاں ہئی۔ پر لوہے دی ہک جال اوندی موری تے لگی ہوئی ہئی۔ ارادہ کیتم جو ایں گندی نالی دے راہوں لنگھ ونجاں، کپڑے بدن توں لہاتے اینڈے پلیت چکڑ وچ وڑ گیم، پہوں ڈاہڈا او کھیس اوں جال کوں بھنیم۔ تر وڑیم اتے پاخانے دے راہوں چور محل وچ وڑ گیم۔ عورتاں دے کپڑے پاتے ہر ہک پاسے ڈیکھن بھالن لگیم ہک مکان وچوں میڈے کناں وچ آواز آئی۔ جیویں کوئی دعا یا مناجات بیٹھا کریندا ہووے۔ اگوں تے تھی تے ڈٹھم تاں ملکہ ہئی۔ جیہڑی عجب حالت وچ روندی تے زمین تے نک رگڑیندی بیٹھی ہئی۔ اتے خدا کنوں دعا بیٹھی

منگدی ہئی۔ جو آپڑیں رسول دے صدقے، اُتے اُوندی آل پاک دے صدقے میکوں ایں کفرستان کنوں نجات ڈِوا۔ اتے جیں شخص نے میکوں اسلام دی راہ لائی ہے۔ خیر نال ہک واری اُوکوں ملا۔ ہیں ڈیکھدیں ای بھج تے پیراں تے وَنج ڈِٹھم۔ ملکہ نے میکوں ہاں نال لایا۔ اساں ڈوہیں دی ہوں ویلے بے ہوشی دی حالت تھی گئی۔ جڈاں وَل ہوش آیا تاں ملکہ کنوں حال حوال پچھیم، آکھیُس جہڑے ویلے کنوں پتن دا حاکم اساں ساریاں پاٹھیاں کوں دریا دی منڑ تے گھن آیا۔ ہیں خدا کنوں ایہا دعا منگدی رہم جو کیتا ہیں میڈا راز نہ فاش نہ تھیوے۔ اتے میکوں سنجانڑ نہ گھنن۔ اتے تیڈے اُتے کوئی مصیبت نہ آوے۔ اوا ہجا پردہ ڈیون والا ہے جو اصلوں کہیں کوں پتہ نہ لگیا۔ جو ایہ ملکہ ہے۔ پتن دا حاکم ہر کہیں کوں گاہک والیاں نظراں نال ڈیکھدا آندا ہا۔ جڈاں میڈی وارہی آئی، تاں میکوں پسند کر تے چپ کر تے آپڑیں گھر بھیج ڈِتس۔ اتے بیاں کوں بادشاہ دے سامنڑیں پیش ونج کیتونس۔ میڈے پیو نے جڈاں انہاں وچ میکوں نہ ڈِٹھا تاں ساریاں کوں چھٹی کر ڈِتس۔ ایہ سارا پکھنڈ میڈے واسطے کیتا ہس۔ ہنڑ ایہ مشہور کر ڈِتس جو بادشاہزادی بہوں بیمار ہے جیکر ہئیں ظاہر نہ تھیم تاں کئی ڈیہاں توڑیں میڈے مرنڑ دی خبر سارے ملک وچ کھنڈا ڈِتی ویندی۔ تاں جو بادشاہ دی بدنامی نہ تھیوے۔ پر ہنڑ ہیں ایں عذاب وچ ہاں جو پتن دا حاکم میڈے نال کوئی بیا ارادہ رکھیندے اتے ہمیشہ اِتے سمنڑ کیتے سڈ نیندے۔ پر ہیں راضی نہیں تھیندی۔ اوندا ڈاہڈا دل منگدے۔ ہنڑ توڑیں پہلے میڈی رضا مندی گھنڑ چاہندے۔ ہیں واسطے چپ تھی راہندے۔ پر حیران ہاں جو ایں طرح کے توڑیں نبھسی۔

بس مَیں دِل وِچ سوچم، جو جڈاں میڈے نال کوئی ہیا کم کرݨ لگیا۔ تاں مَیں وی آپڑیں جان ڈِتے ڈیاں تے آپ کوں مار گھتیساں، پر تیڈے آ وَنجݨ نال ہِک بئی تدبیر دل وِچ آئی ہے۔ خدا کرے چا تاں سوائے ایں تدبیر دے بئی کہیں طرح خلاصی نظر نئیں آندی۔ مَیں بھوں پریشان تھی گیم، تے ول اِیکوں آکھیم۔ بھلا فرماؤ تاں او کہڑی تدبیر ہے۔ آکھݨ لگی۔ جیکر توں تن جھے ماریں تاں تھی سگدا ہے۔ مَیں آکھیا۔ مَیں تاں تہاڈا باندا ہاں۔ جیکر حکم کرو تاں بلدی بھاہ وچ ٹپ مار ڈیواں۔ اتے پوڑی ملے تاں تہاڈی خاطر اسمان تے وی چڑھ ونجاں۔ جو کجھ وی فرمیسو پورا کر ڈکھیساں ملکہ نے آکھیا، تاں ول وڈے بت والے بت خانے وِچ، اتے جہڑی جا تے جُتیاں لہائیاں ویندن اُتھاں ہِک کالا ٹاٹ پیا رہندے۔ ایں ملک دی ایہ رسم ہے جو جہڑا کوئی غریب تے محتاج تھی ویندے او اوں جا او ٹاٹ پا تے پیا رہندے۔ اُتھوں دے لوک جہڑے زیارت کرݨ ویندن، آپڑیں ہمت تے حب دے مطابق اوکوں کجھ نہ کجھ ڈیندن۔ جڈاں ڈوں چار ڈینہاں وِچ مال جمع تھی ویندے۔ براہمݨ وڈے بت دی سرکار وچوں ہِک پوشاک ڈیندے تے اوکوں رخصت کر چھوڑیندن۔ تاں او امیر بݨ تے چلیا ویندے۔ کوئی نئیں پچھدا جو او کون ہا۔ توں وی ونج تے او ٹاٹ پا تے پے رہ۔ اتے منہ ہتھ آپڑیں چنگی طرح لکا گھنیں، اتے کہیں نال نہ بولیں الاویں۔ ترائے ڈینہاں دے بعد براہمݨ تے بت پرست ہر ول بھر ول تیکوں پوشاک ڈیندے تے مُکل ڈیسن۔ ول وی توں اتھوں ہرگز نہ اُٹھیں۔ جڈاں بھوں منت سماجت کرݨ تاں توں آکھیں جو میکوں روپے پیسے دی کوئی لوڑ کائے نئیں۔ مَیں مال دا بھُکا کائے نئیں مَیں تاں مظلوم

ہاں ۔ فریاد گھن تے آیاں ۔ جیکر برہمنڑاں دی ما میڈا انصاف کرے تاں ٹھیک
نہ تاں وڈا بت میڈا انصاف کریسی ۔ اُتے اوں ظالم کوں وی وڈا بت
میڈی فریاد رسی کر ڈیسی ۔ جڈاں توڑیں او اُنھاں باہمنڑاں دی ماخو و
تیڈے کول نہ آوے ہجے تیکوں مناوے تاں نہ منیجیں ۔ آخر لاچار تھی تے
او خود تیڈے کول آسی ۔ او بہوں بڈھڑی ہے ۔ ڈوں سو چالیھ سال اوندی
عمر ہے ۔ اوندے جنڑیے ہوئے چھترھ پتر بت خانے دے سردار ہن ۔ اوندا
وڈے بت دے نزدیک وڈا درجہ ہے ۔ ایں سببوں اوندا اتنا بہوں حکم
چلدے ۔ جو جتنے چھوٹے وڈے ایں ملک وچ ہن، اوندے آکھئے کوں
منڑ اپڑیں خوش قسمتی سمجھدن ۔ جو کجھ او آہدی ہے ۔ سر اکھیں تے رکھیندن
اُوندا پلو پکڑ ملتے آکھیں ۔ "اے ماتی! جیکر میں مظلوم تے ممتاز دا انصاف اوں
ظالم کوں نہ گھن ڈیسیں تاں میں وڈے بت دے اگوں ٹکراں ڈیچ مر ویساں"
او سو میڈے اُتے رحم کھاتے تیکوں میڈی سفارش کریسی جہڑے ویلے او
میڈا حال حوال پچھیے، تاں آکھیں جو میں عجم دا رہنڑ والا ہاں ۔ وڈے بُت
دی زیارت دی خاطر اتے تہاڈی بیماری دی سُنڑ تے کالے کوہاں کنوں
اتھاں آیاں ۔ کئی ڈینہہ تاں آرام نال رہاں، میڈی ذال دی میڈے نال آئی
ہئی ۔ او ڈینگر ہے تے متہ تہاندا وی سوہنڑاں ہس ۔ اتے اکھو نک وی
چنگی ہے ۔ پتہ نہیں جو پتن دے حاکم نے اوکوں کیویں ڈٹھے ۔ ول زور نال
میں کنوں کھس تے اپڑیں گھر وچ بہلا ڈتی ہس ۔ اساں مسلماناں دا تاں ایہ
قاعدہ ہے جو جہڑا وی غیر اساڈی ذال دو ڈیکھے یا کھس گھنے تاں اساڈے
اُتے ایہ واجب تھی ویندے جو اوکوں جیں طرح تھی سگے، مار گھتوں ۔ اتے
اپڑیں زن اوں کنوں گھن آوں ۔ ہیا کجھ وی نہ تھی سگے ۔ تاں کھاونڑ پیونڑ

بند کر ݙیندے ہِن ۔ کیوں جو جے تُوڑیں او جیندا رہے ۔ او ذال اُوں تے حرام ہوندی ہے ۔ ہُݨ اِنھاں ہیوں لاچار تھئی تے جو آیا ݙیکھاں توں کیا انصاف کریندیں؟ جہڑے ویلے ملکہ نے میکوں ایہ سب کجھ سِکھا پڑھا ݙِتا ۔ تاں مَیں رخصت تھی کمراہیں ہوں موری کنوں باہر نکلیم، اتے لوہے دی جالی ݙلا چوڑ رکھ ݙتی ۔

سویل تھئی تاں بُت خانے گیم ۔ اتے او کالا ٹاٹ وھیٹ تے بے رحم ترائے ݙِینہاں وچ آستانا روپیہ اتے اشرفیاں اتے کپڑا میݙے کول کٹھا تھی گیا جو انبار لگ گیا ۔ چوتھے ݙینہ ہا ہمݨ بھمݨ اکھیندے ، گاندے وجیندے پوشاک چاتے میݙے کول آ گئے ۔ اتے میکوں رخصت کرݨ لگے ۔ مَیں راضی نہ تھیم، اتے وݙے بُت دا ناتواں گھتیم ۔ جو مَیں ہُݨ منگݨ نہیں آیا بلکہ ہِیں تاں انصاف کیتے وݙے بُت اتے برہمݨاں دی ماتا دے کول آیاں ہاں جے توڑیں آپڑاں انصاف نہ ہیساں ۔ اُنھاں کالے ڈیسیاں ۔ ایہ سُݨ تے او بُڈھڑی ذال دے کول گئے اتے میݙا حال وچ سُݨا بوتے ۔ اُوندے بعد ہِک چوبدار آیا ۔ اتے میکوں آکھݨ لگا ۔ چل ماتا سݙیندی پئی ہے مَیں ہُوں ویلے کالا ٹاٹ سر کنوں پیراں تائیں وَلہیٹ تے بت خانے وِچ گیم ۔ کیا ݙیکھداں جو ہِک جڑاؤ تو گدی اتے جیکوں لال الماس تے موتی مونگے لگے ہوئے ہِن ۔ ہِک وݙا بُت بیٹھے ۔ اتے ہِک سنہری کرسی تے چنگا جہا فرش وِچھا تے ہِک بُڈھڑی کالے کپڑے پا تے مسند تکیہ لاتے ݙوں چھوہر ݙہ باراں سالاں دے ہِک سجے پاسوں تے ہِک کھبے پاسوں کھڑے کرتے وݙے شاناں تے رعب نال بیٹھی ہے ۔ میکوں اگوں تے سݙیس ۔ مَیں ادب نال اگوں تے تھیم، اتے تخت دے پاوے کوں

چُھیم ۔ وَل اُوندا اَپّڑ پکڑیم ۔ اُوں میڈا حال حوال پُچھیا ۔ ئیں ہوں طرح جیویں ملکہ سکھایا پڑھایا ہا ، ڈسیم ۔

سُنڑ تے آکھیس جو کیا مسلماناں آپڑیاں ذالیں ہِتھاں کنوں اوڈھر کیتی رکھیندِن ؟ میں آکھیا ، "ہا ۔ بچیاں دی خیر ہووی ! ایہ ساڈی پرانڑیں رسم ہے ۔" آکھیس جو تیڈا مذہب تاں چنگا ہے ۔ میں ہُنڑیں حکم ڈیندی ہاں اتے پتّنڑ دے حاکم تیڈی ذال سمیت اتھاں آ حاضر تھیندے اتے اُوں دوُشٹ کوں ایجھی سزا ڈیندی ہاں جو ولا ایجھی حرکت نہ کریسی ۔ اتے ہِتھاں ساریاں دے کن دِی کھڑے تھیون ۔ لتے ڈرِن ۔ آپڑیاں بیتیاں کنوں بچھنڑ لگی ۔ جو پتّنڑ دا حاکم کون ہے ۔ اوندی ایہ مجال جو بیگانی ذال کوں زور نال کھس گھنّے ۔ لوکاں آکھیا جو فلانڑاں شخص ہے ۔ ایہ سُنڑ تے اتھاں ڈُوہیں چھوہراں کوں جیہڑے اُوندے کوٹھ بیٹھے ہِن ۔ فرمایُس جو جلدی ونجو ، تے اُوں آدمی کوں نال گھن تے بادشاہ دے کوٹھ ونجو ۔ اُتے آکھو جو ماتا جی فرمیندِن جو وڈے بُت دا حکم ہے ۔ جو پتّنڑ دا حاکم بندیاں اُتے زور زیادتی کریندے ۔ چنانچہ ایں غریب دی ذال کوں وی کھس گھدا ہس ۔ ایندا وڈا قصور ثابت تھئے ۔ جلدی ایں بدمعاش دے مال دی جانچ پڑتال کر کُرتے ایں ترک دے جیہڑا اساکوں بہوں پیارا ہے ، حوالے کر ۔ نہ تاں اج رات کوں تیڈا ستیاناس کر ڈتا ویسی ۔ اتے اساڈے قہر وات آ ویسیں ۔ او ڈوہیں چھوہرا اٹھی تے بُت خانے کنوں باہر آئے ۔ اتے سوار تھئے ۔ سارے براہمنڑ سنکھ وجیندے اتے آرتی گاندے اُنھاں دے نال تھی پئے ۔

غرض اتھوں دے وڈے چھوٹے جتھاں جتھاں اُنھاں چھوہراں دا پیر لگدا

اُتھوں دی مٹی تبرک سمجھ تے چا گھندے اتے اکھیں کوں لیندے۔ ایں طرح بادشاہ دے قلعے تائیں گئے۔ بادشاہ کوں پتہ لگیا۔ تاں ننگے پیراں اُنھاں کوں جی آیاں کوں آکھݨ کیتے باہر نکل آیا۔ اتے اُنھاں کوں بہوں عزت آبرو نال گھن وَنج تے آپݨیں نال تخت تے بہلایا۔ اتے پچھیا۔ حراج کیویں تشریف گھن آئے وے؟ اُنھاں ڈسیا جو برہمݨ زادیاں نے ساڈی طرفوں جیہڑا کجھ سینہا ہا او کوں ڈتا۔ اتے وڈے بت دی ناراضگی کنوں او کوں ڈرایو نے!

بادشاہ نے سُݨ تے ہسدیں فرمایا۔ "بہوں اچھا!" اتے اپݨیاں نوکراں کوں حکم ڈتس جو ملازم ونجݨ تے پٹݨ دے حاکم کوں اُوں عورت سمیت جلدی میڈے اگوں آ پیش کرن۔ تاں جو میں اوندا قصور ڈیکھ تے سزا ڈیواں۔ ایہ سُݨ تے پیر آپݨیں دل وچ گھبرایا۔ جو ایہ گالھ تاں چنگی نہ تھئی۔ جیکر پٹݨ دے حاکم نال ملکہ کوں دی گھن آئے۔ تاں پردہ فاش تھی ویسی۔ وَل میڈی کیا گت بݨسی! دل وچ بہوں ڈریم تے خدا در رجوع کیتم۔ پر میڈے مُنہ دا رنگ وٹیج گیا۔ اتے جُثہ کنبݨ لگ پیا۔ چھوہراں میڈی ایہ حالت ڈیکھ تے شاید ایہ سمجھیا جو ایہ حکم ساڈی مرضی دے مطابق کائے نھیں۔ اُٹھا ہوں کوڑیج اتے مچھر بج تے اُٹھیے۔ اتے بادشاہ کوں دھڑکاتے بولیے "جواناں! توں پاگل تاں نھیں تھی گیا۔ جو وڈے بت دی فرمانبرداری کنوں پھریا ویندیں۔ اتے اساں بالاں کوں کوڑا سمجھیے۔ جو ڈوہیں کوں سڈ تے تحقیق کرݨ چاہندیں۔ ہݨ خبردار تھی تے رہیں۔ نتاں وڈے بت دے قہر وات آ گئیں۔ اساں تیکوں حکم پچا ڈتے، ہݨ توں جاݨ تے وڈا بت جاݨدے!

اُونڈے ایہ آکھن تے بادشاہ دی عجب حالت تھی گئی۔ تے ہتھ بدھ تے کھڑا تھی گیا۔ اَتے بسر کنوں لاتے پیراں تائیں کنبنڑ دِں چھُٹ پییس، اُنہاں کرن اتے منا دِچ پے گیا۔ پر ایہ ڈُدھیں اصلوں نہ بیٹھے۔ بس کھڑے رہے جتنے امیر وزیر اُتھاں حاضر ہن اِیں گالھوں ہک زبان تھی تے منڈی دے حاکم دی بدگوئی کرن لگے۔ جو ابجا حرام زادہ، بدکردار تے پاپی ہے۔ جو ابجاں ابجاں حرکتاں کریندے کہ بادشاہ حضور دے سامنڑیں کھڑیاں کھڑیاں عرض کراں۔ جو کجھ برہمنڑاں دی ماتا نے اکھوا بھیجے درست ہے۔ ایں واسطے وی جو ایہ وڈے بُت دا حکم ہے۔ ایہ کوڑ کیویں تھی سگدے۔ بادشاہ نے جڈاں ساریاں دے موتھوں ہکا گالھ سُنڑی، تاں آپڑیں آکھے تے ہوئاں شرمسار تے خجل تھیا۔ جلدی ہک صاف سُتھری پوشاک میکوں ڈِتس اتے حکم نامہ آپڑیں ہتھ نال لکھ، اُونڈے اتے آپڑیں مہر لا تے میڈے حوالے کیتس اتے ہک رقعہ برہمنڑاں دی ماکوں لکھیس اتے جواہرات تے اشرفیاں دے خوان چھوہراں دے سامنڑیں نذرانڑیں دے طور تے رکھیئے۔ اتے اُتھاں کوں رخصت کیتس، ہیں ڈاہڈا خوش تھی تے ہک جاتے آئم۔ اتے اوں بڈھڑی دے کول گئیم۔ بادشاہ دا خط جیہڑا آیا ہا۔ اونڈا مضمون ایہ ہا:۔

القاب دے بعد بندگی تے عجز و نیاز لکھ تے لکھیس جو حضور دے حکم دے موافق ایں مسلمان شخص کوں منڈی دے حاکم دے عہدے اُتے لا تے پوشاک وی ڈِتی ہے۔ ہُنڑ اُونڈے قتل کر چھوڑن دا خیال رکھیندے اتے سارا مال متاع اینڈا تر کہ بنڑا ڈِتے۔ جویں چاہے اوویں کرے ہیں اُمید کریندا ہاں جو میڈا قصور معاف کر ڈیسو۔ پر برہمنڑاں وی ماتے خوش تھی تے فرمایا جو نقار خانے وچ بت خانے دی نوبت وجائی ونجے۔ لنے پنج سو برق انداز سپاہی جنہاں دا نشانہ ٹھیک رہندے۔ ہتھیار

پدھ تے میڈے نال کر ڈتے ۔ اتے حکم ڈتس جو منڈی وچ ونج تے منڈی دے حاکم کو ہتھکڑیاں مار تے ایں مسلمان دے حوالے کرن ۔ جیں طرح عذاب ایہ ڈیون چاہے ، اوکوں ڈیوے ۔ اتے خبردار ، جو ایں بندے دے سوا کوئی بیا آدمی محل سرا وچ داخل نہ تھیوے ۔ اتے ایندے مال تے خزانے امانت سمجھ تے ایندے سپرد کرو ۔ جڈاں ایہ آپڑیں مرضی نال تہاکوں فارغ کرے تاں رسیدا تے راضی نامہ ایں کنوں گھن تے ولا ہے ۔ ول ہک پوشاک وڈے بُت دی سرکاروں میکوں ڈِوا تے سوار کرا تے وداع کیتنس ۔

جڈاں ہیں منڈی وچ پہنتم ، ہک آدمی نے بھج تے منڈی دے حاکم کوں خبر کیتی ۔ او حیران تھیا بیٹھا ہا ۔ جڈیں ونج پُتم ۔ کاوڑ تاں دل وچ گھتی بیٹھا ہا ، ویندیں ای منڈی دے حاکم کوں تلوار ہک اِجھی چھک تے اوندی گردن تے وہائی ، جو اوندا سر سٹے وانگوں ہک پاسے ونج پیا ۔ اتے اتھوں دے کارندیاں ، خزانچی ، میر منشی ، داروغیاں کوں پکڑوا تے سارے دفتر قبضے وچ گھیندے ، ول محل وچ وڑ گیم ۔ ملکہ کوں ونج ملیم ۔ ہک بئے دے گل لگ تے رنوسے ۔ اتے خدا دا شکر ادا کیتوسے ، ہیں اوندیاں تے اوں منڈیاں ہنجوں پونجھیاں ۔ ول پاہوں گدی تے بہہ تے اہلکاراں کوں پوشاکاں ڈتیاں اتے آپڑیاں آپڑیاں عہدیاں تے بحال کر ڈتم ۔ نوکراں تے غلاماں کوں خوش کیتم اتے او لوک جہڑے بت خانے کنوں میڈے نال بھیجے گئے ہن ، ہر کہیں کوں انعام تے بخشش ڈے تے اتھاں دے جمعدار ، رسالدار کوں جوڑے پوا تے رخصت کیتم ۔ اتے بہوں قیمتی جواہرات اتے نوربافی ، شال بافی اتے زردوزی دے تھان جیہڑاں ۔ اتے تحفے ہر ہک ملک دے ، اتے بہوں سارا روک بادشاہ دے نذرانڑیں دی خاطر امیراں وزیراں دے درجے تے عہدے دے

مطابق پَندھ ناٹرِیں کیتے اَتے ساریاں پَنڈتاں وِچ وَنڈاوݨ کیتے آپڑیں نال گھن
وَنج تے ہِک ہِنْتے توڑیں تنگدے وِچ گیم۔ اتے اُوں ماتا دے اگوں نذرانڑیں
دے طور تے وَنج رکھیم۔

اُوں ہِک نویں پوشاک عزّت ݙیوݨ دی خاطر میکوں بخشی، اتے خطاب عطا
کیتے، وَل بادشاہ دے دربار وِچ وَنج تے نذرانڑاں پیش کیتا۔ اتے جھڑا
جھڑا ظلم تے فساد منڈی دے حاکم کیتا ہا۔ اونڈے ہٹاوݨ دی خاطر عرض کیتم۔
ایں گالھوں بادشاہ تے امیر تے سوداگر سب میڈے اُتے راضی تھئے۔ اتے
میڈے نال ہوں مہربانی تھیونے۔ اتے پوشاک لتے گھوڑا ݙے تے جاگیردار
دا عہدہ وی ݙتا۔ اتے میکوں عزّت تے حُرمت بخشیونے۔ جڈاں بادشاہ دی
دربار کنوں باہر آیم تاں نجی نوکراں کوں، اہلکاراں کوں اِتی کجھ ݙے تے راضی
کیتم، جو سارے میڈا کلمہ پڑھݨ لگ پئے۔ غرض میں ہوں خوشحال تھی گیم۔
اَتے ہوں سکھ چین نال ایں ملک وِچ ملکہ نال نکاح پڑھا تے رہݨ لگیم۔
اتے خدا دی بندگی کرݨ لگ پیم، میڈیاں انصافی گالھیں کنوں رعیت رعایا
سارے خوش ہن۔ مہینے وِچ ہِک واری ثبت فلانے وِچ اتے بادشاہ دے
کول ویندا آندا رہندا ہم۔ بادشاہ ݙینہہ ݙینہہ زیادہ سرفراز کریندا۔

آخر مشیراں مصاحباں وِچ میکوں شامل کر گھدس، میڈی صلاح کنوں
بغیر کوئی کم نہ کریندا ہا۔ ہوں بے فکری وِچ زندگی گذارݨ پئے گیم۔ پر خدا جانڑدا اکھڑے
جو ہوں واری اُتھاں ݙوہیں بھرانواں دی فکر دل وِچ تھیندی جو او کتھاں
ہوسن۔ اتے کیہڑے حال وِچ ہوسن۔ ݙوں سالاں دی مدّت دے بعد ہِک
قافلہ سوداگراں دا ملک زیرباد کنوں اُوں منڈی وِچ آیا۔ اُنہاں ساریاں دا
ارادہ عجم دو وَنجݨ دا ہا۔ اُنہاں وادل کریندا ہا جو دریا دے راہوں اپڑیں

ملک دو وچوں، اتھوں دا قاعدہ ایہ ہا جو جہڑا قافلہ آندا، اوندا سردار سوغاتاں تے تحفے ہر ہک ملک دے میڈے کول آندا، اتے میڈی نذر کریندا۔ ڈوجھے ڈینہ میں اوندی جلتے ویندا۔ محصول دے قوانین دے مطابق ہک ڈہا کا خراج اوندے مال وچوں گھندا۔ اتے کوچ کرݨ دی اجازت ݙیندا۔ ایں طرح زیرباد والے سوداگر وی میڈی ملاقات کیتے آئے۔ اتے بہوں قیمتی نذرانے گھن آئے۔ ڈوجھے ڈینہ میں انہاں دے خیمے وچ گیم۔ ݙٹھم تاں ݙوں آدمی پاٹے پرانے کپڑے پاتے گندھڑیاں تے بقچے سر تے چاتے میڈے سامنے گھن آندے تے میڈے ملاحظہ کرݨ دے بعد چاویندے۔ ایں طرح بہوں محنت تے خدمت کریندے ودے ہن!

میں پچھاتے جہڑا ݙٹھا تاں او میڈے ݙوہیں بھرا ہن۔ اوں وقت غیرت تے حمیت کنوں نہ سہہ سگیم جو انہاں کوں ایں طرح سامان ڈھوندے ݙیکھاں کھڑا۔ جنڈاں میں آپݨیں گھر دو ٹریم۔ آدمیاں کوں آکھیم، جو انہاں ݙوہیں شخصاں کوں گھدی آؤ۔ جنڈاں انہاں کوں گھن آئے۔ ولا پوشاکاں بݨوایاں۔ اتے انہاں کوں آپݨیں کول رکھیم۔ انہاں بدذاتاں نے ولا میڈے مارسٹݨ دا پروگرام بݨایا۔ بݨ دستے ہک ڈینہ ادھی رات کوں ساریاں کوں نندر وچ ݙٹھا تاں چوراں وانگیں میڈے سرہاݨیں آپہتے۔ میں آپݨیں جان دے خطرے کنوں چوکیداراں کوں دروازے تے مقرر کیتا ہویا ہا۔ اتے ایہ وفادار کتا میڈی کھٹ دی بانہیں تلے سمدا ہا۔ جہڑے ویلے انہاں تلواراں میاں وچوں کڈھیاں تاں کتے نے بھونک تے انہاں اتے حملہ کیتا۔ اتے اوندی بھونکݨ دی آواز سݨ تے سارے جاگ پئے۔ میڈی وی جھرکی نکلی۔ تے وَل تے اٹھیم آدمیاں نے انہاں کوں پکڑ گھدا ہا۔ پتہ لگیا، جو آپ ہوریں ہن! سارے

لعنتاں ملامتاں کرݨ پے گئے۔ جو اِبھی خاطرداری ہووݨ تے وی ایہ کہجی حرکت انھاں کنوں تھئی ہے!

بادشاہ سلامت! ہُݨ تاں ہِن وی ڈِیہُم مشہور اکھاݨ ہے۔ جو ہِک خطا بئی خطا، ترِیجھی خطا، ولد الزّنا۔ دِل وِچ صلاح کیتم۔ جو انھاں کوں قید کر چھوڑاں۔ سوچیم جو بندی خانے وِچ رکھݨ تاں انھاں دی خبرگیری کوݨ کریندا رہسی۔ بُھک تریہہ کنوں مر ویسن۔ باوَل کوئی ہیا ہا تنگ کڈھیسن۔ ایں واسطے پنجراں وِچ رکھیا ہم۔ تاں جھیڑیاں اکھیں دے سامݨے پئے رہن۔ تے میکوں وی تسلی تھئی رہے۔ مبادا اکھیں کنوں پرے تھیوِݨ تاں کوئی ہیا مکر نہ چاکرِن۔ اَتے کُتے دی عزت اتے حُرمت اوندی نمک حلالی اتے وفاداری دے سبتوں ہے۔ سبحان اللہ! آدمی بے وفا جیوان باوفا کنوں بدتر ہے۔ میڈی ایہ گذری وہانڑیں ہے۔ جہڑی حضور دے اگوں بیان کیتی ہم۔ ہُݨ چاہے قتل فرماؤ۔ یا جان بخشی کرو۔ حکم بادشاہ دا سر اکھیں تے!

ایہ سُݨ تے مَیں اوں ایمان دار جوان کوں شاباش ڈِتی اتے آکھیم، تیڈی بھلمنساتی وِچ کوئی فرق کائے نھیں۔ پر انھاں دی بے حیائی تے حرامزدگی اصلوں گھٹ کائے نھیں۔ سچ ہے جو کُتے دی پچھ کوں بارہاں سالی تائیں سِدھی پوری رکھو، تاں وی ڈِنگی دی ڈِنگی رہسی۔ ایندے بعد میں انھاں بِیاں لعلاں دی، جہڑے کُتے دے پٹے وِچ ہِن، حقیقت پچھی تاں خواجہ پُلیا۔ انشاللہ خدا تہاڈی عمراں جھی وڈیاں کرے! اوں منڈی وِچ جتھاں دا میں حاکم ہم۔ ترائے چار سالاں دے بعد ہِک ڈینہہ محل دی اُتلی ماڑی (جہڑی بہوں اُچی ہئی) دریا اتے جنگل دے سیر تماشے کیتے بیٹھا ہم۔ اتے ہر پاسے ڈیکھدا بیٹھا ہم۔ اچاچیت ہر طرفوں جنگل وِچوں تورے جو کوئی سڑک نہ ہئی۔ ڈِٹھوس

آدمیاں دا بھلا ندرا پیا جپ آندے پئن۔ دُور زمین لاتے ڈِٹھم تاں عجب شکل صورت دے اِنسان نظر آئے چوبداراں کوں جلدی اُنھاں دے سنڑا آوݨ کیتے بھجایم۔

جڈاں او آئے۔ تاں ڈِٹھم جو ہک ذال ہے تے ہیا جوان وَل آپنڑیں بیامنڑیں سنڈیم۔ ڈِٹھم تاں ہک وِیہہ پاوِیہہ سالاں دا جوان ہے۔ داڑھی مُچھاں لہنڈیاں پیاں ہن۔ پر دُھپ دی تاپش کنوں اوندے مُنہ دا رنگ کالے تُوے جیہا تھیا ہویا ہا۔ سِر دے وال لتے ہتھاں دے ناخوں ودّھے ہوئے ہن مانہنڑوں جیہا نظر آندا ہا۔ اَتے ہک چھوہر ترائے چار سالاں دا مُونڈھے تے ہس۔ اَتے ڈُوں بانہیں مُرتے دیاں بھریاں ہویاں حمائل دا لگوں گل وِچ پاتیاں ہویاں عجب شکل تے عجب ڈھنگ اوندا ڈِٹھم۔ بہوں حیرانی نال پُچھیم۔ بال آ! توں کون ہیں؟ اَتے کہڑے ملک دے رہݨ والا ہیں؟ اتے ایہ تیڈی کہی حالت بنڑی ہوئی ہے؟ او جوان بے وسّہ رووݨ پے گیا۔ اتے ہمیانڑیں یعنی پیٹی دالی تھیلی کھول تے میڈے اگوں زمین تے رکھیُس۔ اَتے آکھیُس بھکا آہاں، ٹھکا ہاں۔ خدا واسطے کجھ کھاوݨ کوں ڈیو۔ مدت کنوں گھا پتر کھاندا آنداں۔ ذَری جتنی قوت میڈے وِچ کائے نئیں۔ ہوں ویلے ہِس نان کباب لتے شراب منگوا ڈِتی۔ اَتے او کھاوݨ پے گیا۔

اِتنی دیر وِچ خواجہ سرا محل وِچوں ہیاں کئی تھیلیاں اوندی ذال کنوں گھن آیا۔ میں انھاں ساریاں کوں کھُلوایا۔ ہر قسم دے جواہرات ڈِٹھے۔ جو انھاں وِچوں ہک ہک دانڑاں سلطنت دے سارے خراج دے برابر آکھنڑاں چاہیدے۔ ہک کنوں ہک وَدھایا۔ ڈول وِچ، تول وِچ، اتے چمکار وِچ! اتے انھاں دے چمکار نال سارا مکان رنگ برنگا بݨ گیا۔

جڈاں اوں روٹی کھادی تے ہک پیالہ شراب دا پیتا تے دم کڈھیُس۔ تے

ہوش ٹکانڑے آیس۔ تاں میں پچھیا۔ ایہ ہتھ تہاکوں کتھوں ہتھ آئن؟ جواب ڈتُس جو میڈا وطن آذربائیجان وا ملک ہے۔ بلپن کنوں میں گھر بار تے ماں پیو کنوں نکھڑ تے بہوں مصیبتاں بھوگئن، اتے ہک مدت تائیں جیندیں قبر وچ رہاں۔ انکے کئی واری موت دے فرشتے دے ہتھوں بچیاں۔ میں آکھیا، جوان آں! کھول بار تے ڈساتوں جو گالھ دا پتہ لگے، ول او آپڑاں حال سنڑاونڑ لگ پیا۔ جو میڈا پیو سوداگر پیشہ ہا ہمیشہ ہندوستان روم، چین، خطا اتے فرنگ دا سفر کریندا ہا۔ جڈاں میں ڈہ سالاں دا تھیم، پیو ہندوستان دو ٹُریا تاں میکوں آپڑیں نال گھن ونجنڑ دی کیتس، تو ڑے جو میڈی ما، ماسی، مامی تے چاچی تے پُھوانے آکھیا جو اجن ایہ بال ہے۔ سفر کرنڑ دے لائق کائے نئیں۔ ابّے نے نہ منیا۔ اتے آکھیس میں بڈھا ہاں۔ جیکر ایں میڈے ہوندیں ایہ کم نہ سکھیا تاں ایندا ارمان قبر وچ گھن ویساں۔ جوان پتر ہے۔ ہنڑ نہ سکھسی تاں کڈاں سکھسی؟

ایہ آکھ تے میکوں زور میں ساہیں نال چا لئیس اتے ٹُر پیا۔ خیر خیریت نال ہندوستان پُنوسے۔ کجھ شئیں اتھاں وکڈیاں اتے اتھوں دیاں سوغاتاں گھن تے زیر باد دے ملک دو گئیوسے، ایہ سفر دی چنگا رہا۔ اتھوں دی دیہج وٹا تے جہاز تے سوار تھیوسے جو جلدی وطن پُجوں۔ ہک مہینے دے بعد ہک ڈینہ اندھاری تے طوفان آیا، تے مینہ چھجاں دے حساب وٹھا۔ سارا زمین اسمان دُھوں اندھار تھی گیا۔ اتے جہاز دی پتوار ترٹ گئی۔ موہانڑیں تے ملاح بس ہتھ ڈے گئے۔ ڈہ ڈینہاں تائیں ہوا دے جھولے پانڑیں دیاں لہراں جڈے چاہندیاں ہن گھن ویندیاں ہن! یارھویں ڈینہ ہک پہاڑ نال ٹکر کھاتے جہاز ٹوٹے ٹوٹے تھی گیا۔ اتے پتہ نہ رہا جو پیو

اتے نوکر چاکر اتے مال اسباب کڈھ گیا۔
ہیں آپڑیں آپ کوں ہک تختے تے پیا ڈٹھا۔ ترائے راتیں ڈینہہ او تختہ بے اختیار تردا رہا۔ چوتھے ڈینہہ کندھی آ لگیا۔ میڈے وچ محض ساہ باقی ہا، اوں کنوں لہہ تے گوڈیاں دے بھر ٹرتے ہک واری اوکھا سوکھا زمین نے آ گیم۔ پرے کنوں کجھ جیں نظر آیاں اتے بہوں سارے آدمی اتھاں کٹھے ہن، پر سارے کالے دھوں۔ اتے اصلوں ننگے، میڈے نال کجھ بولئے پر میں انہاں دی زبان اصلوں نہ سمجھ سگیم۔ اور رڑھ چنڑیاں دی ہئی۔ او آدمی بجا دا چھاں بال نے وڈیاں دے ترارے گھتیندے ہن، تے کھاندے ہن، اتھاں کجھ گھروی نظر آئے۔ شاید انہاں دی خوراک ایہا ہئی۔
اتے اتھاہیں دے وسدے ہن۔ جیکوں دی اشارے کیتو نے جوتوں دی کھا۔ میں دی ہک مٹھ بھکی، پانڑیں پی تے ہک جھنڈ وچ ونج تے سم پیم۔
کجھ دیر دے بعد جاگیم۔ تاں انہاں وچوں ہک شخص میڈے کول آیا اتے راہ ڈکھاونڑ لگیا۔ میں تھوڑے جیہے چنڑدیں پٹ، گھدے اتے اوں راہ لگ پیم۔ ہک بہوں موکلا میدان ہا، جیکوں قیامت دے چٹ میدان دا نمونہ آکھنڑاں چاہیدا اہے، او ہے ڈڈے کھانڈا ہویا، ٹردا رہیم، چار ڈینہاں دے بعد ہک قلعہ نظر آیا۔ جڈاں کول گیم۔ تاں او ہک کوٹ ہا، بہوں اچا۔ سارا پتھر دا، باہروں ہر ہک پاسوں ڈوں ڈوں کوہاں تونڑیں اچی کندھی! اتے دروازہ پتھر دا گھڑیا ہویا۔ اوکوں ہک وڈا سارا جندرا لگیا ہویا ہا۔ پر اتھاں انسان دا ناں نشان نظر نہ آیا۔ اگھوں اگوں تے ٹریم تاں ہک ٹبہ ڈٹھم جو اوندی مٹی سرے دا نگیں کالی ہئی۔ جڈاں اوں ٹبے دے پار لنگھ گیم۔ تاں ہک شہر نظر آیا۔ بہوں وڈا۔ شہر دے باہروں

باہروں نکھڑی کندھی! اتے جا بجا برج بنڑے ہوئے، شہر دے ہک پاسوں
دریا۔ ڈڈے پیٹے والا! ٹروین ٹردیں دروازے تے گئیم اتے بسم اللہ
پڑھ تے قدم اندر رکھیم۔ ہک شخص کوں ڈٹھم، پوشاک فرنگیاں والی پئی ہوئی
کرسی تے بیٹھا ہا۔ جڈاں اوں میں اتھ سونہے مسافر کوں ڈٹھا، اتے میڈے
منہ کنوں بسم اللہ سنڑ ڈی تاں سد ڈیس، جو اگوں تے آ! میں ونج تے سلام
کیتا۔ بہوں مہربانی نال سلام دا جواب ڈتس۔ جلدی نال میز اتے بھر روٹی
مکھن تے گگڑ دے کباب اتے شراب رکھ تے آکھیس، ایہ تے کھا گھن۔
میں تھوڑا جہا کھادا ہا۔ اتے بے سدھ تھی تے سم پیم، جڈاں رات تھی
گئی۔ تاں اکھ کھلی، ہتھ منہ دھوتا۔ ول میکوں کھانڑ داں کھوالیس اتے
آکھیس پتر آ! آپڑاں حال حوال سنڑا؟ جو کجھ میڈے اتے گذری ہئی ساری
آکھ سنڑائیم، تاں آکھنیس، اتھاں توں کیوں آئیں؟ میں زچ تھی تے آکھیا،
تھا وبے تاں توں پاگل ہیں۔ میں تاں ڈھیر عرصے دیاں مشکلاں دے بعد ہنڑ
وستی دی شکل آ ڈٹھی ہے۔ خدا نے ایہ توڑیں پچائے، اتے توں آہدیں جو
کیوں آئیں، آکھنڑ لگا۔ "ہنڑ توں آرام کر۔ کل جہڑا کجھ آکھنڑ داں ہوسی آکھیساں"
جڈاں صبح تھئی، تاں آکھیس جو کوٹھڑی وچ دھولا، اتے چھانڑنڑیں
اتے توبرے پئے تھیا۔ باہر چا آ۔ میں دل وچ آکھیا جو اللہ جانڑدے۔ ایہ روٹی
کھوا تے میں کنوں کہڑی محنت مزدوری کرویندے۔ لاچار او سب کجھ کڈھ
آ تے اوندے اگوں رکھیم۔ تاں اوں فرمایا جو اوں ٹیبے تے ونج تے ہک
گز جتنی کھڈا کھٹ، انھوں جہڑا کجھ نکلے۔ ایں چھانڑنڑیں وچوں چھانڑ۔ جہڑا
کجھ نہ چھنڑیج سگے اوکوں توبرے وچ بھر تے میڈے کول گھن آ۔ میں او
ساریاں شیئں چاتے اتھاں گئیم اتے اوہو جتنی کھڈ کھٹیم، تے چھانڑ چھوڑ تے

تو برے وچ گھت ڈتا۔ ڈِٹھم تاں سارے جواہرات رنگ برنگ دے ہن
اُنھاں دے لشکارے کنوں اکھیں چُندھیاں تھی گیاں۔ ایں طرح اوں تھیلی
کوں نک توڑیں بھرنے اور ہمیش دے کول گھن گیم۔ ڈیکھ تے پُچھیا۔ جو جو
کجھ ایندے وچ بھریا پے تاں چا گھن اتے اتھوں ٹُر ونج کیوں جو تیڈا ایں
شہر وچ رہݨ ٹھیک کائے نھیں۔ میں جواب ڈتا، جو جناب والا نسے آرین
طرفوں وڈی مہربانگی کیتی ہے۔ جو اتنے کجھ روڑے پتھر ڈتِن۔ پر ایہ میڈے
کیہے کم دے، جڈاں بکھ لگسی، نہ انھاں کوں رڑک سگساں تے نہ انھاں
نال ڈِھڈ بھر سیسی۔ تُوڑے پئے وی ڈیوو تاں وی میڈے کیہے کم دے۔ باد جواں
کھلیا اتے آکھݨ لگیا۔ میکوں تیڈے کیتے اوہاں لگدے۔ کیوں جو توں وی
اساڈے وانگوں عجم دے ملک دے رہݨ والا ہیں۔ تے ہیں واسطے ہیں منع
کریندا ہاں۔ نہ تاں توں جاݨ تے تیڈا کم جاݨے۔ اجیکر خواہ مخواہ ایہو ارادہ
ہے جو شہر وچ ہیں، تاں میڈی مُندری گھدی ونج۔ جڈاں بازار دے چوک
وچ ونجیں۔ تاں ہک شخص چِٹی ڈاڑھی والا اُتھاں بیٹھا ہوسی۔ اتے اوندی
شکل و صورت میڈے نال بہوں رلدی ملدی ہے۔ او میڈا وڈا بھرا ہے۔
او کوں ایہ مُندری ڈیسیں تاں او تیڈی خبر گیری کریسی۔ اتے جو کجھ او آکھے
اوندے مطابق کم کریں۔ نہ تاں مفت وچ ماریا ویسیں! میں ایہو کجھ کر
سگداں، شہر وچ میڈا عمل دخل کائے نھیں۔ میں او مندری گھن گھدی،
اتے سلام کر تے روانہ تھی پیم۔ شہر وچ پُنم، بہوں چنگا بھلا شہر ہا، کوچے
تے بازار صاف ستھرے، ذالیں جوان بے حجابے تھی تے آپت وچ خرید
و فروخت کریندے ودے ہن۔ ساریاں سوہݨیں کپڑے پاتے ہوئے ہن۔ میں
سیر کریندا ہم، اتے تماشہ ڈیکھدا، جڈاں چوک دے چوراہے وچ پُنم تاں اُتھاں

ابجی بھیڑ ہئی۔ جو بھالی سوٗ ناں آدمیاں دے سراں توں تر دی ٹُر دے نجے، خلقت دی اِتی بھیڑ لگی ہوئی ہئی جو اُتھوں لنگھݨ مشکل ہا، جڈاں بھیڑ گھٹی، تاں ایئں دی دھکے ڈیندا اگوں تے تھیم۔ ہک واری بس اوں جوان کوں ݙٹھا۔ جہڑا ہک جیکی تے بیٹھا ہا۔ اتے ہک جڑاؤ ششش پہلو گرز سامنڑیں رکھیا پیا ہس۔ میں ونج تے سلام کیتا۔ اتے اوں سوہݨڑیں نے گاوڑ نال میں دو ݙِٹھا۔ اتے پچھیس، اتھاں کیوں آئیں ہے، تے آپڑیں آپ کوں بلا وِچ آن سٹئے! شاید میݙے بیوقوف بھرا تے تیکوں منع نہیں کیتا۔

میں آکھیا۔ اُتھاں تاں ہٹکیا ہا، پر میں نہیں منیا۔ اتے ساری آپڑیں شروع کنوں لاتے آخر تئیں آکھ سݨائی۔ او شخص اُٹھیا۔ اتے میکوں نال گھن تے آپڑیں گھر ولے پاسے ٹُر پیا۔ اوندا مکان ݙیکھݨ وچ بادشاہ دے محل دی نگیں ہا۔ اتے بہوں سارے نوکر چاکر، اوندے ہن۔ جڈاں اُتھ ونج بیٹھوں سے تاں نرمی تے پیار نال آکھیس جو بھرا! ایہ تیں کیا بگاڑی کیتی ہے، جو آپڑیں پیریں قبر وِچ آ گئیں۔ کوئی وِی کم بخت ایں جادو دے شہر وِچ نہیں آندا! میں آکھیم۔ میں آپڑاں حال چال پہلے ݙس چکیاں۔ ہݨ تاں اتھاں قسمت گھن آئی ہے۔ ہݨ مہربانی فرماتے اِتھوں دے طور طریق کنوں واقف کراؤ۔ تاں پتہ لگے۔ جو کہڑی گالھوں تساں اتے تہاݙا بھرا صاحب میکوں منع کیتے۔ تڈاں او نینگر جوان بولیا۔ جو بادشاہ اتے سارے رئیس ایں شہر دے خدا دے پیچھے ہوئے ہن۔ اِتھاں دا سلوک تے مذہب عجیب جیہا ہے۔ اِتھاں دے بت خانے وِچ ہک بُت ہے۔ جو شیطان اوندے ݙِھڈ وِچوں ہر کہیں دا ناں اتے دین مذہب ݙیندے۔ بس جہڑا کوئی بیچارا مسافر آندے، بادشاہ کوں خبر تھی ویندی ہے۔ اوکوں بُت خانے وِچ گھن ویندے اتے

بُت کوں سجدہ کرد ینڈے۔ جیکر متھا ٹیکسی تاں ٹھیک! نہ تاں بچارے کوں
دریا وِچ لوڑ چھوڑ ینڈے۔ جیکر کوشش کرے جو دریا دچوں نکل تے بچ ونجے
تاں اوندا الٹ اتے ٹنگے لمبے تھی ویندن۔ اِتنے لمبے جو زمین نال گھسن
پئے ویندن۔ اُتے انھاں دے بار دی وجہ کنوں او اصلوں ھلیں ٹُر سگدا۔
اِہیجا ہک جادو ایں شہر وِچ چلدے! میکوں تیڈی جوانی تے رحم آندے۔
ایں خاطر ہک تدبیر کر ینداں تاں جو توں کجھ ڈینہہ تاں جیندا رہیں۔ اتے ایں
عذاب کنوں بچیا رہیں۔ میں پچھیا" او کہڑی تجویز ہے"۔ ارشاد فرماؤ"۔ آکھن
لگیا۔ "تیڈی شادی چا کراں اتے وزیر دی دھی تیڈے نال پرناآواں"۔
میں جواب ڈِتا، جو وزیر آپڑیں دھی ہِں غریب کوں کڈاں ڈیون لگے۔ بیا
تاں انھاں دے دین تے آ ونجاں، پر ایہ تاں ہِں کنوں کانٹے نہ تھی
سگسی"۔ آکھن لگیا۔ ایں شہر دی ایہ رسم ہے جو کوئی وی اوں بُت کوں
سجدہ چا کرے تاں جیکر فقیر دی ہوسی۔ اتے بادشاہ دی دھی کیوں نہ
منگسی۔ تاں اُوندی خوشی دی خاطر حوالے چا کریندن۔ اتے او کوں مُونھ
ہیں بھیونڑ ڈیندے۔ اتے بادشاہ کوں میڈے اُتے اعتبار ہے۔ اتے
میکوں پیار کھیندے۔ ایں واسطے انھوں دے سارے وزیر مشیر تے وڈیرے
میڈی قدر کریندن۔ اتے ہک ہفتے وِچ ڈُوں ڈینہہ بت خانے وِچ زیارت
کرݨ ویندن۔ اتے عبادت وی کریندن۔ چنانچہ کل سارے کٹھے تھیسن۔
تیکوں گھن ولیساں۔ ایہ آکھ تے اوں کھوا پلوا تے میکوں سما چھوڑیا۔ خداں سویل
تھئی۔ میکوں نال گھن تے بُت خانے ود ٹُر پیا۔ اتھاں ونج تے جو ڈٹھم تاں
آدمی آندے ویندے پئے ہن۔ اتے پوجا پاٹ کریندے پئے ہن۔
بادشاہ اُتے امیر بت دے سامنڑیں ہنڈ تاں دے کول سرنگے اتے

ادب نال گوڈیاں دے بھر بیٹھے ہن ۔ اتے کنواریاں چھوہریں سوہݨیاں چھوہر
جیویں حوراں تے غلمان ہوون، چارے پاسوں قطاراں بدھ تے کھڑے
ہن۔ تداں اوس جوان سردار میڈے نال گالھ کیتی۔ جو ہݨ میں جیویں آکھاں
اوویں کریں۔ میں آکھیا "جو کجھ آکھیسو اوویں کر لیساں"۔ آکھیس جو پہلے تاں
بادشاہ دے ہتھاں پیراں کوں وِنج چم۔ اوندے بعد وزیر دا پلو وِنج پکڑ۔
میں اوویں کیتم۔ بادشاہ نے پچھیا۔ جو ایہ کون ہے؟ اتے کیہا آہدے؟
اوس جوان نے آکھیا۔ ایہ جوان میڈیاں سکیاں وچوں ہے۔ بادشاہ دی
قدم بوسی دی سِک وِچ پرے کنوں آئے تے ایں توقع نال جو وزیر
ایکوں آپݨی غلامی وِچ گھن گھنے۔ پر جیکر وڈے بت دا حکم اتے حضور
دی مرضی وی ہووے، بادشاہ نے پچھیا جو اساڈا مذہب تے دین
تے آئین قبول کرے چا، تاں دل مبارکاں ہوون! اُٹھا ہیں بت خانے
دا نقارخانہ وجݨ پے گیا۔ اتے میکوں وڈھاے کپڑے پوائے گئے۔ اتے
ہک کالی رسّی میڈی گچی وچ گھت تے گھلیندے ہوئے بت دے
سنگھاسن دے اگوں گھن گئے، تے سجدہ کرو لتے کھڑا کیتو نے۔
بت کنوں آواز آئی جو خواجہ زادے! چنگا تھئے جو توں اساڈی بندگی
وِچ آ گئیں۔ ہݨ اساڈی رحمت تے بخشش دا اُمیدوار تھی رہ۔ ایہ سُݨ
تے ساری خلقت نے سجدہ کیتا۔ اتے زمین اتے لیٹݨ لگ پئے۔ لَتے
زور دا آکھیو نیں۔ جو تہاڈی وڈی رحمت تھئی ہے۔ بھلا۔ کیویں نہ ہووے
تساں تاں دیوتا ای ایہو جہے ہیوے۔ جڈاں شام تھئی۔ بادشاہ اتے وزیر
سوار تھی تے وزیر دے محل وِچ گئے۔ اتے وزیر دی دھی کوں آپݨیں طریقے
دیاں رسماں ریتاں نال میڈے حوالے کیتو نیں۔ جو اساں وڈے بت

ڈسے حکم دے مطابق اِکیوں میڈی خدمت وِچ ڈِیندے پئے ہِن۔ ہِک مکان وِچ اساں ڈُوہیں کوں وَنج پِہلیوسے۔ اول نازنین کوں جھڑے وِیلے ڈِٹھم۔ تاں واقعی اوندی شکل صُورت پری والی ہئی۔ مُنہ کِھاندرے کنوں وی چنگی، جھڑیاں جھڑیاں خوبیاں پدمنی دیاں سُنڑیاں ہِن۔ او ساریاں اوندے وِچ موجود ہِن۔ موج نال ہیں اُوندے رہندے ستم۔ رُتے مزہ گِھدم، سوبلے وِڈھا دھوتے بادشاہ دے اگوں وَنج حاضر تھیم۔ بادشاہ چوا تراجانڑ تے پوشاک عنایت کیتی۔ اتے حکم فرمایا جو ہمیشہ دربار وِچ حاضر رِہا کراں آخر کجھ ڈِینہاں دے بعد میکوں بادشاہ دے رہندے رہنڑ بہنڑ والیاں وِچ رلا گِھدا گیا۔

بادشاہ میڈی سنگت نال بہوں خوش تھیندا ہا۔ اتے کئی واری پوشاکاں تے انعام عنایت کریندا ہا۔ تھوڑے جو دُنیا دا مال میڈے کول بہوں ہا۔ ایں واسطے وی جو میڈے قبیلے کول اَنا روک تے جنس تے جواہرات ہِن جو جینڈا کوئی حساب نہ ہا۔ ڈُوں سالاں تائیں بہوں عیش و آرام نال گذردی رہی۔ خدا کیتا جو وزیر زادی کوں پیٹ تھی گیا۔ جڈاں ستواں مہینہ اتے اَٹ گُنڑیا مہینہ وی لنگھ گیا۔ تے پورے مہینے تھئے۔ تاں پیڑاں لگیاں تے جنڑاونڑ والی دائی آئی۔ ہِک مویا ہویا پُتر پیٹ وِچوں نکلیا۔ اوندا وِس وِیائی کوں چڑھیا، تاں او وی مر گئی۔ دل اُوندے ہسر تا نہ ڈِیں ہِہ تے روندا رِہم، جڈاں روونڑ دا الا سارے محلے وِچ سُنڑیا گیا تاں چارے پاسوں ڈالیں آونڑ لگ پیاں۔ جھڑی آندی، ہِک ڈُوں جاپاں میڈے سر تے مریندی اتے آپڑیں میدڑ کوں تنگا کرتے میڈے مُنہ دے سامنڑیں آ کھڑی تھیندی۔ اتے روونڑ شروع کر ڈیندی، اتیناں رناں کٹھیاں تھیاں

جو بئیں اُنھاں دے چہرہواں دیچ لکھیج گیئم ، نظر دا ہا جو جند نکل ویسی !

اِتنی دیر ویچ کہیں پچھوں میڈا گریوان چھک تے میکوں گھلیا ، ڈٹھم تاں او ہو عجمی آدمی ہے ۔ جیں میکوں پرنایا ہا ۔ آکھن لگیا ، جو احمق توں کیوں روندیں ۔ بئیں آکھیم ، ظالماں ! تیں ایہ کیا گالھ آکھی ہے ۔ میڈی بادشاہی لُٹیج گئی ہے ۔ گھر دا سکھ آرام اُڈ پُڈ گئے ۔ توں پچھدیں جو غم کیوں کریندا ں ؛ اوں جوان مُسک تے آکھیا ہُن آپڑیں موت کوں رو ! ئیں میکوں پہلے آکھیا ہا جو شاید ایں شہر ویچ میکوں تیڈی اجل گھن آئی ہے ۔ آخر او ہو تھیا نہ ؟ ہُن سوائے تیڈے مرونجن دے تیڈی خلاصی نئیں تھیندی ۔ آخر لوک میکوں پکڑ تے بُت خانے گھن گئے ۔ ڈٹھم تاں بادشاہ ، امیر ، وزیر ، چھتریھ فرقیاں دی رعیت رعایا انھاں کٹھی تھئی ہے ۔ تے وزیر زادی دا مال و متاع سارا انھاں ویچ تھیا ، جہڑی شے جیندا دل کریندے ، چا گھندے ۔ اتے اوندے موکھ دے روپے رکھ ڈیندے ۔

غرض سارے اسباب دا روک کٹھا تھی گیا ۔ تاں انھاں روپیاں دے جواہرات خریدے گئے ۔ اتے ہک صندوقڑی ویچ بند کر ڈتے گئے ۔ اتے ہک بئے صندوق ویچ نان ، حلوہ اتے گوشت دے کباب اتے سگا تے بنا حلوہ ، اتے کھاون دیاں شئیں گھن تے بھر ڈتیاں گیاں اتے اوں بی بی دی لاش ہک صندوق ویچ رکھ تے اتے کھاون دیاں شئیں دا صندوق ہک اُٹھ تے لڈ ڈتا گیا ۔ اتے میکوں سوار کیتو نیں ۔ اتے جواہرات والی صندوقڑی میڈی کچھ ویچ ڈے ڈِتونیں ۔ اُتے سارے بامھن اگوں اگوں بھجن گاندے ، سنکھ وجیندے ٹُر پئے ۔ اُتے پچھوں ہوں خلقت میڈا کماں ڈیندی نال تھی پئی ۔ ایں طرح اوں دروازے کنوں جھتوں ئیں پہلے ڈِتا آیا ہم ،

شہر دے باہر ونج نکلم، داروغہ میکوں ڈیکھدیں رووݨ لگ پیا۔ اتے آکھیُس، "کم بخت آ! موت دا ایٹیا!! میݙی گالھ ہنوی منی۔ اتے ایں شہر وچ آ تے مُفت آپݨیں جان ݙتی۔ میݙا قصور کائے نہیں۔ میں تیکوں منع کریندا ہم۔ اوں تاں گالھ کر ݙتی۔ پر میں تاں ہکا بکا تھیا وداہم۔ جو میݙا کیا انجام تھیندے!

آخر اوں قلعے کول جیندا ایں پہلے ݙینہاڑے دروازہ بند ݙٹھا ہم گھن گئے۔ اتے بہوں ساریاں بندیاں رل تے جندرا کھولیا۔ اتے ارتھی تے صندوق کوں اندر چا تڑ بیئے۔ ہک پنڈت میݙے کول آیا۔ اتے سمجھاوݨ لگیا۔ جو ماس ہک ݙینہ جمدے، تے ول ہک ݙینہ ناس تھی ویندے۔ دنیا دا ایہو آوݨ ونڄݨ دا چکر ہے۔ ہݨ تیݙی ذال اتے پتر اتے دھن دولت اتے چالیھ ݙینہ دا اجھو جتی موجود ہے۔ ایکوں سنبھال، تے جنداں توڑیں وݙا بُت تیندے اتے مہربان نہ تھیوے اتھاں ٹکیا رہ۔ کاوڑ دے وچ دل کیتا جو ایں بُت اتے اتھوں دے رہݨ والیاں تے اتے ایں ریت رسم تے لعنت بھیجاں۔ اتے ایں باہمݨ کوں دُھدھڑیں کر چھوڑاں۔ پر او عجمی آدمی نے آپݨیں بولی وچ منع کیتا ہا۔ جو خبردار! کڈاہیں وی آپݨیں دھج نہ ہناݙکھائیں! جیکر کجھ آکھیو، تاں ہوں ویلے تیکوں ساڑ ݙیسن۔ خیر، جو ہݨ تیݙی قسمت وچ ہا او سو تھئے۔ ہݨ خدا دے رحم و کرم دا امیدوار تھی رہ۔ شاید اللہ تیکوں اتھوں جیندا کڈھ گھنے!

آخر سارے میکوں کلہم کلہا چھوڑ تے اوں قلعے کنوں باہر نکل گئے۔ اتے دروازے کوں ولا جندرا مار ڈٹونیں۔ اوں وقت میں آپݨیں کلہاپے تے لاچاری کنوں بے وسہ تھی تے رُنم۔ اتے اوں ذال دے جُثے تے لتاں مارݨ

لگ پیم ۔ جو مردار لے ! جیکر تیکوں پال چنڑ ہیندیں مرونجڑاں ہا ۔ تاں پرنی کیتھ گالھوں ہا ویں ؟ وَل پیٹ کیوں گھتوایا ہا وِی ہس مار مُور تے چپ کر تے بہ رہیم ۔ اِتنے وِچ ڈِینہ چڑھ آیا تے دُھپ نکھی تھی گئی ہئی ۔ بیرڑا بھیجا اُبلنڑ پئے گیا اتے بد بُو دے مارے جیند نکلنڑ پے گئی ۔ جِدڑے وی ڈِٹھم ، مُردیاں دیاں ہڈیاں اتے جواہرات دیاں صندوقاں دے ڈھیر لگے پئے ۔ اُنھاں پرانڑیاں صندوقاں کوں ہِک ہئے اُتے رکھیم ۔ جو ڈِینہ کوں دُھپ کنوں اتے رات کوں ٹھڈڑ تریڑ کنوں بچاوا تھیوے ۔ خود پانڑیں گذھنڑ ٹُریم ۔ ہِک پاسوں چشمہ وہیندا ڈِٹھم ، جو قلعے دی کندھی وچوں پتھر کوں گھر گھر تے کڈھیا گیا ہا ۔ تے گھڑے دے گل جیتی ہا اللہ اللہ کرتے کئی ڈِینہ اوں پانڑیں تے کھانڑیں اُتے جیندا رہیم ۔

آخر کھاونڑ دِیاں شئیں ختم تھی گیاں ، میں گھرایا اتے خدا دی جناب وِچ فریاد کیتی ۔ او تاں اِہجا کریم ہے جو کوٹ دا دروازہ کُھلیا اتے ہِک مُردے کوں اندر گھن آئے ۔ اُوندے نال ہِک بُڈھا جوان ہا ۔ جہڑے ویلے اوکوں وی چھوڑ تے گئے ۔ تاں دل کیتا جو اُوں بُڈھڑے کوں مار گھتاں ، تے اُوندے کھانڑیں وا سارے دا سارا صندوق چا گھناں ۔ ہِک صندوق دا پاوا چا تے اوندے کول گیم ۔ او بیچارہ سر گوڈیاں وِچ رکھ تے حیران بیٹھا ہا ۔ میں پچھوں وِنج تے اوندے سر وِچ اِہجا ماریم جو سر بھج پئیس ۔ لتے بھیجا نکل آئیس ۔ اتے اک پل وِچ جیند نکل گئیس ۔ او ندا راشن کھانڑاں چا تے میں کھاونڑ لگ پیم ۔ مدت توڑیں اِہو مینڈا کم رہا ۔ جو جہڑا دی کہیں مُردے نال آندا تاں اُوکوں میں مار چھوڑیندا ۔ اتے اُوندے کھاونڑ دا سارا سامان چا تے آرام نال کھاندا ۔

ڈھیر مدت دے بعد ہک واری ہک چھوہر تابوت دے نال آئی۔ بہوں سوہنڑیں، میڈا دل نہ تھیا جو اوکوں وی مار گھتاں۔ اوں میکوں ڈٹھا تاں ڈر کنوں بے ہوش تھی گئی۔ ریئس اوندیاں کھاونڑ دیاں شیئں چاتے آ پڑیں کول گھن آیم۔ پر کھاہا نہ کھاندا ہم۔ جہڑے ویلے بھک لگے ہا، کھانڑ دا ان اوندے کول چا ویندا ہم۔ اتے رل تے کھاندا ہم۔ جڈاں اوں ڈال سنے ڈٹھا جو ایہ شخص میکوں کجھ نہیں آہدا۔ ڈینہ و ڈینہ اوندا ڈر لہندا گیا۔ اتے میڈی تھیندی گئی۔ میڈی جاتے آونڑ وہنڑ لگ پئی۔ ہک ڈینہ اوندا حال پچھیم۔ جو توں کون ہیں؟ اوں جواب ڈتا جو میں بادشاہ دے مختار کل دی دھی ہاں۔ آپڑیں سوتر نال میڈا منگڑاں تھیا ہا۔ شادی والی رات کوں اوکوں قلنج تھی گیا ہا، درد کنوں ایجاں نڑپھاونڑ لگ پیا جو جھٹ دے جھٹ وچ مرگیا۔ ہیکرا اوندے نال گھن آئے تے ایتھاں چھوڑ گئین۔ اوں میڈا حال وی پچھیا۔ میں سب کجھ آکھ سنڑایا۔ اتے ڈسیم جو شاید خدا نے تیکوں میڈی خاطر ایتھاں بھیجے۔ او مسک تے چپ کر گئی۔

ایں طرح کئی ڈینہاں وچ آپس وچ محبت ودھ گئی۔ میں اوکوں مسلمانی دیاں گالھیں سکھاتے کلمہ شریف پڑھایا۔ اتے متعہ کرتے رہتے ستم۔ اوکوں ببیٹ تھی گیا۔ ہک پتر جمیس۔ ترائے سالاں توڑیں ایویں گزردی رہی۔ جڈاں پتر دا کھیر چھڑایس، تاں ہک ڈینہہ ڈال کوں آکھیم جو ایتھاں کے توڑیں تھکے رہسوں اتے کیویں ایتھوں نکلسوں؟ اوں آکھیا۔ خدا کڈھے تاں نکلوں! نہ تاں ہک ڈینہ ایتھا ہی مرویسوں۔ میکوں اوندے ایہ آکھنڑ تے اتے اوکڑیں ایں طرح رہنڑ تے بہوں ترس آیا، روندیں روندیں ہندرا آ گئی۔ ہک شخص کوں خواب وچ ڈٹھم جو آہدا پے جو پرنالے دے راہوں نکل

سگدیں تاں نکل ونج، ایں خوشی کنوں جاگ پیم۔ اتے ڈال کوں آکھیم۔ لوہے دیاں مینخاں تے سیخاں جھڑیاں پُرانڑیں صندوقاں وچ ہن کٹھیاں کر تے چا آ۔ تاں جو ایکوں موکلا چا کرون۔ غرض ہیں اوں موری دے مُنہ تے سیخ رکھ تے پتھراں نال ایجا ٹھکیندا رہندا جو تھک ویندا۔ ہک سال دی محنت نال اوں سُوراخ کوں اِتنا موکلا کر ڈِتم جو آدمی نکل سگے۔

اوندے بعد چنگے چنگے جواہرات چن تے مُردیاں دیاں آستیناں باہنہہ وچ بھر یے۔ اتے نال گھن تے ہوں راہوں اساں تراکے باہر نکلیوسے۔ خدا دا شکرادا کیتا۔ اتے پُتر کوں مونڈھے تے بہلا گھدا۔ ہک مہینہ تھئے جو چنگے بھلے راہ کوں چھوڑ تے ڈر دے مارے جنگلاں پہاڑاں دے راہوں آندا پیاں۔ جیڈاں وی بُھک تریہہ لگدی گھا پتر کھاندا۔ زیادہ گالھ کرن دی طاقت میڈے وچ کائے نئیں۔ ایہا کجھ میڈی حقیقت حال ہے۔ جیہڑی تساں سُنڑی ہے۔

بادشاہ سلامت! میکوں اوندی حالت تے ترس آیا۔ دھوا دھو دو تے چنگی پوشاک پوائی۔ اتے آپڑاں نائب بنڑا یا۔ اتے میڈے گھر وچ ملکہ دے پیٹوں کئی سارے پُتر جمیے۔ پر چھوٹی عمراں وچ مر مُر گئے۔ ہک پتر پنج سالاں دا تھی تے مویا۔ اوندے غم وچ ملکہ وی مر گئی۔ میکوں بہوں ارمان لگیا۔ اتے اوں ملک اوندے بغیر میکوں کھاونڑ کوں آوے! دل مونجھا تھی گیا۔ عجم دا ارادہ کیتم۔ منڈی دے حاکم والی نوکری اوں جوان کوں ڈوائی۔ ایں عرصے وچ بادشاہ وی مر گیا۔ اتے میں ایں وفادار کتے کوں اتے سب مال خزانہ، جواہر نال چاتے ایتھاں پور آگیم۔ تاں جو میڈے بھراواں دا حال کہیں کوں نہ پتہ لگے۔ میں خواجہ سگ پرست مشہور تھی گیم۔ اتے ایں بدنامی

وچ ڈوڑا محصول اُچ تو ڑیں ایران دے بادشاہ دی سرکار کوں ڈیندا ہاں۔ اتفاق نال ایہ سوداگر بچہ اُتھاں نکل گئے۔ ایندے وسیلے نال جہاں پناہ دی قدم بوسی آ کیتی ہم۔

میں پچھیا۔ کیا ایہ تہاڈا پتر ہئیں؟ خواجے نے جواب ڈتا، قبلۂ عالم! ایہ میڈا پتر کائے نہیں تہاڈی ای رعایا ہے۔ پر ہُݨ میڈا مالک تے وارث جو کجھ وی سمجھو، ایہو ہے۔ ایہ سݨ تے سوداگر بچے کنوں میں پچھیم۔ جو توں کہڑے تاجر دا پتر ہیں؟ اتے تیڈے ماپیو کتھاں رہندن۔ اوں چھوہر نے زمین چم تے جان دی امان منگ تے آکھیا۔ جو میں چھوہر ہاں اتے حضور دے وزیر دی دھی ہاں۔ میڈا پیو ایں خواجے دے لعلاں دے سببوں حضور دے قہر دا تاڑ ہے۔ اتے حکم ایہ تھیا ہویا ہے جو جیکر ہک سال تئیں اوں گالھ دی تحقیق اساں تو ڑیں نہ پُجی۔ تاں اوندی جان کڈھ گھدی ویسی۔ میں ایہ سݨ تے ویس وٹایا۔ اتے آپڑیں آپ کوں نیشاپور گھن آیم۔ خدا نے خواجے کوں کتے اتے انھاں لعلاں سمیت حضور دی دربار وچ حاضر آ کیتے۔ تساں سارا حال حوال سݨ گھدے۔ ہُݨ امید کریندی ہاں جو میڈے بڈھڑے پیو دی خلاصی کر ڈتی ویسی!

ایہ بیان وزیر زادی کنوں سݨ تے خواجے نے ٹھڈا ساہ بھریا۔ اتے بے اختیار تھی تے ڈھے پیا۔ جہڑے ویلے گلاب اوندے اُتے چھنڑکیا گیا۔ تاں ہوش وچ آیا۔ اتے آکھیس۔ ہائے کم بختی! اتنے پرے کنوں ایہ تکلیفاں تے کشالے کڈھ تے میں ایں توقع تے آیا ہم۔ جو ایں سوداگر بچے کوں آپڑاں پتر بݨا بݨ ڈیساں۔ اتے آپڑیں مال و متاع دا ایکوں ہبہ نامہ لکھ ڈیساں۔ ایں طرح میڈا ناں قائم رہسی۔ اتے سارا جہان ایکوں خواجہ زادہ سڈیسی۔ پر میڈا خیال غلط نکلیا۔ ایں ذال تھی تے میں بڈھڑے کوں خجل

کیتے! ایں چھویر دی حیرانی وچ آگیا۔ ہُݨ میݙی مثال ہے، نہ گھر رہیم نہ بیر تھی گیُم۔ سِر تے اجائی بدنامی دا پَنڈ چاتُم۔
مکدی گالھ ایہ ہے جو میکوں اوندی بے قراری اتے رووݨ پٹݨ اُتے رحم آیا۔ خولجے کوں سڈیُم، اتے کن وچ اوندے مل دیݙݨ دی خوشخبری سݨوائی۔ جو غمگین نہ تھی اوندے نال تیݙی شادی کرݙیسوں۔ خدا کیتا تاں تیݙی اولاد تھی پوسی۔ اتے ایہا تیݙی مالک بݨسی۔ ایں خوشخبری دے سُݨݨ نال اوندی بہوں تسلی تھئی۔ وَل میں آکھیا جو وزیرزادی کوں محل وچ گھن ونجو۔ اتے وزیر کوں بندی خانے وچوں کڈھ آوو۔ اتے حمام وچ دھنواوو۔ وَل عزت تے سرفرازی دی پوشاک پوا تے جلدی میݙے کول گھن آوو۔ جیں ویلے وزیر آیا۔ تخت کنوں لہہ تے فرش تونڑیں اوندا استقبال فرمایُم۔ اتے آپݨاں بزرگ جاݨ تے اوکوں گلکڑی پایُم۔ اتے نویں سروں وزارت دا قلمدان اوندے حوالے کیتم۔ اتے خولجے کوں وی جاگیر تے عہدہ ݙتم۔ اتے نیک ساعت ݙیکھ تے وزیرزادی دا نکاح پڑھوایا۔ تے اوکوں پرنا چھوڑیا۔ کجھ سالاں وچ ݙو پُتر تے ہک دھی اوندے گھر وچ پیدا تھئے۔ جیہڑا بچہ وݙا ہئی او ملک التجار بݨ گیا۔ اتے چھوٹا اساݙی سرکار دا مختارکار بݨ گیا۔
درویشو! میں ایں واسطے ایہ نقل تہاݙے سامݨے کیتی ہے۔ جو کل رات ہیں ݙوں فقیراں دی گذری دا حال میں سݨ چکیاں۔ ہݨ تاں ݙوہیں دی حالت ہے باقی رہ گئے وے۔ ایہ سمجھو جو اساں ہوں جا بیٹھے ہیں۔ اتے میکوں آپݨاں خادم سمجھو۔ تے ایں گھر کوں آپݨاں گھر سمجھو! بغیر کہیں ڈر دے کُھل دے آپݨے آپݨے سیر دا حال حوال سݨاوو۔ اتے کجھ ݙینہ میݙے کول رہو۔
ݙوہیں فقیراں نے بادشاہ دی طرفوں بہوں خاطرداری تھیندی ݙٹھی تاں

آکھݨ لگے خیر جڈاں تساں فقیر دی گداواں نال اِتی مہربانی کیتی ہے، تاں اساں ڈُو ہیں دی تہاکوں آپڑاں ماجرا بیان کریندے ہیں۔ گھنو سُݨڑو!

سیر تریجھے درویش دی

تریجھا درویش جیل کوں پیرا دُھبیٹ بیٹھا۔ اتے آپڑیں سیر کوں ایں طرح بیان کرن لگا۔ ۓ

احوال اس فقیر کا ایہ دوستان سنو!
یعنی جو مجھ پہ بیتی ہے وہ داستاں سنو!

(حال حوال ایں فقیر دا، یار دوستو د، یعنی جہڑی کجھ میڈے گذری ہے۔ او کہانڑیں سنٹڑ دا)

جو کچھ کہ شاہِ عشق نے مجھ سے کیا سلوک
تفصیل وار کرتا ہوں اس کا بیاں سنو!

(جو کجھ عشق دے بادشاہ نے میڈے نال سلوک کیتے، کھول پاڑ تے او بیان کر نیداں سُنٹڑو۔)

ایہ باہنا عجم دا بادشاہزادہ ہے۔ میڈے والد بزرگوار اتھوں دے بادشاہ ہن۔ اتے میڈے سوا انھاں دا کوئی پتر نہ ہا۔ میں جوانی دے ویلے وچ سنگتیاں یاراں نال تاش شطرنج چوپڑ دے گوٹ کھیڈا ہم۔ یا سوار تھی تے سیر تے شکار دِچ رُدھا رہندا ہم۔ ہک ڈینہہ دا ایہ ماجرا ہے، جو سواری تیار کروا تے اتے ساریاں یاراں غاراں کوں نال گھن تے میدان وچ گیم، باز، بہری، جرہ، بادشاہ، سرخاب اتے تتراں کوں اُڈیندا ہویا پرے تو ڑیں لنگھ گیم۔ اہجا جنگلی بہار دا ہک علاقہ نظر آیا۔ جو

جنڈے دی ڈیکھدا ہم، کوہاں تو ڑیں ساوی اتے پھلاں نال رتی زمین نظر آندی ہئی۔ ایہ نظارہ ڈیکھ تے گھوڑیاں دیاں واگاں چھوڑ ڈتیاں، اتے جا جا دی سیر کریندیں ہوئیں و نیندے پے ہاسے۔ اچاچیت ہیں اوں جنگل وچ ڈٹھم، جو ہک کالا ہرن، اوندے اتے زربفت دی جھول پئی ہوئی ہئی۔ اتے گل دیچ جڑاؤ بھنور کلی، اتے زر دوزی پٹے وچ پوتے ہوئے سونے دے گھنگرو گجی دیچ گھتیے ہوئے وڈی تسلی نال اوں جا جتھاں انسان دا آ دیخ نہ ہا۔ اتے پکھی وی اڈدے نظر دے ہن۔ چرداودے۔ اساڈے گھوڑیاں دے کھراں دا الاسن تے ہوشیار تھی گیا۔ اتے سر چاتے ڈٹھس، ول ہولے ہولے ٹریا۔

اوندے ڈیکھن سیتی میکوں ایہ شوق تھیا جو یاراں کوں آکھاں جو تساں اتھاہیں کھڑو۔ تے میں ایکوں جیندا پکڑ گھنداں۔ خبردار تساں اگوں تے نہیں آونڑاں۔ اتے میڈے پچھوں وی نہیں لگنڑاں۔ او گھوڑا جیہڑا میڈیاں تنخلیں تے ہک اہجے پکھی دا نکیں ہا۔ جو کئی واری ہرنڑاں دے پچھوں بھجاتے انہاں کوں چوکڑیاں بھلوا ڈیندا ہم۔ اوندے پچھوں لا ڈتم۔ اوں ڈیکھ تے وڈیاں وڈیاں چھلانگاں مارن شروع کر ڈتیاں۔ تے ول اڈ پیا۔ اڈوں گھوڑا دی ہوا نال گالھیں کرن لگ پیا۔ ول وی اوندی دھوڑ کوں نہ پہج سگدا پیا ہا۔ گھوڑا دی پگھر پانڑیں تھی گیا ہا۔ اتے میڈی زبان وی تریہہ کنوں تالو تے لگ تھی گئی ہئی۔ ہرن کوں پکڑن کیتے کوئی وس نہ لگیا۔ ڈینہہ لہن تے پے گیا۔ اتے میکوں کوئی پتہ نہ لگیا جو کتھوں دا کتھاں آ گیاں۔ تنگ آ کے اوکوں بھلاندا ڈتم۔ ترکش وچوں تیر کڈھیم اتے کماندانی وچوں کمان سنبھالیم۔ زہ دی تند وچ جوڑ

تے تنڈ کوں کن تائیں چھک تے اوندی ستھل دا نشانہ بدھ تے اللہ اکبر پڑھیم تے تیر چلا ڈتم۔ اللہ کیتا جو بھلا ای تیر اوندے پیر وچ ونج سیخ پھتیا۔ تنڈاں او ڈھندا پوندا پہاڑ دے تلویں پاسے دو ٹر پیا۔ ایہ فقیر وی گھوڑے توں لہہ پیا۔ اتے ہرن ٹردا اوندے پچھوں گیا۔ اوں پہاڑ تے چڑھݨ دی کیتی۔ اتے میں وی اوندے نال لگیا ہم۔ کئی اُچیاں جھکیاں جاہیں لنگھݨ دے بعد ہک گنبد نظر آیا۔ جڈاں نال ونج پتم۔ اُتھاں ہک بغیچہ اتے ہک چشمہ ڈٹھم۔ اتنے وچ او ہرݨ تاں تر برکھی گیا۔ پر میں بہوں تھک گیا ہم۔ اتھاں ہتھ پیر دھووݨ بہہ گیم۔

یک لخت اوں برج وچوں رووݨ دا الارا میڈے کناں پچھیا۔ جیویں کوئی آہدا پیا ہووے، "جو تیرا! جیں تیکوں تیر مارے۔ میڈے ٹھڈے ساہ دا تیر ضرور اوندے کلیجے وچ ونج لگسی۔ او آپݨیں جوانی کنوں لہسی۔ اتے خدا اوکوں میں وانگوں ڈکھا کریسی۔ میں ایہ سُݨ تے اوں پاسے گیم۔ ڈٹھم تاں ہک بزرگ چٹی ڈاڑھی والا، چنگی پوشاک پاتی ہوئی۔ ہک تھلی تے بیٹھے اتے ہرݨ اوندے اگوں لیٹیا پئے۔ او اوندی جنگھ وچوں تیر چھکیندا پئے۔ اتے بددعا کریندا پئے۔ میں سلام ونج ڈلایا۔ اتے ہتھ بدھ تے آہداں جو میڈے سائیں آں! ایہ قصور اݨ جاتیں ایں غلام کنوں تھی گئے۔ میکوں ایہ پتہ نہ ہا۔ خدا واسطے معافی چا ڈیو۔ آکھیس جو گنگدام کوں تئیں ڈکھ ڈتے۔ جیکر اݨ جاتی ایہ حرکت تیں کنوں تھئی ہے تاں اللہ معاف کریسی۔ میں اوندے کول ونج بیٹھم۔ اتے نال تھی تے تیر کڈھݨ بہہ گیم۔ تیر ڈاڈھا اوکھا نکلیا۔ اتے اوندے پھٹ تے ملّم لاتے اوکوں چھوڑ ڈتا گیا۔ ول ہتھ دھو دھاتے اوں بڈھڑے نے کجھ کھاݨاں جہڑا اوں وقت موجود ہا، میکوں کھوایا۔

میں کھا پی تے ہک کھٹ تے چادر گھت تے سم پیم۔

تھکیا تریا ہم، رج تے ستم۔ ڈاہڈی ہندر وچ رووݨ پٹݨ دا الاکن وچ پیا۔ اکھیں مل تے ڈٹھم تاں اوں مکان وچ نہ او بڈھڑا ہا تے نہ کوئی ہیا۔ گھبرایم پلنگ تے ستا پیاں تے او حویلی خالی ہے۔ چارے پاسے ول تے دید بھنوایم۔ ہک چنڈ وچ پردہ لٹکیا کھڑا ہا۔ اتھاں ونج تے ڈٹھم تاں ہک تخت وچھیا پے اتے اوندے اتے ہک پری دی بچی چوڈاں پندھراں سالاں دی ڈال چندر دی شکل والی، زلفاں ڈوہیں پاسے لٹکایاں ہویاں کھلدا ایہدا مکھڑا، زنگی ویس پاتا ہویا، عجب ناز نخریاں نال ڈیکھدی بیٹھی ہئی۔ اتے او بڈھڑا آپڑاں ہراؤندے پیراں تے رکھ تے بے وسا روندا پے، لتے ہوش حواس ویندے پے نیں!

میں اوں بڈھڑے شخص دی ایہ حالت اتے او نازنین دا حسن جمال ڈیکھ تے وسم گیم۔ اتے مردے دا نگیں ہویا کھی تے ڈھے پیم۔ او بڈھڑا میڈا ایہ حال ڈیکھ تے گلاب دی شیشی چا آیا۔ اتے میڈے اتے چھڑکوݨ لگیا۔ خدا خدا کر تے میں اٹھیم، تاں اوں معشوق دے اگوں ونج سلام کیتم۔ اوں اصلوں نہ ہتھ کھڑا کیتا تے نہ ہوٹھ ہلائے۔ میں آکھیا۔ اے گلبدن! اتنیاں ماݨاں کرݨ اتے سلام دا جواب نہ ڈیوݨ کہڑے مذہب وچ جائز ہے؟

کم بولنا ادا ہے ہر چند پر نہ اتنا
مند جائے چشم عاشق تو بھی وہ منہ نہ کھولے

گھٹ بولݨ ہک نخرہ تاں ہے پر اتنا تاں ہیں جو عاشق اکھیں ٹوٹ ونجے تے او بولے وی نہ!

اوں خدا دے سطے جیں تیکوں بݨایائے۔ کجھ تاں موںھوں بول، اساں وی

اِتفاق نال اِتھاں آئے ہیں. جہان دی خانہ داری ضروری شئے ہے۔ میں کئی گالھیں آکھیاں، پر کجھ نہ تھیا. او چُپ کر تے بت وانگیں بیٹھی رہی۔ اتے سُنڑدی رہی۔ تڈاں میں وی اگوں تے تھی تے پیراں تے ہتھ رکھیئے. خُداں پیر کوں گھتیم، تاں بہوں کراڑ الگیا، آخر پتہ چلیا۔ جو ایں لعل کوں پتھر کنوں گھڑیا گئے۔ اتے آذر نے ایں بت کوں بنڑائے۔ تڈاں اوں پڈھڑے بُت پرست کنوں پچھیم۔ جو ئیں تیڈے ہرنڑ دی جنگھ وِچ تیر مارئے تے تیں ایڈے عشق دا تیر مار تے میڈے کلیجے کوں چیر تے آر پار کر چھوڑی۔ تیڈی دعا مقبول تھی گئی ہے۔ ہنڑ ایڈی گالھ جنگی طرح ڈسا۔ اِجھوا یہ جادو کیہا ہے؟ اتے تیں وستی چھوڑ تے جنگل پہاڑ کیوں آملیے۔ تیڈے اُتے جیہڑی کجھ گذری ہے میکوں ڈسا.

جڈاں ڈھیر توڑیں اوندے پچھوں لگیم، تاں اوں جواب ڈِتا، جو ہیں گالھ تاں میکوں خراب کیتے، کیا ایکوں سنڑ تے توں وی ہلاک تھیونڑ چاہندیں، میں آکھیا۔ گھنو۔ ہنڑ توڑیں بہوں چکر چلائے نیں. ہنڑ مطلب دی گالھ کر نہ تاں مار سٹیسیں، میکوں بہوں گردن گیر تھیا ڈِٹھس تاں آکھیس، نینگرا! اللہ تعالیٰ ہر ہک انسان کوں عشق دے سیک کنوں بچائی رکھے۔ ڈیکھ تاں ایں عشق نے کیا کیا مصیبتاں کھڑیاں کیتن. عشق دی مار وِچ ای آتے ڈال پے وی میّت نال لڑ مردی ہے، اتے آپڑیں جند ڈِیندی ہے۔ وَل فرہاد تے مجنوں دا قصہ ساریاں کوں معلوم ہے۔ تیکوں ایں گالھ دے سُنڑنڑ نال کہڑا فائدہ تھیسی؟ خواہ مخواہ گھر بار، دھن دولت چھوڑ چھاڑ تے نکل ویسیں. ہیں جواب ڈِتم، بس ہنڑ آپڑیں دوستی یاری ٹھپ رکھ. ایں وقت میکوں آپڑاں دشمن سمجھ. جیکر جند پیاری ہئی، تاں صاف صاف ڈس چا، بے دیہاں

ہنجوں نکل ایونس۔ اتے آکھن لگا۔ جو میں خانہ خراب دی حقیقت ایہ ہے جو
ایں بندے داناں نعمان سیاح ہے۔ میں وڈا سوداگر ہم۔ ایں عمر وچ تجارت
دے سانگے ستاں بادشاہتاں دی سیر کیتی ہم۔ اتے ساریاں بادشاہاں دی
خدمت وچ پُہتاں ہاں۔

ہک واری ایہ خیال آیا جو چار چیفر دے ملک تاں پھریاں ہن جزیرہ فرنگ
والے پاسے ہِیں گیا۔ اتے اُتھوں دے بادشاہ کوں اتے رعایا تے
فوج کوں ہِیں ڈٹھا۔ اتے اُتھوں دیاں رسماں ریتاں معلوم نھیں کیتیاں،
ہک واری اُوڈے وی ونجڑاں چاہیدا ہے۔ سنگتیاں یاراں دی صلاح
گھن تے پکا ارادہ چا کیتُم۔ اتے سوغات تحفہ، جھتوں کھتوں دا جہڑا وی
اُوڈے دے لائق ہا۔ چا تا۔ اتے ہک قافلہ سوداگراں دا اکٹھا کر کے جہاز
تے سوار تھیم۔ تے روانہ تھی پیم۔ ہوا موافق ہئی۔ کئی ڈینہاں تائیں اُوں
ملک وچ ونج وڑیُم۔ شہر وچ ڈیرہ لایا۔ عجب شہر ڈِٹھُم، جو کوئی شہر اُوں
شہر دی خوبی دے برابر نہ تھی سگیا ہا۔ ہر ہک کوچے بازار وچ سڑکاں پکیاں
بنڑیاں ہویاں، اتے چھنڑکا تھیا ہویا۔ صفائی اِہجی جو ہک ککھ کتھاہیں
پیا ہویا نظر نہ آیا، گند مند دی تاں گالھ اِی نہ کرو۔ اتے رات کوں
رستیاں اُتے ڈوہیں پاسوں قدم قدم تے روشنی! شہر دے باہروں باغ
ہن۔ جنھاں وچ عجب پھُل بُوٹے تے پھل میوے نظر آئے۔ جہڑے شاید
سوائے بہشت دے کتھاہیں بئی جا نہ ہوسن۔ اُتھوں دی جتی دی تعریف
کراں، بجا ہے۔

غرض سوداگراں دے آونڑ دی اُوڈے خبر گئی۔ تاں ہک معتبر جہا خواجہ سرا
سوار تھی تے اتے کئی خدمتگاراں کوں نال کر کے قافلے وچ آیا۔ اتے

وپاریاں کنوں پچھیُس ۔ جو تہاڈا سردار کیہڑا ہے ۔ ساریاں نے ہِک دو رُخ کیتا ۔
او محل دا خواجہ سرا میڈی جا کول آیا ۔ مَیں او کوں تعظیم ڈِتی ۔ آپت وچ اساڈی
سلام علیک تھئی ۔ او کوں بھری ہوئی چادر تے بہلایم تے بچھئے ڈِتے ۔ تواضع
کیتی تے اوندے بعد پچھیم ۔ جو فرماؤ جناب ! کیویں تشریف گھن آئے
وے ؟ جواب ڈِتس جو شہزادی نے سُنڑا ہے ۔ جو سوداگر آئن اتے
بہوں شیئں گھن آئن ۔ ہیں واسطے میکوں حکم تھئے جو ونج تے تہاکوں اوندے
کول گھن آواں ۔ بس تُساں جیہڑا جو کجھ مال اسباب بادشاہاں دے سرکار
دے لائق ہووے ۔ نال گھن چلو ، اتے آستانہ بوسی دا نصیبہ حاصل کرو ۔
مَیں جواب ڈِتا جو اج تاں تھکیڑے دی وجہ کنوں ہِیں آ سگدا ۔ کل
جان مال نال حاضر تھیسوں ۔ جیہڑا کجھ ایں عاجز دے کول موجود ہے ،
پیش کر ڈیساں ۔ جو پسند آوے ۔ سرکار دا مال ہے ۔ ایہ وعدہ کر کرُ تے ،
عطر پان ڈے تے خواجہ سرا کوں رخصت کیتم ۔ اتے ساریاں سوداگراں
کوں آپڑیں کول سڈیم ۔ اتے جیہڑے جیہڑے تحفے جیندے جیندے کول
ہن ، گھن گھن تے کٹھے کیتم ۔ اتے جیہڑا کجھ میڈے مکان وچ ہا ، او وی
چاتم ۔ اتے سویل دے وقت بادشاہی محل دے دروازے تے حاضر تھی
گیم ۔ چوکیداراں میڈی خبر ونج ڈِتی ۔ حکم تھیا ۔ جو میڈے کول گھن آؤ ۔
او ہو خواجہ سرا نکلیا اتے میڈے سبھ وچ ہتھ ڈے تے یاری باشی
دیاں گالھیں کریندا میکوں گھن ٹریا ۔ پہلے خواص دے کمرے کنوں لنگھا تے
ہِک عالیشان مکان وچ گھن گیا ۔ یار ! توں نہ منیسیں ، ایویں پتہ لگدا ہا
جیویں کوئی پریاں دے پر کپ تے چھوڑ ڈِتے گئن ۔ جیں پاسے ڈیکھدا
ہم ، ڈیکھدا رہ ویندا ہم ۔ پیر زمین کنوں چوتے نظر دے ہِن ۔ نوریں ہمائیں

اُپڑیں آپ کوں سنبھالیم، اتے سامنڑیں دبج بقیم۔ جہڑے ویلے شہزادی اُتے دید پئی۔ غشی جہی آ گئی۔ اتے ہتھ پیر کنبنڑ لگ پئے۔

بہرحال سلام کیتم۔ ڈوہیں پاسیں، سجے ہتھ، کھبے ہتھ۔ صفاں دیاں صفاں پری دی شکل والیاں نازک ذالیں ہتھ بدھی کھڑیاں ہن۔ ہیں جواہرات اتے پوشاک دے کپڑے اتے تحفے جہڑی قسم دے وی نال گھن گیا ہم جڈاں اوندے اگوں کئی تھالیاں وچ سجا تے رکھیاں گیاں۔ کیوں جو ساریاں شیئں پسند کرنڑ دے لائق دیاں ہن۔ اُنھاں تے خوش تھی تے خانساماں دے حوالے کر ڈِتیاں گیاں۔ اتے فرمایا جو اِنھاں دی رقم فہرست دے مطابق کل ڈے ڈِتی ویسی۔ میں سلام کیتا تے عاجزی ڈِکھائی بلتے دِل وچ خوش تھیم، جو ایں بہانے کل دا آونڑ وی تھی گیا۔ جڈاں رخصت تھی تے باہر آیم۔ تاں وِلے ہوئے آدمی وانگیں آہدا کجھ ہم، منہ وچوں نکلدا کجھ ہا۔ ایں حالت نال سراں وچ آیم۔ پر ہوش حواس ٹکانڑیں نہ ہن۔ سارے یار دوست پچھنڑ لگے، جو تیڈی ایہ حالت کیا تھی گئی ہے۔ میں آکھیا۔ اُڈے آونڑ ونجنڑ نال گرمی دماغ تے اثر کر گئی ہے۔

غرض او رات او ہلے تو ہلے تھیندیں گزری۔ فجر کوں ول حاضر دبج تھیم۔ اتے ہوں خواجہ سرا نال ول محل وچ گیم۔ اوہو کجھ ڈِٹھم جو کل ڈِٹھا ہا۔ بادشاہزادی نے میں دو ڈِٹھا۔ اتے ہر کہیں کوں آپڑیں آپڑیں کم کرنڑ کیتے رخصت کیتس۔ جہڑے ویلے بھیڑ تھوڑی تھئی۔ تاں کلہی جا وچ اُٹھی گئی۔ اتے میکوں سڈ گھدس، جڈاں میں اتھاں گیم۔ تاں بہنڑ دا حکم ڈِتس، میں اوکوں ادب تے تعظیم ڈے تے بہہ گیم۔ فرمایس، جو اُڈے توں آئیں، تے ایہ شیئں گھن آئیں، اِنھاں دا کتنا منافع تیکوں پجدے۔ میں عرض کیتم

جو تہاڈے قدماں پوونڑ دی خواہش ہئی۔ بس او خدا پوری چا کیتی ہے۔ ہنڑ میں ہر گالھوں رج گیاں۔ اتے ڈٹو ہیں جہاںیاں دی برکت نصیب تھی گئی ہے، اتے قیمت جہڑی کجھ فہرست وچ لکھی ہے۔ ادھی خرید ہے تے ادھا نفع ہے۔ فرمایا۔ ایہ گالھ نہیں! جہڑی قیمت تیں لکھی ہے۔ او ہا پتی ڈیسی۔ بلکہ ایندے علاوہ انعام وی ڈیوا ڈیسی۔ بلکہ ایندے علاوہ انعام دی ڈیوا ڈیسی۔ شرط ایہ ہے جو ہک کم تیں کنوں تھی سگئے، تاں آکھاں!

میں آکھیا، جو ایں غلام دی جان تے بھانویں مال جیکر سرکار دے کم آوے تاں ایکوں آپڑیں بخت دے تاریاں دی برکت جانڑواں اتے سر اکھیں تے رکھ تے کرلیساں۔ ایہ سنڑ تے قلمدان منگوایس اتے ہک رقعہ لکھیس۔ اتے موتیاں والی تھیلی دچ رکھ تے شبنم دے ہک رومال وچ ولھیٹ تے میڈے حوالے کیتس، اتے نشانی دے طور اپڑیں مندری انگل وچوں لہائیس۔ اتے آکھیس جو ایں پاسے ہک باغ ہے۔ او ندا ناں دلکشا ہے۔ اتھاں ونج اتے ہک شخص کیخسرو ناں والا داروغہ ہے۔ اوندے ہتھ ایہ مندری ونج ڈے۔ اتے اساڈی طرفوں دعا سلام آکھیں۔ اتے ایں رقعہ دا جواب منگیں۔ پر جلدی ولیں۔ جیکر روٹی اتھاں کھاونڑ دیں پئے ونجیں تاں پانڑیں اتھائیں آ پیویں۔ ایں کم دا انعام تیکوں ایجھا ڈیساں جو ڈیکھیسیں تاں سہی!

میں رخصت تھیم۔ ٹھیدا ٹھیدا لگا گیم۔ جڈاں ڈوں کوہاں توڑیں پہنچم۔ او باغ نظر آیا۔ جڈاں کول گیم۔ ہک ہتھیار بند جوان میکوں پکڑ تے باغ دے دروازے وچوں گھن گیا۔ ڈٹھم تاں ہک جوان شیر دا نگیں سونے دی کرسی تے زرہ داؤدی پاتی ہوئی، چار آئینہ بدھیا ہویا۔ فولادی خود

سِر تے رکھیا ہویا، بہوں شان و شوکت نال بیٹھا ہے۔ اتے نازک جیہے جوان تیار کھڑے، ڈھالاں تلواراں ہتھاں وِچ پکڑیاں ہویاں اتے ترکش تے کماݨ نال بدھی ہوئی، ہوشیار رہی تے قطاراں بدھی کھڑن۔

میں سلام کیتا تاں میکوں کول سڈ گھدس۔ میں او مندری ڈتی اتے خوشامد دیاں گالھیں کر کر تے اوزرد نال ظاہر کیتا۔ اتے رقعہ گھن آوݨ دی گالھ وی کیتی۔ اوں سݨ تے انگل کوں ڈنداں تلے ڈکیا اتے سر مار تے پولیا۔ جو شاید تیڈی اجل تیکوں گھن آئی ہے۔ خیر، باغ وِچ وِنج، سرو دے درخت اُتے ہِک لوہے دا پنجرہ لٹکیا کھڑے، اُوندے وِچ ہِک جوان قید ہے۔ اوکوں ایہ خط ڈے، اتے جواب گھن تے جلدی وَل آ۔ میں جلدی جلدی باغ وِچ وڑیم، باغ کیا ہا۔ ایں سمجھو جو جیندیں جی بہشت وِچ پُج گیا ہم۔ ہر ہِک کیاری رنگ برنگی پھُلاں نال تڑی کھڑی ہئی۔ اتے فوارے چلدے پے ہِن۔ پکھیاں نے چہلکار مچایا ہویا ہا۔ میں سِدھا ٹُریا گیم۔ اتے اوں درخت اُتے پنجرہ کوں وَنج ڈِٹھم۔ اُوندے وِچ ہِک سوہݨاں جہاں جوان نظر آیا۔ میں ادب نال سر نوایم اتے سلام کیتم، اتے او مُہراں لگیا رقعہ پنجرے دیاں تیلیاں وچوں اوکوں ڈِتُم۔ رقعہ کھول تے پڑھݨ لگیا۔ اتے میں کنوں سک نال ملکہ دا حال حوال پُچھݨ لگیا۔

اجݨ ڈو گالھیں نہ کیتیاں ہن۔ جو کالے زنگیاں دی ہِک فوج ظاہر تھئی اتے چار چفیروں میڈے اُتے چڑھ آئے۔ اتے بے تحاشا برچھیاں تے تلواراں مارݨ لگے۔ میں ہِکوں خالی آدمی کیا کر سگدا۔ ہِک لحظہ وِچ میڈا اچا کڈھ چھوڑیونیں۔ اتے بھٹل کر ڈِتونیں۔ میکوں آپڑیں کوئی سُدھ نہ رہی۔ وَل جہڑے ویلے ہوش آیا تاں آپڑیں آپ کوں کھٹ تے پیا ڈِٹھم۔ جیکوں

ڈُوں پیادے جاتی وینڈے ہِن۔ اتے آپس وچ گالھیں دینڈے کریندے
ہِن۔ ہِک نے آکھیا، جیکر بادشاہ پتہ کراوے اُتے ایہ خبر لگیس تاں چنڈا
پڑوا ڈیسی۔ اتے پال بچیاں کوں گھانڑیں وچ پڑوا چھوڑیسی۔ کیا اساکوں
آپڑیں جند کوئی ڈُکھی ہے۔ جو ایجھی نا معقول حرکت کروں۔

میں ایہ گالھ دہاڑ سُنڑ تے اُنھاں ڈُوہیں یاجوج ماجوج کوں آکھیا جو
خدا دے واسطے میڈے اُتے رحم کرو۔ حالی میڈے وچ تھوڑا جہا ساہ
ہے۔ جیڈاں مرونجاں تاں ول بے شک جو تہاڈا دل کرے کرا ہے۔ جنیدیاں
دے ہتھ مویا آ گیاں، پر ایہ تاں ڈسو جو میڈے نال ایہ کیا گالھ تھئی ہے۔
میکوں کیوں ماریا گیتا گئے۔ اتے تساں کون ہے وے؟ بھلا ایہو کجھ تاں
ڈسو، تڈاں انھاں نے میڈے اتے رحم کھادا۔ اتے آکھیا۔ جو او
جوان جہڑا پنجرے وچ بند ہا۔ ایں بادشاہ دا بھتریجا ہے۔ اتے
پہلے ایندا پیو تخت تے بیٹھا ہویا ہا۔ مرنڑ دیلے اپڑیں بھراکوں وصیت
کر گیا۔ جو حالی میڈا پتر، جہڑا ایں سلطنت دا وارث ہے بے سمجھ بال
ہے۔ بادشاہی دا کم کار تساں خود خیر خواہی تے ہوشیاری نال کیتا کرو۔
جڈاں ایہ بالغ تھی ونجے آپڑیں دھی نال ایندی شادی چا کرا ہے۔
اتے سارے ملک تے خزانے دا ایکوں اختیار ڈے ڈیوا ہے۔ ایہ وصیت
کر تے او فوت تھی گیا۔ اتے سلطنت دی ذمہ داری چھوٹے بھرا تے آ
پئی۔ اوں وصیت اُتے عمل نہ کیتا۔ بلکہ ایکوں پاگل تے گالھا مشہور کرا
تے پنجرے وچ گھت چھوڑیس۔ اتے باغ دے چارے پاسوں چوکیدار
مقرر کر چھوڑے ہنیس۔ جو کجھی تائیں دی اُڈے پکھیں آ سگدا۔ اتے
کئی واری ایہوں تکھی زہر ڈتی ہنس۔ پر حیاتی وڈی شے ہے۔ اثر ای پکھیں

تھیندا۔ ہُن او شہزادی اتے ایہ شہزادہ ڈُوہیں عاشق معشوق بنڑے ہوئے ہن۔ او گھر وچ تڑپھاندی ہے۔ تے ایہ پنجرے وچ تڑپھاندے تیڈے ہتھوں اوں سِکال محبتاں والی چٹھی بھیجی ہئی۔ ایہ خبر ہرکاریاں نے اوویں دی اوویں بادشاہ کوں پُجوائی ہئی۔ جبتیاں دی ہک ٹولی ایں کم کیتے مقرر تھئی جیں تیڈا ایہ حال آن کیتے۔ اتے ایں قیدی جوان دی وزیر کنوں تدبیر پچھی ہِس تاں اوں نمک حرام نے ملکہ کوں ایں گالھ تے راضی کر گھِدے جو اوں بے گناہ کوں شہزادی اپڑیاں ہتھاں نال بادشاہ دے سامنڑیں مار سٹے۔

میں آکھیم جو چلو۔ مردیں مردیں ایہ تماشہ وی ڈیکھ گھنوں۔ آخر راضی تھی تے او ڈوہیں تے ہیں زخمی، چُپ کرتے ہک چِندرا وچ وَنج کھڑے تھیو سے۔ ڈِٹھا تاں بادشاہ تخت اُتے بیٹھے۔ اتے ملکہ دے ہتھ وچ ننگی تلوار ہے۔ اتے شہزادے کوں پنجرے کنوں باہر کڈھ تے اپڑیں سامنڑیں آکھڑائے۔ ملکہ جلاد بنڑ تے تلوار ننگی کر تے اپڑیں عاشق دے قتل کرنڑ کیتے آئی۔ جہڑے ویلے کولھوں پُئی، تلوار سٹ گھتیس۔ اتے او کوں چمبڑ گئی۔ اوں ویلے اوں عاشق آکھیا جو میں تیڈے ہتھوں مرنڑ اُتے راضی ہاں۔ اِتھاں وی تیڈی ہِک ہے۔ تے اُتھاں وی تیڈی سِک رہسی۔ ملکہ آکھیا جو میں تاں ایں بہانے تیڈے ڈیکھنڑ کوں آئی ہاں۔ بادشاہ ایہ حرکت ڈیکھ تے بھوں کاوڑیا اتے وزیر کوں کھڑکا بیا ئس جو تیں ایہ میکوں تماشہ ڈکھاونڑ کیتے ہِکتے! محل دے خاص نوکر ملکہ کوں دھروہ تے محل وچ گھن گئے۔ اتے وزیر نے ناراض تھی تے تلوار چاتی۔ اتے شہزادے اُتے اُلریا۔ جو ہکے وار نال اوں بچارے دا کم تمام کر چھوڑاں، جہڑے ویلے

اُوندا خیال تھیا جو تلوار مارے غیب کنوں ہِک تیر اچانچیت اُوندے متھے تے آلگیا۔ تے اوڈوں پھاڑے تھی تے ڈھہ پیا۔
بادشاہ ایہ واردات ڈیکھ تے محل چُلا گیا۔ جوان کوں ولا پنجرے وِچ بند کر تے باغ وچ گھن آئے۔ مَیں وی اِتھوں نکلیُم۔ راہ وچوں ہِک آدمی میکوں سنڈ تے ملکہ دے کول گھن گیا۔ میکوں پھٹیں ڈیکھ تے اوں ہِک جراح کوں سڈوایا اَتے بھوں تکید فرمائس جو ایں جوان کوں جلدی چنگا بھلا کر تے شفا دا چھنڈا ڈیوا۔ ایہو تیڈا کم ہے۔ ایندے لئے جتی محنت کریں اُتی لوں انعام اَتے سرفرازی پیسیں۔ غرض او جراح ملکہ دے آکھئے دے مطابق کوشش کر تے ہِکے چلے وچ دھنوا دھنو تے میکوں اوندے کول گھن گیا۔ ملکہ نے پُچھیا۔ اجن کوئی کسر تاں نئیں رہ گئی۔ مَیں آکھیم تہاڈی مہربانی نال ہُن ترکڑا تھی گیاں۔" تڈاں ملکہ نے ہِک پوشاک اَتے بھوں سارے روپے جہڑے فرمائے ہانس مایہ اوں کنوں وی ڈوڈے ڈِتونس۔ اَتے رخصت کیتس۔

مَیں اِتھوں ساریاں یاراں دوستاں اتے نوکراں چاکراں کوں نال لا تے کوچ کیتا۔ جڈاں اِتھ جاتے آئیم، ساریاں کوں آکھیم، تساں آپڑیں وطن کوں ونجو، وَل مَیں ایں پہاڑ اُتے ایں مکان تے ایندی ایہ شکل بنڑا تے آپڑیں رہنڑ دا ارادہ کیتا۔ اتے نوکراں غلاماں کوں ہر ہِک دی قدر دے مطابق روپے ڈِتے، اَتے آزاد کیتم۔ اتے ایہ آکھ ڈیتم جو جے توڑیں مَیں جیندا ہاں۔ میڈے کھاونڑ پیونڑ دی خبرگیری تُہاڈے ذمے ہے۔ اگوں تے جیویں مرضی آدیسے۔ ہُن اُوہے آپڑیں نمک حلالی کنوں میڈے کھانڑیں دا خیال رکھیندن۔ اتے مَیں پوری تسلی تے اطمینان نال ایں اُمت دی

پُچھا کریندا ہاں، جے توڑیں جیندا ہاں میڈا ایہو کم رہسی۔ ایہ میڈی گزری وِہانڑیں ہے۔ جیہڑی تساں سُنڑی ہے!

اے فقیرو! میں ایں قصّے کوں خود سُنڑنڑ دی خاطر کفنی گل وچ پاتی اتے فقیراں والا ویس کیتے۔ اتے فرنگ دے ملک دے ڈیکھنڑ دی سِک وچ روانہ تھی پیم۔ ڈھیر عرصے بعد جنگلاں پہاڑاں دیاں سیراں کریندا اگر بیندا مجنوں تے فرہاد والی حالت تھی گئی ہے۔

آخر میڈے شوق نے میکوں ایں شہر تائیں آن پُچایا۔ گلی کوچے وِچ پگلیاں وانگوں ٹُرنڑ پھرنڑ لگیم۔ زیادہ تر ملکہ دے محل دے آسوں پاسوں رہندا پر کوئی گالھ ایجھی نہ تھیندی جیواوں تائیں پُجدا۔ بہوں حیرانی تھئی۔ جو جیندے گھنیے ایہ ڈکھ تکلیفاں بھوگ نے گیاں او مطلب ہتھ نئیں پیا آندا۔ ہِک ڈینہہ بازار وچ کھڑا ہم جو اچانچیت لوک بھجنڑ لگ پئے۔ ہِک پاسوں ہِک جوان رستم جیہا منہ کھکھاڑ، شینہ وانگوں پُگدا اتے ڈو دھارے وستے والی تلوار کوں بھنویندا ہویا۔ زِرہ بکتر گل وچ پاتی ہوئی، اتے سِر تے جھلم والا ٹوپ اتے طمنچے دی جوڑی کمر نال، نشئی وانگوں بکدا بکدا نظر آیا۔ اتے اوندے پچھوں ڈوں غلام بنات دی پوشاک پاتے، ہِک تابوت کاشانی مخمل نال مڑھیا ہویا سِر تے چاتے آندے پئن۔

میں ایہ تماشہ ڈِٹھم۔ تاں نال وینجنڑ دا ارادہ کیتم، جیہڑا کوئی آدمی میکوں ٹکردا، منع کر بیندا۔ پر میں کڈاں سُنڑنڑ والا ہم۔ ہولے ہولے او جوان مرد ہِک عالیشان مکان وِچ وڑیا۔ میں وی نال وڑ گئیم۔ اوں وَل تے ڈِٹھا۔ تاں دِل کیتس جو ہِک ڈھپڑ میکوں مارے۔ اتے میکوں ڈوں ٹوٹے کر چھوڑے۔ پر میں اوکوں قسم گھتی، جو میں وی ایہو کجھ چاہندا ہاں۔ آپڑاں خون تیکوں معاف

کیتم۔ کہیں طرح میکوں ایں زندگی دے عذاب کنوں چھڑوا۔ کیوں جو بہوں تنگ آ گیاں، تے سب کجھ سوچ تے تیڈے اگوں آیاں۔ دیر نہ کر۔ میکوں مرن کیتے اصلوں تیار ڈیکھ تے خدا نے اوندے دل وِچ رحم گھتیا۔ اتے کاوڑ وی گھٹی۔ بہوں توجہ تے مہربانی کرتے پچھیس۔ جو توں کون ہیں؟ اتے کیوں آپڑیں حیاتی کنوں ایجا تنگ آیا وِدیں؟

مَیں آکھیا کتھائیں بہوں تاں ڈسساں، میڈا قصہ بہوں لمبا چوڑا ہے۔ اتے عشق دے پنجے وِچ پھسیا ہویا ہاں۔ ایں وجہ کنوں لاچار ہاں، ایہ ایہ سُن تے اوں چلم دا کپڑا کھولیا۔ اتے ہتھ دھوتے بھ نہران ڈیکتا۔ میکوں وی ڈِتونیں۔ جڈاں فارغ تھی گیوسے تاں آکھیس ڈسا! تیڈے اُتے کیا گذری ہے۔ مَیں ساریاں وارداتاں اوں بڈھڑے آدمی دا لیاں۔ تے ملکہ والیاں تے آپڑیں اَتھاں وِکھنڑ دیاں آکھ سنڑایاں۔ پہلے تاں سُنڑ تے رُناں ول ایہ آکھیس جو کم بخت عشق تے کینداں کینداں گھر اُجاڑئیے، خیر، تیڈا علاج میڈے ہتھ وِچ ہے۔ بہوں خیال ہے۔ جو ایں گنہگار دے ہتھوں توں آپڑیں مراد پیسیں۔ کوئی فکر نہ کر۔ تسلی رکھ۔ ول نائی کو سڈیس جو ایندی حجامت کرتے ایکوں دھنوا چا، کپڑیاں دا جوڑا اوندے غلام نے گھن آ تے پوایا۔ ول میکوں آکھنڑ لگیا۔ جو ایہ تابوت جیڑھا جو تیں ڈٹھے بدنصیب شہزادے دا ہے۔ جیڑھا پنجرے وِچ قید ہا۔ او کوں بئے وزیر نے آخر مکر فریب نال مار چھوڑیے۔ اونندی وی تاں نجات ایں تھئی جو مظلوم ماریا گیا۔ مَیں اوندا نوکر ہاں۔ اتے میں وی اوں وزیر کوں تلوار مار تے مار گھتے، ول بادشاہ دے مارنڑ دا ارادہ کیتم۔ تاں بادشاہ رُریا، پٹیا۔ منت سماجت کیتس اتے قسم کھادس جو میں بے گناہ ہاں۔

مَیں اوکوں نامرد سمجھ تے چھوڑ ڈِتے۔ اُوں ڈِینہہ کنوں میڈا اِہو کم ہے، جو ہر مہینے دی نوچاندڑی جمعرات کوں مَیں ایں تابوت کوں ایں طرح شہر وِچ گھِن تے ٹُردا اں اتے ایندا ماتم کریندا اں!

اوندی زبانوں ایہ حال سُنڑن نال میکوں تسلّی تھئی۔ جو جیکر ایہ چاہندے تاں میڈا مقصد پُورا تھی ویسی۔ خدا دا وڈا احسان ہے جو ہِجے جنونی کوں میڈے اتے مہربان چا کیتس۔ سچ ہے جو خدا مہربان تاں ہر کوئی مہربان! جڈاں شام تھئی اتے سجھ لہہ گیا۔ اُوں جوان نے تابوت کوں باہر کڈھیا۔ اتے کہیں نال والے غلام دی بجائے او تابوت میڈے سِر تے رکھائیس۔ اَتے آپڑیں نال گھِن ٹُریا۔ فرماونڑ لگیا جو ملکہ دے کول ویندوں! تیڈی بہوں سفارش کریساں۔ تو اصلوں نہ بولیں۔ چُپ کر تے بیٹھا سُنڑدا رہیں۔ مَیں آکھیا، جہڑا کجھ جناب فرمیندن اوویں کریساں۔ خدا تہاکوں سلامت رکھے، جو میڈے حال اُتے ترس کھادے وے ہا او جوان بادشاہی محل دو ٹُر پیا۔ جڈاں اندر وڑ یا۔ سنگ مرمر دا ہک تھلہ اُٹھ جنڈاں والا باغ دے صحن وِچ ہا۔ اتے ہک کرسی سونے چاندی دی چاڑھی ہوئی وِچھی پئی ہئی۔ زربفت دے گاؤتکیہ اَتے بغلی تکئے گھیئے پئے ہن۔ اوندے اُتے موتیاں دی جھالر والا زری دا چتر الماس دے تھمبیاں نال ٹکیا ہویا ہا۔ او تابوت اُتھاں رکھوائیس۔ اتے اساں ڈوہیں کوں فرمائیس جو اُوں درخت کول وِیچ بہو!

لحظے دے بعد مشعل دا سو جھلا تھیا۔ ملکہ خود آپ، کئی خاصیاں باندھیاں اگوں پچھوں نال لاتے تشریف گھِن آئی۔ اوندے منہ کنوں مُونجھ مونجھاری تے کاوڑ ظاہر ہئی۔ کرسی تے آ بیٹھی ہا۔ ایہ باندھیاں ادب نال ہتھ بدھ تے

کھڑ رِہا ۔ وَل ادب نال پیرے فرش دی کنّی تے وَنج بیٹھم ۔ فاتحہ پڑھیُس تے کجھ گالھیں کرݨ لگیا ۔ مَیں کن لا تے سُݨدا رِہم ۔ آخر اوُں جوان نے آکھیا جو جہاناں دی ملکہ ، سلامت رہیں ! ملک عجم دا شہزادہ تہاڈیاں خوبیاں سے محبوبیاں سُݨ تے آپݨیں سلطنت کوں چھوڑ تے فقیر بݨ کراہیں ابراہیم ادھم دانگیں تباہ و برباد تھی تے وڈیاں مشکلاں نال ایہ توڑیں آپجے ! ع

سائیں تیرے کارنے چھوڑا شہر بلخ

(سائیں تہاڈے کیتے بلخ دا شہر ہے چھوڑیا)

اتے ایں شہر وِچ بہوں ڈینہاں کنوں حیران تے پریشان پھر داودے ، آخر ایہ مرݨ دا ارادہ کر تے میڈے نال لگیا چلیا آئے ۔ مَیں تلوار دا ڈراوا ڈِتم ، تاں ایں پُچھی اگوں چا کیتی ۔ اتے قسم ستیئس جو مَیں وی ایہو کجھ چاہندا ہاں ہُݨ دیر نہ کر ۔ غرض تہاڈے عشق وِچ پکا ہے ۔ مَیں چنگی طرح ازمائے ، ہر ہر طرح پورا لبھئے ۔ ایں سببوں ایندی گالھ اِتھاں چولی ہِم جیکر حضورؐ اوکوں مسافر سمجھ تے اوندے حال اُتے توجہ کرن تاں خدا ترسی اتے حق شناسی تاں کھتاہیں نہیں گنی ہر !

ایہ گالھ سُݨ تے ملکہ نے فرمایا او کتھاں ہے ؟ جیکر شہزادہ ہے تاں وَل کوئی مضائقہ نہیں سامݨیں آوے ۔ او نوکر اُٹھی تے مَیں دو آیا ۔ اتے میکوں نال گھن گیا ۔ مَیں ملکہ کوں ڈیکھ تے بہوں خوش تھیم ۔ پر عقل تے ہوش ویندے رِہے ۔ ہر پاسے چُپ تھی گئی ۔ ایہ ہمت نہ تھئی ، کوئی گالھ کراں ۔ ہک پل وِچ ملکہ چلی گئی ۔ اتے او نوکر آپݨیں مکان دو ٹُریا ۔ گھر آ تے آکھیُس جو مَیں تیڈی ساری حقیقت شروع کنوں اخیر توڑیں ملکہ کوں سُݨا ڈِتی ہے ۔ اتے سفارش وی کیتی ہے ۔ ہُݨ توں ہمیشہ

نانعے ڈے گیا کیتا کر. اتے خوشیاں منایاں کر. میں اوندے قدماں وِچ ڈھ پیم. اوں گل چا لایا، سارا ڈینہ گھڑیاں تے پل گنڑدا رہم جو کڈاں اندھارا تھیوے تے ہیں و نجاں. جڈاں رات تھئی تاں میں اوں جوان کنوں موکل گھن تے ٹُر پیم. اتے محل دے تلویں باغ وِچ ملکہ دے تھلے اُتے تکیہ لاتے وَنج بیٹھم!

گھڑی کُھن دے بعد ملکہ کلہم کلہی ہِک خاصی باندھی کوں نال لاتے ہولے ہولے آتے کرسی اُتے بہ گئی. خوش قسمتی ہئی جو ایہ ڈینہ ڈِٹھم. ہِیں قدم اوں تھیم. اُتھاں میڈا سر اُچا کیتا اَتے ہاں نال چا لائیس. اَتے آکھیس جو ایں موقعے کوں غنیمت سمجھ اتے میڈا آکھیا من. میکوں اِتھوں کڈھ چل. کہیں بیے ملک دو چل. میں آکھیا، چلو، ایہ آکھ تے اساں ڈُھ ہِپ باغ دے باہر تاں نکلیوسے، پر حیرانی تے خوشی کنوں ہتھ پیر لولہے تھی گئے. اتے رستہ بُھل گیوسے بس کہیں پاسے وینڈے پے ہاسے، پر ٹھکانڑاں کوئی نہ لِبدا پیا ہا. ملکہ کوڑیج تے آکھیا. جیہڑا ہُنڑ ہیں تھک گئی ہاں. تیڈا مکان کِتھاں ہے، جلدی چل، بچوں نہ تاں پتہ نہیں کیا کیا تھی ویسی. میڈے پیراں وِچ چھالے پے گئین، رستے وِچ کِتھاہیں پہ رہساں!

آکھیم جو ہیں غلام دی حویلی کول آ گئے ہاں، ہُنڑ آ پُہچے ہیں. تسلی رکھ اُتے ٹُری چل. کوڑ تاں مار ڈِتم، پر دل وِچ حیران ہم جو کِتھاں گھن ونجاں. ٹھیک راہ اُتے ہِک دروازہ جیکوں جندرا لگیا ہویا ہا نظر آیا، جلدی نال جندرا بھن تے مکان دے اندر گیوسے. چنگی حویلی، فرش وِچھیا ہویا، شراب دِیاں بوتلاں بھریاں ہویاں، سجاوٹ نال طاق تے رکھیاں ہویاں ہِن. اتے باورچی خانے وِچ نان کباب تیار رہن.

تھکیڑا ڈاہڈا اَتھیا ہویا ہا۔ پرتگال دی شراب دا ہِک پیالہ ہوں نُقل نال پیتوسے، اتے ساری رات رَتے خوشیاں منایاں، جڈاں اِہجے علیش وِچ سویل تھی گئی تاں شہر وِچ شور مچ گیا۔ جو شہزادی غائب تھی گئی ہے۔ اتے محلّے محلّے کُوچے کُوچے منادی تھیوݨ لگی۔ بھڑدیاں اتے ہرکارے بھجائے گئے جو جِتھوں کِتھوں تھیوے، پیدا کرو۔ اتے شہر دے ساریاں دروازیاں اُتے بادشاہی غلاماں دیاں چوکڑیاں آ بیٹھیاں۔ گذربانوں کوں حکم تھیا جو بغیر پروانے دے کوئی آدمی شہر کنوں باہر نہ نکلݨ ڈیوے۔ جیہڑا کوئی ملکہ دا سُراغ کڈھیسی، اوکوں ہزار اشرفی اتے پوشاک انعام وِچ ڈِتی ویسی۔ بھڑدیاں تائیں سارے شہر وِچ پھرݨ اتے گھر گھر وِچ وڑݨ لگیاں۔

کم بختی چاتی کھڑی ہئی۔ دروازہ بند نہ کیتا ہم، ہِک بُڈھڑی شیطان دی ماسی شالا منہ کالا تھیوس! ہتھ وِچ تسبیح لٹکاتے برقعہ پاتے دروازہ کُھلیا ڈیکھ تے بھتھرِ ِپ بغیر اذن لنگھی آئی۔ اتے ملکہ دے سامݨے آ کھڑی ہتھ کھڑے کر تے دعائیں کرݨ لگی۔ جو اللہ تعالیٰ تیڈے سہاگ دی نتھ چوڑی سلامت رہے۔ تیڈے کماؤ دی پگ قائم رکھے۔ میں غریب رنڈِ فقرنی ہاں۔ ہِک میڈی دِھی ہے۔ تے او ڈُوں جیاں نال پورے ڈِینہاں وِچ پیڑاں نال مردی پئی ہے۔ اتے میڈی اِتی وسکت کائنی جو دمڑی دھیلا دا تیل ڈِیوے وِچ بالاں! دَل کھاوݨ پیوݨ کیتے کِتھوں گِھن آواں۔ جیکر ایہ مرگئی تاں کفن دفن کیتے کیویں کریساں۔ جے خیر نال وِیا پئی تاں دائی جمائی کوں کیا ڈیساں۔ اتے وِیا تھی گئی تاں کاڑھا اچھوائن کِتھوں ڈیساں، اج ڈُوں ڈِینہ تھی گئن جو بھکی ترہی پئی ہے

صاحبزادی سائیں! آپڑیں صدقے کوئی ٹکڑا کپڑا ڈیواؤ۔ تاں جو او پانڑیں
پیونڑ جوگی تاں تھیوے!

ملکہ نے ترس کھاتے آپڑیں کول سڈیا، تے چار نان کباب اتے چھچی
دی ہک مندری لہاتے اوندے حوالے کیتی۔ جو ایکوں ویچ تے ہنڑداں
کپڑا بنڑاؤ اتے اطمینان نال گذارہ کرو۔ اتے کڈاہیں کڈاہیں آندی رہیں۔
تیڈا گھر ہے۔ اوں آپڑیں دل دا مدعا او جہاں پایا جیندی گول وچ آئی ہئی
خوشی کنوں دعائیں کریندی اتے اولے گھولے تھلیندی ونج تھئی۔ ڈیڈھی
وچ نان کواب سٹ گھتیے۔ پر مندری کوں منہ وچ قابو چا کیتا۔ جو ملکہ
دے آپڑیں ہتھ دی نشانی میکوں مل گئی ہے۔ خدا جو اوں آفت کنوں بچانڑ
چاہندا ہا۔ تاں اوں مکان دا مالک جوان گبھرو سپاہی تازی گھوڑے تے چڑھیا
ہویا، نیزہ ہتھ وچ پکڑے تے شکار بند نال ہک ہرنڑ لٹکاتے آپہتن۔ آپڑیں
حویلی دا جیندا بھتاں ہویا اتے کواڑ کھلے ہوئے ڈٹھے تے ول اوکوں
نکلدا ڈٹھا۔ تاں کاوڑ کنوں ہک ہتھ وچ اوندے چونڈے پکڑے تے منگ
گھدس اتے گھر وچ گھن آیا۔ اوندے ڈوہیں پیراں وچ رسہ بدھ تے
درخت دی ٹہنگلی نال سر تلے، پیر اُتے کرتے لٹکا ڈتس۔ ہکے لحظے تڑپ
تڑپ تے مرگئی۔ اوں جوان دی شکل ڈیکھ تے اساڈے اُتے ایجی ہیبت
تھئی۔ جو منہ فق تھی گیا۔ اتے ڈر کنوں کلیجہ دھڑکن لگ پیا۔ اوں بار ربلے اساں
ڈوہیں کوں ویلیا ہویا ڈیکھ تے تسلی کرایا۔ تساں وڈی بے وقوفی کیتی ہے۔
ایجا کم کیتے جو دروازہ کھول چھوڑے۔

ملکہ نے کھل تے فرمایا جو شاہزادہ اپڑیں غلام دی حویلی ڈسا تے
میکوں گھن آئے۔ اتے میکوں ونڈلایا ہس۔ اوں ادب نال آکھیا جو شہزادے

نے ٹھیک آکھیئے۔ جتنی اللہ دی مخلوق ہے۔ بادشاہاں دی بانھی یا غلام ہے۔ اِنہاں دی برکت تے فیض نال ساڈے پلدے پلدے ہیں۔ اتے وقت پیا لنگھدے۔ ایہہ غلام وِی تہاڈا مُل خرید تے فرمانبردار ہے۔ پر کہیں راز کوں لکاون وی عقل دی گالھ ہے۔ میاں شہزادے انہاڈا اتے ملکہ دا ایں غریب خانے تے توجہ فرماوݨ اتے اِتھے تشریف گھن آوݨ میڈے کیتے ڈوہیں جہاناں دی برکت ہے۔ تساں آپڑیں بانھے کوں سرفراز کیتے۔ ہیں جند جان قربان کر چھوڑݨ کیتے تیار رہاں۔ کہیں طرح وی جان تے مال ڈیوݨ کنوں ہیٹھ سوڑا نہ کریساں، تساں شوق نال آرام فرماوے۔ انہاں کوں ڈی جتی دِی خراہ کاٹے بھنیں۔ ایہہ مردار بھڑوی جیکر جیندی ولدی ہیندی تاں آفت آدیندی۔ ہُݨ خداں توڑیں دِل کر بیہے: بیٹھے رہو۔ اتے جہڑا کجھ لوڑیدو بیہے ایں گھر دے جموڑ باہنے کوں اکھا ہے۔ سارا کجھ حاضر کر ڈیساں۔ اتے بادشاہ تاں کیا شئے ہے تہاڈی خبر فرشتیاں کوں وی نہ لگسی۔ ایں جوان مرد نے اِیجیاں اِیجیاں گالھیں تسلی دیاں کیتیاں اتے کجھ اطمینان نصیب تھیا۔ تاں ہیں آکھیا۔ شاباش ہووے۔ تساں وڈی جوانمردی کیتی ہے ایں لحاظ تے بھلمنسائی دا بدلہ اساں کنوں وی جڈاں تھی سگسی ضرور ڈیسوں۔ تہاڈا ناں کیا ہے؟ اوں نے آکھیا، غلام دا ناں بہزاد خاں ہے۔ غرض جتی ڈینہیاں تائیں جتی کجھ خدمت تھی سگدی ہئی دِلوں جانوں کریندا رہا۔ تے بہوں آرام نال وقت گزریا۔

ہک ڈینہہ میکوں آپڑاں ملک اتے آپڑیں پیو یاد آگے۔ ہیں واسطے ہیں بہوں فکراں وچ بیٹھا ہم۔ میڈا منہ لتھا ہویا ڈیکھ تے بہزاد خاں میڈے سامنڑیں ہیٹھ بدھ تے کھڑا آ تھیا۔ اتے آکھݨ لگیا، ایں بانھے کنوں جیکر

جنیاں جوڑن وچ کوئی قصور تھی گیا ہووے۔ تاں ڈساؤ۔ میں آکھیم۔ خدا واسطے ایہ گالھ تاں نہ کرو۔! تساں ایجہا سلوک کیتے جو ایں شہر وچ ایجھے آرام نال رہ رہے ہیں۔ جیویں اپڑیں ماء دے پیٹ وچ کوئی رہندے۔ نہ تاں اساں کنوں تاں ایہ ایجھی حرکت تھئی ہئی۔ جو ہک ہک لکھ اساڈا دشمن تھیا کھڑا ہا۔ تیں جہا دوست اساڈا کھڑا بنڑ دا، جو وری آرام دا ساہ گھندے۔ خدا تہاکوں خوش رکھے، وڈے دیر ہووے تڈاں اوں آکھیا۔ جیکر اتھوں دل رج گیا ہووے، تاں جیھتاں حکم ڈیوو اُٹھائیں خیر خیریت نال پچا آواں۔ ایں فقیر آکھیا۔ جو جیکر آپڑیں وطن وچ ونج پچاں تاں آپڑیں پیو ماکوں ونج ڈیکھاں۔ میڈی تاں ایہ حالت تھئی۔ خدا جانڑیں انھاں دی کیا حالت تھئی ہوسی۔ میں جیندے واسطے وطن کنوں نکلیا ہم۔ میڈی خواہش پوری تھی گئی ہے۔ ہنڑ انھاں دی قدمبوسی وی واجب ہے۔ انھاں کوں میڈی خبر وی تی وی کائے تھئیں جو مر گیاں یا جیندا اوداں انھاں دا دل کجا ڈکھا ہوسی۔ او جوان مرد بولیا، جو بہوں نیک خیال ہے۔ چلو! ایہ آکھ۔ تے جلدی نال ہک ترکی گھوڑا سو کوہ چلن والا اتے ہک گھوڑی اصیل تے ستھری ملکہ دی خاطر گھن آیا۔ اتے اساں ڈوہیں کوں سوار کرایا۔ ذرہ بکتر پاتے، ہتھیار بدھ تے بانکا سپاہی بن تے اپڑیں گھوڑے تے چڑھ بیٹھا، اتے آکھن لگا۔ جو غلام اگوں تھیندے۔ تے سائیں اطمینان نال گھوڑے قابو کرتے ٹرے آوو۔

جڈاں شہر دے دروازے تے آیا، ہک نعرہ ماریس جو حرامزادو! اپڑیں مالک کوں ونج آکھو۔ جو بہزاد خاں ملکہ مہر نگار اتے شاہزادے کامگار کوں چھڑا تہاڈا جوانترا ہے۔ ہکلی دبندے۔ جیکر جوانمردی دا کجھ نشہ ہے تاں

باہر نکلوائے ملکہ کوں کھس گھنو، پچھوں ایہ نہ آکھنڑاں جو چپ چپاتے گھن گئن. ایہ بھلیں بھی سگدا تاں قلعے وچ بیٹھے آرام کرو۔ ایہ خبر بادشاہ کوں جلدی ونج پُنی۔ وزیر اتے فوجی سردار کوں حکم تھیا جو انھاں ترہاں بدذات فسادیاں کوں بدھ تے گھن آؤ. یا انھاں دے سر کپ تے میڈے اگوں چا آؤ۔ ہک لحظے وچ فوج دا ہجوم ظاہر آ تھیا. اتے ساری زمین آسمان وا جھلوڑا جہا بݨ گیا. بہزاد خاں نے ملکہ کوں اتے ایں فقیر کوں ہک پل اُتے جہڑی بارہ پُلی اتے جیݨ پور دے پل دے برابر ہئی کھڑا کیتا. اتے آپ گھوڑے کوں ایڑی مار تے اوں فوج والے پاسے ول گیا. اتے شینہہ وانگیں لونگ ڈتی. گھوڑے کوں مچھا تے فوج دے ادھ وچ وڑیا سردار مارے گئے لشکر بھج گیا کہاوت ہے جو ہزار ہے تاں پگ ہے. ول تر ڑتے تاں ول سب کجھ ڈاں کھیڈ داویندے. اُتھائیں خود بادشاہ بکتر بنداں دی کتنی ساری فوج نال گھن تے انھاں دا دل بدھواوݨ کیتے آیا. او کوں دی اوں ہکے جوان نے مار مکایا. ایں طرح شکستِ فاش تھیو تیس.!

بادشاہ بھج گیا. سچ ہے. فتح اللہ دی ذِت ہے. پر بہزاد خاں نے اِہجی جوانمردی کیتی جو شاید رستم کنوں وی نہ تھی سگے ہا. جیڈاں بہزاد ڈِٹھا جو جھڑ بداں کھیتر گئن اتے میدان صاف تھی گئے. تے ہݨ کون باقی رہے جہڑا اساڈے پچھوں لگسی، بے فکر تے اطمینان نال جتھاں اساں کھڑے ہاسے آیا. اتے ملکہ کوں اتے میکوں نال لاتے ٹُر پیا. سفر دی عمر چھوٹی ہوندی ہے. تھوڑے عرصے وچ اپڑیں ملک دی سرحد وچ ونج پہنچو سے. آپڑیں صحیح سلامت آوݨ دی ہک عرضی بادشاہ دے حضور جہڑے ہمیں فقیر دے والد بزرگوار ہن. لکھ تے روانہ کیتی. جہاں پناہ نے پڑھی. تاں خوش تھئے.

شکرانے دا دوگانہ پڑھیا۔ جیویں ٹکیاں ساریاں کوں پانڑیں مل ونجے۔ خوش تھی ساریاں امیراں وزیراں کوں نال لاتے ایں عاجز دے استقبال دی خاطر دریا دی کنڈ تے آکھڑے تھئے۔ اتے بیڑیاں کیتے امیرالبحر کوں حکم ڈتس۔ ہیں ڈو جھی منڈ کنڈھے بادشاہ دی سواری کھڑی ڈٹھی، قدم بوسی دی سِک کنوں گھوڑے کوں دریا دِچ ٹھیل تے حضور دی خدمت دِچ ونج حاضر تھیم۔ میکوں شوق تے سِک کنوں ہاں نال لا گھِدونیں،

اتھاں ہِک ہِی اَن چیتی مصیبت پیش آئی۔ جو جہڑے گھوڑے تے میں سوار ہم او ہوُں مادی دا وچھیرا ہا۔ جہڑی تے ملکہ سوار ہئی۔ یا آپڑیں جنس دی وجہ کنوں میڈے گھوڑے کوں ڈیکھ تے گھوڑی نے وی جلدی دِچ آپڑیں آپ کوں ملکہ سمیت میڈے پچھوں دریا دِچ ٹپ چا ماریا۔ اتے ترنڈ نکی۔ ملکہ تے دِل تے واگ پھُکی۔ او مُنہ دی کولی ہئی۔ تلچھی تھی گئی۔ ملکہ غوطے کھاندی گھوڑی سمیت دریا دِچ ٹُڈ گئی۔ اتے اُتھاں ڈوہیں دا ناں نشان نہ رہا۔ بہزاد خاں نے ایہ حالت ڈٹھی تاں آپڑیں آپ کوں گھوڑے سمیت ملکہ دی مدد کیتے دریا دِچ گھت ڈتا۔ او وی بھوں گھمر گھیر دِچ پھنس گیا۔ تے ول نہ نکل سگیا۔ بھوں ہتھ پیر ماریونس۔ کوئی وس نہ چلیا تے ٹُڈ گیا۔ جہاں پناہ نے ایہ حالت ڈٹھی۔ تاں وڈا سارا جال منگوا تے دریا دِچ سٹوائیس۔ اتے ملاحاں تے غوطہ خوراں کوں حکم ڈتس۔ اُنھاں نے سارا دریا چھان ماریا۔ ملوں دی ریت چا چا آندے ہن۔ پر او ڈوہیں ہتھ نہ آئے۔

اے فقیرو! ایہ حادثہ ایہو جہا تھیا جو میں پاگل تے گہلا تھی گیم،

اتے فقیر بن تے ایہو جھ آہڑ پھردا ہم :۔

اِن تینوں کا یہی لیکھ
وہ بھی دیکھا یہ بھی دیکھ
(انھاں تراہیں دا ایہو لیکھ، او وی ڈِٹھی ایہ وی ڈیکھ)

جیکر ملکہ کتھاہیں غائب تھی ویندی یا مر ویندی تاں دل کو تسلی آندی۔ وَل یا تاں گوٹھن ٹپے ویندا یا صبر کرنا پوندا۔ پر خداں اکیتیں دے اگوں غرق تھی گئی ہووے تاں کوئی وَس نہیں چلدا۔ آخر دل وچ ایہ گالھ آئی جو دریا وچ بُڈ مراں۔ شاید مرتے سہی اپڑیں محبوب کوں تاں ونج ملساں! ہک ڈینہ رات کوں اوں دریا تے بیٹھا بُڈن دا ارادہ کر کرو تے نِکی نِکی پانڑیں وچ لہتھ، چا ہڈا ہم جو کجھ اگوں تے پیر رکھاں لتے ٹپی ماراں۔ اوہو برقعہ پوش سوار جیں تہاکوں بشارت ڈِتی ہے۔ آیا تاں میڈا ہتھ پکڑ گھدس اتے دِلاسہ ڈیتس جو تسلی رکھ۔ ملکہ اتے بہزاد خاں جیندن۔ توں اپڑیں جان کیوں ونجیندیں۔ دنیا وچ ایں وی تھی پوندے۔ خدا دی درگاہ کنوں ہیے آس نہ تھی۔ جیکر جیندا رہسیں تاں تیڈی ملاقات اُنھاں ڈوہیں نال ہک نہ ہک ڈینہ تھی رہسی۔ ہن توں روم والے پاسے دو ونج۔ ہئے دی ڈوں دل بِھیجے وردیش اُنھاں گئین انھاں کوں خداں ملسیں، تاں آپڑیں مراد کوں پُجسیں۔!

اے فقیرو! آپڑیں ہادی دے حکم دے مطابق میں وی خدمت شریف وچ حاضر تھیاں۔ وڈی امید ہے جو ہر کوئی آپڑیں آپڑیں مطلب کوں پیسی۔ ایں پئی کھاونڑیں دا ایہو کجھ حال حوال ہا، جہڑا پورے دا پورا آکھ سنڑایم!

سیر چوتھے درویش دی

چوتھے فقیر اپڑیں سیر دی حقیقت رو روتے اس طرح بیان کیتی :-

قصہ ہماری بے سروپائی کا اب سنو

ٹک اپنا دھیان رکھ کے میرا حال سب سنو!

(تسیں اساڈی تنہائی دا قصہ سنڑو ذرا دھیان نال سارا میڈا حال سنڑو)

کس واسطے میں آیا ہوں یاں تک تباہ ہو

سارا بیان کرتا ہوں اس کا سبب سنو!

(میں برباد تھی تے اتھاں کیوں آیا ہاں، اینڈا سارا سبب بیان کریندا ہاں سنڑو)

اے مرشد اللہ! ذرا توجہ کرو۔ ایہ فقیر جہڑا ایں حالت وچ پھسیا ہویا ہے۔ ملک چین دے بادشاہ دا پتر ہے۔ نازاں نخریاں نال پلیا اتے بہوں سوہنڑیں تربیت پاتی ہم۔ زمانے دے برے بھلے کنوں کجھ وی واقف نہ ہم، جو ہمیشہ اینویں نبھدی رہسی۔ اصلوں بے فکری دے زمانے وچ ایہ حادثہ میڈے نال تھیا۔ جو قبلۂ عالم جہڑے ایں یتیم دے پیو ہن۔ انھاں دا وصال تھی گیا۔ سکرات دے ویلے اپڑیں چھوٹے بھرا کوں (جہڑے میڈے چاچا ہن) سڈیا تے فرمایا۔ جو اساں سارا مال ملک چھوڑتے وینجنڑ دا ارادہ کر گھدے۔ پر میڈی ایہ وصیت تساں پوری

کرنی ہے۔ اتے بزرگاں والا کم کر لہے، جے توڑیں شہزادہ جہڑا جو ایں
تاج تے تخت دا مالک ہے، جوان تھیوے۔ اتے عقل آ ونجس اتے
آپڑاں گھر ڈیکھن بھالن جوگا تھیوے، تساں ایندی جا حکومت دا کم
کرلہے۔ اتے فوج تے رعایا کوں خراب خوار نہ تھیون ڈیوا ہے۔ جڈاں لگ
او بالغ تھی ونجے او کوں سب کجھ سمجھا سمجھو تخت تے تاج اوندے
حوالے کرا ہے۔ اتے روشن اختر جہڑی تہاکوں دھی ہے۔ اوندے نال
پرنا تے تساں سلطنت کنوں پرے تھی ونجا ہے۔ ایں طرح اساڈے
خاندان دی بادشاہت قائم رہسی، تے کوئی خلل خرابی نہ تھیسی۔ ایہ
آکھ تے خود تاں جند ڈے ڈتی۔ تے چاچا سائیں بادشاہ بن گئے،
اتے ملک دا انتظام کرن پے گئے۔ میکوں حکم ڈتا گیا جو زنانے محل وچ
رہا کراں، جے توڑیں جوان نہ تھیواں باہر نہ نکلاں۔ میں فقیر جو ڈاں
سالاں دی عمر توڑیں بیگماں تے خاص باہنیاں وچ پلدا رہم۔ اتے
کھیڈدا کھوڈدا رہیم، چاچے دی دھی نال شادی دی خبر سن تے خوش
تھیم۔ اتے ایں امید اُتے بے فکر رہندا ہم۔ ول دل وچ آہدا ہم۔
جو ہن کجھ ڈیہاڑاں توڑیں بادشاہت ہتھ آ ولسی۔ اتے پرنیوا وی تھی
ولسی۔ بس دنیا امیداں تے قائم ہے۔ مبارک ناں والا ہک حبشی جیندی
ابے سائیں دی خدمت کریندیں تربیت تھئی ہئی، اتے اونہاں
دا بہوں اعتباری وی ہا، اتے عقلمند تے نمک حلال وی ہا۔ میں ڈھیر
اوندے کول ونج بہندا ہم۔ او وی میکوں بہوں پیار کریندا ہا اتے میڈی
چڑھدی جوانی ڈیکھ تے خوش تھیندا ہا۔ اتے آہدا ہا الحمد للہ۔ امیاں
شہزادے! ہن تساں جوان تھی گیو ہے، انشاء اللہ جلدی تہاڈا چاچا

سائیں بادشاہ ظلِ الٰہی دی مرضی اُتے عمل کریسی۔ تے آپڑیں دِھی اُتے تہاڈے پیو دا تخت تہاکوں ڈے ڈیسی۔

ہک ڈینہہ ایہ اتفاق تھیا جو ہک معمولی جہی سہیلی نے بے گناہ میکوں اِہجی چاٹ چھک ماری جو میڈیاں گلہاں تے پنجاں انگلیں دے سلوٹ پے گئے۔ ہیں روندا ہویا مبارک دے کول گیم۔ اُوں میکوں ہاں نال لایا۔ اتے ہاتھاں نال ہنجوں پونجھیونس۔ اتے آکھیس، جکوں اج تہاکوں بادشاہ دے کول گھن ویندا ہاں۔ شاید ایہ حال ڈیکھ تے مہربان تھی ونجن۔ اتے تہاکوں ایندے لائق سمجھ تے تہاڈا حق تہاکوں ڈے ڈیون۔ ہوں وقت چاچے سائیں دے کول گھن گیا۔ چاچے نے بھری دربار وچ بہوں پیار کیتا، اُتے پچھیا۔ جو کیہا ڈکھ آ گئے، اتے اج اتھاں کیوں آئیں؟ مبارک بولیا۔ جو کجھ عرض کرن آئے ہیں، ایہ سن تے او خود آپ آکھن پے گیا۔ جو ہن میڈی شادی کر ڈیندے ہیں۔ مبارک نے آکھیا۔ جو ایہ کم کریندے وے تاں پہلوں مبارک گالھ ہے۔ اتھاہیں نجومی تے رمال اپڑیں سامنڑیں سڈوا گھدے۔ اتے اتلے دِلوں پچھیا جو ایں سال کیہڑے مہینے تے کیہڑے ڈینہہ تے کیہڑی گھڑی دا سگن مبارک ہے؟ تاں جو شادی دا کم کروں۔ اتھاں ایہ مرضی منشاء ڈیکھی تاں گن منج کرتے عرض کیتی جو قبلہ عالم ایہ سارا سال نحس ہے۔ کہیں چندر دی کوئی تاریخ نیک کائے نہیں جیکر ایہ سال خیر خیریت نال گذر ونجے تاں اگلا سال ایہ کم کیتے چنگا ہے۔ بادشاہ نے مبارک وو ڈیکھا۔ اتے آکھیا جو شہزادے کوں محل وچ گھن ونج، اللہ کیتا تاں ایں سال دے لنگھ ونجن اُتے ایندی امانت ایندے حوالے کر ڈیساں، تسلی کرے۔ اتے پڑھے لکھے۔ مبارک نے سلام کیتا تے

میکوں نال کر تے محل وچ گھن آیا۔ ڈُوں ترائے ڈینہاں دے بعد میں مبارک دے کول گئیم۔ میکوں ڈیکھ تے او رووݨ پے گیا۔ میں حیران تھیم۔ اتے پُچھیم، جو ڈاڈا اخیر تاں ہے؟ تہاڈے رووݨ دا کیا سبب ہے؟ تداں او خیر خواہ جہڑا میکوں دلوں جانوں چاہندا ہا، بولیا۔ جو میں اوں ڈینہہ تیکوں اوں ظالم دے کول گھن گیا ہم، شالا میں ایہ جاݨدا تاں تیکوں نہ گھن ویندا۔ میں گھبرا تے پُچھیا جو میڈے ونجݨ نال انجیا کہڑا قصور تھئے، ڈس تاں سہی۔ تداں اوں ڈسیا جو سارے امیر وزیر، حکومت دے ارکان، چھوٹے وڈے تیڈے پیو دے وقتاں دے تہاکوں ڈیکھ تے خوش تھئے ہن۔ اتے خدا دا شکر کرݨ لگے ہن۔ جو ہݨ اساڈا صاحبزادہ جوان تھی گئے۔ اتے سلطنت دے لائق تھی گئے۔ کجھ ڈینہاں تائیں حق حقدار کوں مل ویسی۔ تے او اساڈی قدردانی کریسی۔ اتے گھر دے جیہڑے پلے جدّی نوکراں دی قدر جاݨ ڈیسی۔ اے خبر اوں لالچی ایمان تائیں پُجی۔ تاں اوندے سینے تے نانگ ولیٹیجھݨ لے گئے۔

میکوں اُنج سدّ تے آکھیا ہِس، جو مبارک اے۔ ہݨ اِہجا کم کر جو شہزادے کوں کہیں طرح وِندلا تے مار سٹ، تاں جو ایہ خطرہ میڈے دل وچوں نکل ونجے۔ تے میڈی تسلی تھیوے۔ ہُوں ویلے دائی وی بلا وداں جو میڈا چاچا تیڈا جانی دشمن بݨ گئے، جہڑے ویلے ای میں مبارک کنوں ایہ نا مبارک خبر سُݨی تاں بغیر ماریں مر گئیم۔ اتے حیاتی دے ڈر کنوں اوندے پیراں تے ڈھہ پئیم۔ جو میں سلطنت دا خیال ای چھوڑ ڈیندا ہاں۔ خدا واسطے کہیں طرح میڈی جان بچے۔ اوں وفادار غلام نے میڈا سر اُچا کر تے۔ ماں نال چالایا، تے جواب ڈتُس۔ جو کوئی خطرہ کائے تھئیں۔ سب کجھ حیاتی نال ہے۔

میکوں یقین ہے جو ایں طرح تیڈی جان وی بچ ویسی اتے آپڑاں مطلب وی پیسیں۔ ایہ یقین ڈیوا اتے او میکوں نال گھن تے اوں جا، جتھاں بادشاہ مغفور یعنی ایں فقیر دا پیو سمندا ہوندا ہا گھن گیا۔ اتے میڈی بہوں تسلی کرائی۔ اُتھاں ہک کرسی وچھی پئی ہئی۔ ہک پاسوں میکوں پکڑائیس اتے ہئے پاسوں خود پکڑ تے کرسی کوں سرکائیس اتے کرسی دے تلے والا فرش ہک پاسے کیتنس۔ اتے زمین کھُلن پے گئی۔ ہک دم ہک طاق ظاہر تھئی۔ جو کوندا تے جندرا او کوں لگیا ہویا ہا۔ میکوں سڈیس، میں آ ڈیں دل وچ ایہ سمجھیا جو میڈے کو ہن اتے پورڈیوݨ کیتے ایہ کھٹی ہس۔ موت اکھیں دے اگوں پھنونڑ پے گئی۔ لاچار چپ چاپ کلمہ پڑھدا ہویا اوندے کول گیم۔ کیا ڈیکھداں جو اوں دری دے اندر ہک عمارت ہے اتے چار مکان ہن ہک ہک دالان وچ ڈہ ڈہ سونے دیاں مٹیاں زنجیراں نال بدھیاں ہویاں لٹکیاں کھڑئن۔ اتے ہر ہک مٹی دے منہ اُتے ہک ہک سونے دی سِلھ رکھی ہوئی ہے۔ جیندے اُتے ہک جڑاؤ تو باندر بیٹھا ہویا ہے۔ اُتنا لیھ مٹیاں چارے مکاناں وچ گِنڑیاں۔ ہک مٹی کوں ڈٹھم تاں تک توڑیں اشرفیاں نال بھری ہوئی ہے۔ اتھاں اتے نہ باندر، نہ سِلھ۔ ول ہک حوض کنڈیاں توڑیں جواہرات نال بھریا ہویا ڈِٹھم۔ میں مبارک کنوں پچھیا جو ڈاڈا! ایہ کیا جادو ہے؟ اتے ایہ کیندا مکان ہے۔ ایہ کیہے کم کیتے ہن۔ بولیا جو ایہ باندر جہڑے ڈیکھدا کھڑیں اتھاں دا قصہ ایہ ہے جو تہاڈے پیو نے جوانی دے وقت وچ ملک صادق نال جہڑا جناں دا بادشاہ ہے یاری لائی اتے آدبچ رکھئیس۔

چنانچہ ہر سال ہک دفعہ کئی طرح دے تحفے خوشبوئیں تے ایں ملک

دیاں سوغاتاں گھن ویندے ہن۔ اتے ہک ہینے توڑیں اُونڈی خدمت وِچ رَہندے۔ جڈاں موکل گھندے ہن تاں ملک صادق زمرد دا ہک باندر ڈیندا ہا۔ اساڈا بادشاہ او کوں گھن آتے ایں تہ خانے وِچ رکھا ڈیندا ہا۔ ایں گالھ دا سوائے میڈے بیا کہیں کوں پتہ نہ ہا۔ ہک دفعہ ایں بابھتے عرض کیتی جو جہاں پناہ! لاکھاں روپیاں دے تحفے گھن ویندے وے اتے اتھوں ہک پتھر دا بے جان باندر گھن آندے وے۔ ایندا آخر فائدہ کیا ہے؟ میڈی ایں گالھ دا جواب مُنک تے ڈِتو نیں، جو خبردار جو کہیں کوں وی پتہ نہ لگے، وعدہ شرط ہے۔ وَل الکھیونیں جو ایہ سارے بے جان باندر جہڑے توں ڈیکھدا ہیں۔ ہر ہک دے ہتھ وِچ ہک ہک ہزار زبردست دیو ہن۔ جہڑے تابع تے فرمانبردار ہن۔ پر جے توڑیں میڈے کول پورے چالیھ باندر نہیں تھی ویندے او توڑیں ایہ سارے بیکار ہن۔ تے کہیں کم دے وی نہیں!

بس ہک باندر دی کمی ہئی۔ جو ہوں سال بادشاہ وفات پا گئے۔ اِتّی محنت کہیں کم نہ آئی تے ایندا کوئی فائدہ ظاہر نہ تھیا۔ میاں شہزادے! اِکوں ایڈا بے وسہ ڈیکھ تے میکوں خیال تھئے، تے ایہ دل وِچ نیتی ہم جو کہیں طرح تیکوں ملک صادق دے کول گھن ونجاں اتے اتھاں تیڈے جاچے دے ظلم بیان کراں۔ بھول امید ہے جو تیڈے پیو دی یاری باشتی کوں یاد کر تے ہک باندر جہڑا باقی رہندے تیکوں ڈے ڈیوے۔ تاں جو انھاں دی مدد نال تیڈا ملک تیڈے ہتھ آ دے اتے سکھ آرام نال دل جھی سلطنت کریں۔ ہن ہیں حرکت نال تیڈی جان بچدی ہے۔ جبکہ بیا کجھ وِی نہ تھیا تاں سوائے ایں تدبیر دے ایں ظالم دے ہتھوں بیئی کوئی صورت خلاصی دی نظر

بھیں آندی۔ میں اوندی زبانی ایہ ساری کیفیت سُݨ تے آکھیا، ڈاڈا سائیں! ہُݨ توں میݙی چند جاں دا مالک تے مختار ہیں۔ جیہڑا کجھ میݙے حق وِچ چنگا لگی اوہو کر، میݙی تسلی کرا تے آپ عطر، پھلاں تے خوشبو ڈیوݨ والیاں شیئیں اَتے جیہڑا کجھ اُوندے گھن وَنجݨ کیتے مناسب سمجھیس بازاروں مُل گھن ڈِتا۔

ڈُوجھے ڈینہ میݙے اوں کافر چاچے دے کول جیہڑا ابوجہل دا نگیں ہا گیا اَتے آکھیس جہاں پناہ! شہزادے دے مار گھتݨ دی ہک تدبیر میݙے دِل وِچ آئی ہے۔ جیکر حکم ہووے تاں عرض کراں، اوں کم بخت خوش تھی تے پُچھیا۔ او کیہڑی تدبیر ہے۔ مبارک آکھیا ایندے مارسٹݨ وِچ تہاݙی ہر طرح دی بدنامی ہے۔ میں ایکوں باہر جنگل وِچ گھن وَنج تے ٹُھکا تریں لا آنداں، اَتے پُور یار آنداں، اصلوں کہیں کوں پتہ ڈی نہ لگسی جو کیا تھا تے کیا تھئے۔ ایہ تجویز مبارک کنوں سُݨ تے آکھیس بہوں مبارک ہے۔ میں چاہندا ہاں جو ایہ سلامت نہ رہجے۔ ایندی کُھٹ کُھٹ میݙے دل وِچ رہندی ہے۔ جیکر میکوں ایندے فکر کنوں چھڑوا گھتیو تاں ایں خدمت دے عوض بہوں کجھ میکوں ݙیتا ویسی۔ جتھاں تیݙا دل کرے گھن وَنج تے ختم کر آ۔ دِل میکوں ایندی خوش خبری آ سُݨا!

مبارک ایہ آکھ وسوں بادشاہ دی پُوری تسلی کرتے مکھوں نال کیتس اَتے او تحفے چا تے ادھی رات کوں شہر وچوں کوچ کیتس۔ اتے قطب دے لیے پاسے ٹُر پیا۔ ہک ہفتے تائیں یکدم ٹُردے گئے۔ ہک ڈینہ رات کوں وینݙے پیے ہاسے جو مبارک آکھیا شکر خدا دا ہُݨ منزل مقصود تے آ پُنے ہیں۔ میں سُݨ تے آکھیا، جو ڈاڈا ایہ تیں کیویں آکھیئے۔ آکھݨ لگیا میاں

شہزادے! توں جِنّاں دا لشکر نہیں پیا ڈیکھدا، میں آکھیا، میکوں تیڈے سوا بیا کجھ نظر نہیں پیا آندا۔ مبارک ستے سلیمانی سُرمے دی سلائی کڈھ تے میڈیاں ڈوہیں اکھیں وِچ پھیری۔ اُوں ویلے جِنّاں دی مخلوق تے لشکر دیاں تنبو قناتاں نظر آوݨ لگ پیاں، پر سارے سوہݨیاں شکلاں والے، سوہݨیاں پوشاکاں والے مبارک کوں سنجاݨ تے ہر کوئی یاراں وانگوں گلابی پِلیندا اتے کھِلا مزاقاں کریندا۔

اُخر دیندیں دیندیں بادشاہی خیمیاں دے کول وَنج پجُوسے، اتے بارگاہ دِچ داخل تھیوسے۔ ڈیکھدا کیا ہاں جو عجیب طریقے نال روشنی کیتی گئی ہے۔ اتے ہر قسم دیاں کُرسیاں ڈوہیں پاسُوں وِچھیاں ہِن۔ ول عالم، فاضل، درویش، امیر، وزیر، فوجی سردار تے دیوان اُتھاں اُتے بیٹھن۔ اتے نقیب چوبدار تے گرز بردار آپڑیاں آپڑیاں جائیں تے چپ کھڑے تے ہتھ بدھی کھڑن۔ اتے اُدھ دِچ ہک جڑاؤ تخت وِچھیا پیا ہے۔ اُوندے اُتے ملک صادق تاج اُتے موتیاں والی امیرانہ پوشاک پاتے گدی اُتے تکیہ لاتے وݙی شان شوکت نال بیٹھے ہِن۔ کول وَنج تے سلام کیتم۔ مہربانگی کرتے بہݨ دا حکم کیتس۔ ول کھاݨیں کا کم شروع تھی گیا۔ فراغت دے بعد دستر خوان وَلھیٹے گئے۔ تاں مبارک دو توجہ کرتے میڈا حال حوال پچھیس۔ مبارک نے آکھیا، جو ہُݨ اینڈے مہودی جاتے ایندا چاچا بادشاہی کریندا ہے۔ اتے ایندا جانی دشمن بݨیا ہویا ہے۔ ہیں واسطے کہیں طرح اِتھاں کوں اُکھوں نال کرتے بھج آیاں تے حضور دی خدمت دِچ گھِن آیاں جو یتیم ہے تے سلطنت ایندا حق ہے۔ پر بغیر کہیں سرپرست دے کجھ نہیں تھی سگدا۔ حضور دی

دستگیری تھیوے۔ تاں ایں مظلوم دی کوئی گالھ تھیسی۔ ایندے پیو دی
خدمت دا حق یاد کرتے ایندی مدد فرماؤ۔ اتے او جالیھواں بانذر
دی عنایت کرو۔ تاں جو جالیھ پورے تھی ونجن۔ اتے ایہ آپڑاں حق
حاصل کرتے تہاڈے جان مال کوں دعائیں کرے۔ حضور دی سرپرستی اتے
ہمدردی دے سوا ایندا کوئی ٹھکانڑاں نظر نئیں آندا۔

ایہ ساری کیفیت سنڑ تے تاں ملک صادق نے وزرا سوچ تے آکھیا
"سچی گالھ ہے جو دوستی تے خدمت دے حق حقوق بادشاہ مرحوم مغفور
دے اساڈے اتے بہوں ہن۔ اتے ایہ بیچارہ برباد تھی تے اڑیں پیو
ڈاڈے دی سلطنت چھوڑ تے جان بچاونڑ دی خاطر اساں تو ڈیں آ گئے۔
اتے اساڈے بادشاہی دے دامن وچ پناہ آن گھدی ہس۔ جتی تھی
سگسی کہیں طرح اساں کنوں گھٹ نہ تھیسی۔ تے مجلسوں وی کائے نہ۔
پر ہک کم اساڈا دی ہے۔ جیکر او ایں کنوں تھی سگیا اتے بد دیانتی دی
نہ کیتس، بلکہ چنگی طرح انجام ڈتس۔ اتے ایں ازمائش وچ پورا اتھا،
تاں میں قول ڈینداں جو بادشاہ کوں ٹھیک کر چھوڑ لیساں۔ اتے ایہ جو
چاہسی او ہو کجھ کر ڈیساں۔ میں سمجھ بدھ تے اقرار داس کیتی جو ایں غلام کوں
تہاڈی سرکار دی جتی تے جہڑی وی خدمت تھی سگسی۔ سر اکھیں تے رکھ تے
کر ڈیساں۔ اتے اوکوں پوری طرح دیانتداری تے ہوشیاری نال کر لیساں۔
تے اوکوں آپڑیں کیتے ڈوہیں جہاناں دی برکت سمجھساں۔ اوں فرمایا جو
توں اجنڑ بال ہیں۔ ہیں واسطے ول ول تاکید کریندا پیاں۔ مبادا
بد دیانتی چا کریں۔ تے مصیبت وچ پھس ونجیں۔ میں آکھیا خدا
بادشاہ دے تخت دا اقبال دے طفیل آسانی کریسی۔ اتے میں جتی تھی

سگنسی کوشش کریساں اتے امانت حضورﷺ تئیں گھن آساں!

ایہ سُن تے ملک صادق نے میکوں اپڑیں کوں سنڑیا۔ اتے ہک کاغذ یادداشت والی کتاب وِچوں کڈھ تے میکوں ڈِکھایا۔ اَتے آکھیُس ایہ جہڑے بندے دی شکل ہے۔ ایکوں جتھوں کتھوں میڈی خاطر گول پھول تے پیدا کرتے گھن آ۔ اتے جہڑے وقت توں اوندا ناں نشان لبھ گھنیں۔ تے اوندے سامنڑیں وَنجیں۔ تاں میڈی طرفوں بہوں بہوں سِک تے شوق ظاہر کریں۔ جیکر ایہ کم تیں کنوں پورا تھیا گیا۔ تاں تیکوں جنّتی توقع ہے۔ اوں کنوں دی زیادہ تیڈے اُتے توجہ تے خیال کیتا ویسی۔ جیکر ایں نہ تھیا تاں جویں کریسیں اوویں اگوں آسیا۔ میں اوں کاغذ تے دید بھنوائی تاں ہک تصویر ڈِٹھی تاں ہوش وَیندے نظر پئے۔ ڈر کنوں زور نال آپ کوں سنبھالیم تے آکھیم۔ بہوں چنگا! میں روانہ تھیندا ہاں جیکر اللہ نے میڈا بھلا کریں۔ تاں حضورﷺ دے آکھنڑ دے مطابق میں کنوں ایں حکم اُتے عمل تھیسی۔ ایہ آکھ تے مبارک کوں نال گِھدم تے جنگل دا رستہ گِھدم۔ جھوک جھوک، وستی وستی شہر شہر تے ملک ملک پھرنڑ لگیم۔ ہر کہیں کنوں اوندا ناں نشان پُچھیندا۔ پر کوئی نہ ڈسیندا جو ہاں میں جانڑدا ہاں یا کہیں کنوں سُنڑیا ہم۔ ست سالاں تائیں ایں حالت وِچ حیرانیاں تے پریشانیاں نال ہک شہر وِچ آ وڑیم۔ جائیں وَدھایاں تے آبادی ڈِٹھیم۔ اُتھوں دا ہر شخص اسمِ اعظم پڑھدا ہا۔ اتے خدا دی عبادت تے بندگی کریندا ہا۔

ہک اَندھا ہندوستانی فقیر خیرات منگدا نظر آیا۔ پر کہیں دی ہک کوڈی یا ہک گھراں ٹکر دا نہ ڈِتا۔ میکوں تعجب تھیا۔ دل اوندے اُتے رحم آیا۔ کھیسے وِچوں ہک اشرفی کڈھ تے اوندی تَلی اُتے رکھی۔ اوں گھن تے

آکھیا۔ سچی آ! خدا تیڈا بھلا کرے، توں بھاویں تاں مسافر ہیں۔ ایں شہر دے
وسݨ والا کائے نہوی۔ میں آکھیا "ٹھیک آہدیں۔ ست سالاں کنوں میں
مصیبت وچ آیا ہویا ہاں، جہڑے کم کیتے ڈُریا ہم اوندا سُراغ کھیں ملیدا۔
اَج ایں شہر وچ آوڑیاں"۔ او بڈھڑا دعائیں کرہ تے ٹُرپیا۔ میں اوندے پچھوں
لگ پیم۔ شہر دے باہروں ہک عالیشان مکان نظر آیا۔ او اوندے اندر
وڑ گیا۔ میں وی لنگھیا گیم۔ ڈیکھداں تاں ہر پاسوں عمارت ڈھٹی پئی ہے
اتے بغیر مرمت دے لگندی ہے۔

میں دِل وِچ آکھیا، جو ایہ محل بادشاہاں دے لائق کائے کھیں۔ خدا ں
ایہ چنگی بھج دھج وچ ہوسی۔ کہجا دِل بھاوݨاں مکان ہوسی۔ ہݨ ایں شو دے
دی ویرانی تے بربادی دی وجہ کنوں گندی شکل بݨی کھڑی ہے۔ پر ایہ
نھیں جو سُنجیاں کیوں تھیا کھڑیے۔ اتے ایہ اندھا ایں محل وچ کیوں رہندے۔
او اندھا سوٹی ٹیکیندا ٹُردا ویندا ہا۔ جو ہک اَلا آیا۔ جیویں کوئی آکھے
جو بیرا! خیر تاں ہے۔ اج سویلے کیوں ولے آندے وے؟ بڈھڑے
نے سُݨ تے جواب ڈتا جو دھی آ! خدا نے ہک جوان مسافر کوں منیڈی
حالت تے مہرباں چا کیتے تے اوں میکوں ہک اشرفی ڈتی ہے، بھوں
ڈیہاڑیاں کنوں چنگا کھاݨاں نہ کھادھم۔ بس گوشت۔ گھیو۔ تیل۔ اٹا
لوݨ مصالحہ مِل گھِن آیاں۔ اتے تیڈے کیتے جہڑا کپڑا لوڑ ہا۔ خرید گھدا ہم۔
ہݨ ایکوں بریڑ اتے رسی تے پا اَتے کھاݨاں پکا۔ تاں جو کھا پی تے
اوں سخی دے حق وچ دعا کروں۔ توڑے جو اوندے دِل دا پتہ کائے نھیں
پر خدا تاں جاݨدے سمجھدے، اساں بے کساں دی دُعا قبول چا کرے۔
میں اوندی ٹُھک ترییہ دا ایہ حال جو سُݨدیا تاں بھول دِل کیتا

جو ڈیہہ اشرفیاں ہیاں اوکوں ڈُھے ڈیوان۔ پر اُلا رے والے پا سے وچیان
جو کیتم تاں ہک ڈِال ڈٹھم۔ او تصویر اصلوں ہُنوں معشوق دی ہئی۔ تصویر کوں
کنڈھ تے او خدے نال ملایم۔ وال جیتی فرق نہ ڈٹھم۔ ہک نعرہ دِلوں نکلیا۔
اتے بے ہوش تھی گیم۔ مبارک میکوں جھولی وچ چا پایا تا اتے پکھا جھلݨ پے
گیا۔ میکوں ذری جیتی ہوش آیا۔ اوں دو ڈیکھݨ لگم۔ تا مبارک نے پچھیا جو
تیکوں کیا تھی گئے؟ اجݨ منہ کنوں جواب نہ ڈِتا ہم جو او نازنین نپ لئی۔
جو جوان آں! خدا کنوں ڈر اتے بیگانی دھی تے نظراں نہ پورڑ۔ حیا شرم
ساریاں کیتے ضروری ہے۔

اِہجی لیاقت مرجات نال گالھ مہاڑ کیتس جو میں او ندی شکل تے کردار
تے مدحا تھی گیم۔ مبارک میڈی خاطر مدارات بہوں کرݨ لگیا۔ پر دل دی
حالت دا اوکوں کیا پتہ ہئی۔ لاچار تھی تے میں سنڈ ماریا جو خدا دے بندو!
اتے ایں مکان دے رہݨ والو، میں غریب مسافر ہاں۔ جیکر آپڑیں کول
میکوں سنڈ گھنو اتے رہݨ کیتے جا چا ڈیوو، تاں وڈی گالھ ہے۔ اوں
اندھے آپڑیں کول سنڈیا اتے الا سنجاݨ تے ہاں نال چا لایس۔ اتے جتھاں
او گلبدن بیٹھی ہئی۔ اوں مکان وچ گھن گیا۔ او ہک جھنڈ وچ اودھر تھی
گئی۔ اوں بڈھڑے میں کنوں پچھیا۔ جو آپڑاں ماجرا سنڑا۔ جو کیوں گھر بار
چھوڑ تے کلہا پھر دا وَدیں تے کیندی گول پھول دے وچ وَدیں۔ میں صادق
ملک دے نہ ناں گھِدا تے نہ اُتھوں دی کوئی گالھ مہاڑ کیتی۔ بلکہ ایں آکھیم
جو میں بے گُس چین ماچین دا شہزادہ ہاں۔ چنانچہ میڈے ابا سائیں
اجݨ بادشاہ ہِن۔ ہک سوداگر کوں تکھاں دے ڈِٹے تے ایہ تصویر
مُل گھِدی ہم تے ایندے ڈیکھݨ نال سارے ہوش آرام اُڈ پُڈ گئن،

وَل فقیر دا ویس وٹاتے ساری دنیا چھان ماری ہم ۔ ہُݨ اِتھاں میڈا مطلب آ پُڑا تھے ۔ اگوں تیکوں اختیار ہے ۔

ایہ سُݨ تے اَندھے نے ہک ٹھڈا ساہ کڈھیا تے آکھیس بال آ ! میڈی دِھی وݙی مصیبت وِچ پھسی ہوئی ہے کہیں بشر دی مجال کائے نھئیں جو اُوندے نال شادی کرے اتے پھل پاوے ۔ میں آکھیا " اُمید کریندا ہاں جو تساں کھول پاڑ تے بیان کریسو " تڈاں اُوں عجمی آدمی نے اپڑاں ماجرا ایں طرح ظاہر کیتا ۔ جو میاں شہزادے ! سُݨ ! میں ایں کم بخت شہر دا رئیس تے وݙیرا ہاں ۔ میڈے وݙکے بہوں مشہور تے اُچے خاندان دے ہِن ۔ حق تعالیٰ نے میکوں چھیڑی دِھی ݙِتی ۔ جڈاں بالغ تھئی تاں ، ایندے سوہݨپ تے نزاکتاں تے طور طریقاں دی دھاک دی سارے ملک وِچ شہرت پے گئی ۔ جو فلانڑیں گھر وِچ ایجھی چھوہر ہے ۔ جو اُوندے حُسن دے مقابل وِچ حور پری وی شرماندی ہے ۔ لیکن انسان دا ایہ مُنہ کِتھوں جو اُوندی برابری کرے ۔ اوندی ایجھی تعریف ایں شہر دے شہزادے نے سُݨی تاں اُݨ ݙٹھیں عاشق تھی گیا ۔ کھاوݨ پیوݨ اپڑاں وِسر گیُس پراندی لڑاندی گھن تے سُتا رہندا ۔

آخر بادشاہ کوں ایں گالھ دا پتہ لگیا ۔ میکوں رات کوں کَلھیں سݙیُس ۔ اتے ایہ گالھ کیتُس ۔ اَتے میکوں گالھیں وِچ وِلاندا ہس ۔ ایہ توڑیں جو نکاح منگریں تے وی راضی کر گھدُس ۔ میں وی سمجھیا جو جڈاں دِھی گھر وِچ جمی ہے ۔ تاں کہیں نہ کہیں نال شادی تاں کرݨیں پوسی ! ایں کنوں چنگی گالھ کیہڑی ہے ۔ جو بادشاہزادے نال منگڑاں کر ݙیواں ایندے نال بادشاہ تے احسان دی تھئی ویسی ۔ ایہ گالھ من تے اجازت گھِدی ، اُوں ݙِینہ کنوں ݙوہیں طرفوں

شادی دیاں تیاریاں تھیوݨ ٹُر پے گیاں۔ ہک ڈینہ قاضی مفتی، عالم فاضل، وڈے وڈے بندے سارے کٹھے تھئے۔ چنگا تے نیک وقت ڈیکھ تے نکاح پڑھیا گیا۔ اتے حق مہر مقرر کیتی گئی۔ کنوار کوں وڈی دھوم دھام نال گھن گئے۔ ساریاں رسماں ریتاں کنوں فارغ تھئے۔ گھوٹ نے جڈاں رات کوں کنوار دے رتے سُمݨ دا ارادہ کیتا تاں اوں مکان وچ ہک شور غُل اِہجا تھیا جو جہڑے لوک باہر چوکیداری تے مقرر ہن، حیران تھئے۔ دِل کیتا جو کوٹھڑی دا دروازہ کھول تے ڈیکھوں جو ایہ کیا آفت ہے۔ اندروں اِہجا بند ہا جو کواڑ نہ کھل سگنے۔ ہک لحظہ وچ او رووݨ دا الا وی گھٹ تھی گیا۔ دروازے دی چھکی پٹ تے ڈِٹھا۔ تاں گھوٹ دا سر کپیا پے تے او تڑپھاندا پے۔ اتے کنوار دے مُنہ وچوں جھگ وہندی پئی ہے۔ اتے ہیٹھوں سیج لہو وچ بھری بے سُدھ لیٹی پئی ہے۔

ایہ قیامت جہی ڈیکھ تے ساریاں دے ہوش نہ رہے۔ اِہجی خوشی وچ اِہجا غم سامݨے آ گیا ہا۔ بادشاہ کوں خبر ملی تاں سر پٹیندا ہویا تھیا۔ سلطنت دے سارے رُکن کٹھے تھئے۔ کہیں دی عقل وچ کجھ نہ آندا جو کیں طرح ایں گالھیں دا پتہ کڈھے۔ آخر بادشاہ نے اِس غم دی حالت وچ حکم ڈے ڈتا جو ایں کم بخت نحس قدمی کنوار دا وی سر کپ سٹو۔ ایہ گالھ جہڑے ویلے اِی بادشاہ دے موہوں نکلی تاں ول اوہو شور و غل مچ گیا۔ بادشاہ ڈر دا تے اپݨی جند دے بچاوݨ کیتے نکل تے بھج گیا۔ اتے فرمائش جو ایکوں محل کنوں باہر کڈھ چھوڑو۔ خاصیاں باندیاں نے ایں چھوہر کوں مینڈھے گھر وچ پچا ڈِتا۔ ایں گالھ دا چرچا ڈیہاں وچ تھیوݨ پے گیا۔ جیں وی سُݨیا حیران تھیا۔ اتے شہزادے دے مارے ونجݨ دے سببوں خود بادشاہ اُتے چتی

ایں شہر دے وسݨ والے ہن ۔ میڈے جانی دشمن تھی گئے ۔

جڈاں مکانڑاں ارماناں کنوں فراغت تھئی ۔ اتے چلیہہ تھی گیا۔ تاں بادشاہ نے ملک دے ارکان کنوں پچھیا جو ہݨ کیا کرݨاں چاہیدا اے؟ سبھناں آکھیا، پیا تاں کجھ نہیں تھی سگدا ۔ بس ظاہر طور تے دل دی تسلی تے چپ تھی وݨݨ کیتے اول چھوہر کوں اوندے سمیت مروا گھتیا ونجے ، اتے گھر بار او ندا ضبط کر گھدا ونجے ، جڈاں میڈی ایہ سزا مقرر تھئی ۔ تاں کوتوال کوں حکم تھیا ۔ اگھاں آ تے چار دے پاسوں میڈی حویلی کوں گھیر گھت گھدو نیں اتے نرسنگھا دروازے اُتے وجیو نیں اتے چاہندے ہن جو اندر وڑ آوݨ اتے بادشاہ دا حکم پورا کرݨ ، غیب کنوں پتھر سلھاں ایویں وسݨ پے گیاں جو ساری فوج سٹ نہ جھل سگی اپݨیں سر پیر بچائے اِدوں اُدوں بھج گئی ۔ اتے محل وچ ہک ڈرانوݨیں آواز بادشاہ نے آپݨاں کناں نال سُݨی ، جو کیوں کمبختی چاتی کھڑی ؟ کیا شیطان تے جِن بݨیئے ؟ آپݨاں بھلا چاہندیں تاں اوں نازنین دیاں گالھیں پچھوں نہ لگ ، نہ تاں جڑا کجھ تیڈے پتر اوندے نال شادی کرݨ ڈِٹھے ۔ توں وی اوندے نال دشمنی کرتے ڈیکھیسیں ۔ ہݨ جیکر اوں کوں کہیں تنگ کیتا تاں مزہ چکھسی !

بادشاہ کوں ڈر کنوں تپ چڑھ گیا ۔ اتھائیں حکم ڈتس ۔ جو انہاں بدبختاں نال کوئی چھیڑ چھاڑ نہ کرے ۔ نہ کجھ آکھو تے نہ سُݨڑو ! حویلی وچ پیا رہݨ ڈیو ۔ زور ظلم اِنہاں تے نہ کرو ۔ اوں ڈینہہ کنوں عامل حساب کرتے دعا تعویذ اتے مہانڑیں نظر بندی کرینداں ۔ اتے ایں شہر دے سارے لوک اسم اعظم اتے قرآن شریف پڑھلن ۔ مدت کنوں ایہ تماشہ تھیندا پئے ۔ پر ہݨ توڑیں کوئی اسرار معلوم نہیں تھیا اتے میکوں وی

اصلوں خبر کائے بھئیں۔ پر ہک واری ایں چھوہر کنوں پچھیا ہم جو تیں اڑیاں
الکھیں نال کیا ڈٹھے۔ ایں آکھیئے جو ہیا تاں میں کجھ نھیں جانڑدی۔ پر ڈٹھا
ہم جو جہڑے ویلے میڈے گھوٹ نے میڈے رتے سمنڑ دا ارادہ کیتا ہا۔
تاں چھت پھٹ گئی ہئی۔ تے ہک جڑا اوتوں تخت ظاہر تھیا ہا۔ اوندے اتے
ہک سونہڑاں جوان بادشاہی پوشاک پاتی بیٹھا ہا۔ اتے نال بہوں سارے
آدمی بند و بست کریندے اوں مکان وچ آ گئے اتے شہزادے دے قتل
کرنڑ کوں جڑ گئے۔ او شخص جہڑا سردار ہا، میڈے کول آیا۔ اتے آکھیس
کیوں جانی! ہنڑ اساں کنوں کتھاں بھجسیں، انھاں دیاں شکلاں بندیاں دیاں نگیں
ہن۔ پر پیر بکریاں والے نظردے ہن۔ میڈا تاں بھڑکنڑ پے گیا۔ اتے ڈر کنوں
غشی آ گئی۔ ول میکوں کوئی سدھ نہ ہئی۔ جو آخر کیا تھیا!
"منڈاں دا میڈا ایہ حال ہے جو ایں بھتے ترٹے مکان وچ اساں ڈو ہیں
جی ڈھٹھے پئے ہیں۔ بادشاہ دی کاوڑ کنوں اساڈے یار دوست سارے پرے
تھی گئے۔ اتے میں ہتھ جو ویندا ہاں تاں کوئی کوڈی تائیں نھیں چاڈیندا۔
بلکہ دکان اگوں میڈا کھڑنڑ دی نھیں سہ سگدے۔ ایں کم بخت چھوہر دے
بدن تے کپڑا کائنے بھئیں۔ جو بے نگیج کجھے۔ اتے کھاونڑ کوں کوئی شئے کائے
ہتھیں۔ جو ڈِڈھ بھر کھوتیجے، خدا کنوں چاہنداں جو اساڈے تے موت آ ویجے
یا زمین ڈل ونجے، اتے ایہ نہ ہووڑی وچ ما ونجے۔ ایں جیون کنوں
تاں مرنڑ چنگا ہے۔ خدا نے شاید اساڈے واسطے ای تیکوں بھیجے۔ جو
تیں رحم کھاتے ہک اشرفی ڈتی۔ کھانڑاں دی مزیدار پکاتے کھادے۔
اتے وِچی دی خاطر کپڑا دی گھن آیاں۔ خدا دی درگاہ وچ شکر ادا کیتم،
اتے تیکوں دعا کیتی ہم۔ جیکر اینڈے اُتے جن یا پری دا سایہ نہ ہووے ہا۔

تاں تیڈی خدمت وِچ ہاتھی دے طور تے ڈے ڈیندا تے آپڑیں کیتے اِہا چنگائی ڈِسمجھدا۔ اِیہ حال حوال اِیں عاجز دلہے۔ توں ایندے پچھوں نہ لگ۔ اتے اِیں ارادے کنوں ہٹ وَنج!

اِیہ سارا ماجرا سُن تے مَیں بہوں منت زاری کیتی جو میکوں آپڑیں فرزندی وِچ قبول کر گھن۔ جیہڑا کجھ میڈی قسمت وِچ لکھیا ہویا ہے اوہو تھیسی۔ پر او بڈھڑا جوان ہرگز راضی نہ تھیا۔ جیہڑے ویلے شام تھئی اول کنوں موکل گھن تے سَراں وِچ آ گیُم۔ مبارک نے آکھیا، میاں شہزادے! مبارک ہووی! خدا نے اسباب تاں بنڑا ڈِتِن۔ شالا ایہ محنت ضائع نہ وَنجے! مَیں آکھیا اَج کتی خوشامد کیتی ہم، پر او انڈھا بے ایمان راضی نہیں تھیندا۔ خدا جانڑے ڈیسی دی سہی کہ کائے نہ! اِدوں میڈے دل دی ایہ حالت ہئی جو ذات گذارنڑ مشکل تھی گئی ہئی، جو کڈاں سویل تھیوے، تے وَل وَنج حاضر تھیواں۔ کہیں ویلے ایہ خیال آندا ہا جو جیکر او مہربان تھی ونجے اتے قبول کر گھنے، تاں مبارک ضرور ملک صادق کیتے گھن ویسی۔ ول آہدا ہم جو بھلا پہلے ہتھ تاں آوے۔ مبارک کوں منا مونڑ تے مَیں عیش کریندا رہساں! وَل دِل وِچ ایہ خطرہ وی تھیندا ہئی جو جیکر مبارک دی راضی تھی ونجے، دل جناں دے ہتھوں اوہا نوبت میڈی دی نہ آ تھیوے جیہڑی بادشاہزادے دی تھئی ہے۔ بیا ایہ جو ایں شہر دا بادشاہ کڈاں چاہسی۔ جو اوندا پُتر تاں ماریا وَنجے تے اوندی بجائے کوئی بیا خوشیاں مناوے!

ساری رات نیندر اُڈ پُڈ گئی۔ اتے ایہیں منصوبے دے گیڑ وِچ گذری۔ جیاں ڈینہہ تھی گیا۔ مَیں ٹُر پیُم۔ چوک وِچوں چنگے چنگے پوشاکی تھان، اتے گوٹہ کناری، اتے سُکاتے ساوہ میوہ مُل گھن تے اُوں بزرگ دی

خدمت وِچ حاضر تھیم۔ بہوں خوش تھی تے پُڑلیا، جو سبھڑاں کوں آپڑیں جان کنوں سوا کوئی بی شئے زیادہ پیاری کائے تھیندی پر جیکر میڈی جان دی تیڈے کم آوے تاں دیر نہ کراں مَتے آپڑیں دِھی ہُنڑیں تیڈے حوالے کراں۔ پر ایہو خوف ہے۔ جو ایں گالھوں تیڈی جان خطرے دِچ نہ پئے ونجے تے ایہ لعنت دا ٹِکا قیامت تائیں میڈے متھے لگیا رہے۔ میں آکھیا جو ہُنڑ میں دی دوستی وِچ بے وارث ہاں۔ اتے تساں میڈے کوں دین دُنیا دے پیو ماہیوے۔ میں ایں خواہش وِچ مُدتاں کنوں کہڑی کہڑی تباہی اتے پریشانی بھگیندا ہویا اتے ہیجھے حد دے سہندا ہویا ایں جا تائیں آپنڑاں اتے مطلب دا پیرا دی آن لبھے۔ خدا تیکوں وی میڈے اُتے مہربان کیتے۔ جو اوہ ایں پرنا ڈیونڑ تے دی توں رضا مند تھی گئیں۔ محض میڈی خاطر اگوں پچھوں تھیندا ہیں۔ ذری انصاف نال غور فرماؤ تے ڈسو جو عشق دی تلوار کنوں سِر بچاونڑ اتے آپڑیں جان کوں لکائی ودا رہنڑ کہڑے مذہب وِچ درست ہے؟ جو کجھ تھیونڑیں تھیونڑ ڈیوے۔ میں ہر طرح آپڑیں آپ کوں برباد کیتے۔ معشوق دے وصال کوں میں زندگی سمجھداں۔ تے آپڑیں مرنڑ جیونڑ دی میکوں کوئی پروا کائے تھیندی۔ بلکہ جیکر نا امید تھی گیم تاں اجل دے آونڑ کنوں پہلے مر ویساں۔ اتے قیامت کوں تیڈا دامن آ پکڑیساں!

غرض ایں گالھ تہاڑ اُتے 'ہاں ناں' وِچ لگ بھگ ہک مہینہ امید تے نا امیدی وِچ گذر گیا۔ ہر ڈینہہ اوں بزرگ دی خدمت وِچ بہہ تے ویندا ہم۔ اتے خوشامد درآمد کریندا ہم۔ اتفاق نال اوں بڈھڑے کوں کمزوری لپے گئی۔ میں اوندے دوا دارو تے خدمت وِچ حاضر رہم۔ ہمیشہ

قارورہ حکیم کول گھن ویندا ہم، جہڑا نسخہ لکھ ڈیندا ہا، اوں ترکیب نال دوا دوا بنڑا تے پلیندا ہم۔ اتے کوئی کھچڑی یا دوا اپڑیں ہتھ نال پکا تے گھراں گھن کھویندا ہم۔ ہک ڈینہہ مہربان لگی تے آکھڻ لگیا۔ بال آ! توں وڈا ضدی ہیں۔ میں تیکوں تو‌ڑے جو ساریاں خرابیاں خواریاں ڈس ڈتن تے منع وی کریندا رہاں، جو ایں کم کنوں باز آونج، جی ہے تاں جہان ہے۔ پر خوامخواہ توں کھوہ وچ ڈھڻ چاہندیں۔ تاں میں آپڑیں دل نال گالھ کریندا ہاں۔ ڈیکھاں او کیا آہدی ہے؟

اللہ دے فقیرو! ایہ خوشخبری سڻ تے میں اہجا کھنڈیم جو کپڑیاں وچ نہ پیا ماواں۔ بہوں ادب تے تیز نال کھڑا تھی تے آکھیم۔ بس ہڻ تساں کیتی ہے فکر میڈے جیوڻ دی! اجازت گھن تے مکان تے آیم۔ اتے ساری رات مبارک نال ایہے گالھیں کریندا ریہم۔ کڈے گئی نندر تے کڈے گئی بھک! سویل کوں نور حضور دے ویلے دل وَنج پجم۔ سلام کیتم، فرماوݨ لگے: جو گھن میں آپڑیں دل تیکوں ڈتم۔ خدا مبارک کرے! تساں ڈوہیں کوں خدا دی حفاظت تے امان وچ ڈیندا ہاں، جے تو‌ڑیں میڈے وچ ساہ ہے، میڈیاں اکھیں دے سامنڑیں رہو۔ جڈاں میڈیاں اکھیں نوٹیج ونجن تاں جو تہاڈے دل وچ آوے او ہو کرا ہے۔ دل مالک ہو سو!

کجھ ڈیہاں بعد او بڈھڑا مر گیا۔ روپٹ تے کفنایا دفنایا، تر تجھے ڈینہہ ختم ڈیوایا۔ لتے اوں نازنین کوں مبارک ڈولی کنر کر تے کارواں سرا وچ گھن آیا۔ اتے میکوں آکھیس جو ایہ امانت ملک صادق دی ہے، خبردار! خیانت نہ کریں۔ اتے آپڑیں ایہ محنت مشقت برباد نہ

بھنوݨ ݙیویں۔ ہیں آکھیا، کاکا! ملک صادق اِنھاں کیتھاں ہے۔ دِل بھئی جلیندا پئی کیویں حجہاں! جو کجھ بھتیو ٹریں، بھتیوݨ ݙیوے۔ جیواں یاراں، حالی تاں عیش کر گِھناں، مبارک پیڈیاں گالھیں کنوں تنگ تھی تے دھڑ کاݙِتا۔ جو چھوڑ پتھ نہ ݙکھا، ہُݨ تاں ہِکے تختے دِچ کجھ دا کجھ تھی ویسی آ۔ ملک صادق کوں پرے سمجھدیں لتے اوندا آکھیا ہوئی پیا مَنیندا۔ اُوں ٹُردیں ویلے پہلے کنوں تیکوں ساری لاہی چاڑھی سمجھا ݙِتی ہئی۔ جیکر اوندے آکھئے تے رہسیں، تاں اووی بادشاہ ہے۔ شاید تیݙی محبت دا دھیان کرے تے تیکوں اِی بخش ݙیوے، تاں کہی چنگی گالھ ہوسی۔ پیٹ پریت وی رہ ویسی تے بار رمیت وی ہتھ آ ویسی!

ہِک واری اوندے ڈراوݨ تے سمجھاوݨ تے پئی دلیم تے چُپ تھی رہئم۔ ݙوں ݙاچیاں ہُل گھدم لتے کجاویاں وِچ بہ تے ملک صادق دے ملک دا رستہ گھدم وینداں وینداں ہِک میدان وچوں شور و غل دا اَلا آوݨ لگیا۔ مبارک نے آکھیا، شکر خدا دا جو اساݙی محنت ٹھکانڑیں لگی۔ ایہ لشکر جناں دا آ گئے۔ تیس مبارک مے اِنھاں کوں بلݨ حلنّی دے بعد پچھیا۔ جو کتھوں دا ارادہ ہے؟ آدلو تے جو بادشاہ تے تہاݙے استقبال کیتے اساکوں مقرر کیتے، تہاݙے حکم دے تابع ہیں۔ جیکر آکھو تاں ہِک پل وِچ اوندے سامنے ڈیں چل کھڑاوں۔ مبارک نے آکھیا، ݙیکھو کہیں کہیں محنت نال خدا نے اساکوں بادشاہ دے اَگوں سرخرو کیتے۔ ہُݨ جلدی دِی کیا لوڑ ہے، جیکر خدا نخواستہ کوئی خلل پئے ونجے تاں اساݙی کیتی کرائی لُٹھ ویسی۔ دل جہاں پناہ دی کاݙر اَیا بھو گئیوں۔ سارِیاں نے آکھیا، تہاکوں اختیار ہے۔ جیویں تہاݙا دِل کرے، کرو۔ تورٹے جو ہر طرح دا آرام ہا۔ پر رات ݙیہنہ ٹُرن تے زور لیوسے!

جڈاں کوں ونج پہچھوسے، ہِیں مبارک کوں سُتا ڈیکھ تے اوں نازنین دے قدماں تے سِر ونج رکھیا۔ تے آپڑیں دِل دی بیقراری اتے ملک صادق دے مصیبتوں پہوں لاچاری کنوں آکھن لگیم۔ جیں ڈینہہ دی تہاڈی تصویر ڈٹھی ہم، کھاون پیون ڈسمن تھیون تے سُکھ آرام مَیں آپڑیں اُتے حرام کیتا ہوئے۔ ہُن جو خدا اے ایہ ڈینہہ دکھائِن تاں وَل وی محض اَن سونہاں تھیا وداں زماون لگی، میڈا وی دِل تہاڈے کیتے منگدے۔ جو تہاں میڈی خاطر تیا کیا ہرج کیتی ہے۔ تے کشالے کڈھن۔ اتے کہڑیاں کہڑیاں مشکلاں نال گُھن آئے وے خدا کوں یاد کیتی رکھ، اتے میکوں کُل دی نِدو تجلی ہے۔ ڈیکھو جو غیب دے پردے کنوں کیا ظاہر تھیندے۔ ایہ آکھ تے ایجی بے وسی تھی تے دھاڑیں کڈھ تے رُنی جو بدکیاں چھٹ پیونس۔ اُڈوں میڈا ایہ حال اُڈوں اونا او حال! اِتنے وچ مبارک دی نِندر اُکھڑ گئی۔ اوں اساں ڈوہیں عاشق معشوقاں کوں روندا ڈِٹھا۔ تاں خود وی رووݨ پے گیا۔ اُتے آکھیُس۔ تسلی کرد۔ ہِک تیل ایجا میڈے کول ہے جہڑا اوں گلبدن دے جُثے کوں مل ڈیساں جو اوندی بو کنوں ملک صادق دا دِل چھڑ ویسی، ڈھیر ایہو نزادے جو ایکوں تیکوں نہ ڈیسی!

مبارک کنوں ایہ تدبیر سُن تے دل تکڑا کیتم۔ اوندے گل وچ باہنیں گھت تے لاڈ کیتم۔ اتے آکھیم۔ ڈاڈا سائیں آں! ہُن تساں میڈے پیو دی جا ہیوے۔ تہاڈے سنگوں میڈی جان بچی ہے ہُن وی ایجا کم کرد جیندے نال میکوں زندگی مل ونجے، نہ تاں ایں غم وچ مر ویساں، اوں ڈھیر ساری تسلی کرائی۔ جڈاں چٹا ڈینہہ تھی گیا، جناں دا الا سُنڑیجن لگیا، ڈٹھم تاں کئی خاص باھیاں ملک صادق دیاں آ گئن۔ اَتے ڈو جھی پاو بھاری اماڑے

کتے گھن آئن. اتے ہک بئی موتیاں دی لہاں والی جوڑول وی انہاں دے نال
ہے۔ مبارک تے او تیل اوں نازنین کوں ول چھوڑیا۔ اتے پوشاک پوا سنگار کرا
ملک صادق کوں گھن گیا۔ بادشاہ نے ڈیکھ تے میکوں بہوں انعام اکرام ڈتا اتے
عزتاں تعظیماں نال بہلایا۔ آخر فرماون لگیا۔ جو تیڈے نال ایہو اچھا سلوک کریاں
جراج تاں ایں کہیں نال نہ کیتا ہوسی۔ بادشاہت تاں میڈے پیو دی موجود ہے۔
اینڈے علاوہ توں میڈے پتر دی جاوی ہیں۔ ایہ مہربانی دیاں گالھیں بیٹھا
کریندا ہا۔ اتنے وچ او نازنین دی سامنڑے آگئی۔ اوں تیل دی لو کنوں
ہک دم دماغ ٹھر گئیس۔ اتے حال کنوں بے حال تھی گیا۔ اوں لو وچ نہ بہ سگیا
تے اٹھی تے باہر چلیا گیا۔ اتے اساں ڈوہیں کوں سڈ لئیس۔ اتے مبارک دو منہ
کرتے فرمائیس۔ جو کیوں سائیں شرط ڈاڈھی لوڑی کیتی ہوے؛ ہیں خبر دار کر
چھوڑیا ہا۔ جو جیکر خیانت کریسو۔ تاں ضرور ناراض تھیساں! ایہ لو کہیں ہے۔؟
ہن ڈیکھاں ہے جو تہاڈا کیا حال کریندیاں۔ بہوں کھر بڑ کیتیس۔ مبارک نے ڈر کنوں
آیڑاں ناڑا کھول تے ڈکھایا جو بادشاہ سلامت، جڈاں حضور دے حکم نال
ایں کم کیتے اساں مقرر تھئے ہاسے۔ ایں غلام نے پہلے کنوں آیڑاں آلت کپ تے
ڈبی وچ بند کرتے سربمہر کرتے خزانچی دے سپرد کر ڈتا ہا۔ اتے سلیمانی مرہم
لاتے روانہ تھیا ہم!

مبارک کنوں ایہ جواب سن تے ہیں دو اکھیں کڈھ تے ڈٹھس اتے آکھ
تاں تاں ول ایہ کم تیڈا ہے۔! اتے کوڑی ہستے گندے منہ دے کدھن ڈے گیا۔
اوں وقت اوندے کادر وچ کنیں کہوں پتہ لگدا ہا۔ جو میکوں شاید جانوں
مرواسیسی۔ جڈاں اوندے منہ کنوں ایہ معلوم کر گھدا تاں آپڑیں جان گھومی
ڈے آس تھی لتے جان دی پروا نہ کریندیں ہوئیں تلوار دی میان مبارک دی

بے جیل کنوں چھک تے ملک صادق دے ڈڈھ وِچ ماری۔ کاتی دے لگݨ
نال بویا تے بھٹوالی کھادس۔ مَیں وِ پل تے سمجھیم جو بس مر گئے۔ ول آپݨیں
دِل وِچ خیال کیتم۔ دھک تاں ڈاڈھا اکھیں لگیا۔ ایہ کیا گالھ تھی گئی ہے؟
مَیں ڈیکھدا کھڑا ہم جو اور زمین تے وِلھیج سلیٹج تے کھڈّے وانگیں تھی تے
اسمان دو اُڈ گئے۔ اتنا اُچا تھی گیا۔ جو آخر نظراں کنوں اوڈھر تھی گیا۔ دَل
ہک لحظے دے بعد بجلی دی طرح کڑکدا کاوڑ وِچ کجھ بے ہودہ تکیدا ہویا تلے
آیا۔ اتے میکوں ہک لت ماریس جو مَیں سنوریج تے اصلوں کنڈ دے بھر وِنج
ڈھٹم۔ اتے ماں مُنھ وِچ آ گیا۔ پتہ نہیں کتی دیر وِچ ہوش آیا۔ اکھیں کھول
تے جو ڈِٹھم تاں ہک رہنیجے جنگل وِچ پیاں۔ جتھاں کِتھ جھنڈ جھیر بیر دے درختاں
دے سوا کوئی بی شے نظر نہ آندی ہئی۔ ہُݨ اوں وقت کجھ سمجھ نہ آندا ہا جو
کیا کراں اتے کتھاں ونجاں کتھیں آدمی دی شکل نظر آندی تاں اوں کنوں ملک صادق
داناں تساں پچھدا ہم۔ او میکوں گالھا چا ڈسے تے جواب ڈیندا جو اساں تاں
اوندا ناں تائیں نہیں سنڑیا۔

ہک ڈینہہ پہاڑ تے چڑھ تے مَیں ارادہ کیتا جو آپݨاں آپ کوں تلے
سٹ تے ختم کر چھوڑاں جنداں تلے ڈہݨ کیتے تیار تھی گیم۔ تاں اوہو
برقعہ پوش سوار صاحب ذوالفقار آ پُناں۔ اتے آکھیس کیوں جان
پیا ڈیندیں؟ آدمی ناں ڈکھ درد سہے تھیندے رہندن۔ ہُݨ تیڈے
برے ڈینہہ مک گئن۔ اتے بھلے ڈینہہ آ گئن۔ جلدی روم دو وَنج۔ ترائے
شخص تیکوں جیہے پہلے وِی گئے ہوئے ہن۔ اتھاں کوں ونج مِل اتے اتھوں
دے بادشاہ نال ملاقات ونج کر۔ تساں تنجائیں دا مطلب ہکی جا
توں پورا تھیسی۔

ایں فقیر دی سیر دا ایہو کجھ ماجرا ہے۔ جیہڑا عرض کیتم۔ ہک واری
آ پڑیں مولا مشکل کشا دی بشارت نال مرشداں دے حضور وچ آپناں
اتے بادشاہ ظل اللہ دی خدمت تے سیوا وی حاصل تھی گئی ہے۔
چاہیے جو ہُن سماریاں کوں اطمینان تے تسلی تھی ونجے!

قصّے دی چھیکڑ

ایہ گالھیں بادشاہ آزاد بخت اتے چارے درویشاں وِچ تھیندیاں پیاں ہن جو اتنے وِچ ہِک محلی بادشاہ دے محل وچوں بھجدا بھجدا آیا۔ اتے جھک نوائیاں تے تعظیماں دے بعد بادشاہ کوں مبارکاں ڈِتیاں اتے عرض کیتس جو حضور ہنڑیں ہنڑیں شاہزادہ جمیے۔ جیندے حسن دے اگوں سجھ تے چندر شرماندن۔ بادشاہ نے تعجب نال پچھیا جو ظاہر وِچ تاں کہیں کوں پیٹ نہ ہا۔ ایہ آفتاب کیہڑی دے بُرجِ حمل وچوں نکلیے۔ اوں عرض کیتی جو ماہرو خواص جہڑی کئی ڈینہاں کنوں بادشاہ سائیں دے قہر دا وِچ آئی ہوئی ہئی۔ اتے لے وسیاں وانگوں ہِک چُنڈ وِچ پئی رہندی ہئی۔ اتے ڈر دے ماروں اوندے کول کوئی ویندا وی نہ ہا۔ اتے نہ کوئی اوندا حال حوال پچھدا ہا۔ اوندے اُتے ایہ اللہ دا فضل تھئے۔ جو ایہ چندر وانگیں پُتر ہوندے اِی پیٹ وِچوں پیدا تھئے۔

بادشاہ کوں ایجھی خوشی نصیب تھی جو شاید خوشی کنوں مر ونجے ہا۔ چاریاں فقراں تے وی دُعا کیتی جو بھلا بابا! تیڈا گھر آباد رہوے اتے اوندا قدم مبارک ہووے تیڈی چھاں تلے ودھے۔ پھلے پھُلے تھیوے۔ بادشاہ نے آکھیا ایہ تہاڈے قدماں دی برکت ہے نہ تہ ایڈیں تاں وہم گمان وِچ وی ایہ گالھ نہ ہئی۔ اجازت ڈیو تاں ونج تے ڈیکھ آواں۔ درویشاں آکھیا بسم اللہ کرتے ونجو۔ بادشاہ محل وِچ تشریف وِچ گھِن آیا۔ شہزادے کوں جھولی وِچ گھِدس۔ اتے پروردگار دی جناب وِچ شُکر کیتس۔ کلیجہ ٹھر

گئیس، اتے ہُوں ویلے ہاں نال لاتے فقیراں دے قدماں وِچ آ گھتیُس۔ دُودلیاں نے دُعائیں پڑھ تے شکار یا۔ بادشاہ نے جشن دی تیاری کرائی۔ ڈھولیاں نوبتاں وجن پے گئیاں۔ خزانہ دا منہ کھول ڈِتُس۔ خیراتاں تے بخششاں نال ہِک ہِک کوڈی دے محتاجاں کوں وی لکھ پتی بنڑا ڈِتُس، حکومت دے جیتے عہدیدار ہِن ساریاں کیتے ڈوڈریاں جاگیراں تے ڈوڈرے عہدیاں دے فرمان جاری کتونیس۔ فوج دے عہدیدار ہِن یا جتنا لشکر ہا اُنھاں کوں پنج سالاں دی تنخواہ جیتی انعام ڈِتُس، مشائخ تے دین دے بزرگاں کوں امداد، روزی تے شاہی فرمان عنایت کیتے گئے۔ فقیراں دے لوٹے اتے منگݨ والیاں دے کشکول اشرفیاں روپیاں نال بھر ڈِتے اتے رعیت کوں ترائے سالاں دا ٹھیکہ آبیانہ معاف کر چھوڑیا۔ یعنی جیہڑا کجھ کدݨ دا ہاں ڈِڈھ حصے را کی محصول گھر چا دِتُن۔

سارے شہر وِچ ہر ہِک نراری نرالی گھراں وِچ جتھاں ڈیکھو اُتھائیں تھئی تھئی بخن ڈِیٹھا بھیندا پیا ہا۔ خوشی کنوں ہر ہِک چھوٹا وڈا۔ وقت دا بادشاہ بݨ ڈِگیا ہا۔ اُنھاں خوشیاں وِچ اچاچیت محل وِچ اندروں رووݨ پٹݨ دا شور مچیا۔ خاصیاں بانھیاں، پہرے والیاں ہمراہ دیس والیاں چوکیدارنیاں، محلی خرچ سراں وِچ مٹی سٹیندے باہر نکل آئے۔ اتے بادشاہ کوں اکھیوئیں، جو جیہڑے ویلے شہزادے کوں دھُنوا دھنو تے دائی دی جھولی وِچ ڈِتے سے۔ ہِک جھڑ دی ہنیری آئی۔ تے اوں دائی کوں دھیٹ گھِندے۔ اَکھ پل وِچ ڈیکھدیاں ہِن تاں اُنگالی بے ہوش پئی ہے۔ اتے شہزادہ غائب ہے ایہ کہیں قیامت آ گئی ہے؟ بادشاہ تعجب دیاں ایہ گالھیں سُݨ تے حیران تھی گیا۔

اتے سارے ملک وچ داویلا پچ گیا. ڈُوں ڈِینہ تائیں کہیں دے گھر توا نہ چڑھیا. بس شہزادے دا غم کھاندے اتے اپڑاں لہو پیندے رہے.

غرض ایں طرح جیندے پئے ہن. ایجھے جیوݨ کنوں لاچار ہن. جڈاں ترِیجھا ڈِینہ تھیا تاں اوہو ہَدّل وَل آیا. اتے ہِک جڑاؤ تے پنگھا موتیاں دیاں لانہاں گُھتیاں ہویاں گھن آیا. تے اُوکوں محل وِچ رکھ تے آپ ہوا تھی گیا بندیاں تے اُوندے وِچ شہزادے کوں انڑھا چُپیندا ڈِٹھا. بادشاہ بیگم کے جلدی نال صدقے گھولے تھئی تے مِتھاں وِچ چا تے ہاں نال چا لئیس، ڈِٹھا تاں موتیاں والا آبِ رواں دا چولا گل دامن ٹکیا ہویا. گل وِچ ہِک لتے اوندے اُتوں اِرکاں توڑیں بانہاں والا کُرتا پوایا ہویا ہے. اتے مِتھاں پیراں وِچ جڑاؤ تو کھڑے اتے گل وِچ نورتن دی ہَسّی بائی ہوئی. اتے چھنڑکڑاں خوش سنی، جڑاؤ گولیاں ولے چِٹے پنگھے وِچ پئے تھئے، ساریاں خوش تھیاں اولے گھولے تھیوݨ پے گیاں اتے دعائیں کرݨ لگیاں جو تیڈی ما دا بیٹا ٹھریا رہے. اتے توں بڈھا کھگڑ تھیویں.

بادشاہ نے ہِک تواں محل وڈا سارا تیار کرا دِتا. اتے فرش وِچھوا تے اُوندے وِچ درویشاں کوں ٹکایا. جڈاں سلطنت دے کماں کاراں کنوں فارغ تھیندا تاں آ بہندا. اتے ہر طرح نال اُنھاں دی خدمت اتے خبر گیری کریندا پر ہر جِند دی چاندڑیں جمعرات کوں او ہو جھڑولا تو تا آندا اتے شہزادے کوں چا گِھن ویندا. ڈُوں ڈِینہاں دے بعد تھئے، کِھڈانو تڑیں ہر ہِک ملک دیاں اتے ہر قِسم دِیاں شئیں شہزادے نال گِھن آندا جِنھاں دے ڈیکھݨ نال انسان دی عقل دنگ رہ ویندی، ایں قاعدے دے مطابق بادشاہزادے نے خیریت نال ستویں سال وِچ پیر رکھیا. اُوندی سال گنڈھ دے ڈِینہ بادشاہ

آزاد بخت نے فقیراں کوں آکھیا ۔ اللہ دے بندو! کجھ پتہ نئیں لگدا جو شہزادے کوں کون گھن ویندے ۔ ایتے ولا آ ڈیندے ۔ وڈا تعجب ہے ۔ ڈیکھو جو ایندا انجام کیا تھیندے ۔ درویشاں آکھیا ہک کم کرو ۔ ہک شوقیہ شاہی رقعہ ایں مضمون دا لکھ تے شہزادے دے پلنگھے وچ رکھ ڈیو ۔ جو تہاڈی مہربانگی اتے محبت ڈیکھ تے اساں دل وچ وی ملاقات کرن دی ہک خوشی ہے ۔ جیکر یاری ساکوں اپنی حال احوال دی اطلاع ڈیو تاں تسلی تھیوے ۔ بادشاہ نے درویشاں دی صلاح دے موافق خوشبوئیں والے کاغذ اُتے شاہی رقعہ ایں عبارت دا لکھیا اتے شہزادے دے پلنگھے وچ رکھ ڈتا ۔

شہزادہ پرانڑیں قاعدے دے مطابق غائب تھی گیا ۔ جڈاں ڈینہ لتھا ۔ آزاد بخت درویشاں دے بستریاں تے آ بیٹھا ۔ اتے گالھیں کریندیں تھیوں ڈٹھیاں ہک ولھیٹیا ہویا کاغذ بادشاہ دے کول آ پیا ۔ کھول تے پڑھیس تاں جواب اوں شاہی رقعے دا ہا ۔ ایہ ڈوں طرحیاں ہویاں ہن ، جو اساکوں وی آپڑاں مشتاق دیدار سمجھو ۔ سواری کیتے تخت بھجیندے پیاں ، ایں ویلے جیکر تشریف گھن آؤ ۔ تاں ہوں خنگار رہسی ۔ ہک ہئے نال ملاقات تھی ویسی ۔ عیش عشرت دے سارے سامان کٹھے کیتے ہوئے ہن ۔ بس تہاڈی جا خالی ہے ۔ بادشاہ آزاد بخت ساریاں درویشاں کوں نال گھن تے تخت تے آ بیٹھے ۔ او تخت حضرت سلیمان دے تخت وانگیں ہوا اتے اُڈ گیا ۔ ہولے ہولے ایہجے مکان تے ونج لتھا جو جیندی عمارت عالیشان ہئی ۔ اتے تیاری دا سارا سامان اُتھاں نظر آیا ۔ پر ایہ معلوم نہ تھیا جو اِتھاں کوئی رہندے کہ کائے نہ؟ اتنے وچ کہیں نے یمانی سرمے دی ہک ہک سلائی اُنھاں پنجاں آدمیاں دیاں اکھیں وچ پھیر ڈتی ۔ ڈوں ڈوں تریڑے ہنجواں دے ڈھے پئے ۔ پریاں دی ٹولی ڈِٹھی جہڑی

جی آیاں کوں آکھݨ کیتے رنگ برنگے جوڑے پاتے ہوئے گلاب پاشیاں چاتیاں ہویاں موجود ہن۔

آزاد بخت اگوں تے ٹریا، تاں ڈٹھس پاسوں ہزاراں پریاں دے بچے ادب نال کھڑے ہن۔ اتے اوہ وچ زمرد دا ہک تخت وچھیا پئے۔ اوندے اُتے شاہ رخ دا پتر ملک شہپال گاؤ تکیے لا تے وڈی سج دھج نال بیٹھا ہا۔ اتے ہک پری زادی شہزادہ بختیار دے آپݨیں ساہمݨے کھیڈدی بیٹھی ہئی۔ اتے ڈوہیں پاسوں کرسیاں تے چھوٹے تخت سوہݨے ڈھنگ نال وچھے پئے ہن۔ اُنھاں اتے اچیاں عہدیاں والے پری زادے بیٹھے ہن۔ ملک شہپال بادشاہ کوں ڈیکھݨ سیتی بالکل اُٹھی کھڑا۔ اتے تخت کنوں لہہ تے گلکڑی پائی۔ اتے ہتھ وچ ہتھ پاتے آپݨیں برابر تخت اُتے گھن آتے بہلایا۔ اتے وڈی سک تے شوق نال ہک ٻئے دے نال گالھیں ٹھہاڑیں کرݨ لگے۔ سارا ڈینہ کھلݨ ہسݨ، کھاوݨ پیوݨ میوہ یاں تے خوشبوآں دی دعوت تھیندی رہی۔ اتے راگ رنگ سݨدے رہے۔ ڈوجھے ڈینہ وَل ڈوہیں بادشاہ کٹھے تھے شہپال نے بادشاہ کنوں درویشاں دے نال گھن آوݨ دی وجہ پچھی۔

بادشاہ نے چارے فقیراں دا ماجرا جہڑا کجھ سݨیا ہویا ہا، کھول پاڑ تے بیان کیتا۔ اتے سفارش کیتس اتے مدد منگیس، جو اِنھاں آنی تکلیف تے مصیبت بھوگی ہے۔ ہݨ جناب دی توجہ نال جیکر ایہ اپݨے مقصد کوں وَنج حاصل کرݨ تاں وڈا ثواب تھیسی اتے تہاڈا ایہ خیر خواہ وی ساری عمر تہاڈا شکرگزار رہسی۔ تہاڈی توجہ تے سنبھال نال اِنھاں ساریاں دا بیڑا پار تھی ویسی۔ ملک شہپال نے سݨ تے آکھیا، سر اکھیں تے۔ میں تہاڈے فرمان وچ کوئی کمی نہ کریساں۔ ایہ آکھ تے مہربانگی دیاں نظراں نال دیوواں تے پریاں والے پاسے ڈِٹھا۔

اتے وڈے جِنّاں کوں جیہناں دے او سردار لگّے ہوئے ہِن خط لکھے جو ایں فرمان دے ڈیکھن سیتی آپڑیں آپ کوں حضور پُر نور وِچ حاضر کرو. جیکر کہیں دے آون وِچ دیر تھئی تاں آپڑیں سزا بھگیسی. اتے پکڑ تے حاضر کیتا ویسی وَل ایہ جو آدم زاد خواہ نال ہووے. یا جیہڑے جیہڑے کوں جیہڑا جیہڑا ہووے او کوں آپڑیں نال گھِدی آوے. جیکر کہیں لُکایا اتے بعد وِچ ظاہر تھی پیا تاں اوندا بال بچہ گھاڑیں وِچ پیڑا ڈِتا ویسی اتے اُوندا ناں نشان باقی نہ رکھیا ویسی. ایہ حکم نامہ گھن تے دیو چار چفیروں کھنڈ گئے.

وَل اُنہاں ڈوہیں بادشاہاں وِچ مجلس گرم تھئی. اتے یاری باشی دیاں گالھیں تھیاڑیں تھیون لگ پیاں. اوں ویلے ملک شہپال درویشاں نال گالھیں کریندیں ہوئیں آکھیا. میکوں آپ کوں وی کہیں پُتر دے جمن دی سِک تے آرزو ہئی. لہٰتے دِل وِچ ایہ عہد کیتا ہم، جو جیکر خدا پُتر ڈِتا تاں خیر، جیکر دِھی جمی تاں اُوندی شادی انساناں دے بادشاہ دے گھر وِچ جیہڑا پُتر جمسی اوندے نال کر ڈیساں، ایجھی نیت کرن دے بعد پتہ لگیا جو بادشاہ بیگم پیٹ نال ہِن. خدا کیتا جو گھڑیاں، پل، ڈِینہ اتے مہینے گزردے گزردیں بال جمن دا وقت آیا. اتے ایہ چھوہِر پیدا تھئی. وعدے دے مطابق کہیں بادشاہ دے پُتر دی گول پھول جِناں دے سارے جہان کوں ایہ حکم ڈِتا جو دُنیا دے چارے پاسوں گولھو. جیہڑے وی بادشاہ یا شہنشاہ دے گھر پُتر جمیا ہووے او کوں ہوں حالت وِچ سنبھال تے جلدی چاتے گھن آوو. ہوں ویلے فرمان دے مطابق پری زاد چارے پاسے کھنڈ گئے، تے کجھ دیر تائیں ایں شہزادے کوں میڈے کول گھن آئے.

میں خدا دا شکر ادا کیتا. اتے شہزادے کوں آپڑیں جھولی وِچ گھن گھدم

اڑیں وھی کنوں وِی زیادہ ایندی محبت میڈے دل وِچ پیدا تھی۔ دِل نال پھیں کریندا. جو ہٹ پل وِی ایکوں اکھیں کنوں پرے کراں۔ پر ایں خاطر بھیج ڈیندا جو جیکر ایندے ماء پیو نہ ڈیکھسن تاں انھاں دا کیا حال تھیسی ہیں واسطے میں ہر مہینے ہک واری منگوا گھندا ہم، کئی ڈینہہ آپڑیں کول رکھ تے بھیج ڈیندا ہم۔ انشاء اللہ تعالیٰ ہُن اساڈی تہاڈی ملاقات تھی گئی ہے۔ ایندی شادی کریندا، موت حیات ساریاں نال ہے۔ بھلا کیوں نہ جیندے جی ایکوں سہرے پاتے ڈیکھ گھنوں۔

ملک شہپال دیاں ایہ گالھیں سُن اُتے اوندیاں چنگایاں ڈیکھ تے بادشاہ آزاد بخت بہوں خوش تھیا۔ اُتے آکھیس جو پہلے تاں اساکوں شہزادے دے غائب تھی ونجنڑ اتے وَلا آ ونجنڑ تے عجب عجب طرح دے خطرے دِل وِچ آندے ہن۔ پر ہُن جناب دی گالھ تہاڈے نال تسلی تھئی ہے۔ ایہ پُتر ہُن تہاڈا ہے۔ جو جیہڑی گالھ تہاکوں چنگی لگے، کرو۔ غرض ڈُو ہیں بادشاہاں دی مجلس کھیر کھنڈ دا نکیں رہندی تے عیش کریندے رہے۔ پنج ڈہ ڈیہاں دے بعد گلستانِ ارم دے کوہستان دے اُتے جزیراں دے وڈے وڈے بادشاہ جنھاں کوں سڈاونڑ دی خاطر بندے بھیجے گئے ہن، سارے حضور دے سامنڑیں آ حاضر تھئے۔ پہلے ملک صادق کوں فرمایا جو تیندے کول جیہڑا آدم زاد ہے۔ حاضر کرو۔ او بہوں وٹ کھاندا لاچار تھی تے اوں گلعذار کوں حاضر کیتا۔ ول عمان دی ولایت دے بادشاہ دے نال شہزادی دی منگڑیں کیتس جیندے واسطے ملک نیم روز دا شہزادہ گالھ تے سوار تھی تے سوائی نیئر پیا ودا ہا۔ اوں وی بہوں سارے عُذر بہانے کریندیں ہوئیں حاضر چا کیتی۔ جڈاں بادشاہ زنگ دی دھی اتے بہزاد خاں کوں طلب کیتا تاں سارے منگر سدھے تھئے۔ لے تے

حضرت سلیمان دی قسم چتوئیس۔

آخر وچ جڈاں دریائے قلزم دے بادشاہ کنوں پچھن دی واری آئی تاں او سر نِوا تے چپ تھی رہا۔ ملک شہپال نے اوندی خاطر مدارات کیتی، اتے قسم چاتُس اتے عزتاں تے عہدیاں دا امیدوار بنڑایُس۔ اتے کجھ دھونس دھڑکا وی ڈِتُس۔ تڈاں او ہتھ جوڑ تے عرض کرن لگیا۔ جو بادشاہ سلامت حقیقت ایہ ہے۔ جو جڈاں بادشاہ آپڑیں پتر دے استقبال دی خاطر دریا تے آیا اتے شہزادے نے جلدی کر تے گھوڑے کوں دریا وچ گھت ڈِتا ہا۔ اتفاق نال میں اوں ڈینہہ سیر و شکار دی خاطر گیا ہویا ہم۔ اوں جاتوں دی لنگھدیم۔ سواری کھڑی کر تے تماشہ ڈیکھدا کھڑا ہم۔ اوں ویلے شہزادی سمیت گھوڑی دریا وچ وڑ گئی۔ میڈی دید جو اوندے اتے پئی تاں دل بے چین تھی گیا۔ پری زادیاں کوں حکم ڈِتم جو شہزادی کوں گھوڑی سمیت کڈھ تے گھن آوو۔ اوندے پچھوں شہزادے نے گھوڑا لا ڈِتا۔ جڈاں او وی غوطے کھاون لگیا۔ تاں اوندی دلاوری اتے مردانگی دل کوں بھا گئی، اوکوں وی ہتھاں نال پکڑ گھدا۔ انھاں ڈوہیں کوں گھن تے میں سواری دی واگ ولائی۔ بس او ڈوہیں میڈے نال صحیح سلامت موجود ہن۔

ایہ حال سُن تے ڈوہیں کوں آپڑیں سامڑیں سڈ کھڑایُس۔ اتے شام دے سلطان دی شہزادی دی بابت گولھ کیتی۔ اتے ساریاں نے سختی تے نرمائی نال پچھیا۔ پر نہ کہیں حامی بھری۔ تے نہ کہیں نال نشان ڈسیا۔ تڈاں ملک شہپال نے پچھیا جو کوئی بادشاہ یا سردار غیر حاضر وی ہے؟ یا سارے آگئن؟ جِناں نے عرض کیتا۔ جہاں پناہ! سارے حضور کول آئے کھڑن۔ پر ہک کابل جادوگر جیہڑیں کوہ قاف دے اودھر جادو دے علم نال ہک قلعہ بنڑایا ہے۔ او

اڑبی ماݨ کنوں پھنس آیا۔ وَل ایہ جو اساں غلاماں کوں طاقت کائے جیں جو زور نال اوکوں پکڑ آوں۔ او وڈا دلیر ہے۔ اتے خرد دی وڈا شیطان ہے،
ایہ سُݨ تے ملک شہپال کوں طیش آیا۔ اُتے جناں وی بلائیں دی تے پری زادیاں دی لڑاکا فوج تیار کیتی، اتے فرمایا، جیکر بندیاں وانگوں اوں شہزادی کوں نال گھن آ تے حاضر آ تھیوے۔ تاں خیر، نہ تاں اوکوں پکڑ تے اوندیاں مشکیاں بدھ تے پیش کرو۔ اتے اوندے شہر اتے ملک کوں سُنجیں کر تے گڈواں ڈے ہل وہا ڈیوو۔ ہُݨ دیلے حکم تھیوݨ سیتی۔ ڈھیر ساری فوج روانہ تھئی۔ ہک ادھ ڈینہ دے عرصے وچ اوں جیہے جوش خروش والے باغی کوں کنوں پکڑ تے گھن آئے، اتے حضور دے سامݨے ہتھاں بدھا آ کھڑا کیتا۔ ملک شہپال نے تورے جو چنگا بھلا مارکُٹ تے پچھیا، پر اوں گھمنڈی نے سوائے "نہ دے ہا" نہ کیتی۔ آخر بہوں کاوڑ نال ایہ تے فرمایا گیا جو ایں مردود دے ہک ہک جوڑ کوں انج انج کرو، انے کھل لہا تے وچ بھوں بھر ڈیوو، اتے پری زادیاں دے لشکر کوں بھیجیس جو کوہ قاف وچ ڈیکھ تے گولھ پھول تے شہزادی کوں پیدا کرو۔ او لشکر اول شہزادی کوں وی گولھ تے گھن آیا۔ اتے حضور کول پچایا۔ انھاں ساریاں قیدیاں نے اتے چاریاں فقیراں نے ملک شہپال دا حکم اُتے انصاف ڈیکھ تے دعائیں کیتیاں۔ اُتے خوش تھئے۔ بادشاہ آزاد بخت دی بہوں خوش تھیا، تڈاں ملک شہپال نے فرمایا، جو جواناں کوں دیوانِ خاص وچ اُتے ذالیں کوں بادشاہی محل وچ گھن ونجو۔ اتے شہر وچ صفائی ستھرائی دا حکم ڈیوو، اتے جلدی شادی دی تیاری کرو، ایں سبھو جو بس حکم دی دیر ہئی۔
ہک ڈینہ نیک ساعت اتے مبارک مہورت ڈیکھ تے شہزادہ بختیار دا نکاح

آپڑیں دھی روشن اختر نال پڑھایا۔ اتے یمن دے خواجہ زادے کوں دمشق دی شہزادی نال پرنایا۔ دل ملک فارس دے شہزادے دا نکاح بصرہ دی شہزادی نال کر ڈِتا۔ اتے عجم دے شہزادے کوں فرنگ دی ملکہ نال منگا ڈِتس اتے نیمروز دے ملک دے بادشاہ دی دِھی بہزاد خاں کوں گھِن چھوڑیُس۔ اتے نیمروز دے شہزادے دے حوالے چین دی شہزادی چا کیتیُس۔ اتے چین دے شہزادے کوں ایں بڈھڑے عجمی دی دِھی نال (جہڑی ملک صادق دے قبضے وچ ہئی) پرنایُس۔ ہر ہک بے آس بس ملک شہپال دی توجہ نال آپڑیں آپڑیں مقصود کوں اتے آپڑیں آپڑیں مراد کوں پُنیا۔ اینویں چالیہہ ڈینہہ بعد تائیں جشن منیندا رہا اتے عیش عشرت وچ راتیں ڈینہہ مست رہے!

آخر ملک شہپال نے ہر ہک بادشاہزادے کوں تحفے سوغاتاں اتے مال اسباب ڈے ڈِتے تے آپڑیں آپڑیں وطن کوں رخصت کیتا۔ سارے خوشی تے اطمینان نال روانہ تھئے۔ اتے خیر خیریت نال وَنج پہتے۔ اتے بادشاہت کرݨ لگے۔ بس ہک بہزاد خاں اتے یمن والا خواجہ زادہ آپڑیں خوشی نال بادشاہ آزاد بخت دی سنگت وچ رہ گئے۔ آخر وچ یمن دے خواجہ زادے کوں خانساماں اتے بہزاد کوں بختاں والے شہزادے یعنی بختیار دی فوج دا سپہ سالار مقرر کیتا۔ جیتی دم جیندے رہے عیش کریندے رہے۔

یا اللہ! جیں طرح ایہ چارے درویش اتے پنجواں بادشاہ آزاد بخت آپڑیں مراد کوں پُنتن، ایں طرح پنج تن پاک دے اتے بارہاں اماماں دے اتے چوداں معصوماں علیہ الصلوٰۃ والسلام دے طفیلوں ہر ہک نامراد دے دل دا مقصد اپڑیں فضل تے کرم نال پورا کر! امین! یا الٰہ العالمین!

کتاب دے خاتمے دے طور تے!

جڈاں ایہ کتاب اللہ دے فضل نال اخیر کوں پُنّی تاں دل کیتا جو ایندا ناں وی ایجھا رکھاں جو اُوندے وِچوں تاریخ وی نکلے، حساب کیتم تاں بارھاں سو پندرھاں ہجری دے سال دے آخر وِچ لکھݨ شروع کیتا ہم، فرصت نہ مِلݨ دی وجہ کنوں بارھاں سو ستارھاں سن (۱۲۱۷ھ) دے شروع وِچ آ مُکی۔ ایں تاریخ دی فکر وِچ ہم جو دل آکھیا جو باغ و بہار چنگا ناں ہے۔ کیوں جو ناں ڈاناں ہے اَتے تاریخ وی ایندے وِچوں نکلدی ہے۔ تڈاؤں میں ایہو ناں رکھیا۔ جو کوئی ایکوں پڑھسی تاں سمجھو جو باغ دی سیر کریسی۔ بلکہ باغ اُتے تاں خزاں وی آ ونڄ وی آندی ہے پر ایندے اُتے نہ آسی۔ ایہ ہمیشہ ساوے دا ساوا رہسی!

مرتب ہوا جب یہ باغ و بہار — تھے سن بارہ سو سترہ در شمار

(جڈاں ایہ باغ و بہار بݨ جڑ گیا۔ تاں بارھاں سو ستارھاں سن گزر ڳیا ہا)

کرو سیر اس کی تم رات دن — کہ ہے نام و تاریخ "باغ و بہار"

(رہݨ تساں رات ڈینہہ ایندی سیر کرو، کیوں جو ایندا ناں اَتے تاریخ وی باغ و بہار ہے)

خزاں کا نہیں اس میں آسیب کچھ — ہمیشہ ترو تازہ ہے یہ بہار

(خزاں دا سایہ ایندے اُتے کائے نئیں، ایہ بہار ہمیشہ ترو تازہ رہسی!)

ہرے خونِ دل سے یہ سیراب ہے — اور لختِ جگر کے ہیں سب برگ و بار

(میڈے دل دے لہو نال ایکوں پانڑیں ڈِتا گئے، اتے سارے پتر تے پھل میڈے دل دے ٹوٹے ہِن)

مجھے بھول جائیں گے سب بعد مرگ — رہے گا مگر یہ سخن یادگار

(میڈے مرن دے بعد میکوں سب بھل ویسن، پر ایہ گالھیں انہاں کوں یاد رہسن!)

اسے جو پڑھے یاد مجھ کو کرے — یہی قاریوں سے مرا ہے قرار

(ایکوں جیہڑا کوئی پڑھے میکوں وی یاد کرے، پڑھن والیاں نال میڈا ایہ شرط ہے)

خطا گر کہیں ہو تو رکھیو معاف! — کہ پھولوں میں پوشیدہ رہتا ہے خار

(جیکر کہیں جا کوئی غلطی تھی گئی ہے تاں معاف رکھا ہے جو پھلاں وچ کنڈے وی لکیے ہوئے ہوندن)

ہے انساں مرکب ز سہو و خطا — یہ چوکے گا ہر چند ہو ہوشیار

(انسان خطا تے قصور دا بنڑیا ہویا ہے۔ ایہ جیتی وی ہشیار تھی رہوے ضرور کتھاں لک لوسی)

میں اس کے سوا چاہتا کچھ نہیں — یہی ہے دعا میری اے پروردگار

(میں ایندے سوا کجھ نئیں چاہندا، اے پروردگار! تیں کنوں میڈی ایہا دعا ہے)

تری یاد میں میں رہوں دم بدم — کٹے اس طرح میرے لیل و نہار

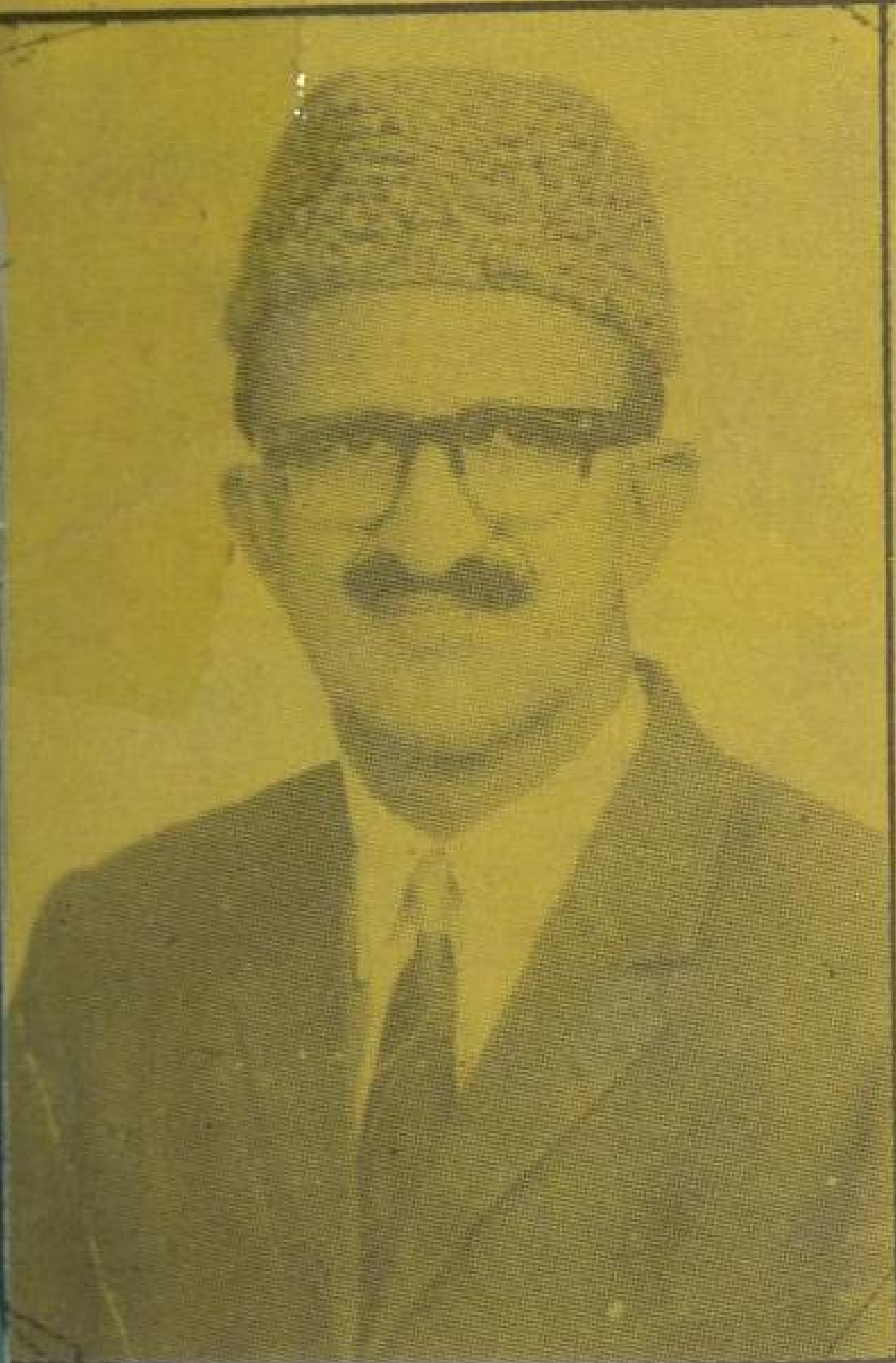
(جو ہر پل تیڈی یاد وچ رُدھا ہاں، تے اِس طرح میڈے ڈینہ رات لنگھن)

نہ پرسش کی سختی ہو مجھ پہ کبھو! — نہ شب گور کی اور نہ روزِ شمار

(میڈے اُتے کڈاہیں وی پچھ پڑتال نہ تھیوے۔ نہ قبر دی رات دی، اتے نہ حشر دے ڈینہہ دی)

تو کونین ہی لطف پر لطف کر
خدایا بحق رسولِ کبار

(یا الٰہی! توں ڈوہیں جہانیاں اُتے رب رسول کریم دے صدقے لطف
اُتے کرم کیتی رکھ!)

پروفیسر عطا محمد دلشاد کلانچوی

۴ مارچ ۱۹۱۶ء کوں بہاولپور وچ پیدا تھئے، صادق ایجرٹن کالج بہاولپور کنوں بی اے تے اسلامیہ کالج لاہور کنوں ایم اے (معاشیات) دا امتحان پاس کیتا تے بعد وچ ایم اے اردو وی کر گھدا۔ شروع کنوں محکمہ تعلیم وچ لکھاݨ پڑھاوݨ تے مکھݨ پڑھݨ وچ رُدھے رہن، سرکاری ملازمت کنوں بخیر و عافیت فارغ تھیوݨ دے بعد سرائیکی ادبی مجلس دے سرگرم رکن بن گئین، تے مجلس دے جنرل سیکرٹری دی حیثیت نال سرائیکی زبان و ادب دی خدمت کریندے رہن۔ آپ مجلس دے رسالہ سرائیکی دے ایڈیٹر وی ہن۔

دلشاد کلانچوی اردو اتے سرائیکی دے منے منائے نقاد ادیب، تے شاعر ہن، آپ دے بیان تے کلام وچ خلوص محبت تے سادگی ہے۔ انگریزی، اردو اتے سرائیکی زبان دی لکھیاں درجناں کتاباں دے مصنف تے مترجم ہن۔

اردو دے مشہور ناول باغ و بہار دا سرائیکی ترجمہ قصہ ... انھاں دی تازہ ترین کوشش ہے تے ... بھوں کامیاب کوشش